

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka

DISERTAČNÍ PRÁCE

Projevy metaforičnosti v onomastice u žáků a studentů

Metaphorical patterns in onomastics recognizable by pupils and students

Pavla Štěpánová

Vedoucí práce: PhDr. Ladislav Janovec, Ph.D.
Studijní program: Pedagogika
Studijní obor: Didaktika českého jazyka

2018

Odevzdáním této disertační práce na téma *Projevy metaforičnosti v onomastice u žáků a studentů* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 10. července 2018

.....

podpis

Ráda bych na tomto místě poděkovala PhDr. Ladislavu Janovcovi, Ph.D. za cenné rady při psaní disertační práce, za trpělivost, za odborné vedení v průběhu celého doktorského studia a za podporu jak v životě profesním, tak i osobním.

ABSTRAKT

Disertační práce zkoumá projevy metaforičnosti, jak je ve specifickém jazykovém materiálu, partnerských pojmenováních, vnímají žáci devátých tříd a studenti čtvrtých ročníků středních škol. Partnerská pojmenování, tedy způsoby vzájemného oslovení mezi dvěma lidmi tvořícími pár, byla vybrána záměrně vzhledem ke své silné metaforické povaze. Jejich nejednoznačné zařazení do propriální sféry jazyka zároveň umožnilo kriticky zhodnotit strukturně-funkční vymezení vlastních jmen a nabídnout kognitivní pohled na vlastní jména, který je opřený především o důraz na konotativní složku významu a metaforickou podstatu lidského myšlení.

Základem výzkumného šetření byl dotazník, skládající se ze dvou částí, a skupinové a individuální rozhovory s dívkami. Díky první části dotazníku byl získán dostatečný lexikologický materiál, který se stal předmětem analýzy metaforických konceptualizací partnera (lásky). Individuální rozhovory představovaly východisko komunikačně-pragmatické analýzy partnerských pojmenování.

Druhá část dotazníku a skupinové rozhovory s dívkami umožnily podrobně analyzovat konotace a vnímání metaforičnosti u třinácti vybraných partnerských pojmenování určených dívkám.

KLÍČOVÁ SLOVA

metafora, kognitivní lingvistika, onomastika, antroponomastika, partnerské pojmenování, milenecké přezdívky, konotace, konceptualizace

ABSTRACT

This dissertation thesis deals with metaphorical patterns in a specific language material – names for partner (pet names) as recognizable by pupils of age 14 to 16 and students of age 18 to 20. Names for partner, i. e. ways of mutual calling between a two people making a couple, were selected due to its strong metaphorical character. Their ambiguous affiliation with proper names, or common name enabled critical evaluation of structural and functional definition of proper names as well. Furthermore they enable to present a cognitive view on proper names especially based on emphasizing the conotative part of meaning and metaphorical nature of humans' thinking.

The research was based on questionnaire divided into two parts and group and individual interviews with girls. The sufficient lexicological material gained due to the first part of questionnaire became a matter of metaphorical conceptualizations' analysis dealing with conceptualizations of partner (love). Thanks to the individual interviews the communication and pragmatic analysis of names for partner was performed.

Second part of questionnaire and group interviews with girls enabled the detailed analysis of connotations and metaphorical perception of thirteen names intended for ladies.

KEYWORDS

metaphor, cognitive linguistics, onomastics, antroponomastics, names for partner, pet names, connotation, conceptualization

OBSAH

Úvod	8
1 Metodologie	11
1.1 Výzkumné cíle a celková charakteristika výzkumného šetření	11
1.2 Metoda sběru dat	12
1.2.1 Dotazník	13
1.2.2 Rozhovory	16
1.3 Charakteristika výzkumného vzorku a analýza dat	18
1.3.1 Dotazník	18
1.3.2 Rozhovory	19
1.4 Vymezení pojmu partnerské pojmenování	20
1.4.1 Shrnutí dosavadních bádání	20
1.4.2 Systémová data	22
1.4.3 Data získaná z dotazníkového šetření	25
2 Jazyk mládeže	29
2.1 Sociologicko-psychologická charakteristika mládeže	29
2.2 Vymezení pojmu jazyk mládeže	31
2.3 Charakteristika jazyka mládeže	34
3 Partnerské pojmenování v onomastickém kontextu	36
3.1 Strukturalistické (funkční) vymezení vlastních jmen	36
3.1.1 Partnerské pojmenování a základní onymické funkce	38
3.2 Komunikačně-pragmatické vymezení vlastních jmen	39
3.2.1 Partnerské pojmenování v komunikačně-pragmatickém paradigmatu	40
3.2.2 Partnerské pojmenování versus rodné jméno	44
3.3 Propriálně pojmenovací akt a teorie relační	48
3.3.1 Partnerské pojmenování jako příklad translačního pojmenování?	51
3.4 Vlastní jména v kognitivní perspektivě	54
3.4.1 Vlastní jména a antropologie	56
3.4.2 Vlastní jména a význam	59
3.4.2.1 Partnerské pojmenování a význam	62
3.4.3 Vlastní jména a konotace	64
3.4.3.1 Partnerské pojmenování a konotace	66
3.4.4 Vlastní jména a metafora	66
3.4.3.1 Partnerské pojmenování a metafora	69
4 Metafory a konotace vybraných dívčích pojmenování	82
4.1 KOČIČKO	83

4.2	MILÁČKU	89
4.3	PRINCEZNO	95
4.4	SLUNÍČKO	101
4.5	OUŠÍNKO	106
4.6	KOZIČKO	112
4.7	JAHŮDKO	119
4.8	PUSINKO	125
4.9	PRDELKO	131
4.10	BROSKVIČKO	137
4.11	PANENKO	143
4.12	KLISNIČKO	149
4.13	KVĚTINKO	155
Závěr		161
Seznam použitých informačních zdrojů		164
Seznam příloh		171

Úvod

Metafora představuje klíčový pojem v kognitivně chápaném pohledu na jazyk. Ve stěžejním díle *Metaphors We Live By* (1980), v českém překladu *Metafory, kterými žijeme* (2002), představili Mark Johnson a George Lakoff zcela nový pohled na metaforu a myšlení, když naše myšlení označili jako primárně metaforické. Cílem této práce je zjistit, jak (konceptuální) metafory ovlivňují vznik vybraných pojmenování a jakou roli hrají při propriálně-pojmenovacím aktu.

Onomastický materiál, jež jsme vybrali, je reprezentován partnerskými pojmenováními, tedy způsoby oslovování mezi lidmi tvořícími pár. Ačkoli se může zdát troufalé a možná i absurdní hovořit o tom, že by tyto způsoby oslovení mohly patřit mezi propria, pokusíme se dokázat, že jejich zařazení není tak jednoznačné, jak by se mohlo na první pohled zdát.

Česká a víceméně ani světová lingvistika se dosud podrobněji nezabývaly způsoby, jak se mezi sebou oslovují a jak si vzájemně říkají lidé v partnerském (mileneckém) vztahu. Existuje mnoho výzkumů zaměřených na oslovování dětí rodiči, ty se ale týkají především hypokoristických podob rodných jmen, případně je v centru zkoumání motivace pojmenovávání potomků.¹ Velké oblibě se také těší zkoumání přezdívek.²

Z konkrétních způsobů obecných oslovování lidí patří do centra zájmu lingvistů spíše pojmenování pejorativní (negativní) než meliorativní (pozitivní). Použití negativních způsobů oslovování vzbuzuje obvykle značné emoce, nicméně možná se s nimi v běžné jazykové praxi setkáváme častěji než s pojmenováními pozitivními.³ Pokud např. neznámý člověk zaváhá v silničním provozu, provede nějaký nebezpečný manévr apod., běžně ho ostatní zainteresovaní řidiči nazvou různými nelichotivými výrazy jako *blbec*, *idiot*, *hovado* apod. Pokud nám však cizí člověk nějak významně pomůže, např. opraví píchnuté kolo, nechá nás předběhnout ve frontě apod., pravděpodobně ho nenazveme *MILÁČKEM*, *ZLATÍČKEM* či *BROUČKEM*. Tento způsob oslovení je vyhrazen především lidem nám blízkým, s nimiž nás pojí příbuzenský nebo přátelský vztah. Z komunikačního hlediska tak pejorativa a meliorativa nestojí v přímé opozici.

Zatímco negativní způsoby oslovování označujeme jako nadávky, pozitivní způsoby oslovování své vlastní označení nemají; obvykle se o nich hovoří jako o slovech familiárních,

¹ Dlouhodobě se této problematice věnují např. S. Pastyřík, M. Knappová či E. Hájková.

² Výzkumu přezdívek, resp. problematičnosti jejich vymezování, různým druhům klasifikace a fungování v komunikaci, především v dětském a skautském kolektivu, se v současné době věnuje např. M. Kvíčalová.

³ Podrobněji k používání vulgarismů např. Nejedlý (2016).

důvěrných nebo meliorativních, což jsou ale termíny známé spíše lingvistům než široké veřejnosti. Termín, který by pak jednoznačně pojmenovával výrazy používané k oslovení v ryze partnerské (soukromé, intimní) komunikaci, také neexistuje. Tento „intimní“ způsob oslovení není ani rozšířený mezi všemi mluvčími, rozhodně jej neužívají všechny partnerské páry; u mnoha z nich převažuje oslovení rodnými jmény a hypokoristiky (srov. Štěpánová, 2013). Obvykle každý člověk však k těmto alternativním způsobům oslovení zaujímá nějaký postoj a má na ně nějaký názor. V neposlední řadě se jedná i o časté téma na internetových diskusních fórech.

Cílovou skupinu, u níž budeme projevy metaforičnosti zkoumat, představují žáci devátých tříd a posledních ročníků středních škol. Tato práce by tak měla přispět i k lepšímu poznání jazyka mladých lidí a jejich způsobu vyjadřování. I když hlavním cílem naší práce je zjistit, jaké způsoby partnerských pojmenování mladí lidé používají, resp. jaké metaforické konceptualizace se v nich uplatňují, současně ukážeme, jaký význam těmto jménům přiřkládají, jak je vnímají a jak je v běžné (partnerské) komunikaci používají.

Ke zkoumání přistupujeme kognitivním způsobem⁴, což je mnohdy velice obtížné, protože se nemůžeme opřít ani o domácí tradici, kde v onomastice převládá hledisko strukturně-funkční, příp. komunikačně-pragmatické, ani o tradici zahraniční. Ani v Polsku, kde je kognitivní přístup k jazyku již pevně zakořeněný a kde propojení domácí tradice jazykového obrazu světa s americkou lakoff-johnsonovskou teorií metafory vedlo k etablování tzv. etnografické školy (etnolingvistiky), se zatím onomastickým tématům pozornost příliš nevěnuje.⁵

Struktura naší práce je tak výrazně ovlivněná nedostatkem základní odborné literatury i nedostatkem jazykového materiálu. Z tohoto důvodu jsme se rozhodli nedělit práci klasickým způsobem na část teoretickou a praktickou (empirickou), ale tyto dvě části propojit dohromady.

Hned první kapitola je proto věnována metodologii. V této části představíme podrobně cíle našeho výzkumného šetření a metody, díky nimž jsme shromáždili základní jazykový materiál. Získaná data pak průběžně uvádíme v příslušných kapitolách napříč celou prací.

⁴ V současné době se spíše než o kognitivní lingvistiku hovoří o lingvistice antropologické nebo kognitivně-kulturní. Ať už použijeme jakékoli označení, společným jmenovatelem je vždy akcentace sémiotické povahy jazyka, otázek směřujících k poznání národní specifičnosti a interpretační charakter celé disciplíny (srov. Vaňková, 2012, s. 65).

⁵ V Polsku se této problematice dlouhodobě věnuje např. Z. Kowalik-Kaleta (1998; 2000 aj.).

Ve druhé kapitole se zabýváme vymezením pojmu jazyk mládeže a charakteristikou této specifické části národního jazyka.

Zhodnocení příslušnosti partnerských pojmenování do sféry propriální, nebo apelativní se věnujeme ve třetí kapitole. Nejprve vymezujeme pojem vlastní jméno a poté shrnujeme stávající teorie vlastního jména. Partnerská pojmenování vždy popisujeme v souvislosti s příslušným výkladem a uvádíme odpovídající data z našeho výzkumného šetření. Nejpodrobněji se věnujeme kognitivnímu pohledu. Nejprve předkládáme pojetí vlastních jmen v antropologii, protože je kognitivnímu přístupu velice blízké, a dále se zabýváme významem vlastních jmen, jejich konotacemi a vztahem k metaforám. Nejdůležitější část této kapitoly představuje popis konkrétních metaforických konceptualizací, jež lze v partnerských pojmenováních známých žákům a studentům vysledovat.

Ve čtvrté kapitole pak podrobně rozebíráme třináct partnerských pojmenování určených dívkám. Nejprve předkládáme slovníkovou analýzu jednotlivého pojmenování a poté výsledky získané z našeho šetření.

V závěru shrnujeme naplnění stanovených cílů.

1 Metodologie

1.1 Výzkumné cíle a celková charakteristika výzkumného šetření

Hlavním cílem naší práce je ukázat, jakým způsobem se během propriálně-pojmenovacího aktu uplatňuje metaforičnost. Jako výchozí jazykový materiál jsme zvolili partnerská pojmenování, protože se jedná o skupinu pohybující se na hranici mezi apelativy a proprii a metaforičnost propriálně-pojmenovacího aktu je u nich mnohem zřetelnější než např. u rodných jmen. Tato hraniční skupina nám také umožní podrobně analyzovat rozdíly mezi apelativy a proprii, upozornit na některé limity stávající teorie, představit kognitivní pojetí vlastních jmen a identifikovat pojmové metafory zakládající konceptualizace partnera.

Jazykový materiál, který budeme analyzovat, náleží do oblasti jazyka mládeže a měl by mj. přispět k bližšímu poznání způsobu komunikace mladých lidí. Naši cílovou skupinu představují žáci devátých ročníků základních škol a čtvrtých ročníků gymnázií. Abychom jednoduše odlišili, zda mluvíme o žácích základních škol, nebo škol středních, budeme používat pro označení první skupiny pojem *žáci* a pro označení druhé skupiny *studenti*, i když si uvědomujeme, že žáky představují obě skupiny.

Z hlavního cíle popsaného výše vyplývá několik cílů dílčích, které jsme formulovali takto:

1. Kriticky zhodnotit příslušnost partnerských pojmenování mezi apelativa/propria.
2. Zjistit, jaká partnerská pojmenování žáci a studenti znají.
3. Zjistit, jaká partnerská pojmenování v komunikaci s partnerem žáci a studenti používají, případně jaká by chtěli používat.
4. Alespoň částečně zachytit, jak partnerská pojmenování fungují v „reálné“ komunikaci, v jakých situacích se používají a zda se nějak projevuje „konflikt“ se standardními způsoby (ne)formálního oslovení, tj. pomocí rodných jmen a hypokoristik.
5. Ověřit, zda (a jak) žáci vnímají metaforičnost partnerských pojmenování.
6. Zaznamenat konotace u vybraných partnerských pojmenování.

Na základě stanovených dílčích cílů bude v rámci analýzy dále umožněno:

1. Popsat žákovská a studentská partnerská pojmenování po stránce pragmaticko-sémantické.

2. Stanovit, jaká partnerská pojmenování jsou mezi žáky a studenty nejfrekventovanější a nejoblíbenější.
3. Porovnat metaforické konceptualizace mezi žáky a studenty a dále mezi oběma skupinami respondentů a dospělými.

Při popisu charakteristiky našeho výzkumného šetření jsme vycházeli z publikace *Přehled pedagogiky* od Jana Průchy (2009), ve které je pro určení druhu výzkumu definováno pět klíčových kritérií, a to obecnost, vztah ke skutečnosti, základní paradigma, komplexnost objasňování a účelovost.

Z pohledu míry obecnosti představuje tato práce výzkumné šetření základní, protože přináší nový lexikologický materiál, který bude sloužit k jazykovému rozboru partnerských pojmenování a metaforičnosti. Podle míry vztahu ke skutečnosti se jedná o šetření empirické, zpracována jsou konkrétní data (partnerská pojmenování) a výroky uváděné respondenty. Z hlediska kritéria základního paradigmatu se jedná o šetření smíšené, založené jak na kvantitativní metodě (dotazník), tak na kvalitativní (skupinové rozhovory a individuální rozhovory). Podle kritéria komplexnosti objasňování jde o šetření transdisciplinární, pro interpretaci budou využity poznatky nejen z lingvistiky, ale i z psychologie a antropologie. Z pohledu míry účelovosti se jedná o šetření deskriptivní, hlavním výstupem jsou zjištění popisující stávající situaci.

1.2 Metoda sběru dat

Při volbě vhodné výzkumné metody jsme museli zohlednit především povahu zkoumaného jazykového materiálu. Nejprínosnější způsob by představovalo nezúčastněné pozorování, které však vzhledem k soukromému, až intimnímu charakteru partnerských pojmenování není možné ani vhodné. Sběr skutečně autentických dat je tak značně omezený. Předchozí šetření pracovaly vždy s dotazníkovou metodou, která se ukázala jako dostačující, byť ji doprovází mnohá omezení týkající se především pragmatických faktorů partnerských pojmenování a rizika, zda respondenti budou na otázky odpovídat pravdivě a zda se nebudou v případě některých otázek stydět uvést pravdivou odpověď.

Dotazníkové metodě se dále vytýká, že nezjišťuje to, jací respondenti jsou, ale jak sami sebe vnímají (srov. Chráska, 2007). Právě vnímání sebe i vztahu respondentů a jazykové reality je však jedním z předmětů této práce. Mimoto veřejné sdílení partnerských pojmenování může pro někoho představovat tak velký zásah do soukromí, že nemusí být ochoten je sdílet ani anonymní formou (srov. Štěpánová, 2013). I s ohledem na možnosti snadného

vyhodnocování a kvantifikovatelnosti dat jsme se nakonec rozhodli opět pro dotazníkovou metodu. Ta nám umožnila získat dostatek jazykového materiálu, nejen konkrétních podob partnerských pojmenování, ale i jejich motivace a hodnocení respondenty.

Abychom alespoň částečně eliminovali nedostatky popsané výše, rozhodli jsme se odpovědi získané na základě dotazníkové metody ověřit a následně doplnit pomocí kvalitativních metod, z nichž jsme vybrali individuální a skupinový rozhovor.⁶

1.2.1 Dotazník

Navržený dotazník byl anonymní, rozdělený na dvě varianty, pro chlapce a pro dívky. Znění otázek bylo pro obě pohlaví stejné, ale lišily se příklady uvedených partnerských pojmenování. Dotazník se skládal ze dvou částí, z nichž první byla orientována na zjištění konkrétních příkladů partnerských pojmenování a vztahu žáků/studentů k partnerským pojmenováním (viz přílohy 1 a 2) a část druhá (viz přílohy 3 a 4) se pak zaměřovala na zjištění konotací (asociací) vybraných partnerských pojmenování. Abychom eliminovali ovlivnění respondentů konkrétními příklady, jež byly obsaženy především v druhé části dotazníku a jimiž by se mohli inspirovat při vyplňování počátečních otázek, dostali druhou část teprve po vyplnění a odevzdání části první.

Podoba dotazníku je nestandardizovaná, zjišťuje data kvalitativní i kvantitativní, jevy vnitřní (jak by chtěli být respondenti oslovováni) i vnější (názory na vybraná pojmenování). První část obsahuje třináct otázek, z nichž většinu představují otázky otevřené, ale využili jsme i otázek uzavřených a škálových. Ze sociolingvistických údajů jsme zjišťovali pouze věk a bydliště (kraj) respondentů (otázka č. 13).

Pojem *partnerské jméno* jsme se rozhodli nevysvětlovat ústně, aby respondenti nebyli ovlivněni příklady a komentáři, které by mohli začít spontánně uvádět ostatní spolužáci. V záhlaví dotazníku byli proto nejprve stručně seznámeni s tím, co znamená výraz *partnerské jméno*, že tento typ pojmenování používají lidé, kteří spolu chodí, a to místo oslovení rodnými jmény či jejich obměnami. Uvedli jsme pouze jediný příklad, a to *MILÁČKU*, protože jsme se domnívali, že je všeobecně známý. Dalšími příklady jsme nechtěli ovlivňovat myšlenkové pochody respondentů.

⁶ O výhodách a nevýhodách tzv. smíšeného výzkumu, který kombinuje kvantitativní a kvalitativní metody, viz např. Chrásková (2007) nebo Hendl (2012).

Příklad byl napsán velkými tiskacími písmeny, abychom neindikovali velké/malé písmeno. Cílem jedné z otázek bylo totiž zjistit, jaké počáteční písmeno respondenti preferují. Z tohoto důvodu byly všechny příklady v dalších částech dotazníku psány velkými písmeny.

První otázka (*Máš za sebou již nějaký dlouhodobý vztah, příp. s někým právě chodíš?*) byla tzv. kontaktní, měla navodit zájem o téma a napomoci k poctivému vyplňování. Uvědomujeme si, že znění této otázky je problematické, protože je zcela jistě rozdíl mezi tím, zda někdo právě s někým začal chodit, nebo zda již vztah trvá např. rok. Pod výrazem *dlouhodobý vztah* si navíc každý může představit něco jiného. Z tohoto důvodu jsme během analýzy tuto otázku nevyhodnocovali ani nijak nezohledňovali.

Nejdůležitější otázky cílené na povědomí žáků a studentů o partnerských pojmenováních jsme umístili hned na začátek dotazníku, protože jsme očekávali, že respondenti budou nejvíce motivovaní a odpočatí. Umístění na první stránce mělo však také opět zabránit vlivu několika příkladů uvedených na stránce druhé. Vzhledem k odpovědím, které respondenti uváděli, si dovolíme konstatovat, že se nám zabránit výraznému ovlivnění odpovědi našimi příklady podařilo.

Otázky č. 3 (*Představ si, že chodíš s „dívkou (chlapcem) svých snů“.* Jakým partnerským jménem bys chtěl(a), aby ti říkal(a)? Pokus se výběr jména vysvětlit.) a č. 6 (*Kdybys chodil(a) s „dívkou (chlapcem) svých snů“,* jakým partnerským jménem bys mu říkal(a)? Pokus se výběr jména zdůvodnit.) byly záměrně formulovány potencionálně, protože jsme se domnívali, že respondenti na základních školách spíše zkušenost se vztahem mít nebudou. V případě, že by zkušenost měli, nevylučuje znění otázek uvést příklady, které ve vztahu skutečně používají. Otázka č. 4 (*Existují podle tebe nějaká typická partnerská jména? Která používá hodně lidí? Pokud ano, uveď příklady a rozhodni, zda jsou spíše mužská (M), ženská (Ž) nebo „obojetná“ (O).)*) směřovala ke zjištění představ respondentů o partnerských pojmenováních.

Druhá strana dotazníku obsahovala otázky především uzavřené, případně polouzavřené. Jednalo se o otázky 7–10 a měly charakter spíše doplňujících informací. Cílené byly na zjištění zkušeností žáků s partnerskými pojmenováními v prostředí rodinném (otázka č. 8) a školním (otázka č. 9). Jako příklady jsme zvolili lexikalizované podoby slov označujících obecně blízkou osobu (*MILÁČEK, ZLATÍČKO* apod.) a doplnili jsme je příklady, s nimiž jsme se setkali v praxi. Přijatelnost dvanácti nejfrekventovanějších partnerských pojmenování (podle Štěpánové, 2013) jsme ověřovali v otázce č. 7 a toleranci pro zdrobnělá

pojmenování v otázce č. 10. V případě těchto čtyř otázek respondenti pouze škrtili nebo kroužkovali přijatelná/nepřijatelná pojmenování, případně mohli uvést vlastní příklady. Tato část zároveň představovala „oddechový“ úsek, protože za nimi následovaly opět klíčové otázky.

Otázka č. 11 zjišťovala míru vnímání metaforického významu partnerských pojmenování, toleranci ke zdrobňování, vnímání významu rodného jména a pojetí vlastní kreativity při tvoření partnerských pojmenování. Za tímto účelem jsme vybrali hodnocení výroků pomocí škály 1–5.

Dotazník pak uzavírala otázka č. 12, v níž jsme zjišťovali postoj žáků k partnerským pojmenováním a jejich názor na tento specifický jazykový fenomén.

Vhodná formulace otázek byla pilotně ověřena na vzorku 18 žáků 9. třídy základní školy v Praze (červen 2015). Na základě zpracování výsledků jsme mírně upravili znění některých otázek, zejména jsme odstranili některé dvojí zápory u otázky č. 11.

Jako problematická se ukázala otázka č. 5, v níž měli žáci psacím písmem přepsat SMS zprávu. Během vyplňování několik žáků oponovalo, že používají tiskací písmo a psací si již nepamatují. Upravili jsme tedy zadání otázky na *Přepiš svým normálním písmem*, i když jsme si uvědomovali, že mnozí žáci pravděpodobně zvolí tiskací hůlkové písmo, které je pro vyhodnocení této otázky irelevantní. Tato domněnka se bohužel potvrdila.

Hlavním cílem druhé části dotazníku bylo zjistit, jak respondenti vnímají metaforičnost a jaké konotace (asociace) pro ně mají vybraná pojmenování. Způsob provedení vychází z dotazníkové podoby, kterou vytvořila M. Kvíčalová pro výzkum žákovských přezdívek (Kvíčalová, 2016). Jak chlapcům, tak dívkám jsme předložili 26 různých partnerských pojmenování, na první stránce bylo 13 pojmenování určených pro jejich (potencionálního) partnera, na stránce druhé bylo 13 pojmenování určených jim osobně. Každé z nich měli respondenti ohodnotit známkou podle toho, zda by dané pojmenování pro partnera použili/jak moc by si přáli být daným pojmenováním osloveni: 1 = určitě bych ho používal(a)/rozhodně ho chci; 2 – spíše (občas) bych ho používal(a)/spíše ho chci; 3 – nevím; 4 – spíše bych ho nepoužíval(a)/spíše ho nechci; 5 – rozhodně bych ho nepoužíval(a)/rozhodně ho nechci. Tento úkol splnila naprostá většina respondentů.

Vedle uvedených pojmenování mohli žáci i studenti do předepsané tabulky napsat předpokládaný důvod vzniku daného pojmenování a svoji představu o nositeli tohoto pojmenování. Mezi vybrané příklady jsme zařadili ty, které se v předchozích šetřeních

ukázaly jako nejvíce „kontroverzní“, u nichž jsme zaznamenali různé motivace a k nimž se respondenti nejvíce (pozitivně i negativně) vyjadřovali (srov. Štěpánová, 2013). Dále jsme vyšli z rozdělení zdrojových oblastí partnerských pojmenování (ibid, 2013) a z každé „hlavní“ skupiny jsme vybrali jedno z nejčastěji zastoupených pojmenování tak, aby zároveň mělo sexuální podtext. Jedním z našich záměrů bylo zjistit, zda jej respondenti dokáží odhalit. V těchto případech hrozilo bohužel riziko, že se budou stydět motivaci uvést.

V okamžiku rozdávání druhé části dotazníku již projevovali respondenti mírnou únavu a neochotu ke spolupráci. Uvedené příklady je ale zaujaly, často i rozesmály a alespoň částečně je vtáhly do opětovného vyplňování. Respondenty jsme nenutili do vyplňování všech položek, čímž jsme chtěli alespoň částečně přispět k tomu, aby vyplňovali dotazník poctivě a zbytečně nevymýšleli nesmyslné odpovědi. Počty získaných odpovědí u jednotlivých položek se tak výrazně liší.

1.2.2 Rozhovory

Pro tuto metodu jsme se rozhodli až na základě podrobného studia jazyka mládeže. Zahraniční studie zabývající se tímto fenoménem často volí jako hlavní metodu právě polostrukturované dialogy⁷, a to jak párové, tak i skupinové. My jsme se nakonec rozhodli obě tyto metody zkombinovat.

Metodologii vedení skupinových rozhovorů, resp. ohniskových skupin podrobně popsal Morgan (2001). Ohniskové skupiny chápe v nejširším smyslu jako formu kvalitativního výzkumu, jež „shromažďuje údaje prostřednictvím skupinové interakce vzniklé v debatě na téma určené badatelem“ (ibid, s. 17) a upozorňuje na problematické odlišení skupinové diskuse a skupinového rozhovoru. Pro Hendla (2012) je skupinový rozhovor „organizovanější typ skupinové diskuse a zároveň často používaný kvalitativní rozhovor s větším počtem jedinců. Interview se provádí najednou ve skupině šesti až osmi lidí s cílem probrat určité téma a trvá asi hodinu a půl“ (ibid, s. 183). S ohledem na problematické vymezení rozdílu mezi skupinovou diskusí a skupinovým rozhovorem, budeme používat označení *skupinový rozhovor*, což však nevylučuje vzájemnou diskusi mezi jednotlivými aktéry.

Cílem skupinových rozhovorů bylo ověřit a zpřesnit odpovědi získané v dotazníku. Během skupinové diskuse „se uvolňují racionalizační schémata a psychické zábrany a diskutující snadněji odhalují své postoje a způsoby jednání, své myšlení a pocity v běžném

⁷ Srov. např. Møller a Quist (2003); Damme a Biltereyst (2013); Singh (2013); Mudaly (2013) aj.

životě“ (Hendl, 2012, s. 182). Na základě dobrovolnosti jsme měli v úmyslu vybrat tři pětičlenné skupiny chlapců a tři pětičlenné skupiny dívek vždy ze základní i střední školy a znovu s nimi projít jednotlivé příklady partnerských pojmenování. Nakonec se však realizace a analýza ukázaly natolik náročnými, že jsme skupinové rozhovory realizovali pouze s dívkami.

Jeden skupinový rozhovor trval přibližně hodinu a ukázka přepisu je uvedena v příloze 9. Dívek jsme se ptali, co si o daných pojmenováních myslí, jak se domnívají, že vznikla, a v případě, že samy neodhalily „sexuální“ motivaci, přímo jsme se na ni zeptali.

Druhá část rozhovorů probíhala již s jednotlivými účastníky samostatně. Původně jsme měli v úmyslu také hovořit jak s chlapci, tak s dívkami, ale ze stejných důvodů jako v případě skupinových rozhovorů jsme nakonec omezili cílovou skupinu pouze na dívky. Celkem jsme realizovali čtyři rozhovory na základní škole a čtyři na škole střední.

V těchto rozhovorech jsme se zaměřili hlavně na pragmatické vlastnosti partnerských pojmenování, které lze dotazníkovou metodou zkoumat jen obtížně. Naší snahou bylo získat alespoň rámcovou představu o fungování partnerských pojmenování ve skutečné komunikaci. Dále jsme se snažili zjistit, jak partneři zohledňují v souvislosti s oslovením pomocí partnerských pojmenování přítomnost jiných komunikantů a jaký je vztah mezi oslovením partnerskými pojmenováními a rodnými jmény/hypokoristiky.

Jako základní pilíře rozhovoru jsme využili otázky standardně využívané pro výzkum oslovením rodnými jmény a hypokoristiky, pouze jsme je mírně upravili. Pokud to vyžadovala situace, využili jsme možnosti se dále doptat.⁸ Níže uvádíme seznam otázek, z nichž jsme v rozhovorech vycházeli. Ukázka přepisu je uvedena v příloze 10.

Seznam otázek:

- a) Říkají ti doma i jinak než rodným jménem? Jak?
- b) Jak si říkáte nejčastěji?
- c) V jakých situacích / chvílích používáte partnerské pojmenování?
- d) Jak jste spolu s partnerem dlouho?
- e) Jak mu řekneš, když jsi na něho naštvaná? Jak ti řekne, když ho naštveš? (např. po sobě neuklidil nádobí)

⁸ Jedná se o tzv. polostrukturovaný rozhovor nebo rozhovor pomocí návodu (Hendl, 2012, s. 173–174), v němž má výzkumník připravený seznam otázek. Jejich pořadí si však během rozhovoru určuje sám a podle situace může znění otázek vhodně přizpůsobit, případně pokládat otázky další, předem nepřipravené.

- f) Jak mu řekneš, když po něm něco chceš? Jak ti řekne, když po tobě něco chce? (např. aby umyl nádobí, vynesl koš)
- g) Jak mu řekneš, když tě potěší? Jak ti řekne, když ho potěšíš?
- h) Odlišujete nějak přítomnost jiných lidí? Jak? Koho?
- i) Dokážeš odhadnout, zda používáš častěji rodné jméno nebo jiné pojmenování? Jaký je mezi nimi poměr?

1.3 Charakteristika výzkumného vzorku a analýza dat

1.3.1 Dotazník

Dotazníky byly administrovány v červnu 2016 na třech základních školách v Praze a jedné ve Vyškově, a to mezi žáky 9. tříd. Dotazník zadávala buď autorka této práce, nebo oslovení učitelé českého jazyka. Vlastní vyplňování zabralo rozmezí cca 30–45 minut. Celkem se ho zúčastnilo 162 žáků z osmi tříd, z toho 88 chlapců a 74 dívek. Dva dotazníky byly vzhledem k vulgárnímu a evidentně zesměšňujícímu obsahu vyřazeny, takže nakonec jsme analyzovali 160 dotazníků, 86 chlapeckých a 74 dívčích. I když je mezi chlapci a dívkami určitá disproporce, domníváme se, že se jedná o vzorek reprezentativní. Vzhledem k citlivé povaze našeho tématu zachováváme anonymitu respondentů a neuvádíme ani seznam škol, kde byl dotazník zadáván. Všechny školy představovaly typické středně velké sídlištní školy.

Na středních školách proběhla administrace v březnu 2016, a to na středních odborných školách, což se ukázalo jako ne úplně šťastný výběr. Celková návratnost dotazníků, stejně jako návratnost jednotlivých otázek, byla především v případě chlapců výrazně nižší než na základní škole. Celkem jsme zpracovali 159 dotazníků, z nichž jsme 10 (chlapeckých) museli pro nevhodný nebo úplně prázdný obsah vyřadit. Nakonec jsme analyzovali 82 dívčích dotazníků a 67 chlapeckých.

Z výzkumného vzorku nebyl vybrán tzv. výběrový soubor (Chráška, 2007, s. 20), ale vzhledem k nižšímu počtu účastníků jsme zpracovali informace ze základního souboru, tj. od všech účastníků. Reprezentativnost výzkumného vzorku, jež je dána především objektivitou vybraného vzorku, byla zaručena náhodným výběrem škol.

Naším cílem rozhodně není statistická analýza jednotlivých položek dotazníku ani jednotlivých metaforických konceptualizací. Na základě získaných dat chceme pouze popsat, jak partnerská pojmenování a jejich metaforičnost mohou vnímat žáci a studenti, jaký význam jim mohou přiřkládát, a v žádném případě nechceme předkládat generalizující závěry.

V případě analýzy druhé části dotazníku jsme opět nejprve vyřadili zcela prázdné dotazníky a dotazníky obsahující vulgární nebo nesmyslné odpovědi. Vzhledem k tomu, že shromážděných dat bylo více, než jsme očekávali, rozhodli jsme se detailní analýze podrobit pouze pojmenování dívcí. Všechny odpovědi jsme přepsali, podrobně je několikrát procházeli, hledali v nich shodné prvky a provedli prvotní hrubé roztrídění, v němž jsme podobným výrokům přiřadili stejná čísla. Poté jsme provedli další, jemnější třídění, v němž jsme hledali podobnosti mezi jednotlivými výroky a znovu je spojovali do stejných významových kategorií. Podrobněji se způsobu analýzy věnujeme na začátku čtvrté kapitoly.

1.3.2 Rozhovory

Účastníci skupinových a individuálních rozhovorů byli vybráni na základě ochoty dále spolupracovat a o tématu partnerských pojmenování diskutovat. Rozhovory probíhaly vždy na příslušné škole. Jak jsme již uvedli, realizovali jsme vždy tři skupinové rozhovory na ZŠ (dialogy 1–3) a SŠ (dialogy 4–6) a čtyři individuální rozhovory na ZŠ (dívky 1–4) a čtyři na SŠ (dívka 5–8).

Všechny rozhovory jsme začali neformálním představením nás jako výzkumníka, objasněním tématu naší práce a zaručením anonymity. Z tohoto důvodu jsme v prepisech rozhovorů změnili veškerá vlastní jména, které dívky uváděly. Předem jsme dotazované upozornili, že se jedná o osobní téma a pokud položíme otázku, která bude komukoli nepříjemná, nemusí na ni odpovídat. Dotazovaní však projevili o problematiku partnerských pojmenování velký zájem a nadšení a takovýto začátek napomohl k jejich otevřenosti a k (částečnému) odbourání zábran a (potenciálního) studu, i když samozřejmě ne úplně.

Na základní škole jsme nakonec realizovali rozhovory se dvěma pětičlennými skupinami a jednou šestičlennou, na střední škole potom se dvěma skupinami šestičlennými a jednou čtyřčlennou. Celkově dívky reagovaly otevřeně, téma je zaujalo. V prvních rozhovorech jsme se bohužel nevyvarovali chyb, na které upozorňuje Morgan (2001): na jednotlivé výpovědi jsme reagovali příliš rychle nebo jsme nenechali dívkám dostatek času na přemýšlení, i když jsme se domnívali, že jim čas necháváme. Až při prepisu jsme si tyto nedostatky uvědomili a v posledních rozhovorech tyto chyby napravili.

Ve většině skupin se také ukázala jedna dominantní dívka, která diskusi jako by řídila a snažila se odpovídat jako první nebo alespoň výroky ostatních komentovat. Tyto dívky jsme se snažili částečně eliminovat tím, že jsme během zadávání otázek navázali oční kontakt s méně aktivními účastnicemi.

Poslední výrazné úskalí představovalo při přepisování správné přiřazení hlasu dané dívce. Dívkám jsme vždy přidělili čísla, nicméně i když jsou nahrávky kvalitní, občas jsme si však odpovídajícím přiřazením nebyli jistí. V případě této nejasnosti je číslo příslušné dívky uvedeno v závorce.

Pokud dívky mluvily spontánně přes sebe a nedokázali jsme odlišit jednotlivé hlasy, uvádíme označení **(hromadně)**. Tato situace nastala obvykle okamžitě po uvedení příkladu daného partnerského pojmenování. Všechny příklady výpovědi necháváme v autentické, tedy neupravené, mnohdy nespisovné podobě.

Ačkoli jsme kvalitativní část výzkumu původně zamýšleli pouze jako doplňkovou a ověřovací metodu, podařilo se nám získat dostatečný objem dat, který nám umožnil naplnit stanovené cíle. Z tohoto důvodu jsme se také rozhodli nevyhodnocovat dotazníkové otázky 7–11, v nichž jsme shromáždili pouze doplňkové informace. Podrobnou analýzu ostatních dotazníkových otázek uvádíme na příslušném místě v rámci této práce.

Pokud v textu uvádíme příklady žákovských výroků, jsou vždy označeny kurzívou a ponecháváme je v originální podobě, tj. bez stylistických úprav; v případě nutnosti jsme pouze opravili pravopis. Jednotlivé příklady partnerských pojmenování jsou v příslušných částech označeny zkratkou definující je jako mužská nebo ženská. Partnerská pojmenování určená chlapcům (mužům) jsou označena zkratkou **m**, partnerská pojmenování určená dívkám (ženám) zkratkou **ž** a partnerská pojmenování určená oběma pohlavím zkratkou **m/ž**. U některých příkladů je jedna zkratka zvýrazněna, např. v pojmenování ČUMÁČKU (**m/ž**). V těchto případech mezi respondenty výrazně převyšovalo určení označené tučně, nicméně jsme zaznamenali i označení opačné. (Obvykle se jednalo o jednu nebo dvě odpovědi). Vzhledem k nejednoznačné příslušnosti partnerských pojmenování mezi apelativa a propria uvádíme všechny příklady velkými tiskacími písmeny.

1.4 Vymezení pojmu partnerské pojmenování

1.4.1 Shrnutí dosavadních bádání

Jak jsme již naznačili v úvodu, neexistuje mnoho odborných prací zabývajících se pozitivními způsoby oslovování či přímo pojmenováními mezi partnery. V 90. letech publikoval Milan Hrdlička v časopise *Češtinář* drobnou stat' nazvanou *K otázce tzv. něžných pojmenování* (Hrdlička, 1995/6), v níž zveřejnil výsledky ankety mezi gymnazijními a vysokoškolskými studenty. Formou anonymní ankety např. zjišťoval, jak studenti něžně oslovují své protějšky, co výběr pojmenování ovlivňuje, kdy se tato pojmenování ve vztahu

objevují či jak jsou s nimi partneři spokojeni. Vzhledem k povaze realizované ankety, kdy hlavním cílem bylo zjistit, jak studenti **něžně** oslovují své protějšky, používal Hrdlička ve svém článku analogicky výrazu *něžná pojmenování*.

Problematicke partnerského oslovování jsme se věnovali již v bakalářské práci *Pojmenování partnerů a jejich oslovování v soukromé komunikaci* (Štěpánová, 2010) i v práci diplomové – *Metaforičnost partnerských pojmenování* (Štěpánová, 2013), na jejichž základě vznikly články *Partnerská pojmenování inspirovaná dětským světem* (Štěpánová, 2015), *Intimní partnerská pojmenování* (Štěpánová, 2016a) a *Konotativnost vybraných skupin partnerských pojmenování* (Štěpánová, 2016b). Předmětem těchto prací byly především metaforické konceptualizace zakládající motivaci jednotlivých pojmenování.

Jak bylo řečeno výše, používal Hrdlička označení *něžné pojmenování*, které odpovídalo jeho výzkumnému záměru. Ten však zahrnoval pouze část lexika, část pojmenování, jež mezi sebou partneři používají. Partnerská komunikace neobsahuje pouze *něžná, milá* oslovení, ale i pojmenování vulgárního charakteru, i když často zjemňovaná deminutivními sufixy, a v neposlední řadě i různé „klasické“ přezdívky vycházející např. z partnerových vlastností, z jeho vzhledu, zálib atd. (srov. Štěpánová, 2013). Jedná se o pestré mozaiku mnoha různých typů pojmenování, a proto se domníváme, že výraz *něžná pojmenování* není adekvátní, i když definuje hlavní a nejrozsáhlejší část způsobů partnerských oslovení. Je třeba najít obecnější termín, jenž by v sobě zahrnul veškeré výše zmíněné příklady.

Označení, která jsme použili v předchozích textech (2016a; 2016b), tedy *partnerské oslovení*, *partnerské pojmenování* a *intimní partnerské pojmenování* mohou být taktéž mírně zavádějící. Lexémy *partner* i *přítel*, běžně používané pro označení stávajícího „životního“ druhu v období předmanželském, jsou totiž mnohoznačné. *Partner* může označovat partnera nejen ve smyslu vztahu mileneckého, ale i např. partnery obchodní⁹ a *přítel* zase rozhodně nemusí být pouze milenec/životní druh. Je zajímavé, že v češtině neexistuje pojmenování, které by jednoznačně definovalo člověka jako „životního“ partnera, jako je tomu v jiných jazycích, např. v angličtině, kde označení *friend* (přítel) a *boyfriend/girlfriend* (partner/partnerka) mají jasnou sémantickou distinkci. Možná i z tohoto důvodu je částečně problematické vytvořit vhodné označení, které by jednoznačně tematizovalo skupinu čistě partnerských oslovení.

⁹ Tento rozpor se projevil v dotazníkovém šetření pro bakalářskou práci *Pojmenování partnerů a jejich oslovování v soukromé komunikaci* (Štěpánová, 2010). Několik respondentů odpovídalo na otázky tak, jako by se týkaly komunikace mezi obchodními partnery.

Spojení *intimní pojmenování* pak může být také částečně zavádějící, protože partnerská oslovení nemusí být užívána pouze v soukromí mezi partnery, ale i mezi známými lidmi, v okruhu blízkých osob, příp. i na veřejnosti.

Vzhledem k nedostatku dostupné odborné literatury jsme proto zjišťovali, jak o těchto způsobech pojmenování píší autoři populárních, zejména internetových článků. Pro partnerská pojmenování se často objevují výrazy ztotožňující je s přezdívkami: *něžná oslovení, milá oslovení, milostné přezdívky, milenecké přezdívky, roztomilé přezdívky, zdrobnělé přezdívky* či *zdrobněná oslovení*. V anglofonním internetovém prostředí jsme se setkali s výrazy jako *romantic names, romantic nicknames* a *pet names*.

Navzdory výše zmíněné polysémii lexému *partner* jsme se rozhodli v této práci používat termínů *partnerské pojmenování* a *partnerské oslovení*, které však nechápeme synonymně. Spojení *partnerské pojmenování* označuje nadřazený, obecný pojem, který vnímáme jako zastřešující pro všechny způsoby pojmenování (oslovení) mezi partnery s výjimkou rodných jmen a hypokoristik. Označení *partnerské oslovení* pak tematizuje hlavní funkci partnerských pojmenování, tedy oslovení. Tato distinkce však v některých kontextech synonymní použití výrazů *partnerské pojmenování* a *partnerské oslovení* nevylučuje. Partnerskými pojmenováními (osloveními) myslíme „pojmenování, která používají mezi sebou dva lidé v partnerském, tedy důvěrném, silně citově založeném a obvykle sexuálně podmíněném vztahu a která používají především v soukromé komunikaci“ (Štěpánová, 2013, s. 7).

1.4.2 Systémová data

Abychom získali představu o základních způsobech partnerských pojmenování, analyzovali jsme jejich výskyt v hlavních gramatických a lexikologických příručkách. Základní systémová data jsme získali z těchto publikací:

Nauka o slovní zásobě (SPN, 1980, dále NSZ)

Česká lexikologie (Academia, 1985, dále ČL)

Mluvnice češtiny (Academia, 1986, dále MČ)

Příruční mluvnice češtiny (NLN, 1995, dále PMČ)

Encyklopedický slovník češtiny (NLN, 2002, dále ESČ)

Mluvnice současné češtiny (Karolinum, 2010, dále MSC)

Čeština – řeč a jazyk (SPN, 2011, dále ČŘJ).

Akademická gramatika spisovné češtiny (Academia, 2013, dále AG)

Nalezené příklady jsme dále vyhledali v základních českých slovnících a analyzovali jejich výskyt a popis významu. Pracovali jsme s těmito slovníky:

Slovník jazyka českého (F. Borový, 1937, dále SJČ)

Slovník spisovného jazyka českého (Academia, 1989, dále SSJČ)

Příruční slovník jazyka českého (Academia, 1999, dále PSJČ)

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost (Academia, 2004, dále SSČ)

Slovník nespisovné češtiny (Maxdorf, 2009, dále SNČ)

Ve výše zmíněných publikacích se podrobněji s problematikou partnerských pojmenování/oslovení nesetkáme. Popis jazykových jevů vychází obvykle ze strukturně-funkčního pojetí lexikologie, jehož základem je onomaziologický výklad opřený o onomaziologické kategorie a hierarchii slovotvorných typů, kategorií a způsobů, a tedy rozdělení slovní zásoby podle formálně-obsahové struktury. V rámci onomaziologických kategorií nejsou uváděny žádné příklady partnerských pojmenování; s nimi bychom se mohli setkat pouze v případě, že by některá z příruček obsahovala třídění podle věcně-významových kategorií, jež jsou dány „celostním významem různého stupně zobecnění“ (ČŘJ, 2011, s. 108). Takovéto třídění by bylo nesmírně obsáhlé a pro publikaci popisující jazyk komplexně rozhodně nevhodné.

Částečně věcně-významové třídění jsme našli v *České lexikologii* v kapitole věnované metafoře, resp. jejím podtypům. Např. pojmenování lidí a jejich povahových vlastností na základě motivace jmény živočichů jsou považována za jeden z nejproduktivnějších typů metafory (Filipec a Čermák, 1985, s. 113). Autoři uvádí i několik metaforických příkladů označujících mužské a ženské kladné i záporné povahové rysy.

Několik konkrétních příkladů partnerských pojmenování jsme obvykle našli v oddílech věnovaných slovní zásobě vymezené podle expresivního příznaku. *Příruční mluvnice češtiny* a *Nauka o slovní zásobě* rozděluje slovní zásobu na slova zabarvená kladně (slova familiární neboli důvěrná, dětská, hypokoristika a eufemismy) a slova zabarvená záporně (pejorativa, augmentativa, dysfemismy, slova zhrubělá a vulgární). Obdobného dělení se drží i *Mluvnice současné češtiny*, která pouze nevyděljuje slova dětská.

Podle tohoto tradičního dělení by partnerská pojmenování patřila mezi výrazy familiární, tedy takové, jež jsou užívané v důvěrném styku blízkých, známých osob (srov. PMČ, s. 95; NSZ, s. 50; MSČ s. 77). Jedná se tak o pojmenování určená nejen (mileneckým) partnerům, ale i dětem, rodinným příslušníkům apod.

Encyklopedický slovník češtiny slova familiární nezmiňuje vůbec a eufemismy jsou ztotožňovány s meliorativy. Příklady partnerských pojmenování jsme našli v hesle věnovaném zdvořilosti, kde se oslovení *beruško*¹⁰ a *zlatíčko* uvádí jako příklady příležitostných oslovení (ESČ, s. 532).

Mluvnice češtiny neobsahuje souvislý výklad ani o expresivitě, ani o různých děleních slovní zásoby obdobně jako *Česká lexikologie*. Expresivita je zmíněna u jednotlivých sufixů v rámci dané onomaziologické kategorie, a to v rámci kategorie modifikační, kam MČ řadí názvy zdrobnělé (deminutiva), zveličelé (augmentativa), přechýlené, názvy mlád'at a názvy hromadné.

Čeština – řeč a jazyk obsahuje kapitolu o expresivním významu pojmenování a jako příklady slov, v nichž se může morfemická stavba slova podílet na expresivitě, jsou uvedena deminutiva a augmentativa (srov. ČŘJ, s. 62–63). O zdrobnělých názvech zvířat se uvádí, že mohou označovat i zvířata blízká, milá a pěkná, a pokud zdrobněliny označují věci a jevy libé, jedná se o slova lichotná (ibid, s. 63). Dále jsou jako příklady slov s expresivním významem uváděna pejorativa, eufemismy, dysfemismy, kakofemismy a hyperbola. Obdobně jako MČ nalezneme i zde v rámci kapitoly o modifikačních kategoriích kategorii jmen zdrobnělých (deminutiv) a lichotných (meliorativ); a dále zveličelých (augmentativ) a hanlivých (pejorativ). „Tato velmi početná skupina jmen slouží jednak k označování předmětů menších, popř. (řidčeji) větších, než je obvyklé (jména zdrobnělá – jména zveličelá), jednak k vyjadřování citového vztahu k označovaným předmětům, vztahu libosti, nebo naopak nelibosti. Obojí tyto významy se zhusta prolínají“ (ČŘJ, 2011, s. 117). Další kategorii představují jména domácká (hypokoristika), mezi něž ČŘJ zařazuje nejen obměny rodných jmen, ale i obměny příbuzenských termínů, jichž „se užívá v důvěrném styku, rodinném a přátelském“ (ibid, s. 119). Jako příklady jsou uváděny pouze zdrobněliny od vlastních jmen, a dokonce i od příbuzenských pojmenování: dědeček, dědoušek apod.

Akademická gramatika spisovné češtiny opouští od tradičního vymezení slovní zásoby a příklady partnerských pojmenování nalezneme v kapitole o obecných vlastnostech jazyka a komunikace, přesněji v oddíle věnovaném stylovým úrovním prostředků jazyka, řeči a textu, tj. vlastnostem určitých jazykových, řečových a textotvorných prostředků umožňujícím vyjadřovat emotivní a sociální vztah mezi mluvčím a adresátem k dané komunikační události (srov. AG, s. 24). K nim patří atributy jako spisovnost, knižnost,

¹⁰ Příklady excerpované z jazykových příruček uvádíme přesně v té podobě, jak jsou zaznamenány v příslušném textu, tj. vždy s malým písmenem a buď ve vokativu, nebo v nominativu.

formálnost, odbornost, hovorovost, expresivnost, vulgárnost, patetičnost, familiárnost, humornost, ironičnost a postojová neutrálnost. Zatímco pro standardní (centrální) způsoby oslovení, tj. rodným jménem, je charakteristické použití jazykových prostředků stylové úrovně spisovné, formální a postojově neutrální, modifikace rodného jména, např. deminutivním sufixem (*Terezko*), jim dodá expresivní, dle kontextu familiární příznak. Dle tohoto rozdělení lze partnerská pojmenování charakterizovat především jako expresivní, familiární a v některých případech také jako humorná, ironická a pohybující se mezi spisovností a hovorovostí. Nejrozšířenější partnerské pojmenování *miláčku* hodnotí AG jako (mírně) patetické (AG, s. 24), což je částečně v rozporu s našimi zjištěními (viz dále).

Příklady excerptované z jednotlivých příruček:

NSZ: *miláček, zlatíčko, srdíčko, drahoušek, má, můj (manželka, manžel)*

PMČ: *srdíčko, miláček, kočička*

MSČ: *miláček, růžička, zlatíčko*

ČŘJ: *milánek (k milý), drahoušek, miloušek (k drahý, milý)*

AG: *miláček*

ESČ: *beruško, zlatíčko*

Pojmenování *drahoušku, miláčku, srdce, srdíčko, zlato a zlatíčko* charakterizují SSČ a SSJČ jako expresivní označení dětí a sekundárně jako oslovení bytosti milé, oblíbené, drahé či milované. SSJČ uvádí výraz *milánek* jako řidší podobu lexému *miláček*. Pojmenování *beruško* je příkladem lichotivého označení milé bytosti, zvláště děvčete nebo ženy a pojmenování *růžička* a *miloušek* jako příklady oslovení lidí ve slovnících uvedena nejsou. Heslům *kočička* a *miláček* se věnujeme podrobněji ve čtvrté kapitole.

1.4.3 Data získaná z dotazníkového šetření

Hlavní zdroj našich jazykových dat představují odpovědi u otázek č. 3, 4 a 6 v dotazníkovém šetření:

Otázka č. 3: **Představ si, že chodíš s „dívkou (klukem) svých snů“. Jakým partnerským jménem bys chtěl(a), aby ti říkal(a)? Pokus se výběr jména vysvětlit.**

Otázka č. 6: **Kdybys chodil(a) s „dívkou (klukem) svých snů“, jakým partnerským jménem bys jí(mu) říkal(a)? Pokus se výběr jména zdůvodnit. (Když nebudeš vědět, nic se neděje.)**

Vzhledem k tomu, že se během analýzy dat neobjevily žádné výrazné rozdíly mezi respondenty základních a středních škol, uvádíme zjištěné výsledky dohromady. Z analýzy jsme vyřadili odpovědi typu *jménem; zdrobnělinou jména; přezdívkou; je mi to jedno* apod. a nakonec jsme získali 66 různých dívčích pojmenování včetně jednoho polysémního a sedmi typických přezdívek a 64 různých chlapeckých pojmenování, jejichž součástí jsou dvě pojmenování polysémní a sedm typických přezdívek. Některé příklady se v obou skupinách opakovaly a po jejich vzájemném porovnání jsme získali celkem 117 různých pojmenování. Mezi příklady, které respondenti uváděli jak mezi dívčími, tak mezi chlapeckými jmény, patří pouze 13 pojmenování, a to *BROUČKU, BROUKU, ČUMÁČKU, LÁSKO, MEDVÍDKU, MILÁČKU, PUSINKO, PUSO, SLUNÍČKO, SRDÍČKO, ZLATI, ZLATÍČKO* a *ZLATO*. Podrobný přehled dívčích pojmenování je uveden v příloze 5 a přehled chlapeckých v příloze 6.

Oproti chlapcům dívky téměř dvojnásobně často opakovaly „typická“ pojmenování, především výše zmíněné příklady. Pro dívky se ukázalo jako výrazně jednodušší uvádět pojmenování samy pro sebe než pro chlapce. Celkem uvedly 44 dívčích příkladů ve 233 opakováních, zatímco pro chlapce vymyslely pouze 29 příkladů ve 214 opakováních. U chlapců jsme naopak žádný výrazný rozdíl nezaznamenali: pro dívky uvedli 44 příkladů ve 144 opakováních a sami pro sebe dokonce 46 příkladů ve 147 opakováních. Jejich odpovědi byly výrazně individuálnější, především v případě uvádění pojmenování chlapeckých.

Výrazné shody jsme nezaznamenali ani v případě porovnání obou otázek mezi chlapci a dívkami, tedy zda se jednak dívky „trefily“ do způsobů, jak by si přáli být oslovení chlapci, a jednak zda se chlapci „trefili“ do způsobů, jak by si přály být oslovány dívky. Příklady pojmenování, u nichž jsme zaznamenali shodu alespoň u tří sledovaných skupin, jsou zaznamenány v tabulce 1 a 2.

Tabulka 1 Pojmenování pro chlapce

Shoda jednotlivých odpovědí v případě jmen pro chlapce				
	d zš	d sš	ch zš	ch sš
Broučku	7	11	2	3
Brouku	5	5	6	1
Lásko	29	18	21	10
Miláčku	28	22	18	13
Zlato	26	29	13	10
Zlatíčko	3	2	0	4

Tabulka 2 Pojmenování pro dívky

Shoda jednotlivých odpovědí v případě jmen pro dívky				
	d zš	d sš	ch zš	ch sš
Beruško	7	4	1	1
Broučku	3	7	1	2
Brouku	2	1	2	1
Koblížku	1	1	1	xxx
Kočičko	2	3	1	2
Lásko	28	26	12	13
Medvídku	1	2	xxx	1
Miláčku	20	22	9	6
Myško	1	1	1	xxx
Prdelko	1	xxx	3	4
Princezno	4	4	4	4
Sluníčko	4	1	1	1
Zlatíčko	10	13	12	10
Zlato	21	11	2	3

Jak vyplývá z výše uvedené tabulky, dívky se neshodly na žádném typickém chlapeckém pojmenování, které by bylo zároveň akceptováno chlapci. Všechny příklady chlapeckých pojmenování, na nichž se obě skupiny shodly, představují současně vzájemná oslovení. Naopak chlapci uvedli sedm specifických pojmenování pro dívky (v tabulce jsou označena oranžově), jež zároveň jmenovaly i dívky. V případě oslovení *PRDELKO* je však akceptace dívkami sporná, protože jsme zaznamenali pouze jedinou kladnou odpověď. Tomuto pojmenování se podrobněji věnujeme ve čtvrté kapitole. Charakter individuálních výpovědí mají i oslovení *MEDVÍDKU*, *MYŠKO*.

Na závěr musíme konstatovat, že se v dotazníku projevila celkově velká diverzita. Příkladů, na nichž se respondenti shodovali, ať už v porovnání mezi základní a střední školou, nebo mezi dívkami a chlapci, bylo velice málo; většinu odpovědí představují odpovědi individuálního charakteru.

Dalším zdrojem jazykových dat byla otázka č. 4:

Otázka č. 4: Existují podle tebe nějaká typická partnerská jména? Která používá hodně lidí? Pokud ano, uveď příklady a rozhodni, zda jsou spíše mužská (M), ženská (Ž) či „obojetná“ (O).

Pouze pět respondentů (dvě dívky a tři chlapci) uvedlo, že podle nich žádná takováto pojmenování neexistují. Z následující analýzy jsme vyřadili typické nadávky (*krávo, debile, hajzle, ožralo, trubko*) a kontaktní prostředky (*voe, hej ty*). Celkem jsme pak získali 71 různých pojmenování, z nichž je 36 určeno dívkám, 18 chlapcům a 17 jak dívkám, tak chlapcům. Jedná se o poměrně velkou skupinu pojmenování a naprostá většina uvedených příkladů je opět spíše individuálního charakteru. Pouze u tří pojmenování jsme mezi respondenty zaznamenali shodu nad padesát procent. Jedná se o trojici *MILÁČKU, ZLATO* a *LÁSKO*. V rozmezí shody od čtyř do devatenácti procent, tj. s počtem minimálně deseti shodných odpovědí, se vyskytuje pouze třináct pojmenování: *BROUČKU, PRDELKO, ZLATÍČKO, PRINCEZNO, BERUŠKO, BROUKU, KOČÍČKO, MEDVÍDKU, PUSO, ČUMÁČKU, KOTĚ, KOČKO* a *SLUNÍČKO*. Zbylých padesát pět oslovení se objevilo méně než desetkrát.

Zatímco dívky opět častěji vybíraly „klasická“ pojmenování, chlapci volili spíše pojmenování individuálního charakteru. Pouze u čtyř příkladů pojmenování uvedených chlapci jsme zaznamenali shodu vyšší než deset procent. Podrobné údaje uvádíme v příloze 7.

Na základě otázek č. 3, 4 a 6 jsme shromáždili celkem 134 různých partnerských pojmenování, která dále podrobně zkoumáme z hlediska jejich metaforičnosti. Jejich přehled je uveden v příloze 8.

2 Jazyk mládeže

2.1 Sociologicko-psychologická charakteristika mládeže

Pojmem *mládež* se v sociologii, psychologii i pedagogice obvykle rozumí skupina lidí, jež se nachází v životním cyklu *mládí*, tj. v období mezi dětstvím a dospíváním. Časové vymezení mládí je velice obtížné a nejednoznačné. Nejčastěji se za jeho počátek považuje dokončení povinné školní docházky, tj. věk 14–15 let, a za jeho ukončení dosažení sociálního zrání.

Pojmy *mládí* a *mládež* bývají ztotožňovány s termíny *adolescence*, *adolescent*, *dospívající* či *dospívání*. V psychologii se dlouho užívalo tradiční dělení ontogeneze člověka na několik vývojových období, jež se sice v detailnějších rysech u jednotlivých autorů mírně liší, ale v základním vymezení se shodují¹¹: období předškolní (3.–6. rok), mladší školní věk (6.–12. rok), starší školního věk, resp. pubescence (12.–15. rok), a adolescence (15.–20./22. rok). V poslední době však psychologové opouštějí od rozlišování mezi pubescencí a adolescencí a výrazu *adolescence* používají pro celistvé období od 11 až do 20–22 let; přičemž v případě vysokoškolských studentů se horní hranice může vyšplhat až k 30. roku (srov. Kraus, 2000).

Chronologické vymezování mládí a mládeže je však vzhledem k výrazným individuálním odlišnostem považováno za druhotné. Je zřejmé, že každý jedinec dospívá jindy, a to bez závislosti na ukončení školní docházky či na stanovení jakékoli věkové hranice. Toto omezení se např. Jaklová snaží překlenout díky charakterizaci mládeže pomocí tzv. *sociální nedospělosti*, kterou definuje jako přechodný stav mezi dítětem a dospělým, jako část ontogenetického vývoje jedince, jehož náplní je mj. „vybavit mládež znalostmi, dovednostmi a způsoby chování, které jí umožní zařadit se do komplexu sociálních, ekonomických a politických aktivit dané společnosti“ (Jaklová, 1993, s. 54, cit. z Holda, Matějovský).

Mnohem důležitější je proto definování mládeže prostřednictvím specifických biologických změn. Za počáteční mezník se považuje dokončování fyzických změn započatých v pubertě, dále změn psychologických (příprava na převzetí role dospělého, hledání nových hodnot a autorit) a změn sociologických, tj. rozvolňování vztahu k orientační rodině, vliv vrstevnických skupin na hodnoty normy a životní styl (srov. Jandourek, 2007, s. 160). Za horní hranici je pak považováno dosažení relativní nezávislosti, tj. nástup do zaměstnání

¹¹ K odlišnostem jednotlivých vymezení periodizace vývojových období u různých autorů např. Thorová (2015).

a založení rodiny (ibid, s. 160), tedy to, že si mladý člověk „osvojí společenské normy a požadavky, že se stabilizuje v hlavních rysech jeho světový názor, že dosáhne určitého statutu ve společnosti, stane se materiálně nezávislým na rodičích, uvědomí si odpovědnost za svoji rodinu, to znamená, osvojí si všechny hlavní sociální funkce“ (Jaklová, 1986a, s. 8–9).

Během adolescence se tak mladí lidé musí vypořádat s řadou biologických, kognitivních, emocionálních a psychologických změn, které výrazně ovlivňují jejich chování, prožívání i používání jazyka. Předložený výčet vývojových úkolů je kompilací zpracovanou Mackem (Macek, 1999, s. 21):

- přijetí vlastního těla, fyzických změn, včetně pohlavní zralosti a pohlavní role;
- rozvoj kognitivních operací, flexibilního a abstraktního myšlení a schopnosti soustředění;
- uplatnění kognitivního a emocionálního potenciálu ve vrstevnických vztazích, schopnost a dovednost vytvářet a udržovat vztahy s vrstevníky obojího pohlaví;
- změna vztahů k dospělým (rodičům a autoritám) – autonomie, popř. vzájemný respekt a kooperace nahrazuje emocionální závislost;
- získání představy o ekonomické nezávislosti a směřování k určitým jistotám, které s ní související (např. volba povolání, získání profesní kvalifikace);
- získání zkušeností v erotickém vztahu, příprava pro partnerský a rodinný život;
- získání kompetence pro sociálně zodpovědné chování.

Snaha o zvládnutí těchto vývojových úkolů se odráží v typickém chování adolescentů, pro něž je charakteristické především:¹²

- snaha o samostatné myšlení, jednání, růst sebedůvěry, sebeuvědomování a sebereflexe;
- snaha upoutat na sebe pozornost, odlišit se, ukázat svoji samostatnost, tj. být považován za dospělého, ale zároveň se vůči nim vymezit;
- mimořádná aktivita citové sféry, maximalismus, emoční labilita, radikálnost názorů, měnící se hodnocení, impulsivnost, kritičnost, intenzivní prožívání citů;
- myšlenkové experimentování s pojmy okolního světa;
- zvyšující se význam vrstevnických vztahů a skupin;

¹² Podrobněji se vývojovým úkolům adolescentů věnují např. Jaklová (1988); Macek (1999); Barešová a Zawiszová (2012); Vágnerová (2005); Thorová (2015) aj.

- zvýšená náchylnost k externím činitelům (médiu apod.);
- rozvoj asociační činnosti, tj. zvýšená fantazie, představivost.

V souvislosti s mládím se často hovoří o tzv. krizi dospívání či individuální krizi, jež je způsobena jednak přechodem z role dítěte do role dospělého, kdy je každá role spjatá s jinými hodnotami a jinými normami, a jednak s nerovnoměrnou rychlostí biologického, psychologického a sociálního vývoje. Na určité úrovni vývoje již mládež dokáže některé nové „úkoly“ zvládnout, ale společnost jí to nedovoluje, případně je např. biologicky připravena k zahájení sexuálního života, „ne vždy však psychicky a téměř nikdy sociálně“ (Jandourek, 2007, s. 160). Mládež tak představuje skupinu, jež se vyznačuje specifickými zájmy, aspiracemi, postoji, společenským postavením i prestiží: „Zvláštní status mládeže vyplývá z toho, že je ve stádiu neúplné nebo odložené ekonomické aktivity a profesionální přípravy a že je sociálně a ekonomicky závislá na *světě dospělých*“ (Petroušek, 1996, s. 635).

V současné době navíc pro mnohé odborníky není období adolescence „přirozeným stádiem života jedince, ale fenoménem majícím své místo až v moderní industrializované společnosti“ (Barešová a Zawiszová, 2012, s. 14). Toto období mohlo vzniknout pouze v těch společnostech, kde se zformovalo jakési „přechodné stádium“ mezi dětstvím a dospělostí, s čímž pravděpodobně souvisí i „vznik“ potřeby vymezovat se vůči dospělým. Barešová a Zawiszová (2012) uvádí, že např. právě výzkum jazyka mládeže je nejpopulárnější v západních zemích, kde „společenská situace nejen dovoluje, aby se mladí lidé od dospělé populace odlišovali, ale přímo se očekává, že tomu tak bude“ (ibid, s. 14).

S ohledem na výše uvedené chápeme pojem *mládež* v nejširším slova smyslu, a to jako přechodný stav mezi dětstvím a dospělostí, obvykle věkově ohraničeném 11–25(30) lety.

2.2 Vymezení pojmu jazyk mládeže

Pro pojem *jazyk mládeže* jsou v české lingvistice obvykle používána synonyma jako *mluva mládeže*, *mluva mladých (lidí)*, *jazyk mladých*, *řečová činnost mládeže* či *mluva mladé generace*, která jsou mnohdy v rámci jednoho textu (volně) zaměňována. Snaha používat spíše termín *mluva* než *jazyk* zdůrazňuje fakt, že se jedná o útvar spíše mluveného jazyka než psaného. Naprostá většina studií zabývajících se jazykem mladých se také právě na jazyk mluvený, nikoli psaný¹³ soustředí a psané komunikáty, kam je možné zařadit např.

¹³ Psanému jazyku se věnují např. Z. Hladká či J. Hoffmannová.

soukromou korespondenci, jsou chápány jako druhotný projev mluvy mládeže (Jaklová, 1979, s. 3). V anglosaských zemích se pro označení *jazyka mládeže* používají termíny jako *youth language*, *teenage talk* či *adolescent speech*.

Pojem *jazyk mládeže* se v české lingvistice objevuje zhruba od poloviny 60. let, nicméně studie zkoumající tento jev byly spíše ojedinělé; jedná se hlavně o články v odborných časopisech a příspěvky ve sbornících.¹⁴ Komplexněji se jazykem mládeže začala zabývat Alena Jaklová, která v roce 1979 vydala drobnou studii *Mluva mládeže v jižních Čechách*, v níž analyzovala hláskoslovnou, morfologickou, lexikální i syntaktickou stránku mluvy jihočeské mládeže, a to na základě písemného záznamu hovorů v běžné denní komunikaci. Výzkumu jazyka mládeže se pak věnuje doposud a mluvou mládeže rozumí „specifické jazykové prostředky celonárodního jazyka, kterých užívá mládež rozličných sociálních a zájmových skupin a věkových stupňů mužského a ženského pohlaví od 6 do 25(30) let v soukromém komunikačním styku v neoficiálním prostředí“ (Jaklová, 1979, s. 2). Tuto definici pak obvykle přejímají i další čeští badatelé.

V souvislosti s obratem ke komunikačnímu paradigmatu upozornila Jaklová (1986b) v drobné studii nazvané *Interdisciplinární výzkum řečové činnosti mládeže* na nutnost zohlednit a začlenit do výzkumu jazyka mládeže komunikační a pragmatické faktory a navrhla vlastní analytický aparát. Do výzkumu jazyka mládeže se tak dostávají pojmy jako *komunikační událost* či *pragmatický obraz*, se kterými souvisí důraz na sémantický a pragmatický rozbor řečové činnosti mládeže opřený o sociolingvisticky orientovaný výzkum, tj. např. o snahu zohlednit situační a společenský kontext: „Mládež nelze definovat bez zřetele k sociokulturním faktorům, které mají často určující vliv na její životní styl“ (Roubínková a Zeman, 1994, s. 145).

V 90. letech se objevuje snaha o postižení psycholingvistického kontextu, tj. „podat informaci o motivaci autora textu, o jeho přímých i nepřímých komunikačních úmyslech, dále o formálních prostředcích, jejichž pomocí tyto cíle mohou být dosaženy, a v neposlední řadě o působení textu na recipienta“ (Newerkla, 1999, s. 128–129). Konkrétní práce zohledňující psycholingvistické a pragmatické faktory vznikají spíše až na přelomu tisíciletí.

Většina zmíněných studií akcentuje ve vztahu k jazyku mládeže pouze složku gramatickou a lexikální. V souvislosti s výzkumem jazyka mládeže se již od 70. let objevují dva rozdílné přístupy. Širší a komplexnější vymezení považuje jazyk mládeže za „svěbytný, systémový

¹⁴ Bělič (1962); Jirsová a kol. (1964); Krčmářová (1977).

a stratifikačně chápaný útvar“, za stylovou modifikaci obecné češtiny, která je generačně a psychologicky (viz výše) podmíněná (Jaklová, 1979; 1986a; Jirsová a kol., 1964). Tato svébytnost se však týká především lexikální roviny.

Právě vzhledem k nejvýraznějším a nejrozsáhlejším odlišnostem slovní zásoby (tzv. kvantitativní diferenciaci) a slovtvorby (tzv. kvalitativní diferenciaci) je jazyk mládeže ve druhém pojetí ztotožňován se slangem; hovoří se poté o studentském či mládežnickém slangu (Báča, 1985; Hubáček, 1965; 1981). Ten definuje Hubáček (1981) jako „nespisovné výrazivo vázané na školní prostředí, tvořené a užívané žáky základních devítiletých škol (žáky s povinnou školní docházkou), částečně pak i jejich učiteli a ostatními pracovníky škol prvního cyklu“ (Hubáček, 1981, s. 92). Rozdíly na vyšších jazykových rovinách nejsou reflektovány, resp. jsou považovány za shodné s interdialektem dané oblasti.

Nejstarší výzkumy jazyka mládeže se však týkaly pouze slovní zásoby a sběr jazykového materiálu probíhal ve školním prostředí, tj. závěry ztotožňující jazyk mládeže se studentským slangem byly očekávatelné. Jednalo se o dva typy zkoumání. V prvním případě se badatelé zaměřovali na slovní zásobu spjatou pouze se školním prostředím, ve druhém případě zkoumali mluvu mládeže z pohledu dialektologického. Jako součást útvaru mluveného je mluva mládeže ovlivňována především lokální podobou jazyka danou jeho nářeční, případně nadnářeční variantou, proto se mnohé práce zaměřovaly a stále zaměřují na studium míry výskytu nářečních, případně nadnářečních prvků, na prvky tradičního místního dialektu, na porovnání nářečních jevů mezi starší a mladší generací apod. Z metodologického hlediska využívají tyto výzkumy především dotazníků, zaznamenávání nepřipravených mluvních projevů a rozhovorů, případně kombinaci obou přístupů.

Podrobněji se problémem vztahu *jazyka (mluvy) mládeže a mládežnického (studentského) slangu* zabývala např. A. Jaklová v článku *Existuje mluva mládeže?* (Jaklová, 1993), v němž vyděluje dva typy skupin: *sociální a zájmovou*. *Sociální skupina* je determinována kontaktem s lidmi v pracovním prostředí, v případě mládeže školním, tj. patří sem tzv. profesionální mluva včetně různých typů slangů (slang žáků, slang studentů odborných středních škol atd.). Toto vymezení je v souladu s Hubáčkovou definicí slangu, jež omezuje mluvu mládeže na školní prostředí a vyučovací proces. Jazyk charakterizuje mj. specifická slovní zásoba a jazykové prostředky bez „nadměrné expresivity“ a snaha o jednoznačnost (Jaklová 1979; 1993). *Zájmová podskupina* je pak spojena s prostředím ne-pracovním, v případě mládeže mimoškolním, a jazyk charakterizuje mluva výrazně expresivnější

s čtenějším výskytem vulgarismů, argotismů, slov zhrubělých, ironie, nadsázky, přenášení významů apod. (Jaklová, 1993).

Jak jsme se pokusili ukázat, soustředí se zájem o jazyk/mluvu mládeže především na rovinu gramatickou a lexikální, a to i v rámci pragmaticky orientovaných textů, což vede k debatám o tom, zda vůbec jazyk mládeže existuje. Podle dělení výzkumů mládeže, jak je popsal Androutsopoulos (cit. z Barešová a Zawiszová, 2012), se jedná především o studie lexikologické, tj. takové, které se zabývají slovníkem určité sociologické skupiny, případně o studie variační, jež obvykle popisují jeden jazykový jev, který mohou porovnávat mezi různými věkovými skupinami. Pro oba typy studií je typické, že nevěnují takovou pozornost skutečnému používání daných jednotek v reálné komunikaci a na jazyk/mluvu mládeže obvykle pohlíží jako na sociolekt. Oproti tomu studií etnografických a interakčních, které „přistupují k interakci mladých lidí jakožto k mnohohlasnému diskurzu a usilují o zasazení jednotlivých jazykových jevů do širšího kontextu“ (Barešová a Zawiszová, 2012, s. 16) je mnohem méně. Na rozdíl od zahraničního pojetí není v české lingvistice v takové míře reflektován přístup k jazyku jako nástroji poznávání lidských hodnot, postojů, názorů apod.

Jak vyplynulo z předchozího textu, přístupů k jazyku mládeže je mnoho a neexistuje jeho jednotná definice. *Jazyk mládeže* považujeme za nadřazený pojem *mluvě mládeže*. V jeho rámci pak lze zkoumat nikoli pouze jazykové prostředky gramaticko-lexikální, ale i pragmaticko-komunikační, které zároveň umožňují poznávat hodnoty, názory a postoje mladých lidí, jejich zájmy, motivace jejich chování, způsoby myšlení apod. Na základě prostudované literatury považujeme jazyk mládeže za stylovou modifikaci jazyka užívanou mládeží především v neoficiálním prostředí.

2.3 Charakteristika jazyka mládeže

Za hlavní modifikující stylové příznaky jazyka mládeže jsou považovány především silná expresivita a hravost, které nabývají na intenzitě se vstupem do pubescence (rané adolescence), tj. okolo 11/12 let. Mládež ve věku 11/12–18 let je vlastně nejreprezentativnějším příkladem „typické“ mluvy mládeže. I proto se mnoho lingvistických výzkumů jazyka mládeže soustředí právě na tato období, protože v něm dochází k nejvýraznějším jazykovým změnám a inovacím (srov. Barešová a Zawiszová, 2012, s. 15). „Potřeba“ stylizované mluvy se objevuje právě v tomto období pravděpodobně v souvislosti s vývojovými úkoly, jako je budování vlastní identity či snaha být na jedné straně akceptován jako dospělý, ale zároveň se vůči dospělým vymezit apod. (viz výše).

Výrazný odraz v jazyce nacházejí i další významné psychologické změny tohoto období. Intenzivnější prožívání citů a radikálnost názorů se projevují v nadměrném užívání nadávek a vulgarismů, které se však mnohdy používají i k vyjádření náklonnosti, blízkosti či jednoty (ibid, s. 19). Obecně jsou v nadměrné míře používány hodnotící výroky, které představují nejrozsáhlejší skupinu slovníku (srov. Rysová, 2003, s. 22).

Uvědomování si sama sebe a potřeba sebe prezentace nachází odraz ve snaze po jazykové originalitě, odlišnosti či vyniknutí. Mladí experimentují s jazykem, do jejich mluvy pronikají různé prvky jazykové kreativity, jako např. jazykové hříčky, vtipnost, metafory, příměry, aktualizace či neologizace – jazyk je výrazně tvořivý a hravý (srov. Jirsová a kol., 1964).

Na úrovni celkového hodnocení komunikátu se pak uplatňují dramatizace vyprávění, zveličování či nadsázka, zvýšená frekvence a inovativní používání diskursivních markerů (citoslovcí, vsuvek a různých dovětků), stoupavá intonace v afirmativních výpovědích, intertextualita apod. (srov. Barešová a Zawiszová, 2012, s. 18–19).

Výsledkem činitelů jazykových i mimojazykových, jak jsme je popsali výše, je pak jazyk charakterizovaný silnou expresivní, aktualizovanou slovní zásobou a volbou expresivních slovtvorných prostředků. Expresivita je dána i jistou oblibou v používání slov pocházejících z různých jazykových vrstev a stylů a využívaných v jednom komunikátu vedle sebe (ibid, s. 18). Mimo lexikální rovinu se odlišnosti objevují v rovině fonologické, především neobvyklým využíváním přízvuku, důrazu a intonace (srov. Jaklová 1993; Zeman 2013).

Jazyková kreativita však nebývá vysvětlována pouze v souvislosti s vymezováním se vůči světu dospělých, ale i s možnostmi zkoušení a poznávání hranic jazykové komunikace, jako „experimentování s tématy, jazykovými pravidly a konvencemi, testováním sociální a diskursivní kompetence. Mluva mládeže je tedy z tohoto hlediska chápána jako specifický vývojový stupeň“ (Roubínková a Zeman, 1994, s. 147).

Jako motivace pro volbu specifických jazykových prostředků je uváděna i snaha o distanci od řeči dospělých a vytváření určité „řeči obranné“, hovoří se i o určité podobě mluvy mládeže s argotem (Neumannová, cit. z Jirsová a kol., 1964, s. 195–196). Tento způsob napomáhá „stmelování skupiny, zdůrazňuje pocity členství, blízkosti, jednoty, porozumění či např. harmonie a zároveň pomáhá vymezovat hranice mezi členy a nečleny“ (Barešová a Zawiszová, 2012, s. 20).

3 Partnerské pojmenování v onomastickém kontextu

3.1 Strukturalistické (funkční) vymezení vlastních jmen

České jazykové příručky, jež se opírají o strukturalistickou tradici, definují propria jako pojmenování vztahující se na jedince, jednotlivinu nebo na množství chápané jako individuum.¹⁵ V opozici ke jménům obecným, apelativům, která mají zobecňující význam, pojmenovávají jevy všeobecně a mají schopnost pojmenovat skupinu objektů (jevů) stejného druhu, propria zobecňující význam nemají a jsou definována především z funkčního a významového hlediska. Zatímco pro apelativa je typická zaměnitelnost a homogennost, propria se vyznačují heterogenností a individualizací (srov. Šrámek, 2002, s. 92), čímž představují funkčně specifický druh pojmenování vytvářející tzv. druhou (propriální) vrstvu jazyka. Za jejich typické funkce jsou považovány funkce identifikační, diferencující a lokalizační, jež jsou nazývány funkcemi obecně onymickými nebo základními (srov. např. Šrámek, 1999).

Vlastní jméno (dále VJ) tedy odkazuje k jasně definovanému, konkrétnímu a jedinečnému denotátu, kterým může být buď jedinec, zvíře nebo různé typy neživých objektů. Tento denotát VJ přesně identifikuje, zároveň odlišuje od podobných denotátů a částečně ho lokalizuje; v případě osobních jmen obvykle do sítě sociálních vztahů. Na základě typů pojmenovaných objektů pak vznikla onomastická klasifikace, jež obvykle rozděluje vlastní jména do tří základních skupin: bionyma (pojmenování živých bytostí nebo bytostí vnímaných jako živé), geonyma (pojmenování objektů na povrchu země, případně pod ním či nad ním) a chrématonyma (pojmenování objektů, jevů a vztahů vytvořených člověkem).

Pro pojmenování denotátů jsou mnohdy využívána slova patřící původně do oblasti apelativní, nicméně po přechodu mezi propria svůj původní význam ztrácí. Šrámek (1999, s. 11) uvádí, že do individualizující funkce propria není zakomponován pojmově zobecňující význam apelativa, protože pak by mezi nimi nebylo žádného rozdílu a nebylo by možné je využít pro identifikaci. Neexistuje tedy žádný soubor významových rysů, který by jasně definoval abstraktní podobu denotátu, „neexistuje nějaký abstraktní pojem *Novák*, který by měl znaky všech osob, které se takto jmenují, jako je tomu u jmen obecných (např. *krejčí*, *běloch*)“ (Čechová, 2011, s. 68).

¹⁵ Podrobněji např. Bachmanová (2002, s. 205); Karlík a kol. (1995, s. 78); Cvrček (2010, s. 72); Čechová (2011, s. 55 a 68).

Pro mnoho vlastních jmen je dále typické, že jejich nociální význam je uživatelům jazyka často neznámý a stává se předmětem onomastických a etymologických bádání, jejichž výsledkem jsou specializované slovníky a příručky, v nichž si zájemce může jednotlivé významy dohledat.

Vzhledem k relativně „nekonečnému“ množství denotátů na jedné straně a omezené kapacitě lidského mozku na straně druhé je pak pochopitelné, že se mnohá propria opakují a usnadňují tak proces zapamatování (např. osobní jména Jan, Novotný; jména zvířat Alík, Micka apod.). Identifikační funkci tak neplní jméno samotné, ale pouze ve spojitosti s denotátem. Často se proto také objevuje částečně zjednodušující definice, že propria denotují, zatímco apelativa konotují.

Za nejtypičtější (prototypické) příklady výše popsaných vlastních jmen lze v případě bionym považovat rodná jména a příjmení, v případě geonym názvy měst, řek a dalších nejběžnějších toponymických objektů, tedy jmen, u nichž zároveň došlo i ke ztrátě kontinuity znalosti původního významu, jež lze zjistit již pouze dohledáním v příslušném slovníku, případně nad jejich významem lidé tolik nepřemýšlí či si ho neuvědomují (např. že jméno *Jaroslava* je staročeského původu a znamená *slavicí jaro*). V průběhu školní docházky se s příklady těchto jmen žáci setkávají nejdříve, již během výuky mateřského jazyka na prvním stupni. Jedná se o jména, jejichž pravopis je ustálený a obvykle po osvojení základních gramatických pravidel nečiní uživatelům jazyka výrazné potíže.

Existuje však mnoho dalších vlastních jmen, u nichž do popředí vystupují jiné funkce než výše jmenované. Tyto funkce jsou označovány jako vedlejší a nejčastěji jsou k nim přiřazovány funkce charakterizační, konotativní, expresivní a emocionální.¹⁶ V díle *Rodné jméno v jazyce a společnosti* Knappová (1989, s. 6) uvádí, že „propria nemohou denotát charakterizovat a nemohou ani nic konotovat,“ nicméně dále (ibid, s. 10–12) uvádí i jiné funkce než jen identifikační, diferencující a lokalizační. V *Encyklopedickém slovníku češtiny* (2002, s. 205–206) je volena opatrnější definice, totiž že propria charakterizační význam většinou nemají.

Vedlejší funkce mohou u různých vlastních jmen vystupovat do popředí v různé míře. Například u přezdívek jednoznačně dominuje funkce charakterizační, resp. přezdívky jsou obvykle právě na základě funkce charakterizační definovány.¹⁷ Podobně jako např.

¹⁶ O problematice vymezení pojmu funkce v onomastice např. R. Šrámek (1999); Knappová (1989; 1992).

¹⁷ Vývoj definování přezdívek včetně různých typů klasifikace přehledně shrnula Kvíčalová (2016).

přídomky, přízviska, pseudonymy, jména obyvatelská ad. je můžeme klasifikovat jako vlastní jména neprototypická. Velice zjednodušeně lze říci, že se jedná přesně o ta pojmenování, u nichž pravděpodobně budeme váhat s výběrem počátečního písmene.

Přestože funkční vymezení proprií je klíčové pro strukturalisticky pojatou onomastickou teorii, obecně přijatelný výčet propriálních funkcí dosud podán nebyl, stejně jako neexistuje jednotící onomastická teorie (srov. Harvalík, 2008, s. 47). Různé jazyky vnímají navíc propria různě podle školy, kterou daní onomastikové reprezentují. Příkladem mohou být např. názvy tanců, květin nebo etnonyma, jež dánština klasifikuje jako apelativa, zatímco česká onomastika je řadí k propriím. Pro některé odborníky je pak kritériem pro diferenciaci propria a apelativa pouze mluvnická kategorie čísla.

3.1.1 Partnerské pojmenování a základní onymické funkce

O tom, že i partnerská pojmenování mohou za určitých okolností splňovat základní propriální funkce, tedy identifikační, diferenciační a lokalizační, jsme již pojednali v článku *Intimní partnerská pojmenování* (Štěpánová, 2016a). V partnerské komunikaci tato pojmenování obvykle označují konkrétní osobu, tedy našeho partnera, např. pojmenování *MEDVÍDKU* je určeno mému partnerovi, nikoli tatínkovi, dědečkovi, jinému kamarádovi apod.; diferencují ho od osob ostatních: *MEDVÍDKU* neříkám manželovi mé sousedky ani jinému muži; a částečně ho i lokalizují: *MEDVÍDKU* říkám partnerovi obvykle v soukromí (srov. Štěpánová, 2016a, s. 341–349).

Součástí dotazníku, který jsme předkládali respondentům, byla otázka *Proč podle Tebe lidé ve vztazích partnerská jména používají*. V mnoha odpovědích respondenti tematizovali právě diferenciační a identifikační funkce tak, jak jsme je popsali výše, když uváděli, že partnerské pojmenování odlišuje partnera od ostatních lidí:

(1) Aby se nějak odlišili, například chodím s Lukášem, těch je 1000, tak mu řeknu brouku, abychom to nějak odlišili. (ZŠ, d) [zde i dále zvýraznila P. Š.]

(2) Pro odlišení od ostatních. Říkají si tak jen mezi sebou a ne druhým, takže je to takový projev lásky. (SŠ, d)

(3) Je to oddělení kamarádů a partnera. (SŠ, d)

Mezi odpověďmi se objevila ještě jedna zvláštní, specifická funkce, kterou bychom mohli nazvat posesivní. Partnerská pojmenování mají podle některých respondentů potenciál

ukázat, že partner je pouze jejich a nikoho jiného. Tento typ výpovědí uváděly výhradně dívky:

(1) ... pak když se třeba chtějí vytáhnout před nákou holkou. Jako je tam náká jeho kámoška, a tak chce **ukázat, že je „JEJÍ“**. (ZŠ, d)

(2) Třeba **před holkama, aby viděly, že je jen můj**. (ZŠ, d)

(3) Jsou jen a jen pro ně. **Je to přivlastňovací. Říká vám tak jenom ten, kdo vás chce mít u sebe**. (SŠ, d)

(4) Lásko mu řeknu, **když se kolem bude motat jiná holka**. (ZŠ, d)

(5) Miláčku mu říkám, **aby věděl, že je můj**. (ZŠ, d)

O nejdůležitější funkci, již partnerská pojmenování plní, funkci emocionální, pojednáme podrobněji v kapitole spojené s významem.

3.2 Komunikačně-pragmatické vymezení vlastních jmen

Komunikační obrat se v onomastice projevil především zdůrazněním role komunikačního partnera, resp. vzájemného porozumění hlavních aktérů komunikace, na což upozornila především slovenská onomastika (V. Blanár, M. Beláková, J. Krško a další). Rozumí partner tomu, co říkám? Jak mu mohu co nejlépe zprostředkovat své myšlenky? Blanár (2009) výslovně zdůrazňuje společenskou komunikaci jako existenční pole onymie, když za jeden z hlavních cílů onomastiky vytyčuje výzkum společenského fungování vlastních jmen. Komunikačně-pragmatická hodnota ostatně vyplývá z jejich samotné referenční funkce.

Krško (2010) uvádí, že „komunikační aspekt vlastního jména spočívá v jeho schopnosti pojmenovat objekty vnímané objektivní reality a tento obraz jedinečnosti zprostředkovat druhému subjektu [přeložila autorka]“ (Krško, 2010, s. 30). Dále zdůrazňuje i hodnotu druhého člověka, který je součástí plnohodnotné komunikace a bez něhož nelze komunikovat.

V případě antroponym, která jsou obvykle s komunikačním partnerem přímo spojená, a zaujímají tak v komunikaci specifické místo, může být např. volba nevhodného oslovení považována za nezdvořilou, arogantní apod. Beláková (cit. z Krško, 2010) tematizuje skutečnost, že lidé zaujímají ke svému jménu nějaký postoj, zejména v případě, že dojde ke konfrontaci s jiným jménem, např. s přezdívkou. Samotnému postoji k přezdívkám a jejich

prožívání se věnuje např. Kvícalová (2016), která se zabývala přezdívkami jako příkladem socializace v souvislosti s komunikační strategií školní třídy. Studium vlastních jmen, a to i faktory mimojazykovými, ovlivňujícími volbu rodných jmen, se dlouhodobě zabývá M. Knappová. Ukázala např., jak rodiče vkládají do pojmenování potomků své prožitky, představy, hodnocení, prestiž apod. (srov. Knappová 1989; 2002; 2010; 2012). Sociálními faktory ovlivňujícími volbu rodných jmen a změnami ovlivňujícími jejich preference se podrobně zabývala např. i Hájková (2004).

Motivace oslovení dětí hypokoristiky, příp. různými obdobami příbuzenských termínů v rámci rodiny patří mezi oblíbená témata vysokoškolských prací (např. Hrubá, 2013; Choutková, 2017), nicméně moderní publikace studující komplexně komunikačně-pragmatické faktory vlastních jmen v reálné komunikaci zatím neexistuje.

3.2.1 Partnerské pojmenování v komunikačně-pragmatickém paradigmatu

Pro komunikační situaci, v níž se partnerská pojmenování nejčastěji objevují, jsou klíčové především dva charakteristické rysy: počet komunikujících a charakter jejich vztahu. Partnerská pojmenování jsou projevem neformálního vztahu mezi komunikanty, mezi dvěma (životními) partnery. Jejich vztah lze charakterizovat jako silně citově (obvykle pozitivně) založený, se snahou o pozitivní vyznění řešení konfliktů a zároveň hluboce intimní a běžně i stvrzený pohlavním aktem. Jedná se o typ vztahu, který se vyvíjí a prochází několika fázemi. Proto se s postupným proměňováním jednotlivých fází mohou měnit i partnerská pojmenování. Hrdlička (1995/6) např. ukázal, že vysokoškolští studenti se se změnou partnera snaží hledat originální pojmenování, které předchozí partner neměl (srov. Hrdlička, 1995/6, s. 11), a Štěpánová (2013) upozornila na to, že partnerská pojmenování se mohou měnit i v závislosti na změně sociální role v rodině, např. když se z ženy stane matka, babička apod., je tento nový status reflektován i ve změně oslovení (srov. Štěpánová, 2013, s. 63–64).

Oslovení patří vedle pozdravu mezi základní kontaktní prostředky jazyka. Obvykle se objevuje na začátku komunikace, iniciuje ji a na rozdíl od dalších běžných kontaktních prostředků, např. pozdravu, se může vyskytovat i v průběhu komunikace. Tradičně se oslovení rozděluje na pronominální (tykání a vykání) a nominální (srov. ESČ, s. 563). Berger (2002) hovoří o centrálních a periferních způsobech oslovení, jež se mohou realizovat na úrovni pronominální i nominální. Mezi standardní nominální způsoby oslovení patří oslovení rodným jménem, nebo pomocí formulace pane/paní + titul, nebo příjmení. Tyto tvoří určitý centrální systém českého (zdvořilého) oslovení, který je relativně stabilní,

opřený o pevná sociálně-kulturní pravidla (např. ve škole používají žáci oslovení paní učitelko, nikoli slečno učitelko). Oproti němu pak stojí „periferní“ způsoby oslovování, u nichž hraje významnou roli pragmatická složka. Nejedná se pouze o různé modifikace křestního jména, ale i o oslovování pomocí např. přezdívek.

Volba vhodného způsobu oslovení závisí na typu komunikační situace (formální/neformální) a na sociálních faktorech, především vztahu mezi mluvčím a adresátem. Způsob oslovení včetně volby fonologických a neverbálních prostředků tak může navozovat celkový ráz komunikace, indikovat sociální a psychické vztahy mezi mluvčími a signalizovat „míru důvěrnosti mezi komunikanty, ať už skutečnou, chtěnou, nebo jen předstíranou“ (Hájková, 1999, s. 82). Oslovení může být přímo sociálně podmíněné, určitá situace vyžaduje specifický způsob oslovení, nebo dokonce může mít schopnost vyjádřit sociální vztahy mezi jednotlivými členy dané skupiny a jejich příslušnost k určité sociální skupině včetně signalizace vzájemné sympatie a antipatie, což je případ např. oslovování v dětském (školním) kolektivu (srov. Dršatová, 1999, s. 87).

Prostřednictvím oslovení tak může mluvčí hodnotit vztah k adresátovi, tj. může vyjádřit nejen obecně svůj postoj k osobě adresáta, ale i k jeho „momentálnímu stavu, chování či jednání“ (AG, 2013, s. 897) v nejrůznějších typech situací. Příkladem těchto oslovení jsou pak ty způsoby, u nichž se nepoužívá rodné jméno, ale apelativní pojmenování popisující daný stav, postoj, pocit apod. Jedná se o „pochvalná“, „popisná“, „mazlivá“ ale i „vulgární“ a další oslovení: *ty siláku, šikulko, miláčku, srabe, čuně jedno, potvoro zatracená* apod. (AG, 2013, s. 897).

Oslovení má v jazyce jedno významné privilegium, je mu de facto vyčleněn specifický, samostatný pád. I když se někdy využívá nominativu, ve spisovném jazyce je pro oslovení vyhrazen vokativ, který tak má významnou sémantickou roli – označuje adresáta projevu. „Ve světě, v němž lidé oslovují jako partnery sociální interakce především lidi a vybraná zvířata, je vokativ těmito mimojazykovými faktory omezen na jména lidí, apelativa i propria, a zájmena *ty/vy* (*Pavle, zavři to okno; Sousedě; ...*) a na jména některých zvířat, propria a zvl. deminutivní apelativa: *Pojď Modroočko za mnou; Pejsku, pojď sem*“ (EŠČ, 2002, s. 532). Tento fakt jsme se rozhodli v naší práci upřednostnit a navzdory úzu, který za slovníkový pád u podstatných jmen považuje nominativ, uvádíme příklady jednotlivých partnerských pojmenování obvykle ve vokativu, protože se jedná o jejich prototypický pád. Uvědomujeme si ale, že jejich užití v nominativu (*Ty jsi moje SLUNÍČKO; Jakpak se dnes má moje SRDÍČKO* apod.) je taktéž možné.

Komunikace, v níž se partnerská pojmenování objevují, pak probíhá nejčastěji v soukromí, což ostatně potvrdily i dívky v rozhovorech. Dále jsme se jich také ptali, zda odlišují i přítomnost jiných lidí. Většinou uváděly, že nejčastější pojmenování typu *ZLATO*, *LÁSKO* a *MILÁČKU* používají i před jinými lidmi, zejména rodiči, někdy i před skupinou blízkých přátel. Méně klasická pojmenování (*ŠMUDLO*, *PUSO*, *PRDELKO* ad.) jsou už předmětem spíše komunikace soukromé.

D: Odlišujete nějak přítomnost cizích lidí? [zde i dále zvýraznila P. Š.]

Dívka 1: *Před kamarády je používáme, to jo, ale třeba před rodičema, to ne. Jako před mejma, to mi nevadí, ale před jeho rodičema mi to přijde divný. Tam používám jméno. Na veřejnosti, na procházce ty přezdívky.*

Dívka 2: *Trošku jo. My, oběma nám je to zatím trošku nepříjemný, tak se zatím maximálně držíme za ruce, ale ani jsme si před nima moc nedáváme pusy. Takže ani tyhle oslovení moc nepoužíváme před lidma. Nebo jenom před jednou kamarádkou, nejlepší, kterou zná on i já dobře. Před ní to je v pohodě.*

Dívka 4: *Ne, to jako někdy mu říkám, ale jako většinou nebo hodí se mě to spíš do té společnosti říct Radime než to ZLATO před nima. Ale taky mu někdy řeknu ZLATO i před lidma nebo před rodičema. Taky to řeknu, asi když si to neuvědomím. Asi i před kamarádama, nějakajma blížkejma. Ale když jsme v nějaký společnosti, kde nás jako moc neznaj, tak ho oslovím Radime.*

Dívka 5: *Je to podvědomí, ale jo. Mně je to blbý, aby Karel nařikal, že mu říkám třeba ŠMUDLO před kamarádama. Když nad tím přemýšlím, nemusím se krotit, ale je to podvědomí. Jako takovýto ZLATO, MILÁČKU, to je v pohodě.*

Dívka 7: *Jo, i před rodičema, to jo [používám partnerská pojmenování]. I když, když si to uvědomím, tak si řeknu: To bych asi nemusela, ale většinou to už ani neřeším. I před ostatníma. I když nevím, jestli třeba před kamarádama jeho, nevím, spíš ne, si myslím, že to neříkám. Před rodinou. Před lidma, před kterýma se cítím být v pohodě, tak to řeknu, ale když jsou to nějaký známí, tak bych ho oslovovala normálně.*

V rozhovorech s respondentkami jsme dále sledovali, v jakých typech komunikačních situací partnerská pojmenování používají. Nejprve jsme je požádali, aby je sami zkusily

identifikovat a popsat, a dále jsme jim předložili dvě nejtypičtější situace, v nichž se tato pojmenování používají: chvíle, kdy je partner něčím potěšil, a chvíle, kdy po něm něco chtějí. Z rozhovorů vyplynulo, že partnerská pojmenování používají v těch nejběžnějších, každodenních situacích, kdy potřebují partnera oslovit, zavolat na něho apod., a to častěji než oslovení rodným jménem, a dále také v intimních situacích, kdy se třeba škádlí či spolu laškují. Dívky pak potvrdily, že partnerská pojmenování používají i v obou typech předložených komunikačních situací. Příklady, jež uváděly, byly totožné s výše uvedenými, pouze se lišily intonací.

D: V jakých situacích používáte tato oslovení?

Dívka 1: *Tak třeba: Dobrý ráno, LÁSKO, dobrou noc, ZLATO a tak. Ale spíš jenom když ho chci oslovit nebo zavolat na něj, tak volám spíš ZLATO než Karle. To mi přijde takový zlý. Nebo ne zlý, ale už jsem si zvykla na to mu říkat jinak než jménem. Když na něj zavolám, tak spíš těmahle přezdívkama.*

Dívka 4: *Většinou když na sebe voláme, tak na sebe nevoláme jménem, ale voláme na sebe ZLATO. Třeba: ZLATO, pojd' sem. Nebo: Podej mi něco, třeba. Když ho volám třeba na oběd, tak: ZLATO, oběd.*

Dívka 5: *Když na sebe voláme, tak je to takový: Hele, ZLATI, pojd' sem. To mi nikdy neřekl jménem. A já jemu asi taky ne. A pak takový to škádlení: Á, tyjo, ZLATO.*

Dívka 6: *No, vlastně asi bych řekla jako všude, protože on mi vlastně, on mi jménem vůbec neříká, a to je jen výjimečně, a zase jen zdrobnělinou, jako že by mi řekl Karolínko, to je fakt divný. A ani to moc nemám ráda. A já mu teda říkám Kájo nebo to MILÁČKU. A prostě asi jako normálně, když ho potřebuju oslovit, tak mu tak řeknu. A on mě.*

Dívka 7: *Takhle ho vlastně běžně oslovuju, třeba když ho o něčem informuju, aby vynes koš třeba (smích). Nebo třeba, když v rychlosti tak píšu esemesku, my si tolik nepíšem, ale když vím, že nemůže telefonovat, tak napíšu: ZLATO, v kolik končíš? Sejdeme se někde? To jsou spíš takový běžný hovory.*

I když dívky shodně uváděly, že partnerská pojmenování nepoužívají pořád, shodovaly se v tom, že jednoznačně převažují. Jedna dívka však uvedla, že je třeba s partnerskými pojmenováními „šetřit“, protože by se mohla „oposlouchat“:

Dívka 8: Jakoby já ho oslovuju většinou jménem, ale i jako to je asi takový půl napůl. Já si myslím, že tam je do toho potřeba to jméno. Zas aby to nebylo takový rozmazlování, to už by ho mohlo i přejít. To je to samý jako když pořád někomu opakujete, že ho máte rád, tak to taky není... Jakoby kdybych mu měla několikrát denně říkat, že ho mám ráda, tak to asi není úplně tak, jak by to mělo bejt, to mi připadá tak jako špat... Ne jako přehnaný, ale že už by mě to omrzelo. Pak když to přijde třeba jednou za čas, tak je to hezcí.

3.2.2 Partnerské pojmenování versus rodné jméno

V rozhovorech jsme se zaměřovali i na to, zda existuje nějaký rozdíl v komunikačním užití partnerských pojmenování a rodných jmen. Zajímavé je, že tato problematika se objevila během rozhovorů přirozeně právě na základě výše zmíněné otázky, tj. v jakých situacích partneři partnerská pojmenování používají (viz výše).

V těchto případech dívky samy uvedly, že v běžných situacích, kdy potřebují partnera oslovit, používají spíše partnerské pojmenování než rodné jméno, a že oslovení rodným jménem může získat negativní konotace značící, „že se něco děje“, „že něco není v pořádku“. Toto zjištění pak bylo potvrzeno v následující části rozhovoru, kde jsme se dívek ptali, zda pozorují nějaký rozdíl mezi tím, kdy pro partnera užijí rodné jméno a kdy partnerské pojmenování, případně v jakých situacích je typičtější použití rodného jména:

Dívka 1: Třeba když říká něco, co se mi nelíbí, třeba o někom, když se pošťuchou s mojí nejlepší kamarádkou a on je na ni zlej nebo má třeba na ni nějaký připomínky, tak mu řeknu Karlééé. Nebo když ho chci okřiknout, aby něčeho nechal. Nebo když on chce okřiknout mě, abych něčeho nechala, tak řekne: Petro, nech toho!

Dívka 5: To jsem si uvědomila při nějaké příležitosti, protože mi řekl jménem a vlastně to nebylo vůbec častý. Takže si spíš říkáme přezdívkama než jménem. Úplně mě to zarazilo, jak mi řekl jménem, takže ho asi tolik nepoužíváme. Když o sobě mluvíme před někým, tak asi jo. A taky si ty přezdívký říkáme v soukromí. Třeba tady ne, to si říkáme jménem. Ale mezi sebou jsou častější přezdívký.

Dívka 6: No tak asi jednoznačně víc teda ty, ty přezdívký, no. Protože to jméno, to je takový že to, že to signalizuje, že se prostě... že je nějaký problém, že jsme něco provedli. Ale já jemu, já to asi střídám, nebo teda tou zdrobnělinou, ale víc je asi to MILÁČKU. Ale on mi teda jménem neříká, to jenom fakt výjimečně. A když mě chce naštvat.

Typickým příkladem, kdy dívky použijí rodné jméno, může být situace, kdy řeší něco vážného:

Dívka 3: *Většinou když řešíme něco vážnějšího nebo důležitějšího, když třeba potřebujeme něco probrat. Když třeba probíráme, aby všechno vycházelo přesně jakoby časově, kdy on bude na brigádě a já bude ve škole, tak když probíráme, aby to vycházelo, tak kvůli něčemu to musíme přizpůsobit. Nemůžeme úplně říct v tolik a tolik se sejdeme, ale řekneme si v tolik a tolik se ti ozvu, jak to bude vypadat a tak.*

Dívka 7: *No, to je zajímavý. Dane mu třeba říkám, když to není všechno úplně oukej. Když je něco důležitýho, tak ho oslovím jménem. Nebo když nemám úplně náladu, jo, takže to jsem vyzozorovala, že to tak je. Nebo když je něco úplně normálního, tak spíš řeknu to ZLATO, ale když mě třeba něco štve trochu, tak ho oslovím jako jménem. Ale nemůžu úplně říct, že by to bylo pravidlo. Spíš nemám náladu nebo tak.*

V případech řešení konfliktů jsme zaznamenali dvě různé situace. Zatímco některé dívky uváděly, že i když „se hádají“, obvykle hádka probíhá v „přezdívkách“, jiné uváděly tento typ situace jako typický pro použití rodného jména:

D: Jak mu řekneš, když jsi na něj naštvaná?

Dívka 1: *[...] Že třeba když se nějak pohádáme, tak v přezdívkách. I když jsem na něj naštvaná, tak mu řeknu: ZLATO, to jsi přehnal. Tak 80 % přezdívky, zbytek jména. To je fakt málokdy.*

Dívka 4: *Tak mu říkám Radime. Nebo mu někdy řeknu VOLE. TY VOLE, že mě to fakt naštválo. Jinak asi ne. Většinou asi tím jménem.*

Dívka 5: *Přemejšlím. To mu říkám jménem. Ale furt zdobnělinou. Jako Karlíku. To mě ještě nenaštval tak, abych mu řekla Karle, asi.*

Dívka 6: *Tak to mu říkám Karle, většinou teda, protože to, to je takový, že mi to tam nejde, nějaký ty hezký oslovení přes pusu. Ale on mě taky. Jako když je nějaký problém nebo ho štvu, tak to mi řekne jménem. Jako Karolínó.*

Dívka 8: *Se to spíš snažíme obcházet, protože když si to vezmu, tak prostě nemá cenu se hádat, když se to dá řešit i normálně. Tak třeba řekneme: Hele, ZLATO, nech to bejt, to je v pohodě.*

V dívčích výpovědích se tedy jasně ukázal kontrast mezi použitím partnerského jména, kterému jsou vyhrazeny hlavně pozitivní situace, a rodným jménem, které dívky (příp. i jejich partneři) použijí především ve chvíli, kdy se hádají, kdy se jim něco nelíbí, jsou naštvaní, kdy jde o něco důležitého apod.

Zajímavý kontrast rodného jména a partnerského pojmenování uváděli i někteří respondenti v dotazníkovém šetření v rámci otázky *Proč podle Tebe lidé ve vztazích partnerská pojmenování používají*. V několika případech uvedli nespokojenost se svým jménem či s jeho hláskovou podobou:

(1) *Třeba se jim nelíbí skutečná jména. (ZŠ, d)*

(2) *Když jsou spolu dlouho, tak se zdobnělina jména může ohrát a pro holky je to asi zábavnější a milejší než např. Petruše. (ZŠ, ch)*

(3) *Protože se jim jejich křestní jména zdají moc tvrdá a prostě toho dotyčného mají moc rádi a znají se, takže si v průběhu času nějaké přezdívky vymyslí. (SŠ, d)*

(4) *Protože nemají hezké jméno. (SŠ, d)*

(5) *Nelíbí se jim jméno partnera. (SŠ, d)*

(6) *Protože se jim nelíbí jména jejich přátelů a snaží se tím vyjádřit lásku. (SŠ, d)*

Vzhledem k tomu, že jsme výsledky z dotazníků zpracovávali až po natočení rozhovorů, nemohli jsme tuto hypotézu zařadit do rozhovorů, abychom ji ověřili. Přesto jsme se u dvou dívek setkali s tím, že samy problematiku vztahu ke svému rodnému jménu zmínily:

Dívka 6: *Jako když je nějaký problém nebo ho štvu, tak to mi řekne jménem. Jako Karolínó. Já to jméno nemám moc ráda, protože to zní hrozně tvrdě. A on to ví, že ho nemám ráda. A když mě chce naštvat nebo je na mě nějak naštvanej, jako fakt hodně, tak mi tak prostě řekne, no. A to se mi fakt nelíbí.*

Dívka 8: *[...] já totiž nemám ráda, když mi říká Kláro, to je prostě takový, nevím, prostě od malička mi všichni říkali Kláro, a mně se to tak prostě nelíbí. A my jsme se, když se začínáme bavit, tak mi řekne Klárinko, takže to prostě pro mě bylo takový, chápete, jako*

úplně euforie úplně jsem tam měla. A jakoby pak když jsem se zpozčila, on jakože mi říká Klárino, když se na mě naštve. A já mu říkám Maruno, jako ze srandy. A já vždycky na něj Maruno a on na mě Klárino, žejo, takže jakoby: Sárino, kde jseš?

V případě dotazníkových výpovědí jsme pak především u chlapců zaznamenali ještě jeden zajímavý rozdíl mezi užitím partnerského pojmenování a vlastního jména. Jednalo se o výroky, které zvýrazňovaly apelativní charakter partnerských oslovení. Ten totiž může partnerovi (muži) ulehčit v případě, že zapomene jméno partnerky, nemůže si na její jméno vzpomenout, případně má více partnerek a obecné oslovení je způsob, jak se vyvarovat chybnému oslovení dívky:

- (1) Aby si nemuseli pamatovat jméno. (ZŠ, ch)*
- (2) Protože si nepamatují jejich reálné jméno. (SŠ, ch)*
- (3) Zapomněli jejich oficiální jméno a chtějí to jenom skrýt. (SŠ, ch)*
- (4) Nepamatují si křestní jméno partnera. (SŠ, d)*
- (5) Používají je, protože se nepamatují svá křestní jména. (SŠ, d)*
- (6) Nemohou si vzpomenout na jméno. (SŠ, ch)*
- (7) Nechtějí si plést jména, vystřídali mnoho partnerek. (SŠ, ch)*
- (8) Má více holek? Aby si nesplet jméno? (SŠ, ch)*
- (9) Kdybych měl další, abych si nesplet jména. (SŠ, ch)*

Všechny doposud zmíněné příklady hodnotí v opozici *partnerské pojmenování* – *rodné jméno* kladněji spíše partnerské pojmenování. Mezi respondenty jsme se však setkali i s názory opačnými. Obvykle se jednalo o odpovědi, v nichž respondenti uváděli, že člověk má přeci nějaké své jméno, tak proč by mělo být užíváno nějaké jiné, tento způsob oslovování se jim zdál zvláštní, případně se jim nelíbí zdrobňování. Těchto odpovědí však bylo velice málo a objevovaly se nejčastěji u dívek na základních školách a u chlapců na středních školách:

- (1) Oslovení jménem mi přijde příjemný ve všech situacích. (ZŠ, d)*
- (2) Jeho jméno je lepší než nějaké divné šišlání. (ZŠ, d)*
- (3) Když mi někdo řekne LÁSKO nebo MILÁČKU, naskočí mi husí kůže. (ZŠ, d)*
- (4) Jménem, protože je to moje jméno!!! (ZŠ, d)*
- (5) Jménem, je mi to jedno, důležitější jsou činy, ne slova. (ZŠ, ch)*

(6) *Vymýšlet sladké řeči je zbytečné. (ZŠ, ch)*

(7) *Nevidím důvod k používání přezdívek ve vztahu (od narození máme jméno). (SŠ, ch)*

(8) *Blbost, lidé se nějak jmenují od narození, tak proč vymýšlet něco nového. (SŠ, ch)*

(9) *Říkám jí tak, jak se jmenuje. (SŠ, ch)*

(10) *Jménem (nebudeme si hrát na nic jiného). (SŠ, ch)*

3.3 Propriálně pojmenovací akt a teorie relační

S inovativním přístupem v chápání vlastních jmen přichází publikace *Vlastní jména a psaní velkých písmen v češtině* (Svobodová a kol., 2015) lingvistů z Ústavu pro jazyk český Akademie věd (dále ÚJČ). Její autoři vychází z konstruktivní gramatiky amerického vědce Van Langendoncka a upozorňují na problematičnost definování vlastního jména na základě rysu jedinečnosti pojmenovávaného objektu. Mimo jiné se opírají o autentické výpovědi běžných uživatelů jazyka, resp. nashromážděných dotazů zaslaných do Jazykové poradny ÚJČ a vlastního dotazníkového šetření týkajícího se problematiky psaní velkých písmen u vlastních jmen. Mnoho dotazů přímo tematizovalo problematiku interpretace jedinečnosti denotátu. Autoři (ibid, s. 39) uvádí, že „mnozí pisatelé totiž spojení pojmenovat/identifikovat [nějaký objekt] jako jedinečný interpretují buď tak, že má jít o ‚objekt dostatečně významný na to, aby si zasloužil své vlastní jméno‘, nebo o ‚jednotlivý, singulární, konkrétní objekt‘. Obojí je však matoucí a pisatele nevede ke správnému pravopisnému řešení: konstitutivním rysem VJ totiž není ani to, že odkazují k nějakému významnému objektu, ani to, že odkazují ke konkrétnímu singulárnímu objektu – obojí funkce běžně plní i jména obecná.“

Za konstitutivní rys vlastních jmen proto považují autoři konkrétní propriálně pojmenovací akt, který je tím, co je skutečně jedinečné. Uskutečňuje se pouze jedinkrát, zatímco „ani daný [pojmenovávaný] objekt, ani dané vlastní jméno vystupující v tomto pojmenovacím aktu být jedinečné nemusí – jedinečný a (neopakovaný a neopakovatelný, právě jeden) je pouze daný pojmenovací akt“ (ibid, s. 39). Za kritérium přiřazení určitého výrazu mezi vlastní jména tedy považují výhradně to, zda daný výraz někdo (prototypově) vzal/vybral a určitému objektu jako takové přidělil“ (ibid, s. 35). Zjednodušeně lze říci, zda je možné představit si formuli typu „pojmenovávám tento objekt tak a tak“. Pokud je tento akt spojený s nějakým, obvykle oficiálním ceremoniálem, lze ho označit za prototypický, např. se může jednat o akt pojmenování dítěte, svatbu, kde manželka přijímá jméno manžela, pojmenování nového výrobku, města apod. Jedná se o situaci, kdy je jméno „oficiálně představeno“, obvykle se

dostává do širšího povědomí a stává se i širěji sdíleným. Obvykle je také někde zapsáno, např. v případě rodných jmen v matrice, v případě názvů firem v obchodním rejstříku apod. V případě, že žádný (oficiální) ceremoniál neproběhne, jedná se o akt neprototypický, jméno není široce sdílené, obvykle není nikde zapsáno, jeho příslušnost mezi vlastní jména může být sporná, a mnohdy tak nastává i nejednoznačnost v psaní velkého písmene (ibid, s. 36). Podrobněji se však problematice neprototypických propriálně pojmenovacích aktů autoři bohužel nevěnují.

Langendonck (cit. ze Svobodová a kol., 2015, s. 40) uvádí, že pokud proběhne propriálně-pojmenovací akt, je k danému objektu „možné, a to i v rámci jednoho textu, odkazovat dvěma odlišnými způsoby: jednak odpovídajícím obecným jménem (např. kočka) a jednak příslušným jménem vlastním (např. Máša), oba výrazy navíc mohou, a v některých případech dokonce mají silnou tendenci stát v textu těsně vedle sebe.“ Díky tomu lze pracovat s textovou jednotkou, kterou autoři nazývají *pojmenování*. Ta se podle nich skládá ze dvou částí: z obecného výrazu, který identifikuje typ nebo druh objektu, a ze samotného vlastního jména. První složku nazývají *druhovou složkou pojmenování*, druhou *propriální složkou pojmenování*. Druhou složku lze často vypustit bez porušení smyslu (sousedka Jana, učitelka Nováková) a individualizační a diferenciací funkci má složka propriální. Na základě výše zmíněné syntaktické struktury pak rozpracovávají teorii M. Beneše a rozdělují tři typy pojmenování:

- a) typ <něco Něco>, např. řeka Vltava;
- b) typ <Nějaké/Něčí, něco>, např. Orlické hory;

c) pojmenování translační, tedy taková, jejichž propriální složkou se stal původně apelativní výraz, např. Ministerstvo financí.

Dále popisují translačním pojmenování, resp. jejich odlišení od typů *a* a *b*. Partnerská pojmenování by stejně jako přezdívky jednoznačně patřila mezi pojmenování translační. Podrobněji se autoři problematice translačních pojmenování věnují v samostatné kapitole věnované živým bytostem a bytostem chápaným jako živé. Především v případě translačních pojmenování, přezdívek, přídomků, přízvisek, osobních jmen postav z uměleckých děl zahrnujících apelativní člen či jmen druhových, je však volba velkého/malého písmene složitá, mnohdy dokonce nejednoznačná. Obecně autoři doporučují psát druhovou (apelativní) složku s malým písmenem, nicméně právě rozdělení pojmenování na složku propriální a apelativní, jež v případě typů pojmenování *a* a *b* velice dobře funguje a navede

pisatele ke správnému řešení, u pojmenování translačních je spíše matoucí. Pisatel má zřídka kdy vodítko, jež by mu pomohlo správně rozpoznat apelativní a propriální složku. Pravidla českého pravopisu (paragraf 69, pozn. 2) uvádějí, že s velkým písmenem se píšou též jména obecná (druhová), pokud v dramatu, popř. jiném uměleckém díle označují jedinečné bytosti: *Rusalka*, *Velký mág*; *Druhý posel*, čímž se opět dostáváme do problému s definováním jedinečnosti, protože není jasné, zda se jí míní významnost a důležitost, nebo singularita (srov. Svobodová a kol., 2015, s. 81). Tato problematika je názorně ilustrována na rozdílu mezi příklady *Rusalka* a *Druhý posel*:

„V případě *Rusalky* lze souhlasit, že odpovídá oběma uvedeným interpretacím výrazu *jedinečnost*, byť jde původem o druhové označení. Velké písmeno je zde podpořeno i tím, že jde o název díla. [...] Označení *Druhý posel* se však v této souvislosti jeví jako méně vhodný příklad. Tato postava může být v daném díle významná (což odpovídá jednomu významu výrazu *jedinečný*), ale podobně označených postav je v uměleckých dílech (dramatech) mnoho, takže jedinečnost ve smyslu singularity tu není zcela přesvědčivá“ (Svobodová a kol., 2015, s. 81).

Řešení, se kterým autoři přichází, umožňuje pisateli vlastní zhodnocení daného pojmenování: autoři doporučují druhová pojmenování označující charakteristické vlastnosti apod. psát s malým počátečním písmenem, nicméně upozorňují na další sporné příklady, především pokud se druhová složka začne používat místo celého pojmenování, jako je tomu v případě jména *Červená K/karkulka* (ibid, s. 81). Autoři dále upozorňují na to, že tato pravidla jsou aplikovatelná pouze v případě, že daná postava není označována zároveň osobním jménem. Je však otázkou, jaká je souvislost mezi oficiálním jménem postavy a druhovým pojmenováním a zda by ho nebylo možné v některých kontextech považovat za přezdívku. I lidé mají oficiální jméno, nicméně mnohdy jsou zároveň i nositeli přezdívek.

Domníváme se, že celá problematika je záležitostí odlišení vlastního jména a tzv. zástupného názvu. Zatímco pro první příklad vlastních jmen je typická absence lexikálního významu, jak jsme ji popsali výše, pro druhý typ jsou charakteristické různé příklady vlastností charakterizujících denotát, jež vznikají na základě metaforického přenosu. K této problematice se autoři publikace o vlastních jménech vyjadřují na několika místech a speciálně potom i v samostatné kapitole.

Obecně uvádí, že obrazná pojmenování vzniklá metaforickým přenosem by se měla zapisovat s malým písmenem, např. *země vycházejícího slunce* (= Japonsko); *země tří korunek* (= Švédsko), *modrá planeta* (= Země), *sametová revoluce* (název specifické historické události) apod. Opět si však klademe otázku, proč tato pojmenování, která jsou

navíc mnohdy lexikalizovaná, nelze považovat za specifický druh přezdivek. Mezi antroponymy jsou totiž obdobné výrazy psány s velkým písmenem: *Otec vlasti* (= Karel IV.); *Učitel národů* (= Jan Ámos Komenský). Jedná se o specifická vlastní jména? Nebo o specifický druh přezdívky?

I zde najdeme další odlišnosti oproti oficiálním pojmenováním. Zatímco oficiální rodná soustava (*Jan Novák*) se zapisuje s velkými písmeny, víceslovné názvy, přezdívky či přídomky mají velké písmeno pouze v případě, že je součástí jména jiné jméno: *Richard Lvi srdce*, *Sedící býk*, *Panna orleánská* apod. (příklady převzaty ze Svobodová a kol., 2015, s. 73–74).

Na základě podrobného rozboru mnoha příkladů pak publikace mimo jiné tematizuje i jeden z klíčových prvků kognitivní (kulturní) lingvistiky, a to pojetí významu jako nikoli objektivně dané reality (popsané obvykle v nějakém typu výkladového slovníku), ale jako subjektivně pojímané entity, jež se následně může stát základem mnoha nedorozumění. V této souvislosti autoři v některých případech upozorňují na to, že volbou velkého/malého písmene může autor zvýraznit svůj záměr a postoj (ibid, s. 267).

3.3.1 Partnerské pojmenování jako příklad translačního pojmenování?

Jak jsme již uvedli výše, představuje translační pojmenování „v podstatě obecný výraz, který popisuje (nebo by mohl popisovat) určitou skutečnost, povýšený do funkce VJ dané skutečnosti“ (Svobodová a kol., 2015, s. 286). Je otázkou, zda i partnerská pojmenování lze za příklad takového povýšení považovat. Partnerská pojmenování vznikají na apelativním základě a žádný oficiální propriálně pojmenovací akt neproběhl. Vlastní partnerská pojmenování lze na základě jejich motivace rozdělit do čtyř skupin:¹⁸

a) Typ A

Pojmenování ryze apelativního charakteru, která jsou používána za obecná označení milých osob, především partnerů a dětí, a kam patří i všechny příklady excerpované z jazykových příruček. Tato pojmenování jsou nejfrekventovanější, obvykle je uživatelé jazyka dobře znají a zapisují se s malým písmenem: *MILÁČKU*, *ZLATÍČKO*, *BROUČKU*, *BERUŠKO* apod.

¹⁸ Toto rozdělení jsme představili v článku *Láska, Něžněnko, Lištičko aneb Vlastní jména z kognitivní perspektivy* (v tisku).

b) Typ B

Pojmenování odvozená od příkladů typu A; od oslovení *LÁSKO* jsou to například pojmenování *LÁSENKO*, *LÁSENEČO*, *LÁSI*, *LÁSINO*, *LASKOUŠI*, *LASKOUŠKU*¹⁹. Tato pojmenování nejsou již tolik rozšířená, jejich charakter nevylučuje použití i pro děti, nicméně častěji se s nimi setkáme mezi partnery.

c) Typ C

Pojmenování tematizující ryzí specifickou partnerského vztahu, a to vzájemnou přitažlivost a pohlavní akt včetně aktivit s ním spojených: *CHUMLÍČKU*, *NĚŽNĚNKO*, *SEXINKO*, *BROSKVIČKO*, *KUNDIČKO*, *BANÁNKU*. Tyto příklady se již neslučují s použitím v komunikaci rodič (dospělý) – dítě, jsou určeny výhradně pro partnerský vztah.

d) Typ D

Pojmenování s charakterem typických přezdívek, jejichž vznik vychází nejčastěji z fyzických, psychických a dalších vlastností partnera, případně vznikla na základě nějaké události, v situaci ovlivněné mimojazykovými faktory. Používají se také především v partnerském vztahu, obvykle nejsou obecně sdílena mezi jinými páry, nicméně apelativní charakter motivantu toto sdílení nevylučuje: *LIŠTIČKO* (podle barvy vlasů), *ŽIRAFKO* (podle vzrůstu), *PANE INŽENÝRE* (podle zaměstnání), *FLÉTNIČKO* (podle záliby), *ŘEHOŘI* (podle specifické situace).

Všechna translační pojmenování stejně jako výše zmíněné příklady partnerských pojmenování, vznikají na základě metaforického přenosu. Zatímco typy A a B jsou svým charakterem spíše apelativní, typ C leží na hranici mezi apelativním pojmenováním a přezdívkou a typ D lze již za příklad klasické přezdívky považovat. Jak jsme již uvedli výše, doporučují autoři publikace *Psaní velkých písmen v češtině* (2015) psát metaforická pojmenování s malým písmenem, což se však na přezdívky nevztahuje; ty jsou do statutu vlastního jména povýšeny.

Dále zde opět narazíme na problém chápání jedinečnosti jako konstituujícího rysu vlastních jmen, tedy chápané v souvislosti s *významností* nebo *singulárností*. Podobně jako v případě výzkumu realizovaného Ústavem pro jazyk český AV ČR (Svobodová a kol., 2015) tematizovali tento rozpor ve svých výrociích i naši respondenti. Pro mnohé z nich totiž mají partnerská pojmenování schopnost označit člověka významného a nejsou ani určena pro

¹⁹ Všechny příklady jsou převzaty ze Štěpánová (2016b).

nikoho jiného. Zde tedy navíc dochází k výraznému propojení s diferenční funkcí, jak jsme ji popsali výše.

Výroky spojené s významem partnera, případně s jeho jedinečností ve smyslu singularity uváděly mnohem častěji dívky:

- (1) *Neříkáme tak nikomu jinému, jen partnerovi. (SŠ, d)*
- (2) *Pro odlišení od ostatních. Říkají si tak jen mezi sebou a ne druhým, takže je to takový projev lásky. (SŠ, d)*
- (3) *Je to hezké mít pro toho vašeho milovaného přezdívkou, jak jí/mu budete říkat jen vy. (ZŠ, d)*
- (4) *Dokazují si tím to, že se mají rádi a říkají si to mezi sebou jen oni dva a ne někdo jiný. (ZŠ, d)*
- (5) *[...] Můžete se díky tomu cítit výjimečně a milovaně. (ZŠ, d)*
- (6) *Dát najevo, co pro něj ten druhý znamená. (SŠ, d)*
- (7) *Jsou to oslovení, která se používají jen ve vztahu. Proto myslím, že je to pro ně výjimečné si tak říkat. [...] (SŠ, d)*
- (8) *Chtějí tomu druhému říkat, jak moc si ho váží a vymýšlejí pro něho hezké přezdívky nebo se jen škádlí. (SŠ, d)*

V jedné z dotazníkových otázek jsme dále zjišťovali, jaký typ písmene (velké/malé) budou naši respondenti pro partnerská pojmenování preferovat. Formulování této otázky tak, aby nebylo návodné a zároveň bylo pro žáky srozumitelné, představovalo obtížný úkol. Nakonec měli respondenti přepsat text SMS zprávy *AHOJ ZLOBÍTKO, JAK SE MÁŠ? TVŮJ KVÍTEČEK*. Pro formu SMS jsme se rozhodli na základě domněnky, že se bude jednat o nejpřirozenější typ komunikátu, kde by se respondenti mohli s psanou podobou partnerských pojmenování setkat. Oba příklady, které jsme do zprávy vybrali, patří záměrně do hraničního typu D. Již v pilotním průzkumu se však ukázalo, že s touto otázkou budou mít respondenti problém, a i když jsme znění poopravili, relevantních odpovědí jsme získali málo; v tabulce 3 jsou uvedeny celkové hodnoty v procentech.

Obě pojmenování se jak žákům, tak studentům pravděpodobně zdála zvláštní a často je nahrazovali vlastními příklady nebo jmény: *Ahoj (jméno), jak se máš? Tvoje (jméno)*; *Ahoj Martine, jak se máš? Tvoje holka*; *Ahoj rošťáku, jak se máš? Tvoje princezna*. Mnohdy text upravili, nebo dokonce úplně změnili: *Ahoj zlato, jsem tu, jak se máš?*; *Ahoj krásko, jak jsi*

se měla? Pořád na tebe myslím; Tak co brouku, zopakujem někdy včerejší noc? Snad jsi mi nedal špatný číslo, ale bylo to super apod. Paradoxně tento typ odpovědí převládal mezi středoškoláky. Někteří respondenti pak nerespektovali zadání a přepsali text tiskacím písmem.

Tabulka 3 Preference velkého/malého písmene žáky a studenty

	D ZŠ	D SŠ	CH ZŠ	CH SŠ
Zlobítko, Kvíteček	16,2 %	6 %	7 %	3%
zlobítko, kvíteček	43,2 %	30,5 %	30,2 %	19,4 %
Zlobítko, kvíteček	0 %	1,2 %	1,2 %	1,5 %
zlobítko, Kvíteček	1,3 %	0 %	5,8 %	1,5 %
vše tiskace	3 %	3,7 %	10,5 %	3 %
nepochopeno	23 %	50 %	32,6 %	58,2 %
nevyplněno	14 %	8,5 %	12,8 %	13,4 %

Z relevantních odpovědí jasně vyplývá, že nejčastěji volili respondenti obě malá písmena. Pro obě písmena velká se nejčastěji rozhodly dívky na základních školách. Ve čtyřech třídách, kde jsme dotazník zadávali osobně, se nás žáci na konci ptali právě na tuto otázku, protože nepochopili její smysl. Vždy jsme se zeptali třídy, zda by někoho odpověď napadla, a pokaždé se ve třídě našel někdo, kdo dokázal „správnou“ odpověď zformulovat. Spontánně se pak přidali někteří další žáci, kteří doplnili, že také přemýšleli nad velkým/malým písmenem a rozhodli se nakonec považovat příklady za přezdívky. Domnívám se, že tato zkušenost nás do jisté míry opravňuje k závěru, že ti žáci (nebo alespoň většina), kteří zvolili velká písmena, nad přepisem opravdu přemýšleli a velká písmena napsali po úvaze, jež je vedla ke ztotožnění partnerských pojmenování s přezdívkami. Nakolik o této problematice přemýšleli žáci, kteří zvolili malá písmena, ať už jako důsledek nějaké logické operace, nebo pouze automatického přepsání textu bez hlubšího zamyšlení, však samozřejmě není možné posoudit.

Situaci navíc komplikuje fakt, že partnerská pojmenování jsou záležitostí především mluvené komunikace, s jejich písemnou podobou se příliš často nesetkáme, a ani forma SMS nezaručuje, že se pisatelé budou řídit spisovným územ.

3.4 Vlastní jména v kognitivní perspektivě

Jak jsme již uvedli, je jedním z našich cílů představit kognitivní pohled na problematiku vlastních jmen. Nejprve tedy představíme základní teze kognitivní (kulturní) lingvistiky, a to odlišné pojetí jazyka, významu, metafory a konotací. O těchto kategoriích bylo již i v české

bohemistice napsáno mnoho, stejně jako bylo přeloženo několik stěžejních děl.²⁰ Proto se obecnému vymezení základních pojmů budeme věnovat jen velice stručně:

a) **Jazyk** je vnímán jako svébytný způsob poznávání: „Jazyk je součástí poznávání a poznání (cognition), podílí se na tom, jak světu rozumíme, jak ho kategorizujeme, jaký obraz světa si vytváříme a jak ho předáváme dál“ (Vaňková, 2005, s. 21).

b) **Význam** je těsně spjat s naší tělesnou a subjektivní zkušeností; není omezen na objektivní slovníkovou definici, ale významem je to, „co si lidé myslí, co mají na mysli, nebo pouze mohou mít na mysli, když dané slovo používají“ (Wierzbicka, cit. z Tokarski, 2007, s. 14).

c) **Metafora** není omezena pouze na určitou jazykovou zvláštnost, ale představuje svébytný způsob myšlení, poznávání a kategorizace okolního světa.

d) **Konotační složka významu** je chápána jako klíčová pro porozumění, přičemž v určité fázi není nutné odlišovat to, co je ryze individuální (asociace) od společně sdíleného (konotace). Bartmiński (2016) uvádí, že konotacemi jsou v určité etapě analýzy konkrétních textů „prostě všechny ty vlastnosti, které jsou na jejich základě potvrzeny (a z nichž se až podrobnějším posouzením mohou některé jevit jako výlučné, okazionální nebo náhodné)“ (Bartmiński, 2016, s. 84). V souladu s tímto vymezením nezohledňujeme v této práci rozdíl mezi konotacemi a asociacemi, protože zjišťujeme základní informace, které zatím nemáme možnost porovnat s žádnými obdobnými daty.

Důraz na propojení jazyka a lidské tělesnosti vedl v České republice k etablování tzv. kulturní lingvistiky či antropologické lingvistiky, jejímž „středobodem je člověk jako bytost mluvící, poznávající a přináležející do určitého kulturního a jazykového společenství“ (Čurdová, 2015, s. 4). V neposlední řadě je zdůrazňována vzájemná propojenost disciplín, především lingvistiky, psychologie, antropologie, výchovy a dalších. V souladu s tímto přístupem nabídneme nejprve antropologicky zaměřený pohled na vlastní jména, který je v mnoha ohledech pro lingvistiku velice inspirativní, a dále se budeme podrobněji věnovat jednotlivým oblastem, tedy významu, metaforám a konotacím.

²⁰ Podrobněji k vymezení kognitivní lingvistiky např. Lakoff a Johnson (2002); Lakoff (2006); Bartmiński (2016); Vaňková (2005; 2007; 2012); Saicová Římalová (2004; 2007) aj.

3.4.1 Vlastní jména a antropologie

Studiem vlastních jmen se nezabývají pouze lingvisté, resp. v případě vlastních jmen onomastikové, ale (vlastní) jména jsou předmětem výzkumu i jiných vědních oborů, především (lingvistické) antropologie.

Antropologických výzkumů zaměřených na osobní jména není mnoho a obvykle se nejedná o výzkumy lingvistů-onomastiků, ale vlastních antropologů. Jejich cílem nebývají etymologická a historická zkoumání jmen, ale především pohled do konkrétní komunikace a zjišťování, jaké typy jmen příslušníci dané kultury používají, jak je používají, kdo je používá a jaký význam jim členové dané společnosti připisují, tj. převládá nejen snaha o porozumění a zrekonstruování obrazu zkoumaného jevu v dané kultuře, ale především pochopení toho, co se děje, jak se to děje a proč se to děje, a to z perspektivy příslušníků dané kultury (srov. Bramwell, 2016). Zcela přirozeně se tak v antropologických zkoumáních propojují prvky komunikační a kognitivní.

Antropologické výzkumy přehledně shrnula E. S. Bramwell (2016) ve stati *Names and Anthropology*, kde mj. uvádí, že neexistuje společnost, jejíž uživatelé by nepoužívali osobní jména. Označování lidí (a jejich okolí) je nějakým způsobem zakódováno do lidské kultury a antropologové považují osobní jména za nejen jazykovou, ale především za lidskou univerzálii. V každé společnosti, v každém seskupení různých lidí je třeba najít způsob, kterým od sebe jednotlivce odlišovat a (ideálně) jednoznačně identifikovat.

Alford (cit. z. Bramwell, 2016) studoval pojmenovávací systémy šedesáti odlišných kultur a zjistil, že 40 % z nich používá pro pojmenování člověka pouze jedno jméno, 33 % k němu zahrnuje příjmení nebo patronymum, 15 % jméno označující příslušnost ke klanu, 12 % nějaké posvátné jméno a ve dvou třetinách studovaných kultur se pak používají i přezdívky (Bramwell, 2016, s. 272).

To, v čem se jednotlivé kultury liší, jsou pojmenovávací systémy. Liší se chvíle, kdy člověk dostává jméno, zda mu zůstává po celý život, zda během života, nebo dokonce i po smrti dostává další jména, zda ho jméno přímo spojuje s rodinou, kmenem apod. a samozřejmě se liší i rituály spojené s vlastním aktem pojmenování.

Pokud se antropologové zabývají vlastními jmény, obvykle je chápou v tom nejširším slova smyslu, jako „the full range of address and reference“ (ibid, s. 264). Tento široký přístup může být pro lingvistiku velmi užitečný, protože umožňuje částečně změnit perspektivu v chápání vlastních jmen.

Je zřejmé, že není možné za vlastní jméno považovat jakýkoli způsob oslovení, pokud ale existují skupiny pojmenování, které se v určitých typech komunikace opakují, lidé je pravidelně používají a jež člověka také identifikují, proč i o nich nehovořit jako o specifickém druhu vlastních jmen?

V antropologické perspektivě jsou jména rozdělena podle jednoduché opozice, a to na jména oficiální a neoficiální, což ostatně částečně odpovídá i opozici netranslační a translační pojmenování. Existence opozice oficiální – neoficiální je taktéž doložená v mnoha kulturách a antropologové ji vysvětlují tím, že jména neoficiální zařazují člověka do specifického typu komunity, a to především komunity bezprostředně příbuzenské, příp. vyjadřují tzv. *sense of in-group solidarity* (ibid, s. 274). Pokud by hypokoristickou podobu našeho jména použil někdo mimo naši „vnitřní skupinu“, např. na pracovní poradě, na úřadě apod., bude se nám zdát takové oslovení pravděpodobně zvláštní. Stejně jako pokud nás osloví pomocí meliorativního oslovení typu *MILÁČKU, LÁSKO* cizí lidé na veřejnosti.

Pro neoficiální jména je dále typické, že existují především v mluvené komunikaci. S tím pak může souviset problém ve chvíli, kdy tato jména potřebujeme napsat. V případě neoficiálních jmen cítíme, že se o „pravé“ vlastní jméno nejedná, ale zároveň se nejedná ani o „pravé“ apelativum, a můžeme tak váhat s psaním velkého písmene (ostatně např. v internetovém prostředí je běžné, že se některé přezdívky/nicky píší s malým písmenem). Pokud bychom chtěli např. SMS začít oslovením AHOJ MILÁČKU, bude nám podoba s velkým písmenem připadat přinejmenším zvláštně:

Ahoj miláčku, jak se máš?

Ahoj Miláčku, jak se máš?

Pro neoficiální pojmenování je dále typické, že obvykle neproběhl žádný oficiální pojmenovací akt. Jedná se o propriálně pojmenovací akt neprototypický, jak jsme ho popsali již výše. Jednotlivá jména vznikají spontánně, mnohdy si jejich nositelé samotný vznik ani nemusí uvědomovat, „prostě je to napadne“. Klíčovou roli hrají při vzniku mimojazykové faktory a ty je velice těžké zmapovat. Štěpánová (2012, s. 19) uvádí, že mnozí partneři „mají rádi určitou oblast, např. zvířata, jídlo, kočky atd. a volí pojmenování z této oblasti bez hlubšího významu, [...] příp. partner používá stále nová pojmenování podle toho, co zrovna vidí. Takováto pojmenování ale v případě, že se neuchytí, opět zanikají.“ V rozhovorech s dívkami jsme zaznamenali dva ilustrující příklady:

Dívka 5: *Taky si říkáme si PRCINKO. Ale už si nepamatuju, jak to vzniklo. Prostě jsem to nějak tak řekla a pak jsme to začali používat.*

Dívka 6: *Jo, ted' mi včera nebo kdy řekl LÍSTEČKU. Šli jsme do lesa, a tak mi najednou tak řekl. Asi ho to nějak napadlo. Třeba, že viděl list.*

Pokud je však propriálně pojmenovací akt spojený s nějakou zajímavou, zvláštní, netypickou apod. situací či událostí, je naopak pravděpodobné, že si jej nositelé pamatovat budou:²¹

(1) *Říkáme si ŘEHOŘI. Shodli jsme se, že „ř“ je nejošklivější písmeno v abecedě. Tak jsme vybrali jméno, kde je hned dvakrát.*

(2) *Říkám mu HROŠÍKU. Zděsila jsem se, když přišel účet za vodné a stočné, protože se partner koupal ve vaně jako hroši v bazénu v ZOO.*

Jednoznačné zařazení partnerských pojmenování mezi apelativa/propria není ani v angloamerické lingvistice. Např. Brylla (2016, s. 239) je začleňuje do skupiny tzv. *Bynames*, tedy kategorie pojmenování existujících vedle oficiálních osobních jmen (myšleno rodných jmen a příjmení). Vlastní jména rozděluje podle velice jednoduchého kritéria, a to právě podle opozice oficiální – neoficiální podobně, jako jsme to viděli v případě antropologických zkoumání. Jména s pozitivními konotacemi pak nazývá *pet names* a jako příklady uvádí nejtypičtější anglická pojmenování: *Darling* a *Honey*. Užívá pro ně velké počáteční písmeno, jež označuje v angličtině proprium stejně jako v češtině. Tato jména pak odlišuje od tzv. *pet forms*, hypokoristik vycházejících z oficiální podoby osobních jmen (od rodného jména *Pavla* by to mohly být podoby jako *Pája*, *Pavlinka*, *Pavlišťe* apod.).

I když Brylla (2016, s. 238–239) upozorňuje na to, že hranice mezi vlastním jménem a slovem, kterým na člověka pouze odkazujeme, je velice tenká, jako jeden z důvodů příslušnosti *pet names* mezi vlastní jména uvádí mj. to, že je pravidelně a v nezměněné podobě používá pro identifikaci určitá skupina lidí. Klíčovou roli tak hraje opět komunikační aspekt, což ostatně vystihlo i mnoho respondentů v našem průzkumu, když odpovídali na otázku, proč tato pojmenování ve vztahu používají/proč si myslí, že je lidé ve vztahu používají:

²¹ Příklady převzaty ze Štěpánová (2012).

- (1) *Je to hezké mít pro toho vašeho milované přezdívku, jak jí /mu bude říkat jen vy.*
(ZŠ, d)
- (2) *Dokazují si tím to, že se mají rádi a říkají si to mezi sebou jen oni dva, a ne někdo jiný.* (ZŠ, d)
- (3) *Líbí se jim to, nikdo jiný jim takhle neříká.* (ZŠ, ch)
- (4) *Neříkáme tak nikomu jinému, jen partnerovi. [...]* (SŠ, d)
- (5) *Je to jejich společné, nikdo jiný jim tak neříká.* (SŠ, d)
- (6) *Jsou jen a jen pro ně.* (SŠ, d)
- (7) *Jsou to oslovení, která se používají jen ve vztahu. Proto myslím, že je to pro ně výjimečné si tak říkat. Říkají si tak jen oni dva.*

Již výše jsme pojednali o problematice jedinečnosti vlastních jmen spojené s laickým chápáním takto označeného objektu jako něčeho významného nebo singulárního. Žádné jméno však nezaručuje stoprocentní identifikaci samo o sobě. V případě prototypických příkladů bionym, tedy naší rodné soustavy, vytváří kombinace rodného jména a příjmení jen velice zřídka unikátní spojení. Pokud tedy chceme člověka bezpečně identifikovat, vždy potřebujeme buď jiný přídatný údaj (rodné číslo, adresu), nebo nějaký přívlastek (mladší, starší). V některých zemích, např. v Japonsku, je tomu přesně naopak a jmenná soustava je zřídka neunikátní (srov. Barešová, 2016). Jiné kultury pak dovedly potřebu skutečné, stoprocentní identifikace k dokonalosti. Jedná se např. o jazyk na Bali, kde je jméno tvořeno náhodným shlukem slabik, a neexistují tak dva lidé se stejným jménem (srov. Bramwell, 2016).

3.4.2 Vlastní jména a význam

V případě významu vlastních jmen se uvádí, že postrádají lexikální význam, významem vlastních jmen je myšlen daný objekt, který jméno nese, denotát. „Vlastní jméno nemá tedy význam vytvářený souhrnem významových rysů (designát), nýbrž vždy jen odkazuje ke zcela konkrétnímu jedinci nebo jednotlivině (denotát)“ (Čechová, 2011, s. 68). Pokud známe denotát a známe jeho jméno, funguje identifikace denotátu i ve chvíli, kdy lexikální význam vlastního jména nebo jeho etymologii neznáme, např. u jmen *Sofie, Praha, Varšava* apod.

Tato skutečnost je mj. i příčinou horší zapamatovatelnosti vlastních jmen oproti jménům obecným, což je dokázáno mnoha neurologickými výzkumy (srov. např. Langendonck 2000; Brédart 2016). Vybavit si vlastní jméno je mnohem obtížnější než vybavit si jméno obecné právě proto, že vlastní jména postrádají lexikální význam, nevypovídají nic o svém nositeli,

postrádají popisnost, nelze je nahradit adekvátními synonymy, na jejich zvukové podobě se podílí mnohem širší škála fonologických prostředků než u jmen obecných a nepoužíváme je tak často jako jména obecná (srov. Brédart 2016). Domníváme se však, že tento aspekt lze v plné míře aplikovat pouze na prototypické příklady vlastních jmen. Brédart a Valentine (Brédart 2016) např. ukázali, že míra vybavení si vlastního jména, jehož motivace vychází z psychických nebo fyzických vlastností člověka, je mnohem vyšší než u jmen, kde tomu tak není.

Je také důležité si uvědomit, že absence lexikálního významu vlastních je přístup vlastní naší, euroamerické kultuře. Existují mnohé kultury, africké, jihoamerické a další, jejichž nositelé věří v moc (lexikálního) významu jména, v to, že jména lidí mohou mít na jejich život skutečný vliv:

„Existuje zásadní propast mezi konceptem jména u evropských kultur, kde je nazíráno v podstatě jako náhodná nálepka, od mnoha jiných kultur, kde je prototypické jméno viděno zásadně jako význam mající. Význam může být motivovaný různými okolnostmi, nebo dokonce může vyjadřovat skutečnou manifestaci, projev esenciálních, základních částí člověka“ (Bramwell, 2016, s. 279, přeložila P. Š.).

Jedná se především o kultury přírodních národů, které neodlišují jméno a denotát, protože oba splývají v jedno. V Alfordově studii je jméno nositelem významu u většiny studovaných kultur, např. v případě některých afrických kultur volí rodiče jméno, které má skutečný odraz v realitě, může se jednat např. o frázi, která se vztahuje k narození dítěte: *Dítě přináší bohatství* apod. Velice často také panuje víra v to, že jméno může život člověka ovlivnit, a to i v moderních společnostech. Jako příklad můžeme uvést pojmenovávání v Japonsku, kde i současní mladí rodiče vybírají pro děti jména s ohledem na numerickou symboliku, jež je založená na víře ve vhodnou kombinaci tahů a znaků, která může dítěti zajistit šťastný osud. Prostřednictvím volených znaků vkládají rodiče do jména vytoužené vlastnosti, jež by mělo dítě mít, či hodnoty, jimž by se mělo řídit (srov. Barešová, 2016). V neposlední řadě pak může být jméno vnímáno i jako entita sama o sobě. Jméno není lidem dáno, ale lidé do něho vstupují, jeho funkcí je transformovat jednotlivce v osobnost. Pojmenování dítěte je aktem, v němž je dítěti dána duše (srov. Maybury-Lewis, 1984, s. 7, cit. z Bramwell, s. 276).

Znalost jména druhého člověka pak může dokonce zaručit určitou moc. Existují kultury, kde je z těchto důvodů pravé jméno utajováno, případně je nahrazováno různými opisnými podobami, aby nedošlo k přivolání nežádoucí osoby, (negativní) nadpřirozené entity apod. Ostatně i např. první slovanská jména byla pokládána za součást jedince a panovala všeobecná víra v souvislost mezi osudem člověka, jeho vlastnostmi a schopnostmi a jeho

jménem. Nejstarší antroponyma byla charakteru ochranného, nezřídka byla volena jména hanlivá nebo výhružná, jež měla odlákat pozornost démonů od pojmenovaného člověka, nebo naopak charakteru přacího a měla zajistit svému nositeli příznivý osud (srov. Svoboda, 1941; Pleskalová 2011). I v dnešní době je mnoho lidí, kteří si své jméno střeží, i když obvykle spíše z důvodů obavy před zneužitím identity.

Na základě prostudované literatury si dovolíme nastolit otázku, na níž není dle našeho názoru verifikovatelná odpověď. Nemůže právě silné profánní vnímání vlastních jmen být jednou z příčin opravdu bohatého repertoáru vzniku různých přezdívek a alternativních pojmenování? Pokud neexistuje žádná spojovací linka mezi člověkem a jeho jménem, nehledáme (nepotřebujeme) podvědomě něco, co by tento vztah aktivizovalo?

Významnou roli hraje v této souvislosti pravděpodobně i univerzální potřeba pojmenovávat okolní entity odpovídajícími (aktuálními), výmluvnými jmény, o níž hovoří Šmilauer (1933) ve vztahu k přezdívkám používaných mládeží:

„Živnou půdou pro dávání přezdívek je nechuť k nevýmluvným, neplastickým, příliš studeným a úředním příjmením. Jsouť naše příjmení dnes pouhými konvenčními značkami, třeba v době svého vzniku byla silně citově přizvukována (jména lichotivá i potupná) nebo vyjadřovala nějaký skutečný význačný vztah svého nositele (původ, bydliště, zaměstnání). Ale postupem doby, děděním jmen, citový přízvuk vyprchával, na původ označení se zapomínalo, jméno se stalo pouhým úředním názvem. [...] Mládež však nesnáší dobře těchto prázdných slov, chce mít jména přiléhavá, silně citová, jména výmluvná, která by kreslila svého nositele připomenutím jeho význačné vlastnosti nebo veselé příhody, za níž se stal středem pozornosti“ (Šmilauer, 1933, s. 136).

Vlastní jména tak sice lexikální význam postrádají, ale neznamena to, že by neměla žádný jiný význam. Langendonck (2000) hovoří v souvislosti s vlastními jmény o významu, který nazývá *presuppositional*²² – *předpokládaný*. Český překlad zní poněkud zvláště, budeme se proto raději držet „otrockého“ překladu a nazývat tento význam *presupoziční*. Ten se skládá ze tří složek: kategoriální, asociativní a emocionální. Skrz kategoriální význam zařazujeme pojmenovávaný denotát do některé ze specifických kategorií, jimiž uchopujeme svět (např. muž, žena, město, stát apod.). Díky asociativnímu významu spojujeme denotát s našimi zkušenostmi a znalostmi (podrobněji se mu budeme věnovat níže) a emocionální význam nám umožňuje obvykle formou různých gramatických prostředků (deminutivních, augmentativní aj. sufixů) vložit do jména emoce, které cítíme.

²² *Presuppose* znamená *domnívat se, předpokládat, očekávat*; *presupposition* znamená *předpoklad*.

3.4.2.1 Partnerské pojmenování a význam

Mnohá partnerská pojmenování postrádají lexikální význam a nevypovídají nic o svém nositeli ve smyslu popisném (*LÍSTEČKU*, *KOLIBŘÍKU*, *MĚSÍČKU* apod.). Obsahují ale význam emocionální, obvykle pozitivně emocionální, který lze zároveň považovat za jejich konstitutivní rys.

V dotazníku jsme se respondentů mimo jiné ptali, jak by si přáli být svým partnerem oslovení/jak by svého partnera oslovovali; a dále byli požádáni i o vysvětlení motivace uvedených pojmenování. Mezi nejčastější příklady, jež respondenti, chlapci i dívky, uváděli, patřila trojice *LÁSKO – MILÁČKU – ZLATO*.

Mnohem více relevantních odpovědí jsme získali od dívek, které motivaci předložených pojmenování neuvedly spíše výjimečně. Oslovení *LÁSKO* podle nich *pochopitelně* souvisí se základním významem lexému *láska*, což často doplnily o nakreslené srdíčko. Toto pojmenování představuje pro dívky *projev lásky; jsem jeho láska; partner mi tím říká, že mě má rád; protože mě miluje; jelikož by mě měl moc rád; jedná se o pojmenování krásné jako láska sama; je to (rozto)milé a nejen hezky zní, ale zní i zamilovaně; je to zamilovaný výraz; skrývají se za ním velké city; přijde mi, že to vyjadřuje jeho city ke mně; mám ráda, když mě oslovuje láska, stejně jako já jeho, protože si tím vyjadřujeme vzájemnou náklonnost* apod.

V případě oslovení *MILÁČKU* je situace velice podobná. Ani toto pojmenování nevnímaly dívky jako sémanticky prázdné, nýbrž z něho cítí jasnou souvislost se slovem *milovat*. Jedná se o oslovení, které *je vyjádřením lásky*; dokonce se může jednat o *důkaz lásky*, jímž partner říká, že dívku miluje či ji má velice rád: *protože mě miluje; protože ho miluju* apod.

U pojmenování *ZLATO* jako motivaci dívky nejčastěji uváděly především fakt, že toto pojmenování vyjadřuje důležitost, jakou představují pro partnera, cennost, a to dokonce absolutní: *byla bych pro něj to nejdražší, jako je drahý zlato, tak tak drahá bych byla já; jsem pro něho důležitá; jsem pro něho cenná* apod., v jednom případě navíc *je to lehce dráždivé*.

Chlapci obvykle psali pouze příklady jednotlivých pojmenování, motivaci uváděli mnohem méně než dívky, nicméně se vyjadřovali podobně. V případě oslovení *LÁSKO* to byly odpovědi: *je to odvozeno od slova láska; je to zamilovaný výraz; abych věděl, že ke mně něco cítí*; v případě oslovení *MILÁČKU*: *cítil bych se milovaný; protože mě má ráda; protože budu její vyvolený*; a v případě oslovení *ZLATO*: *abych věděl, že pro ni něco znamenám*;

nejdražší věc využitelná všude; toto oslovení zní jednak hezky, ale i vyjadřuje pocity, vnímání druhého, co k nám doopravdy cítí. Jak vás vnímá apod.

Jak pro chlapce, tak pro dívky představují tato tři partnerská pojmenování typ oslovení, která lexikální význam nepostrádají, resp. v nich dochází k propojení lexikálního významu s emocionálním. Vyjadřují jimi city chované k partnerovi, mohou tímto pojmenováním vyznat druhému lásku, dát zřetelně najevo, že ho milují, dokázat, že k němu něco cítí apod. Obdobně pak odpovídali i na závěrečnou otázku, proč tato pojmenování používají/proč se domnívají, že je lidé používají. Vyjádření emocionálního významu patřilo k nejčastějším odpovědím:

- (1) Potřebují projevít svoje momentální emoce, chtějí zahřát atmosféru [...]. (ZŠ, d)*
- (2) Zdůrazňují tím své pocity. (ZŠ, ch)*
- (3) Je to víc zamilovaný. (ZŠ, ch)*
- (4) Dávají tím najevo, že k sobě něco cítí. (SŠ, d)*
- (5) Chtějí vyjádřit své city. (SŠ, d)*
- (6) Vyjadřují jejich pocity, vnímání, snahu porozumět druhému, najít skutečný význam těchto slov. (SŠ, ch)*
- (7) Vyznávají si tím svou lásku, že někoho mají rádi. (SŠ, d)*
- (8) Chtějí tím říct, jak moc se milují. (SŠ, d)*
- (9) Chceme tím znázornit, že ho máme opravdu moc rádi. Alespoň já vždy slova s emočním podtextem používám upřímně. (SŠ, d)*
- (10) Důkaz toho, že se dva lidé mají rádi. (SŠ, ch)*

Tento způsob vyjádření emocionality je něco, co obyčejné rodné jméno neumožňuje, nebo jen velice obtížně:

- (1) Protože se tím dá vyjádřit i něco, co normální (křestní) jméno nevyjádří. (ZŠ, d)*
- (2) Není to jen obyčejné jméno, co slyšíte pořád. Můžete se díky tomu cítit výjimečně a milovaně. (SŠ, d)*
- (3) Protože je to hezké oslovovat někoho jinak než křestním jménem. A například LÁSKO je odvozené od lásky, a láska je, když se dva milují, tak je to vhodné a plno lidí to dokonce potěší. (SŠ, d)*
- (4) Myslím si, že jim to přijde roztomilé a lepší než obyčejná jména. (ZŠ, d)*

V jednom případě jsme zaznamenali i výpověď, v níž se respondentka hodnotila jako nedostatečně citově založená, což uvedla jako důvod pro negativní vztah k oslovení partnerskými jmény:

(1) *Nesnáším pitomé přezdívky, protože celkově nejsem moc citově založený člověk.*
(ZŠ, d)

V neposlední řadě je pak alternativní způsob oslovení i možností, jak vztah ozvláštnit:

- (1) *Je to zpestření vztahu.* (ZŠ, ch)
(2) *Protože užívání křestního jména je méně kreativní a oslovovat partnera pořád stejně je stereotyp.* (SŠ, d)
(3) *Není to stereotypní, je to roztomilé.* (SŠ, d)

3.4.3 Vlastní jména a konotace

Jak jsme již uvedli výše, představují konotace v kognitivní lingvistice klíčový aspekt při porozumění významu a v případě vlastních jmen dokonce zakládají jeden z presupozicionálních významů. Nyström (2016) upozorňuje na to, že spíše než otázku, zda jména mají význam, bychom se měli zabývat tím, co to vlastně význam je, a vidět vlastní jména jako součást složitého mentálního procesu:

„We shall not ask ourselves what a name *is* but what a name *does*. To use a name means to start a process in the brain, a process which in turn activates our memories, fantasy, linguistic abilities, emotions, and many other things. [...] Names are not only practical labels, instead they are packed with meaning in many senses“ (Nyström, 2016, s. 40).

Blanár (2009) uvádí, že „pro některé procesy společenského fungování vlastních jmen nejsou natolik charakteristické exaktní pravidelnosti jako spíše individuální postoje, konvence, tradice“ (Blanár, 2009, s. 9). Pokud proneseme větu *V pátek pojedeme do Prahy*, bude pro každého člověka mít nějaký význam, každý si v případě propria *Praha* představí pravděpodobně něco jiného. Pokud víme, co je to Praha, tak s ní pravděpodobně máme i nějaké zkušenosti, disponujeme nějakými znalostmi a prožíváme nějaké emoce. A to vše se bude podílet na konstruování významu, jehož součástí budou rozdílné asociace (konotace). Pro jednu rodinu znamená výše pronesená věta vidinu příjemného výletu, pro jinou nakupování na Černém Mostě, pro další návštěvu příbuzných apod.

Konotativní význam, jaký jménům přiřazujeme, je vždy ovlivněn kulturou a může být buď individuální, nebo obecný, tj. do určité míry sdílený různě velkou skupinou lidí. Např. jméno

Adolf není z pochopitelných důvodů příliš oblíbenou volbou jména pro dítě, toponymum *Humpolec* si asi velká část Čechů spojí s Hliníkem, který se tam odstěhoval, apod.

Mnoho rodičů během období, kdy vybírají jméno pro dítě, zvažuje konotace, které jméno má/může mít, uvědomují si, že existují jména typická např. pro nižší/vyšší společenské vrstvy, že jejich nositel může být spojován s nějakými vlastnostmi apod. (srov. Knappová, 1989; 2010; Hájová, 2004):

„Setkáme-li se dnes s dětmi nosícími jména jako *Kryšpín, Kašpar, Kajetán, Háta, Kordula, Hvězdomila*, jde nejspíše o děti rodičů ze vzdělanějších vrstev společnosti, které mají tendenci obnovovat jména zastaralá, známá z historie, literatury apod. Podobná volba zároveň může rodiče uspokojovat pocitem prezentace jejich vědomostí, přihlášením se k tradicím a zároveň tendencí k jistému porušování masovosti a všednosti volby jmen nejfrekventovanějších“ (Knappová, 2010, s. 189).

Podobně i lidé v anglosaských zemích, pokud volí módní jména typu *Mango, Sommercloud, Nightlove* – je to stěžejí proto, že by dané jméno bylo bez významu. Tato jména mají právě naopak ukázat, že význam jména, v tomto případě hlavně asociativní a emocionální, hraje významnou roli (srov. Nyström 2016). Volba jmen podléhá mnoha módním vlivům, zatímco některá jména se pod vlivem pozitivních konotací dostávají do módy, jiná kvůli konotacím negativním ztrácejí na atraktivnosti.

Knappová (2010) se pak v teoretické rovině věnuje i oblasti prožívání antroponym. Především upozorňuje na to, že zatímco jsou lidé, kteří se se svým jménem „sžijí“ a nevadí jim, pro jiné mohou být např. nevhodná délka jména, obtížná výslovnost či různé asociace spojené se jménem zdrojem negativních prožitků a zápornému vztahu k vlastnímu jménu (srov. Knappová, 2010, s. 191–192).

Příklad ryze kognitivně zaměřeného výzkumu proprií představil Marek (2017), který studoval stereotypy tří českých měst, Jihlavy, Pacova a Pelhřimova. Upozornil na to, že denotační (referenční) složka významu proprií, v tomto případě toponym, omezuje definici daného lexému na čistě geografickou deskripci, což jistě není dostačující. Na příkladu východočeského města Pardubice ukazuje, že „pro naprostou většinu rodilých mluvčích češtiny jsou Pardubice spojeny s perníkem, neboť jeho výroba má ve městě dlouhou tradici a je všeobecně známa, nebo třeba s dostihovým sportem, to zase díky slavnému a populárnímu závodu Velká pardubická, který se zde pravidelně koná“ (Marek, 2017, s. 260).

O výzkumu konotací žakovských přezdívek Kvíchalové (2016) jsme již pojednali výše.

3.4.3.1 Partnerské pojmenování a konotace

Konotace a metaforické konceptualizace třinácti vybraných dívčích pojmenování podrobně analyzujeme ve čtvrté kapitole.

3.4.4 Vlastní jména a metafora

Strukturně-funkční lingvistika chápe metaforu na základě Aristotelovy definice v *Poetice* jako jazykový prostředek formující významový posun na základě podobnosti významů. „Nové užití už existující slovní formy se při lexikalizaci chápe jako sémanticky motivované přenesené pojmenování, které se podílí na vzniku polysémie slova“.²³ K metaforickému přenosu dochází skrze *tertium comparationis*, společný rys obou lexémů. Metafora je v klasické teorii chápána jako záležitost jazyka, nahrazení vlastního jména jménem jiným, vypůjčeným od jiné entity. Aristoteles dokonce považuje metaforu za vrcholný způsob užívání jazyka: „To jediné totiž nelze převzít od někoho jiného, a naopak to svědčí o talentu; tvořit dobré metafory totiž znamená vystihovat podobnost mezi věcmi“ (Aristoteles, 2008, s. 103).

S odlišným pojetím metafory přichází kognitivní lingvistika, která metaforu nechápe pouze jakožto jazykový nástroj pro přenášení významu, ale v pojetí amerických autorů M. Johnsona a G. Lakoffa (Lakoff a Johnson, 2002; Lakoff, 2006), kteří přišli s teorií konceptuální (pojmové) metafory. Metafory podle nich představují základní prostředek lidského poznání strukturující lidské myšlení, zakládají způsob kategorizace světa kolem nás a skrze naši tělesnou zkušenost, již nám pomáhají uvědomit si a zprostředkovat naše smysly, strukturují naše myšlení a prožívání. „My tedy nejen pojmenováváme jeden jev prostřednictvím jiného [...], ale my i vnímáme jeden jev prostřednictvím jiného, uvažujeme o něm, prožíváme ho tak. Např. metaforami *vycházíme z předpokladu a došli jsme k závěru* se o uvažování mluví jako o cestě, která má svůj začátek, průběh a konec [...]“ (Vaňková, 2005, s. 99). Primárně je tedy metafora záležitostí mysli a pojmotvorného procesu, teprve až sekundárně se projevuje v jazyce.

Teorii konceptuální metafory zpřesnil M. Johnson v díle *Tělo v mysli*, kde zdůraznil roli tělesné zkušenosti při vnímání prostoru a stanovil dvacet sedm pojmových (představových) schémat, která strukturují naše metaforické myšlení (srov. Čurdová, 2012).²⁴ V případě pojmového schématu CESTA lze např. vysledovat čtyři hlavní aspekty: počátek, cíl, směr

²³ Nový encyklopedický slovník češtiny. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/METAFORA>.

²⁴ Jedním z nejznámějších představových schémat, která jsou podrobně zkoumána i v českém jazyce, patří především schéma CESTA (srov. např. Čurdová 2012; Vodrážková 2017; Moudrá 2017).

a cesta jako spojnice několika bodů (srov. Lakoff, 2006, s. 269). Pokud vztah nebo lásku popisujeme pomocí metaforických vyjádření jako *jsme na křižovatce; už se nelze vrátit; každý jdeme svou cestou; jsme ve slepé uličce; ten vztah nikam nevede* apod. (srov. Lakoff a Johnson, 2002, s. 59), pohybujeme se uvnitř pojmové metafory LÁSKA JE POHYB PO CESTĚ, resp. konceptualizujeme lásku, prožíváme ji a vyjadřujeme se o ní prostřednictvím významů cesty.

Lakoff a Johnson (2002) rozlišují tři druhy metafory: strukturní, orientační a ontologické. Podstatou strukturní metafory je proces mapování, v němž dochází k přenášení významové struktury ze zdrojové oblasti (*source domain*) do oblasti cílové (*target domain*). Příkladem je výše uvedená konceptualizace LÁSKA JE POHYB PO CESTĚ. Orientační metafory vychází z naší tělesné a kulturní zkušenosti spojené s pohybem v prostoru. V naší kultuře je např. to, co směřuje nahoru, vnímáno jako pozitivní, zatímco to, co směřuje dolů, jako negativní (srov. Lakoff a Johnson, 2002; Vaňková, 2007). Ontologické metafory pak umožňují o abstraktních věcech mluvit jako o konkrétech; stručně jejich povahu shrnuje např. Vaňková (2007):

„Ontologické metafory vycházejí z naší zkušenosti s konkréty, s tím, co vidíme a co si můžeme ohmatat – s materiálně existujícími objekty a látkami. Praktickou zkušenost s hmotnými věcmi pak aplikujeme na abstrakta. Pokud mluvíme třeba o *křehké psychice* nebo *napjaté zvědavosti* [...], zacházíme s abstraktními pojmy spjatými s vědomím či psychikou tak, jako by šlo o konkréta“ (Vaňková, 2007, s. 71).

Typy metafor se samozřejmě prolínají, různě kombinují a je obvyklé, že jeden pojem je strukturován několika metaforami (srov. Lakoff a Johnson, 2002). Na stejném principu jako konceptuální metafora pak funguje i metonymie, která je s metaforou velice úzce propojená. Za metonymii považují Lakoff a Johnson (2002) referenční výrazy, jež využívají jedné entity k tomu, aby odkazovala na druhou. Ačkoli je tedy primární funkcí metonymie reference, tj. umožnění jednomu výrazu zastupovat druhý, nesmí být metonymie chápána pouze jako prostředek tuto referenci zajišťující:

„[Metonymie] slouží rovněž funkci zajišťovat pochopení. Například v případě metonymie ČÁST ZA CELEK je k dispozici mnoho částí, které mohou zastupovat celek. Kterou z částí si vybereme, pak určuje, na který aspekt celku se zaměříme. Řekneme-li, že potřebujeme pro náš projekt několik *mladých bystrých mozků*, užíváme *mladé bystré mozky* k tomu, abychom odkázali na *inteligentní lidi*. Hlavní věcí tu není ani tak použít části (mozku), aby zastupovala celek (člověka), jako spíše vybrat speciální charakteristickou vlastnost člověka, totiž inteligenci, která je asociována s mozkiem“ (Lakoff a Johnson, 2002, s. 50).

V praxi dochází k výraznému propojování metafor a metonymie, mnoho konceptuálních metafor je dokonce založeno primárně na metonymickém přenosu.²⁵ Vznik partnerských pojmenování je v mnoha případech založen právě na metonymii. Tato metonymie však zároveň vzniká na základě určitých metaforických konceptualizací, jejichž identifikace je pro nás tím, co je klíčové. Z tohoto důvodu v této práci nerozlišujeme, zda pojmenování vzniklo primárně metonymicky, protože by došlo k výraznému rozdrobení a porušení koherence textu (srov. Štěpánová, 2013).

Klasická teorie hovoří nejčastěji v souvislosti se vztahem vlastních jmen a metafor o procesu apelativizace proprií, jehož podstatou je zvýraznění jisté vlastnosti, vztahu apod., jež se stanou základem pro obecné označení nejčastěji osoby nebo místa: *donkichot je idealista*, *sibyla je věštkyně* apod. (srov. Filipec a Čermák, 1985, s. 115). Metaforičnost je dále považována za jeden z hlavních pojmenovávacích principů:

„První a. vznikala na základě těch apelativ a jejich typů, které umožňovaly charakterizovat, a tím i identifikovat nositele jména, a to přímo (*bradáč* > *Bradáč*), n. přeneseně na základě metafor (*medvěd* > *Medvěd* ‘je mohutný a silný jako medvěd’) či metonymie (*medvěd* > *Medvěd* ‘zabil nebezpečného medvěda’). Jejich základní pojmenovací motivy dodnes tvoří fyzické a duševní vlastnosti pojmenovávaného (*Pavel* z latinského *Paulus*, to z *paulus* ‘malý’, přeneseně ‘skromný’, *Pokorný*, *Bernard* z něm. *Bernhard* ‘statný, tvrdý jako medvěd’), jeho činnost včetně objektů, k nimž se vztahuje (*Loudal*, *Kovář*, *Fischer* ‘rybář’), různé události (*Zbořil*), společenské postavení (*Dvořák* ‘svobodný sedlák, dvorský úředník’, *Richter* ‘rychtář’), příbuzenské, zejména synovské vztahy (*Vítovic* ‘syn Vítův’, *Strejček*), vztah k jistému místu (*Lukáš* z latinského *Lucanus* ‘pocházející z Lukánie’, *Zábranský* ‘bydlel za branou’); v případě víry v magickou sílu a. hrají v daném společenství důležitou roli“.²⁶

V případě zkoumání vlastních jmen na základě klasického pojetí metafor vlastně splývá metaforičnost s motivovaností. Do popředí se metafora dostává především v souvislosti se jmény, jež mají silný popisný charakter, nejčastěji s přezdívkami, případně se jmény nejstaršími, u nichž je taktéž výrazně přítomen popisný prvek nebo důvod vzniku jména. Uvedme jako příklad dělení nejstarších českých ochranných jmen na jména úmyslně hanlivá; odvracející pozornost démonů; výhružná; zajišťující ochranu, zdraví a bezpečnou budoucnost; a jména nepravá (srov. Pleskalová, 2011, s. 13–15); nebo klasifikaci přezdívek

²⁵ Na úzkou spojitost mezi metaforou a metonymií upozorňuje především Goossens (1990), který také stanovil termín metaftonymie pro označení konceptuální metafory vzniklé z metonymie, případně metonymie vzniklé z metafor. Podrobněji se této problematice věnuje Bulak (2016), který přehledně shrnul stávající výzkumy a teorie.

²⁶ Nový encyklopedický slovník češtiny. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ANTROPONYMUM>.

Kvíčalové (2016, s. 31), která je dělí např. podle vzhledu a tělesných vlastností nositele; podle zálib a zájmů nositele; podle povahy, vlastností, dispozic apod. V těchto případech se však nehovoří o metafoře, ale o motivaci.

Lingvistických prací, jež by se zabývaly přímo vlastními jmény a jejich metaforičností, je zatím velice málo.

Ve své práci *Žákovské přezdívky jako součást školské jazykové komunikace* např. Kvíčalová (2016) podrobně zkoumala prožívání a vnímání přezdívek jak jejich nositeli, tak externími posuzovateli, a především potom to, „co se evokuje při užití [přezdívky] v neznámém prostředí, tj. co je s danou přezdívkou spjato v konceptuálním systému náhodně vybraných rodilých mluvčích“ (Kvíčalová, 2016, s. 73). Podrobně analyzovala konotace spojené s čtyřiceti pěti přezdívkami.

O výzkumu Marka (2017) jsme již pojednali výše v souvislosti s konotacemi.

Možný způsob klasifikace partnerských pojmenování na základě konceptuálních metafor jsme představili v článku *Konotativnost vybraných skupin partnerských pojmenování* (Štěpánová, 2016b); v tomto případě se jednalo o konceptualizace partnera, resp. lásky. Tento přístup nadále rozpracováváme níže.

3.4.3.1 Partnerské pojmenování a metafora

Při tvoření partnerských pojmenování nachází lidé inspiraci v mnoha různých zdrojových oblastech. Jak jsme se pokusili naznačit výše, nepovažujeme tuto inspiraci za absolutně náhodnou a ovlivněnou pouze mimojazykovými faktory. Příklady partnerských pojmenování vychází z pojmových struktur, jimiž vyjadřujeme emoce.

Kövecses (2003) rozlišuje tři způsoby, jak lze emoce v jazyce vyjádřit: pomocí slov, jež mají schopnost emoci **vyjádřit přímo**, např. *fuj*, *sakra* apod.; dále můžeme některé emoce **přímo popsat**, např. slovy jako *radost*, *smutek*, *veselý* apod., přičemž pomocí některých výrazů dokážeme emoce jak vyjádřit, tak popsat (např. výrok *miluji tě*); a nejrozšířenější skupinu pak tvoří výrazy vyjadřující emoce metaforicky (nebo metonymicky). V případové studii *Hněv (Anger)* Lakoff (2006) ukázal, že posledně zmíněný způsob vyjadřování emocí lze studovat na základě stejného postupu, jakým jsou zkoumány konceptuální metafory.

V případě vzniku partnerských pojmenování hrají samozřejmě klíčovou roli emoce pozitivní, především láska. V tomto případě pak máme na mysli lásku podmíněnou erotickou touhou,

nikoli lásku platonickou či lásku ve smyslu čistého citu, jako je např. láska mateřská či láska k Bohu.

Konceptualizacemi (erotické) lásky se podrobněji zabývali M. Johnson a G. Lakoff (Lakoff a Johnson, 2002; Lakoff, 2006) či Z. Kövecses (2003), kteří definovali její základní konceptualizace: LÁSKA JE CESTA, LÁSKA JE FYZIKÁLNÍ SÍLA, LÁSKA JE KOUZLO, LÁSKA JE ŠÍLENSTVÍ, LÁSKA JE PACIENT, LÁSKA JE VÁLKA ad. Mnoho z konceptualizací lásky, které v angličtině výše zmínění autoři objevili, se do značné míry shoduje s konceptualizacemi erotického chtíče čili milostné touhy (Lakoff, 2006, s. 395–401). V naší analýze proto budeme vycházet z kombinace těchto dvou pojmů, tj. z propojení konceptualizací lásky a touhy.

Zdrojových oblastí partnerských pojmenování je opravdu hodně a na základě předchozího výzkumu (Štěpánová, 2013) jsme je rozdělili do pěti významových celků, jejichž součástmi jsou potom jednotlivé konceptualizace:

a) člověk je bytost milující: do této skupiny patří pojmenování, jež přímo popisují (nebo zároveň i vyjadřují) emoce; jedná se především o pojmenování související s lexémy *milovat, láska* a *šťěstí*;

b) člověk je bytost jedinečná: sem zařazujeme pojmenování vyjadřující vzácnost partnera a vzájemné lásky;

c) člověk je bytost pohlavní: do této skupiny spadají pojmenování, jež jsou spojená přímo s milostnou touhou (s chtíčem);

d) člověk je sám sebou: do této skupiny zařazujeme pojmenování, jež přímo charakterizují partnera (mají tedy nejbližší ke klasickým přezdívkám), a dále pojmenování tematizující různé typy sociálních rolí, které lidé ve vztahu zastávají;

e) člověk je součástí okolního světa: do této široké skupiny zahrnujeme pojmenování nacházející inspiraci v okolním světě, v obyčejných věcech kolem nás, pojmenování, u nichž metaforické konceptualizace ustupují do pozadí a hlavní roli má především ryze emocionální složka významu a faktory mimojazykové, což se nejčastěji projevuje specifickou hláskovou podobou a gramatickými prostředky vyjadřujícími deminutivnost.²⁷

²⁷ Deminutivními sufixy se samozřejmě vyznačují i pojmenování spadající do předchozích skupin. V nich lze ale vysledovat příslušnost k některým z konceptualizací lásky (touhy).

V rámci jednotlivých kategorií mohou partnerská pojmenování fungovat ve dvou úrovních. První úroveň *A* představují pojmenování označující daný jev přímo, např. krása ženy je vyjádřena v pojmenování *KRÁSKO*, vzácnost partnera v pojmenování *DRAHOUSKU* apod. Druhá úroveň *B* je zastoupena pojmenováními, která konceptualizace zakládají nepřímou, např. krásná žena je oslovena *KOČKO*, vzácnost partnera je vyjádřena v pojmenování *ZLATO* apod. Obě úrovně potom rozdělujeme na dvě podskupiny, *A1* a *A2* a *B1* a *B2*. Do podúrovně *A1* a *B1* jsme zařadili pojmenování, u nichž jsme mezi respondenty dotazníkového šetření zaznamenali shodu alespoň deseti respondentů, případně se jedná o pojmenování lexikalizovaná, můžeme je tedy označit jako prototypická. Úrovně *A2* a *B2* jsou vyhrazena pojmenováním spíše individuálního, idiolektického charakteru.

Kritéria pro přidělení daného pojmenování k příslušné konceptuální metafoře byla dvě. Především jsme se řídili motivací, kterou respondenti uváděli. Pokud motivaci neuvedli, vycházeli jsme z metaforických vyjádření běžných v jazyce a dále z výsledků předchozích bádání (Štěpánová, 2013). Zároveň si uvědomujeme, že některé konceptualizace se prolínají a zařazení některých příkladů může být hodnoceno jako sporné.

Ne všechny významové celky popsané výše měly mezi příklady uváděnými respondenty zastoupení. Z tohoto důvodu jsme pro přehlednost zahrnuli do analýzy také několik ilustrativních příkladů získaných již dříve pro diplomovou práci (Štěpánová, 2013). Tyto příklady jsou uvedeny normálním písmem, zatímco příklady žáků a studentů písmem tučným.

A) Člověk je bytost milující²⁸

Jednou ze základních charakteristik člověka je jeho schopnost milovat, tedy vyjádřit silný, intenzivní cit náklonnosti, ať už k věci, zvířeti, sobě samému, nebo právě k jinému člověku. Můžeme tedy nejen milovat, ale obvykle jsme i milováni. Onen intenzivní cit, který k milovanému objektu pociťujeme, se nazývá láska (srov. SSČ, 2004, heslo *láska*). Láska má však mnoho významů, v různých kulturách je výrazů pro lásku obvykle několik a i definice lásky se v jednotlivých humanitních vědách liší. Např. *Sociologický slovník* při definici lásky akcentuje lásku párovou: Láska je „vztah mezi dvěma lidmi charakterizovaný silnou citovou vazbou, nezištností, stálostí, vytrvalostí, odpovědností a vzájemnou věrností

²⁸ Stručná charakteristika jednotlivých oblastí je převzata ze Štěpánová (2013; 2016b).

partnerů. [...] stadium, do kterého může přejít vztah, který začíná nejdříve zamilovaností a silnou erotickou přitažlivostí“ (Jandourek, 2001, heslo *láska*).

Zatímco v dřívějších dobách byly běžné domluvené sňatky lidí, kteří se znali málo a vzájemnou lásku hledali teprve během manželství, pro dnešní dobu jsou typické sňatky uzavírané právě na základě vzájemné přitažlivosti, a tedy opětovaných citů.

PARTNER JE EMOCE

Do této skupiny jsme zařadili partnerská pojmenování popisující emoce přímo. Ty souvisí s výroky jako *miluji tě; jsi láska mého života; jsi moje štěstí* apod.

Nejznámějším z těchto pojmenování je samozřejmě oslovení *MILÁČKU*. Do sémantického pole lexému *milovat* pak patří i *láska* a do sémantického pole lásky lze zařadit lexém *srdce*. Srdce je v naivním obraze světa zobrazováno jako orgán, kde láska vzniká a sídlí: *nosit někoho v srdci* znamená *milovat ho*; *srdce* lze člověku, kterého máme rádi, *darovat*; když jsme zamilovaní, *posíláme si srdíčka*; z nešťastné lásky můžeme srdce *ztratit* apod.

K přímému vyjádření emocí spojených s láskou pak patří i pocity *štěstí*.

(a1) **MILÁČKU** (m/ž), **LÁSKO** (m/ž)

(a2) **MILÁŠKU** (ž), **LÁSENKO** (m/ž), **ŠTĚSTÍ** (ž), **MILÍSKU** (ž), **LASKOUŠKU** (m), **LAFÍ** (m/ž)

(b2) **SRDÍČKO** (m/ž)

B) Člověk je bytost jedinečná

Jednou ze základních charakteristik myšlení člověka je jeho uvědomění si vlastní konečnosti, smrti, a tedy i jedinečnosti, vzácnosti a neopakovatelnosti lidského života. Člověk jako jediná bytost na zemi je tohoto myšlenkového úkonu schopen a jako jediná bytost nežije pouze v přítomnosti, ale dokáže uvažovat i o budoucnosti, a tedy i o smrti, ať už přijde cestou přirozenou, nebo nepřirozenou (srov. Morris, 1994, s. 176).

Jedinečnost a neopakovatelnost individuálního lidského života, vnímaného v protikladu se smrtí jako nejvyšší hodnota, jsou v jazyce konceptualizovány v jednom z nejtypičtějších pojmových schémat *ŽIVOT/ZDRAVÍ JE NAHOŘE* (převážně), zatímco *SMRT/NEMOC JE DOLE* (převážně). Podobně je konceptualizována i (opětovaná) láska: *má hlavu*

v oblacích; láska nebeská; láska dává křídla; láska povznáší apod., zatímco láska neopětovaná nás např. *může srazit na kolena; vrátit zpět na zem* apod.

PARTNER JE VZÁCNOST

Najít a získat pravou, jedinečnou lásku (pravého partnera) bývá často těžké a obvykle je potřeba překonat různé překážky a vyvinout určité úsilí, což je v jazyce konceptualizováno skrz doménu drahých kovů, případně vzácných předmětů, s nimiž se mohou pojit konotace hledání či obtížného získávání: *chová ji jako poklad; byla bych pro něj to nejdražší, jako je drahý zlato*²⁹; *láska je vzácná, chyt' ji*³⁰; *najít pravou lásku je dřina; najít pravého partnera pro život dá zabrat*³¹.

Do této oblasti jsme dále zařadili i pojmenování popisující partnera, resp. dívku jako vysněnou a pojmenování spojená s *princem* a *princeznou*. Získat princeznu nebývá v pohádkách snadné, obvykle princ musí překonat mnoho překážek a nástrah: *ženy v průměru musejí zažít dva bolestné rozchody, než najdou svého vysněného „prince“ [...] přestaňte fňukat a vyhlížet z okna svého vysněného prince v nablýskaném bouráku*³².

(a1) **DRAHOUŠKU** (m/ž)

(b1) **POKLADÉ** (m/ž), **ZLATO** (m/ž), **ZLATÍČKO** (m/ž), **PRINCEZNO** (ž)

(b2) **ZLATI** (m/ž), **ZLATKO** (m/ž), **ZLATO MOJE MILOVANÝ** (ž), **SNOVÁ DÍVKO** (ž), **PRINCEZNIČKO** (ž), **PRINCI** (m)

C) Člověk je bytost pohlavní

Jak jsme již několikrát uvedli, jsou erotická láska a touha klíčovými aspekty zakládajícími metaforické konceptualizace partnera. Pohlavní styk představuje nedílnou součást vztahu, bez něho si lze vztah představit jen velice těžko. Pokud si budeme všimnout fyzického kontaktu, začíná v naší kultuře sbližování partnerů jemnými, něžnými a opatrnými doteky, jejichž smyslem je právě navázat pevný citový vztah a pohlavní styk. Antropologové se dokonce domnívají, že většina našeho snažení ve vztahu spočívá v touze po reprodukci s cílem přivést na svět potomstvo a předat dál své geny, zachovat tak rodovou linii (srov. Morris, 1994,

²⁹ Jedná se o jeden z typických výroků respondentů popisující motivaci oslovení ZLATO.

³⁰ Dostupné z: <https://www.wattpad.com/249868307-cit%C3%A1ty-xxxii>.

³¹ Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/323375-cim-vsim-si-lide-projdou-nez-najdou-toho-praveho-partnera-pro-zivot.html>.

³² Dostupné z: <http://www.moje-pravdy.cz/z-jinych-zdroju/zajimave-clanky/neroztrideno/1678-zeny-muzi-vztah>.

s. 116–119). Na rozdíl od ostatních primátů jsme však pohlavního styku schopni v podstatě kdykoli, a to nejen za účelem rozmnožování, ale i pro své potěšení.

V indoevropských jazycích je běžně citový účinek zobrazován jako fyzický kontakt (Lakoff, 2002, s. 67). Doklady najdeme např. ve vyjádřeních jako: rozchod ho *těžce zasáhl*; její krása mu *vyrazila dech*; jeho poznámka se mě *dotkla*; nevěra *otřásla* jejich vztahem; nemůže od ní *odtrhnout* oči; jejich oči se *setkaly*; láska je *spojuje* apod.

PARTNER JE OBJEKT EROTICKÉ TOUHY

V této části najdeme nejvíce příkladů partnerských pojmenování. V klasifikaci konceptuálních metafor vycházíme z konceptualizace touhy ukázané Lakoffem (2006) a Kövecsem (2003).

Zatímco v předchozím šetření (Štěpánová, 2013), jež probíhalo mezi dospělými jedinci, jsme shromáždili početnou skupinu pojmenování tematizujících přímo aktivity spojené s pohlavním stykem, případně s intimními chvílemi, mezi pojmenováními uváděnými žáky jsme jich tolik nezaznamenali. To je dáno velice pravděpodobně tím, že naši respondenti ještě neměli tolik zkušeností s pohlavním stykem.

Dále jsme do této skupiny zařadili i pojmenování ze zdrojové oblasti lidské tělo, protože všechny shromážděné příklady označují zároveň erotogenní zóny nebo výrazné sexuální znaky (u žen se jedná o oči, ústa, prsa a hýždě, u mužů o oči a hýždě). Těchto pojmenování již naši respondenti uváděli hodně a naprostá většina z nich je určena ženám.

Respondenti ze středních škol pak uváděli, že by si přáli, aby jim partnerka říkala jménem pro jejich penis. Zdroj těchto pojmenování představují jednak věci podobné tvarem pánskému přirození (*klobása, klacek*), jednak vládnoucí či „nadřazené“ tituly (*vévoda, císař, veličenstvo, maršál*).

(a1) **PUSINKO** (ž), **PUSO** (ž), **PRDELKO** (m/ž)

(a2) **MAZLÍKU** (m), **KUNDIČKO** (ž), **PRCINKO** (ž), **PRDÝLKO** (ž), **PUSINO** (ž), **HUBIČKO** (ž), **PUPI** (ž), **PUPÍKU** (m/ž), **PUPÍČKU** (m/ž), **MAZLINEČKO** (ž), **CHUMLÁTKO** (ž), **ŠUKNO** (ž)

(b2) **NABÍJEČI** (m), **ŠTĚRBINO** (ž), **KLOBÁSKO** (m), **KLACKU** (m), **KRÁLI** (m), **VÉVODO** (m), **CÍSAŘI** (m), **VELIČENSTVO** (m), **MARŠÁLE** (m)

PARTNER (OBJEKT TOUHY) JE OHENĚ

Konceptualizaci CHTÍČ JE ŽÁR definoval Lakoff (2006) na základě výroků jako: *srdce může zahořet vášní*; ve druhém člověku můžeme *probudit* či *zažehnout plamen lásky*; *lásky může vzplanout* stejně rychle jako *shořet*; postupně *pohasínat* apod. Příklady z této oblasti jsme mezi respondenty základních a středních škol nezaznamenali.

(a2) PLAMÍNKU (ž)

PARTNER (OBJEKT TOUHY) JE ŠÍLENSTVÍ

Konceptualizaci LÁSKA (CHTÍČ) JE ŠÍLENSTVÍ definovali Lakoff s Johnsonem (2002) na základě výroků jako: *být do někoho blázen*; *přijít kvůli někomu o rozum*; *neustále o někom blouznit*; *zbláznit se do někoho*; *ztrácet pro někoho/kvůli někomu hlavu*; *šilet po někom*; *být někým posedlý*; z lásky *dělat bláznivé věci* apod. Příklady z této oblasti jsme mezi respondenty základních a středních škol nezaznamenali.

(a2) BLÁZNE (m/ž), BLÁZÍNKU (m/ž)

PARTNER (OBJEKT TOUHY) JE DÍTĚ

Konceptualizaci OBJEKT LÁSKY JE DÍTĚ zmínil Kövecses (2003), nicméně podrobněji se jí nevěnoval. Když se narodí dítě (miminko), je nesamostatné, potřebuje někoho, kdo by se o ně (s láskou) staral. Podobně tomu může být i ve vztahu: „O partnera se (obvykle) s láskou staráme, pečujeme a bojíme se o něj, milujeme ho (stejně jako dítě), hrajeme si s ním. Ne vždy nás však poslouchá a ne vždy dělá to, co je dobré a vhodné. Díky partnerovi se nám mohou splnit naše dětské sny a touhy, můžeme se ztotožnit s našimi dětskými hrdiny – konečně nalezneme vysněného prince či vysněnou princeznu“ (Štěpánová, 2015, s. 207–208).

Dítě je zároveň velkým symbolem nevinnosti a dívka, vnímaná partnerem jakožto nevinná, může být zdrojem silné erotické touhy (ibid, s. 204).

Zdrojovou oblast této konceptualizace lze rozdělit do tří částí:

a) Pojmenování zahrnující v sobě označení dítěte, a to buď přímým pojmenováním, a to i cizojazyčným, nebo formou lexikalizovaného výrazu pro dítě, jako je např. *bobek*:

BABE (ž), *BABY* (ž), *BOBI* (m), *BOBÍSKU* (m), *BOBKU* (m). Jak je vidět, používají tyto příklady spíše dívky.

b) Pojmenování vycházející z infantilní mluvy, pro niž je typické opakování měkkých konsonantů *t'* a *ň*, které svou měkkostí mohou evokovat něžnost: *ŇUFÍKU* (m/ž), *ŇUNÍKU* (m), *ŇŮŇO* (m/ž), *ŇUŇU* (m). I tyto příklady používají spíše dívky.

c) Pojmenování spojená s dětským světem. Sem jsme zařadili jednak pojmenování, jejichž motivace vychází z prostých věcí, s nimiž se sice setkáváme i jako dospělí, ale domníváme se, že jsou spojené spíše s dětstvím: *MEDVÍDKU* (m), *BAMBULKO* (ž), *KULÍŠKU* (ž); a dále pojmenování inspirovaná pohádkami a nadpřirozenými postavami: *ANDÍLKU* (m/ž), *ČERTE* (ž), *KRÁLOVNO* (ž), *NYMFO* (ž), *PRINCEZNO* (ž), *PRINCEZNIČKO* (ž), *PRINCI* (m). V případě pojmenování spojených s *princeznou* dochází k propojení s konceptualizací PARTNER JE VZÁCNOST. V této skupině převládají spíše pojmenování určená ženám. Níže shrnujeme všechny příklady:

(a1) **BABE** (ž), **BABY** (ž)

(a2) **BOBI** (m), **BOBÍSKU** (m), **BOBKU** (m)

(b1) **PRINCEZNO** (ž), **MEDVÍDKU** (m)

(b2) **ŇUFÍKU** (m/ž), **ŇUNÍKU** (m), **ŇŮŇO** (m/ž), **ŇUŇU** (m), **BAMBULKO** (ž), **KULÍŠKU** (ž); **ANDÍLKU** (m/ž), **BOHYNĚ** (ž), **ČERTE** (ž), **KRÁLOVNO** (ž), **NYMFO** (ž), **PRINCEZNIČKO** (ž), **PRINCI** (m)

PARTNER (OBJEKT TOUHY) JE JÍDLO

Konceptualizaci TOUHA JE HLAD a PŘEDMĚTEM TOUHY JE JÍDLO definoval Lakoff (2006) na základě výroků jako *láska prochází žaludkem; je k sežrání; úplně kvůli ní slintal; vypadat sladce; hladovět po něčím doteku; celou tě sním; sladký polibek* atd.

Zdrojovou oblast zde představují především jídla sladká, sladké pečivo a cukrovinky, což pravděpodobně souvisí i s výroky *sladký polibek; vypadat sladce* apod.

Na pomezí této konceptualizace a konceptualizace následující je pojmenování *ROŠTĚNKO* (ž), protože označuje dívku zároveň krásnou. Většina těchto pojmenování je určena ženám.

(a2) **BANÁNKU** (ž), **BRAMBŮRKO** (ž), **BROSKVIČKO** (ž), **BUCHTIČKO** (ž), **CUKROUŠKU** (m/ž), **JAHŮDKO** (ž), **KOBLÍŽKU** (ž), **ROŠTĚNKO** (ž), **SWEETIE** (ž)

S oblibou této konceptualizace jsme se setkali i v jednom z dívčích dialogů, v němž dívka jako příklady občasných partnerských pojmenování, jež s partnerem používají, uvedla právě zdrojovou oblast (sladkých) jídel, aniž by dokázala uvést racionální důvod:

Dívka 8: Tak jako jo, to my si pak i ze srandy říkáme prostě jakoby třeba, že už to pak přeháníme. Ale to už je přehánění, že někdo řekne něco, nějakou zdobnělinu, třeba KOBLÍŽKU, teď jako plácám, a já mu ze srandy řeknu MELOUNKU, že prostě on ví, že mi to vadí, prostě já nevím, já strašně nemám ráda takový to odůvodňování slov, že už je to takový přehánění. KOBLÍŽEK, MELOUNEK, nevím, LASKONKA. To mě teď napadlo, nevím, proč mě to napadlo.

PARTNER (OBJEKT TOUHY) JE REAKCE NA FYZIKÁLNÍ SÍLU

Konceptualizace LÁSKA JE FYZIKÁLNÍ SÍLA, SEXUALITA JE FYZICKÁ SÍLA a TOUHA JE REAKCE NA TUTO SÍLU identifikovali Lakoff s Johnsonem (2002) na základě výroků jako: *přitahovali se; je mezi nimi napětí; nemohou od sebe odtrhnout oči; milostné pnutí* apod., přičemž fyzická přitažlivost spočívá především ve (fyzické) kráse (srov. Lakoff, 2006).

Krása může být vyjádřena jak přímo, tak i nepřímo za pomoci pojmenování zvířat spojovaných s hezkým vzhledem, jako jsou např. kočka a beruška. Pojmenování ženy *KOČKA* označuje navíc lexikální označení pro *hezkou ženu*. Je pak otázkou, na kolik i pojmenování *KOCOUREK* může na základě významové příbuznosti s lexémem *kočka* analogicky označovat *hezkého, přitažlivého muže*.

Další zdrojové oblasti představují květiny a osobnosti vyznačující se krásou (*Kara* je údajně jedna z nejkrásnějších modelek).

Na základě příkladů partnerských pojmenování se zdá, že krása je doménou žen, protože právě jim je určena většina těchto pojmenování. A zatímco pro chlapce (muže) jsou určena spíše pojmenování přímá, u dívek převažují pojmenování nepřímá.

(a2) **FEŠÁKU** (m), **KRÁSKO** (ž), **KRASAVČE** (m), **KRASONI** (m)

(b1) **ČÍČO** (ž), **KOČKO** (ž), **KOČIČKO** (ž), **KOTĚ** (ž), **BERUŠKO** (ž), **KOCOURKU** (m)

(b2) **BERU** (ž), **KÓČO** (ž), **KOŤÁTKO** (ž), **KOCOURE** (m), **KOČIČÁKU** (m), **KARO** (ž), **KVĚTINKO** (ž), **KVÍTEČKU** (ž), **KYTIČKO** (ž)

PARTNER (OBJEKT TOUHY) JE ZVÍŘE

Lakoff (2006) definoval konceptualizaci ČLOVĚK OVLÁDANÝ CHTÍČEM JE ZVÍŘE na základě výroků jako: *dej ze mě ty pracky pryč, ty zvíře; otlapkávali se; osedlala ho jako koně; je to kanec; loví nic netušící ženy* apod. Domníváme se, že v případě vlastních pojmenování je partner vnímán spíše jako objekt touhy než jako zasažený touhou, nicméně záleží i na komunikačním kontextu.

Zdrojová oblast zvířat volených pro pojmenování ženy představuje především zvířata malá, hbitá a rychlá, která obvykle prchají a musí si dávat pozor, aby nebyla chycena do nějaké pasti a snědena. Jedná se především o myš, žabu³³, různé ptáky a ještěrku. Pro muže jsou naopak volena zvířata, jež jsou symbolem síly a moci: medvěd, vlk, tygr či drak, tedy zvířata, jež obvykle loví a nejsou lovena (srov. Štěpánová 2016b):

(a1) ZVÍŘE (m)

(b1) **MYŠKO** (ž), **MEDVÍDKU** (m)

(b2) **TYGŘE** (m), **TYGRÍKU** (m), **KENTAURE** (m), **MYŠIČKO** (ž), **MÉĎO** (m), **ŽABKO** (ž), **DRAČICE** (ž), **DRAKU** (m), **HRDLIČKO** (ž), **JEŠTĚRKO** (ž)

Kövecses (2003) zmiňuje konceptualizaci LÁSKA JE ZAJATÉ ZVÍŘE. Paralelu s lovící zvěří, případně s lovcem a zvěří lovenou, lze vysledovat i ve výrocích týkajících se chování mužů a žen ve vztazích. Níže uvádíme příklady z internetových článků:

(1) O mužích je známo, že *se řídí loveckými instinkty. Čím víc žena kličkuje a dělá drahoty, tím větší úsilí musejí vyvinout* – a jsou ve svém živlu.³⁴

³³ Pojmenování *MYŠKA* a *ŽÁBA* pak představují lexikalizovaná označení pro *mladou dívku*.

³⁴ Dostupné z: https://ona.idnes.cz/seznameni-a-drzost-0aj-/nasi-muzi.aspx?c=A121217_163732_vztahy-sex_job.

(2) Jaká seznamovací strategie je podle chlapů v pořádku? *Vidí se raději v roli neohrožených lovců, nebo si občas užijí i situaci, kdy jsou kořistí lačné šelmy?*³⁵

(3) Ono všeho moc škodí, i emancipace. Jestli chceme MUŽE, musíme nasadit taktiku starou stovky let: *nechat chlapa lovit*.³⁶

(4) Ví, co chtějí, a dosahují svých cílů. Obzvláště, když *se do jejich hledáčku dostane muž!* [...] Zdá se, jakoby bylo daleko více volných žen než mužů, a tak *se původně z lovce stala lovná zvěř*. [...] *Ženy* navlékly kalhoty a *kromě šípů nasazují dnes a denně rafinované lovné zbraně*. [...] Získat muže definitivně na svou stranu není vždy jednoduché, a tak *některé lovkyně používají zbraně různého kalibru*. [...] Některé ženy si dnes také zjistí všechny informace o dotyčném a *využijí je k různým lstím, pastem, intrikám a iluzím, aby jej lapily do své sítě*.³⁷

(5) Další možnou parketou, kde mohou *ženy* na rozdíl od mužů *vyrukovat s ženskými zbraněmi od pohledu raněné laně* přes dmoucí se poprsí až po usedavý pláč, je situace, kdy je policejní hlídka přistihne při nějakém přestupku za volantem.³⁸

Ve výše zmíněných výrocih je vztah, resp. navazování vztahu konceptualizováno jako lov. Domníváme se, že lze v českém jazyce vysledovat i konceptualizaci PARTNER JE LOVEC / PARTNER JE „OBĚŤ“. Tradičnímu pojetí, v němž má být muž ten aktivní a žena ta „dobývaná“ pak odpovídají i výše zmíněné příklady partnerských pojmenování. S výrokem odpovídajícím této konceptualizaci jsme se setkali i v případě jednoho dialogu:

Dívka 8: *Před jeho mamkou, on bydlí jenom s mamkou, on před ní dělá, že jsem jeho úplně nejvíc, že se až předvádí, že je se mnou. [...] Že jsem jeho dobytá ta... ta... nevím, jak to mám říct, jako chápete?*

D: Ne.

8: *No jako, jako trofej (smích).*

D) Člověk je sám sebou

Do této části jsme zahrnuli pojmenování, jež mají svým charakterem nejbližší ke klasickým přezdívkám. Porovnáváním různých klasifikací přezdívek se podrobně zabývala Kvíčalová

³⁵ Dostupné z: <https://www.prozeny.cz/clanek/arena-muzu-je-lepsi-byt-lovcem-nebo-se-nechat-sbalit-14465>

³⁶ Dostupné z: http://prozeny.blesk.cz/clanek/pro-zeny-laska-a-vztahy-laska-a-vztahy/286169/chcete-ulovit-chlapaka-budte-korist.html?utm_source=prozeny.blesk.cz&utm_medium=copy

³⁷ Dostupné z: <http://www.skola-pro-zeny.cz/zeny-ktere-lovi-muze/>

³⁸ Dostupné z: https://ona.idnes.cz/vyuzijte-sve-zbrane-obdiv-taktiku-a-pohled-lane-f5j-/vztahy-sex.aspx?c=A070817_174358_ona_vztahy_jup

(2016), která na základě studia lingvistické literatury a vlastního rozsáhlého výzkumu nabídla velice jednoduché a přehledné třídění přezdívek, z něhož částečně vycházíme.

Pojmenování popisující sociální vztahy

V našem vzorku jsme zachytili jen několik málo pojmenování, jež definují sociální role nebo sociální vztahy. Jedná se o přímé pojmenování partnerova pohlaví: *CHLAPE* (m); a dále o přímé označení partnera: *DRUHU* (m). Zaznamenali jsme i lehce ironické vzájemné označení v manželství: *STARÁ* (ž) a *STAREJ* (m) – jedná o příklady, o nichž se žáci domnívají, že jsou široce sdílené, stejně jako obdobné příklady *MLADÁ* (ž) a *MLADEJ* (m).

- **DRUHU** (m), **CHLAPE** (m), **STARÁ** (ž), **STAREJ** (m), **MLADÁ** (ž), **MLADEJ** (m)

Pojmenování popisující záliby a koníčky

Mezi příklady pojmenování, jež respondenti ve vztahu používají, se objevily příklady inspirované zájmy. Pojmenování *KOBE* (m) vzniklo podle jména nejoblíbenějšího basketbalisty daného chlapce; pojmenování *OTAKU* (m) vzniklo podle toho, že se chlapec rád dívá na anime; pojmenování *SESSION* souvisí s tím, že chlapec rád programuje; v pojmenování *TYGRŘÍKU* (m) a *VLČÁKU* (m) se skrývá záliba v těchto zvířatech; pojmenování *SILVER* (ž) vzniklo podle toho, že má dívka ráda stříbro; a pojmenování *HIMI* (ž) souvisí s dívčinou nejoblíbenější postavou z anime. Většina těchto pojmenování je určená chlapcům.

- **KOBE** (m), **OTAKU** (m), **SESSION** (m), **TYGRŘÍKU** (m), **VLČÁKU** (m), **SILVER** (ž), **HIMI** (ž)

Pojmenování popisující vzhled a tělesné dispozice

I v této skupině dominují označení pro chlapce. Pojmenování *KORBO* (m), *SILÁKU* (m) a *SVALOVČE* (m) souvisí se svalnatou, dobře urostlou postavou partnera. Pojmenování *PUPÍKU* (m), *ŠPEKOUNKU* (m), *ŠPEČKU* (ž) a *ŠPEČKO* (ž) naznačují, že má partner nebo partnerka mírnou nadváhu; pojmenování *MALINKÁ* (ž) popisuje malou výšku partnerky; pojmenování *BOHYNĚ* (ž) označuje, že je partnerka dokonalá podobně jako pojmenování *CHODÍCÍ DOKONALOSTI* (ž).

- **CHODÍCÍ DOKONALOSTI** (ž), **BOHYNĚ** (ž), **KORBO** (m), **MALINKÁ** (ž), **PUPÍKU** (m), **SILÁKU** (m), **SVALOVČE** (m), **ŠPEKOUNKU** (m), **ŠPEKU** (ž), **ŠPEČKO** (ž)

Pojmenování popisující vlastnosti a chování

Největší skupinu z oblasti „přezdívek“ představují pojmenování inspirovaná vlastnostmi jejich nositele. Pojmenování *VZTEKLINO* (ž) vzniklo podle toho, že je dívka výbušná; pojmenování *PRASÁTKO* (m/ž) a *ŠMUDLINKO* (ž) podle toho, že je partner(ka) špindíra; motivace pojmenování *NEZBEDNÍKU* (m/ž) je zřejmá; a pojmenování *SÉPIE* (ž) souvisí s tím, že je partnerka divná a není nic divnějšího než toto zvíře. Vznik pojmenování *Paličáku* souvisí s tím, že je chlapec neoblomný a jde si za svým.

Chlapci jsou nositeli pojmenování jako *ALFASAMČE* (m), *ALFO* (m), *KASANOVO* (m) a *DIVOCHU* (m), které označují žádoucí sexuální vlastnosti; a dále *DRSŇÁKU* (m), *FRAJERE* (m) a *KOVBOJI* (m), jež lze označit za příklady vyjadřující (žádoucí) maskulinitu. Obdobné dívčí pojmenování jsme zaznamenali pouze jedno, a to *KURVIČKO* (ž), které taktéž souvisí se žádoucím chováním během pohlavního styku. Pozitivně lze hodnotit pojmenování *OPIČÁKU* (m), protože označuje to, že je partner vtipný, srandovný, střelený.

- **PRASÁTKO** (m/ž), **NEZBEDNÍKU** (m/ž), **SÉPIE** (ž), **ŠMUDLINKO** (ž), **VZTEKLINO** (ž), **ALFASAMČE** (m), **ALFO** (m), **DIVOCHU** (m), **DRSŇÁKU** (m), **FRAJERE** (m), **KASANOVO** (m), **KOVBOJI** (m), **PALIČÁKU** (m), **OPIČÁKU** (m), **KURVIČKO** (ž)

E) Člověk je součástí okolního světa

Jak jsme již psali výše, zařazujeme do této oblasti pojmenování, u nichž respondenti buď přímo uvedli, že se jim líbí, protože hezky zní, nebo pojmenování, u nichž jsme nedokázali rozpoznat žádnou metaforickou konceptualizaci a jejichž hlásková podoba v sobě nese silný emocionální význam.

- **HVĚZDIČKO** (ž), **MĚSÍČKU** (ž), **SLUNÍČKO** (ž), **BROUKU** (m/ž), **BROUČKU** (m/ž), **ČUMÁČKU** (m/ž), **SWEETIE** (ž)

4 Metafory a konotace vybraných dívčích pojmenování

V této části práce podrobně zkoumáme, jak žáci a studenti vnímají metaforičnost vybraných dívčích partnerských pojmenování a jaké konotace s nimi spojují.

U každého vybraného pojmenování jsme nejprve provedli stručnou systémovou analýzu, v níž jsme pracovali s příručkami *Příruční slovník jazyka českého* (Academia, 1999, dále PSJČ), *Slovník jazyka českého* (F. Borový, 1937, dále SJČ), *Slovník spisovného jazyka českého* (Academia, 1999, dále SSJČ), *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (Academia, 2014, dále SSČ) a *Slovník nespisovné češtiny* (Maxdorf, 2009, dále SNČ), příp. *Akademický slovník cizích slov* (Academia, 1998, dále ASCS).

Zajímalo nás, zda je dané pojmenování ve slovnících vedeno i jako příklad oslovení a jaké jsou významové atributy zjištělné na základě jeho lexikografického popisu. Pro naši práci jsou však klíčové pouze údaje spojené s pojmenováním osoby, proto obvykle neuvádíme celé heslo, ale vybrali jsme pouze informace spojené s označováním a s vlastnostmi lidí. Pro označení vynechaných informací používáme symbol [...]. V případě některých pojmenování jsme museli zpracovat i příbuzná hesla, v případě pojmenování *kočičko* to bylo např. heslo *kočka*, v případě pojmenování *květinko* heslo *květ*, *kvítek*, *květina* apod. V této části ponecháváme všude malé počáteční písmeno.

Empirická analýza se pak skládá ze dvou částí: z analýzy dotazníků a z analýzy rozhovorů. V první části nejprve stručně popisujeme hodnocení daného pojmenování respondenty a porovnáváme jej mezi jednotlivými skupinami navzájem. U každého pojmenování jsou uvedeny průměrné známky, které jednotlivé skupiny danému oslovení přiřadily; a dále i interval průměrných hodnot získaných z jednotlivých tříd. V případě některých pojmenování jsou totiž průměrné hodnoty získané v jednotlivých třídách podobné, zatímco u jiných se výrazně liší; někdy i o celý stupeň. Nejlepší hodnocení u respondentů na ZŠ a SŠ jsou vždy zažlucena.

Dále pak podrobně rozebíráme jednotlivé konotace (asociace) popsané respondenty.

Ve druhé části empirické analýzy shrnujeme závěry, jež vyplynuly z dívčích skupinových rozhovorů a uvádíme konkrétní příklady jejich výpovědí. Na konci analýzy každého pojmenování následuje stručné shrnutí, v němž analyzujeme, jaké metaforické konceptualizace respondenti u daného pojmenování vnímají.

4.1 KOČIČKO

Pojmenování *KOČIČKO* jsme do našeho výběrového vzorku zařadili jako příklad obecně známého, rozšířeného a pozitivně přijímaného pojmenování. V naší jazykové praxi jsme se s pojmenováním *KOČKO/KOČIČKO* setkali nejen jako s příkladem lexikalizovaného oslovení dívek rodiči či blízkými osobami, ale i jako obecného označení pro hezkou ženu.

A) DATA SYSTÉMOVÁ

PSJČ

kočička, -y f. *zdrob. ke kočka*. [...] **D** *lichotné označení dívky n. mladé ženy*. Všecky je [správce ženy] stejně miloval a nazýval je kočičkami. Sova. Verunce neřekl [Kašpar] jinak než „moje kočička“. Šmil. Taký já říkám naší Bóžičce: Bav se – kočička, má – bav – užívej! Rais. „A což kdybych jí pomohl, kočička!“ změnil důstojník náhle tón, vzal Jiřinu za bradu. Čap.Ch. [...]

kočka: [...] **D** *člověk mající nějakou kočičí vlastnost*. Švehla vykřikoval, že je Pobera kočka, když vydržel tolik ran najednou. Jir. Svobůdek, to je taková kočka *malý člověk*. Jir. Ty nejsi kočička, nýbrž kočka, divoká, lesní kočka. Hol. Ty kočky hašteřivé [ženy]. Svob. [...]

SJČ

kočička, -ky, 2. p., m. -ček ž., *zdrob. ke kočka*; přenes. (skoro vulg.) = dívka

kočka, -ky, 2. p., m. -ček ž., domácí zvíře [...] symbol falše, neupřímnosti, úskočnosti [...] o člověku vyhýbajícím se rozhodnutí v choulostivé věci

SSJČ

kočička, -y ž. (2. mn. -ček)

1. *zdrob. ke kočka*: trojbarevná k.; přen. expr. moje k. *milá žena, milenka ap.*

kočka, -y ž. (2. mn. -ček)

1. *malá kočkovitá šelma, chovaná v domácnostech, na venkově zvl. pro hubení myši; kočka domácí (zool.)*; šedivá, černá, tříbarevná k.; hladká srst kočky; k. mňouká, přede; k. se plíží, číhá na myš; k. chytá ptáky; angorská k.; být falešný, úlisný jako k.; přen. expr. je to

k. *falešník*; to děvče je k. *lichotné, úlisné*; ♦ jsou na sebe jako pes a k. *nenávidí se, chovají se k sobě nepřátelsky*; hrát si s někým jako k. s myší *zahrávat si s někým a dávat mu najevo svou převahu a jeho vlastní bezmocnost*; ob. je to pro kočku *k ničemu*

SSČ

Hesla *kočka/kočička* se nevyskytují v souvislosti s označením osoby.

SNČ

kočička – 1. *vulg.* ženské přirození, vulva 2. dívka, srov. kočka

kočka – 1. hezká žena, též kóča. *Byla to zamlada docela kočka.* 2. *vulg.* ženské přirození, vulva, srov. kočička

Slovníky zaznamenávající spisovnou češtinu nereflktují pojmenování *kočko/kočičko* jako lexikalizovaný způsob oslovení dětí/mladých dívek, ale pouze jako expresivní označení milenky, milé ženy nebo dívky (SSJČ, PSJČ). V SSJČ se objevují dokonce negativní atributy dívky označené jako kočky: *lichotná, úlisná*; a SJČ u hesla *kočka* uvádí, že se jedná o pojmenování pro dívku skoro vulgární.

S přeneseným významem kočky jako označení pro hezkou ženu/dívku se setkáme pouze ve Slovníku nespisovné češtiny. V SNČ je tento význam uvedený jako první u hesla *kočka* a jako druhý u hesla *kočička* (atribut *hezká* zde chybí, ale odkazuje se na heslo *kočička*, u něhož je uveden).

PSJČ uvádí, že *kočička* může odkazovat na člověka s nějakou kočičí vlastností, ale příklady nevyjmenovává. SJČ pak explicitně uvádí, že kočka je symbol falše, neupřímnosti a úskočnosti.

SNČ pak zachycuje ještě další význam obou těchto lexémů, a to vulgární označení ženského přirození.

B) DATA EMPIRICKÁ – DOTAZNÍK

Pojmenování *KOČIČKO* je jedním z nejlépe hodnocených pojmenování. U dívek získalo průměrnou známku 2,96 (4. místo), u chlapců 2,63 (3. místo). O něco lépe je tedy hodnotili chlapci, nicméně rozptyl průměrných výsledků jednotlivých tříd byl značně široký.

Tabulka 4 Hodnocení pojmenováním **KOČIČKO**

	základní škola		střední škola		ZŠ + SŠ
	průměrná známka	interval	průměrná známka	interval	průměrná známka
dívky	2,82	2,11–3,43	3,09	2,53–3,57	2,96
chlapci	2,67	1,82–2,92	2,58	1,29–3,09	2,63

Mezi odpovědi, jež jsme z analýzy vyřadili, patří výroky popisující spíše vlastnosti koček, které jsou nepřenositelné na člověka, případně nejsou s lidmi v tomto případě tolik spojovány. Jednalo se tedy o popis samotné kočky: *má ocas; mňouká; je chlupatá; má (dlouhé) vousy; smrdí; líže se; moc přede*. U některých výrazů je souvislost nejasná: *Vietnamka; kříženec*.

Pojmenování *KOČIČKO* spojovali žáci i studenti nejčastěji s krásou, elegancí a mazlivostí. *KOČIČKA* je dívka, která *je hezká; krásná; kráska; kvůli své kráse; dobře vypadá; má pěknou postavu; celkově je sexy; svůdná; velice přitažlivá; sexy jako Catwoman*. Konkrétní příklad vzhledu představovaly nejčastěji oči: *má hezké oči; zajímavé oči; kočičí oči*. Taková dívka je navíc *milá a roztomilá*, protože takové kočky jsou: *kočka je roztomilá; je roztomilá jako kočka; roztomilá jako koťátko; kočka je roztomilé zvířátko; kočky jsou cute* (anglický výraz označující *roztomilost*). Mezi vlastnosti takové dívky patří to, že *je mazlivá; přítulná; ráda se mazlí a tulí – je to tulivý výraz*; i to je atribut kočky: *kočka je přítulné zvíře; přítulná jako kočka*.

Pojmenování mohlo vzniknout i podle toho, že se jedná o *oblíbené domácí zvíře* či že daná dívka *má ráda kočky*.

Překvapivě především žáci základních škol pak spojovali toto pojmenování s elegancí ženy – *KOČIČKY: je elegantní; chová se elegantně; vznešeně; je elegantní jako kočka; chová se vznešeně jako kočka*. Jedna dívka trefně shrnula význam tohoto pojmenování takto: *Kočky jsou krásné a vznešené, proto se nám tak říká*.

U studentů (chlapců) na středních školách se častěji objevovala odpověď, že dívka *je dravá*, což bylo v některých případech explicitně doplněno o to, že se jedná o vlastnost propojenou s intimní oblastí: *je dravá při sexu; škrábe (při sexu); dravá v posteli (umí to); má ostré nehty (při sexu)*. Obecně se u tohoto pojmenování častěji objevovaly odpovědi tematizující tuto oblast: *je vášnivá; často a ráda se mrouská; slyšela jste to někdy dělat kočky?* Je pak otázkou, nakolik lze odpovědi typu *je hravá; dravá; divoká* (doplněno o nakreslené srdíčko) bez

explicitního vysvětlení, které se objevily i ve výpovědích respondentů na základních školách, také propojit s touto oblastí.

Dívky naopak častěji uváděly, že se jedná o *typické jméno; normální; časté oslovení; lichotku; klasiku*; případně pojmenování hodnotily, a to jak pozitivně: *projeví to city; protože ji má rád; je to milé; je to roztomilé (jméno)*, tak negativně: *nejsem zvíře, aby mě takhle oslovoval; nedělám mňau mňau; je to divné*. U chlapců jsme vyloženě negativní hodnocení zaznamenali pouze jedno: *hanlivé použití, spíš tím chci někoho urazit*.

V dalších příkladech se již chlapci a dívky lišili a jejich odpovědi jsou především individuální, výrazné opakování níže uvedených odpovědí jsme nezaznamenali. Chlapci uváděli mezi vlastnostmi to, že dívka je *tichá; hodná; vstřícná; ohebná; malá; její chůze je ladná; má roztomilé uši; je naivní*; prostě *taková normální holka*; dívky potom, že je *mazaná; ráda se hádá; má ostré nehty*.

C) DATA EMPIRICKÁ – ROZHOVORY

V rozhovorech dívky potvrdily, že se jim pojmenování KOČIČKO líbí a nechaly by se jím oslovovat, protože toto pojmenování ukazuje, že je dívka hezká a sexy. Nejčastěji však uváděly, že se jedná o běžné pojmenování a vzhledem k tomu, že se s ním jako s oslovením setkaly i v rodině (viz níže), může být oblíba tohoto pojmenování daná částečně i zvyklostí.

Dialog 1

L: Jakože ta holka je hezká a sexy.

A: Nebo když ji chce poslat někam.

K: Ne, já bych řekla, že spíš jakože v těchhle těch dobřejších příkladech. Že je jako hezká.

Kr: Nebo jako jo, že je sexy.

K: No, právě, to mně taky, že je sexy. KOČKO, KOČIČKO.

T: Když by to neříkal každý den, tak jo. Protože to by bylo takový ozvláštnění.

Dialog 4

2. Mně se to líbí.

3: Mně taky. Takový roztomilý.

4. Sladký.

5. *Moc sladký.*

6. *Mně se to docela líbí.*

D: *A dokázaly byste říct, jaká musí být dívka? Proč jí kluk řekne KOČIČKO? [zde i dále zvýraznila P. Š.]*

3: *Jakože je roztomilá, třeba?*

6: *Spíš možná že je to takovej zvyk, že to říká dost lidí.*

5: *To třeba někde slyšel, tak to použije.*

Dialog 3

4: *Že je fakt hezká, roztomilá.*

3: *Prostě když kluk řekne, že je to kočka, tak si fakt představím, že je to taková ta dokonalá holka nějaká.*

4: *Že je to fakt modelka. Že je taková, vypadá, že na ni kluci fakt letěj. Ale KOČIČKA, to je takový, že je spíš roztomilá, taková nevinná.*

Dialog 5

1: *Je pěkná? Ne tak, to je spíš jako...*

2: *Jako jo, když jde nějaká holka, tak kluci řeknou: Tyjo, to je ale kočka. Jakože je asi pěkná.*

3: *Roztomilá.*

U tohoto pojmenování dívky také uváděly, že se s ním setkaly v rodinném prostředí, kde je takto oslovují rodiče a babičky:

Dialog 1

K: *Třeba BERUŠKO mi máma říká hodně. A ještě asi KOČIČKO.*

D: *A jak se cítíš?*

K: *V pohodě. Ani od táty mi to nevadí, když mi tak říká. Ten mi říká ještě KÓČO nebo KOČKO. Ale to je v pohodě. Je to milý.*

Dialog 4

1: *To je strašný. Tak mi říkala maminka, vždycky na dobrou noc. Ale i teď, třeba když si píšem. Tak: Dobrou noc, KOČIČKO.*

D: A jak se cítíte, když vám maminka takhle řekne?

1: Mně to potěší.

Dialog 5

4: Mně tak říká táta.

(smích)

5: Mně tak taky říkaj doma. Táta i máma.

2: Já ho mám taky spojený spíš s rodinou.

D: To je zajímavý. Vy jste říkali, že se to používá v rodině. A třeba babička to nepoužívá?

(hromadně): Jojo, to taky.

Závěr

Mezi vlastnosti dívky označované jako *KOČIČKO* patří především pozitivní hodnoty, a to vzhled, resp. krása a přitažlivost. Negativní vlastnosti uváděly spíše dívky, které toto pojmenování také hodnotily o něco negativněji než chlapci. Chlapci na druhé straně uváděli více individuálních odpovědí a zároveň odpovědí „základního“ významu, jež lze spojit s člověkem buď jen velmi obtížně, nebo vůbec. Mezi odpověďmi středoškoláků, a to především chlapců, se pak objevily odpovědi propojující toto pojmenování se sexuálním aktem. Obě skupiny pak uváděly, že se jedná o pojmenování běžné, lichotivé.

Nejvýrazněji zde vystupují do popředí atributy vzhled (hezká, sexy dívka, případně má krásnou postavu a oči), vlastnost/chování (mazlivost, tulivost) a obliba (je to oblíbené domácí zvíře, navíc roztomilé).

V dialozích s dívkami se ukázalo, že pojmenování *KOČIČKO* představuje lexikalizované oslovení vyjadřující kladné emoce a užívané nejen pro partnera ve vztahu, ale i jako oslovení pro dívky ze stran rodičů nebo prarodičů.

4.2 MILÁČKU

Pojmenování *MILÁČKU* jsme do našeho výzkumu zařadili jako příklad pojmenování, které je známé, běžné a značně rozšířené, a to nejen mezi partnery, ale i jako oslovení dětí rodiči či jinými blízkými osobami. Také se jedná o pojmenování do určité míry kontroverzní. Jedna část populace ho doslova nesnáší, zdá se jí nadužívané a významově vyprázdněné, případně se jí nelíbí sdílení tohoto pojmenování s ostatními lidmi, a chce něco originálnějšího, vlastního. Druhé části populace se naopak toto oslovení líbí, obvykle proto, že ho buď bere jako obecné označení milé osoby, nebo v něm necítí sémantickou prázdnotu, ale přesný opak – slyší v něm ono „miluji tě“ (srov. Štěpánová, 2013, s. 37).

A) DATA SYSTÉMOVÁ

PSJČ

miláček, -čka m. *oblíbený, milovaný člověk, oblíbenec n. oblíbená, zamilovaná věc*.

Jan, jenž miláček slul Páně. Vrch. Dokažme, že si oblíbeného kněze a miláčka našeho lidu vážíme. Baar. Paní Lammingerová byla blažena příchodem své dcery, svého miláčka. Jir. [...] **D** *předmět lásky milenecké, milenec, milenka*. Nyní se jí měla vyplnit naděje, že s miláčkem spojena bude. Něm. Jak řadro dívky pod miláčka retem se chvěje ocean. Vrch. **D** *Expr. laskavé oslovení*. Co? odpověděl [sedlákům] dobrácký žid, co jste to vymňoukli, miláčkové? Vanč. Už jsem vás, miláčku, oknem viděla, tak jen dál! [jedna farská kuchařka vítá druhou, jdoucí k ní na návštěvu] Baar. [...]

SJČ

miláček, -čka m. = člověk někomu milý, něčí oblíbenec: tatínkův m.; m. štěstěny = komu přeje štěstí; miláčku!, hovor. často = můj zlatý, má zlatá (soucitně): nesmíte., m., plakat (Poláč.; o dámách)

SSJČ

miláček, -čka (mn. 1. -čkové, -čci, 6. -čcích), řidč. **milánek**, -nka (mn. 1. -nkové, -nci, 6. -ncích) m.

1. *milovaný člověk, člověk někomu milý, jím oblíbený*; řidč. *expr. milá, oblíbená věc*: bratr Jan Paleček, m-ček krále Jiřího; bratr byl otcův m.; apoštol Jan, m-ček Páně; Chopin, kdysi m-ček Varšavy; m-ček Štěstěny; mít mezi knihami své m-čky; kniž. m-ček *Múz nadaný básník*

2. *milenec*, řidč. *milenka*: dívka se sešla se svým m-em; vyvolit si m-nka
3. expr., často iron. *označení pro milou bytost (zprav. v oslovení), drahoušek*: pojď ke mně, m-u; i toto, m-nku, tak to nepůjde!; co jste si to vymyslili, m-ové?

SSČ

miláček, -čka m (mn. 1. -ci, -kové, 6. -cích)

1. *člověk někomu milý, drahý, jím oblíbený*: vnučka, dědečkův miláček; expr., iron. to nejde, miláčku
2. *milenec 1*: děvče se svým miláčkem

SNČ

Heslo *miláček* se nevyskytuje.

V prvním významu uvádí slovníky spisovné češtiny lexém *miláček* jako lexikalizovaný způsob pro označení milé, milované, drahé nebo oblíbené osoby, případně věci; ve druhém významu pak jako označení milence, řidčeji milenky. SSJČ vyděluje i expresivní užití tohoto lexému k označení milé bytosti obvykle v oslovení, které ale hodnotí jako často ironické. Naproti tomu PSJČ uvádí lexém *miláčku* přímo jako příklad laskavého oslovení, a SJČ dokonce významový odstín soucitného oslovení.

B) DATA EMPIRICKÁ – DOTAZNÍK

Tento způsob partnerského oslovení představuje jeden z mála příkladů, jež žáci hromadně uváděli i mezi příklady vlastních pojmenování v první části dotazníku. Jednalo se o jediné oslovení s průměrnou známkou 1, přičemž jsme v jeho hodnocení nezaznamenali žádné výrazné rozdíly ani mezi chlapci a dívkami, ani mezi respondenty základní a střední školy.

Tabulka 5 Hodnocení pojmenováním **MILÁČKU**

	základní škola		střední škola		ZŠ a SŠ
	průměrná známka	interval	průměrná známka	interval	průměrná známka
dívky	1,47	1,29–1,67	1,40	1,00–2,00	1,44
chlapci	1,48	1,23–1,75	1,48	1,36–1,68	1,48

Mezi výroky, jež jsme do podrobnější analýzy nezařadili, patří pouze odpověď *je to (prostě) miláček*. Vzhledem k její obecnosti s ní dále nepracujeme, nicméně se domníváme, že by bylo možné zařadit ji do skupiny výroků hodnotících toto pojmenování jako běžné, normální.

Pro oslovení dívky *MILÁČKU* uváděli jak chlapci, tak dívky základních i středních škol podobné konotace, jež byly podobné důvodům uváděným v první části dotazníku. Především se podle respondentů jedná o pojmenování, jež má obrovský potenciál přímo vyjádřit to, že partner má dívku rád, miluje ji: *prostě ji miluje; velmi ji miluje; opravdu ji má rád; doopravdy ji má rád; zbožňuje ji; dokazuje tím, že ji miluje; milovaný člověk; jsou z toho cítit city; případně jsou ještě zamilovaní; mají se rádi*. Dívky pak častěji spojovaly toto pojmenování s láskou, což mnohdy doplnily o nakreslené srdíčko: *vyjadřuje lásku; je z toho cítit láska; je to projev lásky; jedná se o vyznání lásky; miluje mě takovou, jaká jsem; případně ukazuje na hloubku vztahu: jedná se o pořádně hluboký citový vztah*. Několikrát uvedli chlapci i dívky slovtvornou motivaci, která podle nich jasně odkazuje ke slovu *milovat*: *milovaná osoba – odvozeno od miluju tě; jako milovat, od milovat se; když člověk miluje, tak je hezčí říkat miláčku, než „milovníku“; odvozené od slova milovat*.

Jeden chlapec považuje dokonce toto pojmenování za vyjádření určité posesivity: *je jen jeho*; tj. zároveň za pojmenování, které není určené nikomu jinému. Někteří chlapci pak zase uváděli, že se jedná o osobu nesmírně blízkou a jedinečnou: *člověk nejvíce blízký; je to láska jeho života*.

Výjimečně pak hlavně chlapci spojovali toto pojmenování i s intimním životem, tj. nikoli s milováním ve významu abstraktním, ale ve významu konkrétním: *ráda se mazlí; je mazlivá; je skvělá v posteli; ráda se miluje; baví ji to*.

Chlapci i dívky se dále shodovali v tom, že se jedná o dívku, která je *milá* či *roztomilá*. Mezi další povahové vlastnosti patří již pouze výroky individuální, a to ryze pozitivní: *hodná; úžasná; starostlivá*.

Hodnocení, jež respondenti uváděli přímo v odpovědích, bylo pouze pozitivní: *je to (moc) hezký; milé; roztomilé; romantický; cute* (anglický výraz pro *roztomilý*). V některých případech dívky opět doplnily srdíčko. Setkali jsme se i s tím, že respondenti uváděli, že toto pojmenování znají, že je běžné a používá se: *normální; základ; tak si říkají skoro všichni; běžné; často používané; klasické oslovení; klasika; vhodné pro každého*.

C) DATA EMPIRICKÁ – ROZHOVORY

V rozhovorech dívky potvrdily výsledky získané v dotazníkovém šetření, když propojily toto pojmenování s významovou rovinou onoho *miluji tě*, přičemž v každé skupince se našly 1–2 dívky, jimž se toto pojmenování jakožto tuctové nelíbilo.

Dialog 1

(hromadně): Jojo, to je hezký.

E: Ale to bych neřekla.

K: Ty seš ten antiromantik.

Š: Ty tady nemáš vůbec být.

(smích)

L: Je to hezký, mně se to fakt líbí. Jako ZLATO, MILÁČKU a LÁSKO, to jsou asi nejhezčí tady z těch.

Š: Mně to přijde romantický.

K: Jako je to takový obyčejný.

L: Ale tím, jak je to obyčejný, tak tím je vidět, že tu lásku fakt vyjadřuješ. Že to třeba jakoby už se to nemůže vzít nějak jinak než třeba to, kdybys mu řekla PÁREČKU. Tak to jako ne každé pochopí. Ale to MILÁČKU, to každé. To jako nejde vzít zle.

A: To je prostě že... v tom je cejtit to, že ho fakt máte rádi, tu druhou osobu.

Dialog 2

A: To je jasný.

Kr: Prostě ho milujete.

(hromadně): Jojo.

Dialog 3

3: Mně se to líbí, já bych si takhle nechala říkat.

2: Já taky klidně. To vyjadřuje to, že mě ten člověk má rád, takže v pohodě.

3: Že je to takový jako MILÁČKU nějak zkráceně MILÁČKU jako: Miluju tě, ale v oslovení.

1: Ale zase když je toho moc, když to říká pořád, tak to pak leze člověku na nervy. Mně to tak jako leze na nervy, když mi furt někdo říká pořád stejně. Ale pořád.

Zaznamenali jsme také zajímavý rozdíl mezi dívkami základních a středních škol. Zatímco dívky v první skupině jednoznačně uváděly, že se jedná o oslovení vyjadřující lásku, ve skupině druhé byly dívky o něco zdrženlivější, resp. toto pojmenování zasadily do zralejší fáze vztahu, dokonce i až do manželství. Častěji také zmiňovali „přeslazenost“ tohoto oslovení.

Dialog 4

1: *Ne, to už je až moc.*

2: *To slyšíme všude.*

3: *Mně to přijde až takový manželský.*

4: *Mně taky. Jakože rodiče si to třeba říkají.*

5: *V takovémto pokročilejším vztahu.*

4: *To už musí být mezi, co už mají dlouhodobější vztah.*

Dialog 5

2: *Já myslím, že by se bez toho ten vztah asi obešel.*

6: *Já si to myslím taky.*

2: *Že spíš už to asi každé ze zvyklosti používá, ale mně to přijde i povrchní.*

Dialog 6

1: *Vždycky se nad tím pousměju, to je přeslazený.*

2: *Že to slovo miluju tě a pak je to takový jako fakt přeslazený a ohraný. MILÁČKU.*

Tak je to nuda, mi tak přijde. To ztratí to kouzlo.

Některé dívky si pak sice onu tuctovost, obyčejnost oslovení *MILÁČKU* uvědomovaly, ale nevnímaly ji negativně. Nakopak by jim bylo líto, pokud by jejich partner toto pojmenování nepoužíval.

Dialog 5

1: *To je klasický. To slyším furt.*

2: *To je takový, no, prostě, ohraný.*

3: *To si říkají všichni.*

2: *No, právě, že si to říkají všichni.*

D: *A vy to tedy používáte?*

odpovědi: 5x ano, 2x ne.

4: Mně to právě připadá takový klasický, že si bez toho nedokážu představit, že by mi tak neříkal.

1: Jo, že by mě to zamrzelo.

4: Myslím, že by to v tom vztahu být použitý mělo, že už je to tak zažitý, že prostě ne furt, ale když spolu choděj, tak to prostě člověk řekne.

Závěr

Pojmenování *MILÁČKU* je nejlépe přijímaným pojmenováním mezi chlapci i dívkami, přičemž bylo ohodnoceno oběma skupinami téměř stejně. Žáci ani studenti rozhodně nevnímají jeho významovou vyprázdňenost, naopak je pro ně způsobem, jak partnerovi (partnerce) vyjádřit lásku, jak mu (jí) říci, že ho (ji) milují. Někteří respondenti pak přímo do odpovědí uvedli, že se jedná o pojmenování mezi lidmi běžně užívané, typické. Ačkoli v dotaznících jsme žádné negativní konotace nezaznamenali, v rozhovorech s dívkami se ukázalo, že potenciálním negativním rysem ona určitá stereotypnost a široká sdílenost tohoto pojmenování ostatními lidmi být může.

4.3 PRINCEZNO

Pojmenování *PRINCEZNO* jsme do našeho vzorku zařadili jednak jako příklad romantického oslovení a jednak jako příklad oslovení, o němž jsme se domnívali, že je známé, že se jedná o obvyklé oslovení nikoli pouze partnerek, ale i dívek obecně.

A) DATA SYSTÉMOVÁ

PSJČ

princezna, -y f. *nevládnoucí členka panovnického n. knížecého rodu [...]* **D** *Iron. o děvčeti, zvl. pyšném, domýšlivém.* Taková princezna od vidlí šetří sílu, aby jí neubylo krásy (*o služce*). Hol. Já jí napravím rozvrzanou hlavu, té nafoukané princezně! Šmil. Žába zpropadená nosí svůj nosejček nad Štěpánskou věž! To jsou ranty – hausmistrovic princezna! Herrm. **D** *Hypok. dceruška.* To přec musí být sláva, když panu představenému přibude princezna, ne? Rais.

SJČ

Heslo *princezna* se nevyskytuje v souvislosti s označením osoby.

ASCS

princezna, -y ž <n < f>

1. *nevládnoucí příslušnice panovnické rodiny, dcera panovníka, knížete*: nastrojit se jako p.; přen. expr. narodila se nám p. *dcera*
2. zprav. hanl. *pyšná, domýšlivá dívka, žena*

SSJČ

princezna, -y (2. mn. -zen) (†princezka, 2. mn. -zek, Mach., Rais aj., †princeska, 2. mn. -sek, Pal., nář. princka Něm., -y, *princa, -i, Něm.) ž.

1. (zř. též princesa Jir.) *k princ; dcera panovníka, knížete*: královská p.; pohádka o p-ě s hvězdou na čele; děvčata byla nastrojena jako p-y; přen. expr. představenému přibude p. (Rais) *dcera*
2. zprav. hanl. *pyšná, domýšlivá dívka, žena*: nafoukaná p. (Šmil.); snad se s ní mám mazlit, s p-ou (Rais);
→ expr. zdrob. **princeznička**, -y ž.

SSČ

princezna, -y ž <n ← f> *dcera panovníka, knížete*: dánská princezna; přen. hanl. *pyšná, zhýčkaná dívka*: je to nafoukaná princezna;

princeznička, -y ž zdrob. expr.

SNČ

Heslo *princezna* se nevyskytuje.

V jazykových příručkách popisujících spisovný jazyk se neobjevuje pojmenování *princezno* ani v souvislosti s oslovením v partnerském vztahu, ani jako příklad obecného, neutrálního nebo mazlivého označení dívky. Toto pojmenování je naopak hodnoceno negativně, je shodně považováno za oslovení zpravidla hanlivé či ironické označení dívky/ženy, která je pyšná, domýšlivá, zhýčkaná či nafoukaná. V SSJČ se pak ještě objevuje spojení *děvčata byla nastrojena jako princezny*, které však není blíže vysvětleno. Lze se nicméně domnívat, že je tím myšleno oblečení hezké, možná až přehnané, tedy s potenciálem negativního hodnocení. V dalším významu se tento lexém objevuje v PSJČ, SJČ, ASJČ a SSJČ i jako označení dívky – dcery.

B) DATA EMPIRICKÁ – DOTAZNÍK

Pojmenování *PRINCEZNO* patří k nejlépe hodnoceným pojmenováním v naší výzkumné sondě. U dívek získalo toto oslovení průměrnou známku 2,36, u chlapců 2,64.

Tabulka 6 Hodnocení pojmenováním **PRINCEZNO**

	základní škola		střední škola		ZŠ + SŠ
	průměrná známka	interval	průměrná známka	interval	průměrná známka
dívky	2,40	1,71–3,27	2,31	1,62–2,57	2,36
chlapci	2,74	2,09–3,76	2,53	1,57–2,88	2,64

Z analýzy jsme vyřadili odpovědi typu *je pro něho jako princezna; chce, aby se cítila jako princezna; je jako z pohádky; chová se jako princezna* apod., které jsou příliš obecné a lze si pod nimi představit mnoho různých vysvětlení; a dále výroky vulgární a nesmyslné typu *je z královské rodiny, z vyjebanej dědiny*. I v případě tohoto pojmenování jsme se setkali

s neschopností abstrakce, a to výhradně u chlapců, kteří partnerku oslovovanou pojmenováním *PRINCEZNO* ztotožňovali se *skutečnou princeznou, šlechtičnou či dcerou krále*, tedy s dívkou, *jež je urozená*; případně jí přisuzovali atributy jako *hvězda na čela* či *vlastnictví koně nebo hradu v Karpatech*.

Nejčastěji spojovali žáci i studenti toto pojmenování s *krásou*, tj. jako označení dívky, která je *krásná; hezká; pěkná; nádherná; nejkrásnější; půvabná; spanilá* či *hezká jako všechny princezny od Disney*. Shodu našli chlapci i dívky v tom, že toto pojmenování má potenciál vyjádřit úctu, resp. to, že si partner dívky (*opravdu hodně*) *váží*; *že je pro mě/něho důležitá; znamená pro mě/něho hodně*. Oslovení dívky *PRINCEZNO* má také schopnost ukázat i výjimečnost a jedinečnost partnerky, která je zároveň i něčím víc než ostatní dívky: *je pro něho něco víc; je víc než ostatní; je výjimečná; jsem pro něj ta jediná; je jediná, je pro něho ta nejlepší*; přičemž jedinečnost může být „absolutní“: *je nejdražší; nenahraditelná; je pro něho vším; je pro něho všechno*. Výše popsané rysy velice trefně shrnují tyto výroky:

(1) *Je pro něho ta jediná, jako jsme my pro kluky.* (ZŠ, d)

(2) *Princezny byly kdysi něco víc a doted' je pro každého jeho dívka něco víc.* (SŠ, ch)

U středoškoláků jsme se pak v této souvislosti setkali s odpověďmi, které tematizovaly dokonalost a určitý rys posesivity: *je dokonalá; je přesně podle jeho představ; je vysněná; každý kluk má svou princeznu; je jen moje; prostě je to moje princezna*.

Žáci (hlavně chlapci) dále uváděli, že tímto pojmenováním lze přímo vyjádřit i city, tedy že *ji má rád; má ji rád za cenu království*; studenti potom podobně uváděli, že se jedná o *hezký projev citů; milé oslovení; lásenu; každý kluk má svoji princeznu*.

Zároveň jsme se však u tohoto pojmenování setkali i s mnoha negativními charakteristikami. Mezi vlastnosti, které se v odpovědích opakovaly, patří *panovačnost, namyšlenost (nafrněnost, nafoukanost), rozmazlenost a pýcha*. *PRINCEZNA* tak může být i dívka, která *má nad vším moc, vládne mu; všemu velí; většinou dostane to, co chce; má to, co chce; chová se nafoukaně* apod. Mezi individuální charakteristiky pak patří vlastnosti jako *je jednoduchá (hloupá); egoistická; pyšná; trapná a zlatokopka*. Zajímavé je, že s těmito charakteristikami jsme se setkali především v odpovědích chlapců. U dívek to mimo čtyři hlavní výše zmíněné atributy byly vlastnosti jako *je to fíflena; je to kráva*; u středoškolaček *je to snob*.

Pozitivní vlastnosti uváděly naopak spíše dívky. Mezi opakující se odpovědi patřily atributy *elegance, vznešenost, ušlechtilost a hezké oblékání*; mezi individuální charakteristiky potom *je slušná, milá a blond*; u chlapců *je bohatá a stará se o ni*.

Především dívky také toto pojmenování častěji hodnotily, a to jak pozitivně: *je to milé, roztomilé pojmenování; normální; to se říká; to je v pohodě; cítit se alespoň pro někoho jako princezna je fajn*; tak negativně: *nejsem panenka na hraní; je to trapný, divný, dětinský*.

C) DATA EMPIRICKÁ – ROZHOVORY

V rozhovorech se dívky k tomuto pojmenování stavěly výrazně kladně. Vždy reagovaly ihned a spontánně mluvily jedna přes druhou. Uváděly, že se jedná o hezké pojmenování, používané, že by se jim líbilo být takto osločovány, a pokračovaly výčtem pozitivních (stereotypních) vlastností, z nichž většina byla uvedena už v dotaznících. Princezna je krásná, má hezké šaty, je výjimečná, jedinečná a výrazně se odlišuje od ostatních dívek – je jim nadřazená. Stejně tak je ve vztahu partnerka nadřazená jiným ženám.

Dívky tematizovaly i jistý stereotyp pramenící z pohádek, s nimiž se v dětství seznamujeme, a to dívčí sen stát se princeznou. Právě určité splnění tohoto snu, i když ve skutečnosti nenaplněného, může toto pojmenování evokovat, stejně jako určitou touhu dívek být zachráněny vysněným princem.

Dialog 1

A: *Mně to přijde hezký. Takový jakože jí prostě vyjadřuje, že ji fakt má rád hrozně a že k ní tak trošku vzhlíží, k té holce.*

L: *Princezna byla vždycky vzor pro tu holku. Když jsme byly malé, většina holek... Potom když vyrostem, tak nevím, je to takový hezký to slyšet.*

Š: *Vždycky jsem chtěla být princeznou. A když mi takhle bude říkat kluk, já si budu připadat výjimečná.*

Dialog 2

A: *My jsme si tak říkali. On mi říkal PRINCEZNA.*

L: *Protože jsme vždycky byly tak...*

(hromadně): ...krásný.

Kr: *Byly jenom jedny pro toho prince.*

K: A obdivovaný.

A: A musely se zachraňovat.

K: A byly hrozně krásný.

Kr: A byly jenom pro toho prince, že byla jenom jedna.

T: A měly hezký šatečky.

L: Prostě byla krásná.

Dialog 4

4: To je hezký. Každá holka chtěla být jako malá princezna. Takže by se jí ten sen jakoby splnil.

1: Akorát vám to bude muset někdo říct. To PRINCEZNO. Tomu klukovi, aby mi tak řekl.

Dialog 5

5: Princezny jsou většinou jakože hezký.

6: Každá holka chce být princezna, žejo.

3: Princezny maj všechno.

Ve dvou rozhovorech jsme se setkali s tím, že dívky hodnotily toto pojmenování jako přeslazené, případně jako vhodnější pro děti (malé dívky):

Dialog 3

3: Kdyby to byla maličká holčička nějaká, na dítě, nějaký fakt malinký, který má ještě rádo pohádky nebo něco takovýho, tak toho to asi potěší. PRINCEZNO. Jako asi mě to potěší, ale ne že bych si takhle chtěla, nechávala ráda říkat.

1: Já bych to asi nechala, to PRINCEZNO, tak ze začátku vztahu. Potom už moc ne. Na začátku ten vztah bývá takovej hodně romantickej a sladkej. Tak řeknu. A potom už se to jakoby...

2: Mně by se to nelíbilo vůbec, asi ani ze začátku.

1: ... a potom se to utiší, tyhle věci.

D: A ty jsi říkala něco, že je to pro malý, ty že maj ještě rádi pohádky. Takže vy už nemáte rády pohádky?

2: Ne jako, máme rádi pohádky, ale zas nežijeme tím. Nepředstavujeme si, že jsme princezny.

3: *Nehrajeme si na princezny, z toho jsem vyrostla. Ale ty malý děti furt jako chtěj pořád bejt princezny a šatičky a tak.*

5: *Třeba táta svý malý dceři by to moh říkat.*

Dialog 6

1: *Mně to přijde jako taková strašná slad'árna, mám cukrovku, když to slyším.*

2: *Přesně. PRINCEZNO, to je takový jakože tu holky tak jako, já nevím, to neumím vysvětlit, ale šíleně přeslazený.*

1: *Že ji rozmazluje.*

2: *Jojo. A že ze sebe dělá podpantofláka.*

Závěr

V případě pojmenování *PRINCEZNO* se žáci i studenti shodovali v tom, že se jedná o dívku krásnou, nejvýrazněji tedy do popředí vystupuje atribut vzhledu. Dále byly tematizovány úcta, jedinečnost, výjimečnost, jednoznačné odlišení partnerky od ostatních dívek a mezi středoškoláky potom navíc dokonalost. Navzdory těmto údajům je však pojmenování *PRINCEZNO* lexémem značně rozporuplným. Především chlapci uváděli řadu negativních charakteristik (panovačnost, rozmazlenost namyšlenost, pýcha), zatímco dívky se držely spíše charakteristik pozitivních. V rozhovorech jsme se ještě navíc setkali s hodnocením tohoto pojmenování jako vhodnějšího pro malé děti než do vztahu.

4.4 SLUNÍČKO

Pojmenování *SLUNÍČKO* jsme do našeho vzorku vybrali jako příklad romantického pojmenování, s nímž jsme se setkali nejen jako s příkladem partnerského oslovení, ale i v běžné jazykové praxi jako s obecným oslovením dívky. Slunce představuje klíčový symbol v mnoha kulturách. Je zdrojem životní energie, odpradáвна vznikaly různé sluneční kulty, slunce bylo zbožšťováno apod. V jazykovém obrazu světa je slunce usměvavé a radostné: „Když svítí, jeho teplo nás hřeje, stejně jako nás může hřát partnerská láska. A tak jako slunce rozjasňuje oblohu, i např. pohled na našeho partnera nám může rozjasnit den“ (Štěpánová, 2013, s. 57).

A) DATA SYSTÉMOVÁ

PSJČ

slunečko, sluníčko (*ps. též slunéčko*), -a n. *zdrob. k slunce* [...] **D Přen.** Sluníčko lásky mu teple hrálo a všecko vůkol něho svým světlem zlatilo. Klost.

SJČ

slunce řidč. *slunko* (Čech, Jir., Klost.), stř. (lid. U dvou –nců, jm. domu, Ner.) = střed naší sluneční soustavy [...]; symb. světla, tepla, štěstí, zdraví [...]

Heslo *sluníčko* se v souvislosti s označením osoby nevyskytuje.

SSJČ

slunce, -e (kniž. a obl. slunko v. t.) s.

1. *nebeské těleso vyzařující na Zemi světlo a teplo*: východ, západ s.; s. svítí; s. stojí v zenitu; chabé paprsky jarního s.; s. vyšlo, zapadlo, zašlo; dívat se proti slunci, do s.; světlo s. zalévalo dvůr (Jir.); nář. vstávat se sluncem východem (Svět.); vstát před sluncem (Svět.); ust. spoj. říše vycházejícího s. (kniž.) *Japonsko*; je to nad s. jasnější (řidč. jako s. jasné) *úplně jasné*; nic nového (dokonalého) pod sluncem *na světě*; nejdražší bytost pod sluncem *na světě*; kniž. uvidět někoho pod jiným sluncem v *jiných krajích*; přen. s. slávy, štěstí, svobody; Chopin, s. na hudebním nebi;

sluníčko, kniž. **slunéčko** (zast. a nář. slunečko), -a s. (mn. 2. -ček, 6. -ách)

1. expr. *zdrob. k slunce* 1, 2: s. vychází, zapadá; paprsky jarního s-a; přen. dítě bylo jejich

s.; s. lásky, svobody; jasné slunečko Vladimír *car Vladimír, postava ruských bylin*; - sedět, vyhřívat se na s-u; den bez s-a

SSČ

Hesla *slunce/sluničko* se nevyskytují ve významu pojmenování osoby.

SNČ

Hesla *slunce/sluničko* se nevyskytují ve významu pojmenování osoby.

Slovníky nezachycují lexém *sluničko* ve významu oslovení/pojmenování člověka. Uvádějí však spojení *nejdražší bytost pod sluncem* ve významu na celém světě a přenesená spojení *dítě bylo jejich sluničko, sluničko lásky*, která v přeneseném významu znamenají symbol štěstí.

B) DATA EMPIRICKÁ – DOTAZNÍK

Pojmenování *SLUNÍČKO* patří k nejlépe hodnoceným pojmenováním v našem výzkumném šetření, přestože uvedené známky jsou relativně nízké. U dívek získalo průměrnou známku 2,59 a u chlapců 2,66.

Tabulka 7 Hodnocení pojmenováním **SLUNÍČKO**

	základní škola		střední škola		ZŠ + SŠ
	průměrná známka	interval	průměrná známka	interval	průměrná známka
dívky	2,36	2,13–2,56	2,81	2,12–3,43	2,59
chlapci	2,61	1,87–3,18	2,71	1,86–2,96	2,66

Mezi odpovědi, jež jsme z analýzy vyřadili, patří výroky typu *jako slunce; jasná jako slunce* apod., pod nimiž si lze představit několik různých významů. I u tohoto pojmenování jsme zaznamenali výpovědi bez schopnosti abstrahování. Nejčastěji se jednalo o souvislost s (vysokou) teplotou, pro niž je slunce pověstné: *je teplá; hřeje; na slunci září; má vysokou tělesnou teplotu*; příp. s ostrým (nebezpečným) slunečním svitem: *moc svítí; je jasná jako slunce; nedá se na ni koukat; nemůže se na ni koukat; bolí ho z ní oči jako ze slunce; oslňuje ho; neustále se dívá do slunce, nevadí jí, že oslepne*. Tyto výpovědi uváděli především chlapci ze základních škol.

Žáci i studenti spojovali toto pojmenování nejčastěji s usměvavým člověkem. Oslovení *SLUNÍČKO* označuje dívku, která je *usměvavá; směje se a usmívá se ráda; často; hodně;* nebo dokonce *pořád* a její úsměv je *krásný; hezký; nádherný; zářivý* či *rozzařující*. Takový úsměv může být i *velký; výrazný; od ucha k uchu*. Často byl navíc přímo přirovnáván ke slunci: *má zářivý úsměv jako slunce; září jako sluníčko* (ve smyslu *směje se jako slunce*). Výjimečně se může jednat o jistým způsobem přehnaný smích, pak může toto pojmenování evokovat člověka, který se *tlemí* či je *vysmátý*. U jednoho středoškoláka jsme zaznamenali odpověď vztahující úsměv k intimní oblasti: *když ho kouří, usmívá se*.

S úsměvem pak souvisí i to, že se jedná o dívku, která je *veselá; optimistická; energická a celkově pozitivní*, tj. *je pozitivně naladěná; má pozitivní energii; dobrou náladu; vyzařuje z ní dobrá nálada; neví, co je to špatná nálada*. Tato vlastnost se pak může promítat do celé osobnosti, resp. do schopnosti šířit pozitivní naladění kolem sebe, především na svého partnera: *dívka, která mě rozzáří; rozzáří svět kolem sebe, rozzáří mu den; rozjasňuje mu život; zlepšuje mu náladu*.

Tyto pozitivní vlastnosti pak mohou vést k tomu, že taková dívka je pro partnera důležitou a významnou osobou, což jak na základní, tak na střední škole uváděli spíše chlapci: *má pro někoho velký význam; je pro něho světlem, důležitou součástí života*. Tyto a výše uvedené charakteristiky trefně shrnují výroky:

- (1) *Když má pro tebe člověk **velký význam, září jako slunce**. (ZŠ, ch)*
- (2) ***Bez slunce se nedá žít. Nemůže bez ní žít.** (SŠ, ch)*
- (3) *Prozařuje mu cestu životem. (SŠ, d)*

I toto pojmenování má pak potenciál označit dívku, která je *hezká; krásná* či přímo *překrásná* a *svítí krásou*; případně *má blondáté vlasy*. Mezi individuální výroky z oblasti vzhledu pak patří to, že partner *miluje jiskru v jejích očích; má žluté zuby* či *pochází z Asie*.

Dívku pojmenovanou jako *SLUNÍČKO* pak žáci i studenti spojovali výhradně s pozitivními vlastnostmi. Shodovali se v tom, že taková dívka může být *roztomilá; milá a hodná (andílek)*. Mezi individuálně uvedené rysy pak patřily vlastnosti jako *chytrá; vtipná; otevřená; opálená; šťastná (září štěstím)*.

Ojediněle jsme se setkali s vlastnostmi negativními, jež byly záležitostmi výhradně individuálních odpovědí: *má moc makeupu; je frigidní*; v jednom případě se negativní

charakteristika vztahovala i k úsměvu: *je usměvavá až moc*. Výjimečně jsme se také setkali s hodnocením, a to jak pozitivním, tak negativním: *je to roztomilé; neutrální; je to dětinské; moc se mi to nelíbí*.

C) DATA EMPIRICKÁ – ROZHOVORY

V rozhovorech dívky hodnotily oslovení *SLUNÍČKO* jednoznačně kladně a nejčastěji jej spojovaly s úsměvem, s pozitivitou a s potenciálem být vnímána jako někdo, kdo partnerovi den rozzáří, udělá ho lepším.

Dialog 1

Š: Ale třeba po ránu, když by mi někdo řekl SLUNÍČKO, tak to by se mi líbilo. Protože ráno vychází sluníčko.

B: Třeba je to takový, že ti někdo dělá ten den jakoby lepší.

Dialog 2

1. Asi se hodně směje.

2: Je veselá.

4: Usmívá se.

5. Pozitivní.

U tohoto pojmenování také dívky uváděly, že se s ním setkali v rodině, kde je takto oslovují spíše babičky, a hodnotily ho jako oslovení vhodné spíše pro děti.

Dialog 1

L: To je takový jak od babičky.

A: Jojo, jak od babičky.

E: Jojo, SLUNÍČKO MOJE, pojd' sem.

Dialog 5

1: To je taky takový oslovení pro dítě. V rodině.

4: To je takový bych řekla pro děti.

Závěr

Pojmenování *SLUNÍČKO* spojují respondenti výhradně s pozitivními vlastnostmi, což se pravděpodobně odrazilo v relativně vysokém ohodnocení tohoto pojmenování. Žáci i studenti se v odpovědích shodovali, nejčastěji spojovali oslovení *SLUNÍČKO* s usměvavou, veselou a pozitivně naladěnou dívkou, která má navíc schopnost přenést pozitivní náladu na partnera. Ono životadárné záření, které slunce vydává, se do oslovení *SLUNÍČKO* promítá v pozitivní energii, kterou takový člověk vyzařuje a dokáže ji šířit kolem sebe. Toto pojmenování může navíc evokovat i důležitost partnera, který tvoří součást našeho života, je světlem a bez něhož si lze život představit jen velice těžko, stejně jako si ho nelze představit bez slunce. Jedná se o významy, které žádné kodifikační příručky nereflektují. V rozhovorech pak dívky zmínily, že se s tímto pojmenováním setkaly i v rodině, kde ho používají spíše babičky, a hodnotily ho i jako dětské, dětinské, což může vysvětlovat kontrast mezi kladným hodnocením v dotaznících a zároveň relativně nízkými známkami.

4.5 OUŠÍNKO

Pojmenování *OUŠÍNKO* jsme vybrali jako příklad pojmenování s erotickým podtextem, jehož vznik souvisí s uchem jako jednou z erotogenních zón. U žáků jsme neočekávali, že budou tuto motivaci reflektovat, spíše jsme se domnívali, že se zaměří na jeho zvukovou podobu. Odhalení pravé motivace jsme předpokládali spíše u studentů.

A) DATA SYSTÉMOVÁ

PSJČ

ucho, -a n. (*pl. o tělesném ústrojí, zř. jindy*, uši, -í, -ím, -ích, -ima; *jinak* ucha, uch atd.) *orgán sluchu; jeho vnější část [...]* **D** *Voj. slang vojín nováček*. Podušky na vojenských kavalcích jsou tvrdé a škrábou, a nováčkům, než si na to zvyknou, naběhnou uši. Proto se také říká rekrutům ucha neboli ušouni. Olb. Vy jste na př. „uchem“. Tak se říká každému nováčkovi, který ještě neví, jak „ve vojně chodit“. Hol. On musí odvyknout strachu, zonačit trochu, aby z něho bylo něco jiného, než nemotorné ucho *neohrabaný člověk*. Klost. **D** *nadávka*. „Na co zas čumíš, vejří ucho,“ rozsápal se pán. Šlej. *Vulg.* „Za půl leta Rudlere, i ty sviní ucho Leopoldko!“ kasal se. Hol. „Koni, būvole, hovado, prasečí ucho“ – to byly nadávky druhu mírného. Herrm.

ouško (zř. úško), -a n. *zdrob. k ucho (orgán sluchu a jeho vnější část)*. Sklonil se k dívce, do jejíhož ouška něco pošeptal. Jir. Takto líbal svou družku: ode čela dolů ku brádce, potom křížem ode ucha k ušku. Koll. Ruměnec poléval jí líce, až i krásná její ouška zahořela. Herrm.

SJČ

ucho, stř., 1 = sluchový ústroj, boltec [...]; symbol člověka: moudré ucho nedbá na hloupé řeči (přísl.); u. na vojně = nováček (hanl.); zdrob. *úško*, část. *ouško*

SSJČ

ucho, -a s. (o tělesném ústrojí mn. ž. 1., 4. uši, 2. uší, 3. uším, 6. uších, 7. ušima, jinak (ve význ. 2-4) s. ucha, uch,..., 6. uchách,...)
3. voj. slang. *voják bez hodnosti, vojín; vojín nováček; expr. nezkušený člověk, začátečník vůbec: rekruti* — ucha; - expr. nemotorné u.
4. řidč. *nadávka, zprav. neobratnému člověku: ty sviní u.* (Hol.)

ouško, -a s. (mn. 2. -šek, 6. -ách)

1. často expr. *zdrob. k ucho*

SSČ

ouško – nevyskytuje se ve významu pojmenování osoby

SNČ

ucho1 – 2. posměšné označení nezkušeného nebo nevýznamného člověka. *Čermák?*

To je ale naprostý ucho, to s tebou nemluvil aspoň náměstek?

Slovníky spisovné i nespisovné češtiny shodně reflektují lexém *ucho* jako expresivní, vulgární nebo posměšné označení/nadávku pro člověka nezkušeného, neobratného či začátečníka. Lexém *ouško* je uváděn pouze jako expresivní zdrobnělina k *ucho*, nicméně příklady, které uvádí PSJČ, jsou značně erotického charakteru.

B) DATA EMPIRICKÁ – DOTAZNÍK

Pojmenování *OUŠÍNKO* představovalo pro respondenty opravdu velký oříšek. Někteří žáci přímo do odpovědi psali, že nevědí, co toto slovo znamená, že ho nechápou, nedává jim smysl, tedy nedokázali ho slovotvorně propojit s lexémy *ouško* a *ucho*: *nevím, co to slovo znamená; nechápu ho; netuším a nechápu, jak by se takhle mohlo někomu říkat* apod. Možná i proto se jedná o jedno z nejhůře hodnocených pojmenování. U dívek získalo průměrnou známku 4,7 a u chlapců 4,52 a umístilo se na místě dvanáctém.

Tabulka 8 Hodnocení pojmenováním **OUŠÍNKO**

	základní škola		střední škola		ZŠ + SŠ
	průměrná známka	Interval	průměrná známka	interval	průměrná známka
dívky	4,62	4,38–5,00	4,78	4,25–4,94	4,70
chlapci	4,55	4,08–4,91	4,49	4,00–4,73	4,52

Z analýzy jsme vyřadili výše zmíněné odpovědi, v nichž žáci explicitně uváděli, že nechápou, co toto pojmenování znamená, a dále obecné výroky typu *podle ucha; podle tvaru uší; vypadá jako ucho; má uši* apod.

Nejčastěji spojovali žáci a studenti toto pojmenování s velikostí ucha. Pouze v jednom případě jsme se setkali s obecným pojetím velikosti, tj. *má malé, nebo velké uši*; nejčastěji však respondenti chápali toto pojmenování v souvislosti s velkým rozměrem, čemuž nezabránil ani fakt, že lexém *OUŠÍNKO* je deminutivum. Takto oslovená dívka má podle žáků i studentů *velké uši*; *má uši jako slon*; přičemž středoškoláci používali navíc atributy s mírně negativním odstínem ve smyslu odstátých uší: *má odstáté uši*; *má plachtáky*; *má uši jako plachty*; *má plachtáky, že jí skřípají dveře od výtahu*. Zdá se tedy, že pojmenování *OUŠÍNKO* vnímali respondenti jako určité eufemistické označení pro dívku s velkýma ušima, nicméně na základě známek, které tomuto pojmenování udělili, je jasné, že celkově ho pozitivně nevnímají. V jednom případě to jistá žákyně explicitně uvedla: *je to, jako kdybych měla velký uši*; ale zaznamenali jsme i opačnou odpověď: *má uši jako slon, ale to nevdí*.

S porozuměním tomuto pojmenování jako označení dívky, která má naopak *malé uši*, jsme se setkali mnohem méně. Pokud žáci i studenti uváděli toto pojetí, často ho zároveň spojovali s atributy hodnotícími vzhled jako *hezký a roztomilý*; tedy že dívka *má malé hezké uši*; *má malé roztomilé uši* apod. Tyto atributy se však objevovaly i samostatně: *má hezké uši*; *má výstavní ouška*, případně *má divné uši, ale ten druhý to má rád*.

Především chlapci potom spojovali toto pojmenování s nejvýraznější manifestací tohoto orgánu, a to se slyšením, resp. s jeho výbornou funkčností: *dobře slyší*; *slyší až za roh*; což se však může přehoupnout i do negativní polohy: *muž před ní nic neutají*. V tomto kontextu navíc odlišovali žáci i studenti dvě polohy: poslouchání ve smyslu pasivního plnění zadaných pokynů a naslouchání aktivní. K první poloze lze zařadit odpovědi *je poslušná*; ke druhé *všemu naslouchá*; *umí naslouchat problémům*.

Mezi další negativní konotace spojené s tímto pojmenováním patří evokace označení člověka jako ucha ve chvíli, kdy chceme zdůraznit, že je hloupý či nešikovný, tedy významový odstín tematizovaný ve slovnících: *je to trdlo*; *je hloupá*; *nejsem žádný ucho*.

Mezi individuální charakteristiky pak patří vlastnosti jako *tichá*; *vzniklo to náhodou, když si někdo pohrával se slovem ucho*; *má červené uši*; *má rozbité uši*. Někteří středoškoláci pak patrně reflektovali znalosti o Vincentu van Goghovi, když se v rámci jedné třídy opakovala odpověď *má jedno ucho*; *chybí jí ucho*; *jako Gogh*.

Skutečnou motivaci odhalili překvapivě spíše než středoškoláci žáci 9. tříd: *partner ji rád líbá na uši*; *zakládá si na svých uších jako na svůdném bodu*; *uši je intimní místo*; *cumlá jí*

uši; má rád její uši; odhaluje své uši; rád ji tam líbám. U středoškoláků jsme tuto odpověď zaznamenali jen jednou: *má ráda, když jí někdo dráždí ušní lalůčky.* Je otázkou, nakolik lze s touto významovou polohou spojit i odpovědi *je to fetišista na uši; má fetiš na uši* (opakovalo se u žáků–chlapců); *je frigidní* (opakovalo se u studentů–chlapců) a hodnocení, které bylo výhradně negativní: *je to trapný; divný; nějaký dva divný lidé; úchylné; fuj; blbost; nechutný.*

C) DATA EMPIRICKÁ – ROZHOVORY

I v rozhovorech reagovaly dívky na toto pojmenování rozpačitě a hodnotily je negativně. Pokud jsme se ptali dále, někdo ze skupiny skutečnou motivaci odhalil, nicméně ji dívky dokonce spojovaly s úchylnou, což podle některých paradoxně znamená to, že se daná část těla partnerovi líbí. U této otázky se také ukázalo, že erotická oblast je pro dívky výrazné tabu. Některé přiznaly, že se tuto odpověď styděly do dotazníku napsat. Setkali jsme se i s tím, že nedokázaly vůbec identifikovat slovtvornou motivaci.

Dialog 1

B: Třeba má úchylnku na uši.

D: Co znamená úchylnka na uši?

Š: Já nevím, třeba že se vám líběj uši.

L: Tak třeba někomu se líběj prsa, někomu se můžou líbit uši.

E: Já se třeba koukám klukům na nos. Já potřebuju kluka s hezkým nosem. (smích)

Dialog 2

T: Mě to napadlo, že ono je to nějakéj ten...

K: Jo, to je ten erotickéj nějaký místo.

L: Bod. Erotickéj bod.

D: Tak to je přesně ono, podle toho to vzniklo.

T: Já jsem si to myslela. Že se nějak lízaj uši nebo co.

K: Nebo masírujou.

(smích)

Kr: Jo, to bylo v tom fíl...

K: To neříkej.

D: V jakém filmu?

Kr: To bylo, že ten chlap nemůže chodit a cejtí jenom na hlavě, tak ho ty ženský vždycky masírovaly na uších, protože ho to strašně vzrušovalo a měl to rád.

Dialog 4

6. To je hrozný. Vůbec se mi nelíbí, jak to zní.

3: Je to takový neznámý. A co je za význam toho slova? Jako ouško?

2: Já nevím, to je divný.

5: Mně se to vůbec nelíbí, je to takový dětinský. Bych si myslela, že se překl.

Dialog 5

1: To je nesmyslný. To neznám.

(smích)

2. To neznám.

3,4: Já taky.

6: To je takový jako že už neví, co má říct, tak...

2: Možná tu partnerku tak miluje a je takovej přecitlivělej, že ho prostě napadaj až takový zvláštní výrazy. Třeba tohle OUSÍNKO. To je takový zvláštní.

3: Mně to přijde takový, jako kdyby fakt nevěděl, co má říkat. A první, co bylo, viděl její ucho. Tak jí takhle řekl.

(hromadně): Jojo, souhlas.

Dialog 6

D: A napadlo by vás, podle čeho to vzniklo? Proč?

3: Nevím, třeba má úchylku na uši.

(smích)

D: Co to znamená?

4: Že má rád uši.

2: Že někoho přitahujou uši.

3: Uchofil.

(smích)

Závěr

Pojmenování *OUŠÍNKO* vyvolalo u žáků i studentů značné reakce. Mnoho z nich psalo, že buď nerozumí tomuto slovu, nebo nechápou, jak si takhle může někdo říkat. Pokud uvedli nějakou souvislost, shodovali se, že se jedná o tvar, nejčastěji o velké uši. Odpovědi týkajících se malých, hezkých uší bylo výrazně méně. Oproti našemu očekávání identifikovali skutečnou motivaci erotogenní zónou žáci základních škol, nikoli středoškoláci, nicméně se jednalo o nízké procento odpovědí. V rozhovorech se ukázalo, že sexuální tabu může být překážkou, protože některé dívky uvedly, že se „skutečnou“ motivaci styděly do dotazníku napsat. Oblibu ucha jako erotogenní zóny pak vnímaly spíše jako úchylku než jako oblíbené místo intimního sblížení mezi partnery.

4.6 KOZIČKO

Pojmenování *KOZIČKO* jsme do našeho výběrového vzorku zařadili jako příklad partnerského pojmenování, jež odkazuje na atraktivnost ženských prsou. V naší jazykové praxi jsme se setkali s ambivalentním hodnocením tohoto pojmenování, které mohou některé ženy vnímat jako lichotivé, zatímco jiné jako urážející či perverzní.

A) DATA SYSTÉMOVÁ

PSJČ

kozička, -y f. *zdrob. ke koza*. [...] **D** *Vulg.* kozičky pl. *ženské prsy*. Ta [číšnice] vám měla kozičky. Hora. [...]

koza, -y f. [...] **D** *Přezdívk.* Fifleno, vychrtlá kozo, hade. Čap. Komorná, potřestěná koza, se třásla pod peřinou strachy. K.Čap. Já ti dám Amásii, kozo mlsná! Jir. Před rokem řekla mi, vy stará kozo. [...] **D** *Vulg.* kozy *ženské prsy*.

SJČ

koza, -zy, ž., zvíře [...] mn. kozy = *ženské prsy* (vulg.) [...]

SSJČ

koza, -y ž.

5. zhrub. *nadávka ženě, zvl. hubené n. přehnaně pobožné, hloupé*: nebeská k.

6. zhrub. kozy mn. *ženské prsy*;

kozička, -y ž. (2. mn. -ček)

1. *malá, mladá koza*, zř. přen. *slabá dívka n. žena*

4. *struk na vemeni*: plné k-y mlíčka (Něm.); kozičky mn. expr. *ženské prsy*

SSČ

Nevyskytuje se ve významu označení osoby nebo jejích vlastností.

SNČ

kozičky – *vulg.* ženská prsa (častěji chvála tvaru než prosté vyjádření malé velikosti).

To jsou sladké kozičky! (I. Olbracht)

kozy – vulg. 1. ženská prsa, ňadra, obecný nebo obdivný výraz, srov. cecky. *Na ty kozy užene každýho.*

Oslovení ženy *kozy/kozičko* je slovníky hodnoceno jednoznačně negativně. Jedná se o zhrubělý, vulgární výraz, nadávku. V případě nadávky uvádí slovníky mezi vlastnostmi takto označené ženy hubenost, slabost, přehnanou pobožnost a hloupost.

PSJČ, SSJČ a SNČ dále uvádějí, že lexém *kozy* je vulgární, zhrubělý výraz pro ženská prsa, PSJČ a SNČ pak totéž uvádí i u lexému *kozičky*.

V případě deminutiva *kozičky* SNČ pak dodává, že se nejedná o vyjádření malé velikosti, ale spíše o chválu tvaru, podobně jako u lexému *kozy* – že se jedná o obecný nebo obdivný výraz. Přesto jsou však oba lexémy označeny atributem *vulgární*, nikoli *meliorativní*.

B) DATA EMPIRICKÁ – DOTAZNÍK

Pojmenování *KOZIČKO* patří k nejhůře hodnoceným pojmenováním jak dívkami, tak chlapci. U dívek získalo průměrnou známku 4,87, což z něj činí nejhůře hodnocené pojmenování dívkami vůbec, a u chlapců získalo průměrnou známku 4,06. I když je patrné mnohem lepší hodnocení tohoto pojmenování chlapci, a to ve výši téměř celého jednoho stupně, je oběma skupinami bráno jako spíše nevhodné.

Tabulka 9 Hodnocení pojmenováním **KOZIČKO**

	základní škola		střední škola		ZŠ + SŠ
	průměrná známka	interval	průměrná známka	interval	průměrná známka
dívky	4,85	4,56–5,00	4,89	4,50–5,00	4,87
chlapci	4,14	3,40–4,73	3,98	3,13–4,29	4,06

Společně s pojmenováním *KLISNIČKO* se jedná o příklad oslovení, které vzbuzovalo mezi respondenty největší emoce. Zatímco dívky psali místo odpovědi často hodnotící komentář, chlapci uváděli mnohem častěji skutečnou motivaci. Pro výraznou obecnost jsme vyřadili výroky typu *chová se jako koza*; *vypadá jako koza*; *podle kozy jako zvířete* apod.

Pojmenování *KOZIČKO* žáci téměř jednoznačně spojovali s ženským poprsím. Výjimečně uvedli pouze obecné výroky typu *podle prsou*; *jako prsa*; někteří studenti pak ztvárnili odpověď formou jednoduchého, schematického obrázku (dvě kolečka s tečkou uprostřed).

Nejčastěji však žáci i studenti v tomto oslovení tematizovali tři roviny: velikost, kladné hodnocení a přitažlivost. Podle žáků i studentů je nejčastěji nositelkou tohoto pojmenování dívka, která *má velká; větší či výrazná ňadra; poprsí; prsa; „přednosti“; vnady; kozy; obří poprsí* či *big prsa*. V jednom případě byla velikost popsána nepřímo: *nosí velký výstřih*; a dva středoškoláci uvedli do odpovědi odpovídající/ideální míry: *pravděpodobné hodnoty 120–60–90; míry 90–60–90*. Pouze ve výjimečných případech uvedli respondenti opačné pochopení významu, tj. chápali toto pojmenování jako označení dívky, která naopak *má malá prsa*.

Mezi pojmenování s kladně hodnotícím přívlastkem bez tematizování velikosti jsme zařadili výroky jako *má dobrá prsa; krásná prsa; fajn, pěkné poprsí; pěkné kozy; cecky; dobře vyvinutý předek* či *dobrý hrudník*.

V některých případech žáci nezmínili velikost, ale pouze to, že se poprsí partnerovi „prostě“ líbí. Tento typ hodnocení však uváděly výhradně dívky: *její přednosti jsou pro partnera přitažlivé; líbí se mu její prsa; má přitažlivé ženské přednosti; její přednosti jsou její prsa*.

Podobně jako v případě pojmenování *PRINCEZNA*, i zde jsme se setkali s několika negativními charakteristikami. Především dívky toto pojmenování spojovaly s dívkou, která *je hloupá (jako koza); je úplně blbá, ale oslovení krávo je moc sprosté; blbka*; na SŠ potom ještě *je nemotorná; nešikovná; střevo; jelito*. Mezi individuální odpovědi pak patřily výroky *je paličatá; divně se směje; směje se, jako když chčije na plech; má křivé nohy*.

Mezi vlastnosti, které lze hodnotit pozitivně nebo neutrálně, jsme zařadili to, že taková dívka *jí hodně zeleniny*. Především chlapci pak pojmenování *KOZIČKO* spojovali s aktivitou dívky, což pravděpodobně vychází z frazému *skáče jako koza*: *jedná se o dívku, která je živá jako koza; hopsá či skáče jako koza; je hyperaktivní*. Na SŠ bylo toto pojetí spíše ojedinělé.

Jak chlapci, tak dívky pak toto pojmenování spojovali s „*kozí bradkou*“: *má chlupatou bradu; má bradku; má kozí bradku*. U středoškoláků se výjimečně objevily i odpovědi zasazující toto pojmenování do intimní oblasti: *moc trká při sexu; asi že u toho mečím?*

Jak již bylo řečeno výše, především dívky opatřovaly toto pojmenování komentáři, a to jednoznačně negativními, odsuzujícími takové oslovení mj. i pro jeho erotický podtext: *ten člověk je úchyl a nadrženec; když chce být úchyl nechutnej; asi má velký prsa a líbí se mu to, ale je to perverzní; proboha je ten člověk v pořádku?; je to spíše nadávka*. V obdobných intencích pokračovaly i středoškolačky: *Nikdy!!! WTF?; úchylný, jako kdyby myslel jenom*

na prsa; nejsem zvíře; úchylné, nesmrdím; je to pro mě vulgární, dala bych mu facku; to už jí rovnou můžete říkat kravičko; případně se k nim přidali i někteří středoškoláci: nevhodné; divný; debilní; hanlivé použití (chci tím spíš někoho urazit).

C) DATA EMPIRICKÁ – ROZHOVORY

Na pojmenování *KOZIČKO* reagovaly dívky okamžitě, a to buď negativními, odmítavými reakcemi, nebo smíchem. Potvrdily se výsledky dotazníkového šetření, že i když dívky „správně“ spojily toto pojmenování s označením pro ženská řadra, vnímaly ho s erotickým podtextem, což je v jejich pojetí negativní ukazatel. Odmítavý postoj je tedy dán vnímáním tohoto pojmenování jako „přímého“ ukazatele na sexuální oblast.

Dialog 1

(hromadně): Hrozný, fuj.

(hromadně): To ne.

K: Tragédie.

Š: To je taky takový na sex.

B: Taky mi to tak připadá.

E: Mně to přijde takový jako kdyby měl její kozy prostě furt tady, před sebou.

(hromadně): Jojo, přesně.

L: Ne, to je hrozný.

A: To je fakt hodně blbý.

Dialog 2

D: Tohleto pojmenování opravdu vzniklo podle prsou.

K: Já jsem si to myslela.

Kr: Ale je to takový divný. Mně se to nelíbí.

K: Mně taky ne. To vypadá, jako by měla obrovský prsa.

Dialog 3

(hromadně): Ne, vůbec, to je strašný. Divný.

2: To je spíš narážka.

1: Já bych ho asi praštila.

4: Je to nechutný.

2: *Je to úchylný.*

(hromadně): *Jojo, úchylný to je.*

D: *A co to znamená – úchylný? Dyt' to zní hezky, ne?*

(hromadně): *Nene, nezní.*

2: *Kdyby mi tak někdo řek...*

3: *Je to takový jako...*

5: *Vyvolává to sexuální myšlenky.*

(hromadně): *Ano, to je ono. Jo.*

5: *Že on to po mě chce.*

2: *Jo, že mě chce jenom kvůli tomu jednomu...*

3: *Že mě chce nějak svést nebo tak.*

V rozhovorech se také ukázalo, že opravdu ne všem dívkám souvislost s ženskými nadry došla, některé toto pojmenování dávaly do souvislosti s hloupostí a nešikovností; jednalo se tedy opět o negativní hodnocení. To bylo ještě zvýrazněno v případě, že se dívky s tímto oslovením setkaly v rodině. Poté, co jsme jim „správnou“ souvislost odhalili, některé přiznaly, že si to myslely, ale neodvážily se to říci, případně reagovaly „stydlivým“ smíchem nebo pouze mlčely. Některé pak připustily, že by toto pojmenování přijaly maximálně v legraci.

Dialog 2

D: *To druhé pojmenování, KOZIČKO, víte, podle čeho vzniklo?*

A: *Ne.*

K: *Ne.*

T: *Že má velký prsa?*

Kr: *Podle prsou.*

A: *Asi jo.*

L: *Ne jako hloupá? Že třeba když řeknete: Ty seš ale koza?*

K: *To jo, to se říká občas.*

A: *Jakože je taková, ne chytrá.*

Dialog 4

D: *Vy se smějete, to má asi nějaký důvod.*

I: *Protože má asi... (smích)*

4: Možná že je nějaká vychytralá.

6: *Není to tak stereotypní jako KOČIČKO, tak to změnil. (smích)*

D: Že je to podle prsou, vás nenapadlo?

(smích)

koukají do země

Dialog 5

2: *Já bych si asi myslela, že je divnej. To zní úchylně. Ta kočka je alespoň hezký zvíře, ale koza je prostě koza. Takový...*

5: *Občas se říká: Ty jsi koza.*

1: *Jo, to mi říká táta: Ty si ale koza.*

2: *Jo, to mi říká mamka. Když se mi něco nepovede, když se něco stane.*

3: *Místo: Ty seš ale trdlo, řekne: Ty seš ale koza.*

Dialog 2

E: *Možná v soukromí jako ze srandy. [by mi to nevadilo]*

A: *Když jsou spolu třeba...*

K: *...v soukromí, takhle sami na pokoji nebo něco a myslí to ze srandy, tak to by asi nebylo tak špatný.*

Dialog 6

4: *Je to trošku jako když uděláš nějakou hloupost.*

(hromadně): Jojo.

D: A co se vám na tom nelíbí? Že se to divně vyslovuje?

4: *Je to divný zvíře. Že když někomu řekneš Ty seš koza, tak něco dělá špatně. Tak to pak může vyznít hloupě.*

Závěr

Ani pro žáky, ani pro studenty nebyl problém spojit pojmenování *KOZIČKO* s označením pro ženské poprsí. Nejčastěji ho vnímali jako konotující velké poprsí, případně hezké poprsí. Dívky reflektují to, že se jedná o část lidského těla, která se mužům líbí a která je na dívkách přitažlivá. Zajímavým zjištěním je proto fakt, že navzdory této de facto pozitivní charakteristice, která může být vnímána jako obdivná a pochvalná, jako lichotící, známky přiřazené tomuto pojmenování byly výrazně nízké, tedy odkazující spíše na vulgární (a tedy nevhodnou) povahu tohoto pojmenování tak, jak je zmíněna ve slovnících.

Podobně jako v případě oslovení *PRINCEZNA* to může být dáno jistou ambivalentností, která souvisí s označením člověka, resp. dívky/ženy jako kozy v případě, že je hloupá či nešikovná. Toto bylo ostatně potvrzeno v rozhovorech s dívkami, které uváděly nejen tuto asociaci, ale jednoznačně vnímaly toto pojmenování ve spojení s ňadry jako úchylné, perverzní, ukazující, že muž myslí jen „na jedno“ a nevnímá jejich povahové vlastnosti.

Zprvu byly dívky jednoznačně ostýchavé a reagovaly smíchem, nicméně se domníváme, že se nám podařilo u nich vzbudit důvěru, protože v případě dalších pojmenování spojených s oblastí erotiky reagovaly stále otevřeněji.

4.7 JAHŮDKO

Pojmenování *JAHŮDKO* jsme vybrali jako jeden z příkladů pojmenování inspirovaných sladkými pokrmy, v tomto případě ovocem. Ovoce představuje velice oblíbenou zdrojovou oblast pro ženská partnerská pojmenování, symbolizuje mj. sladkost polibku.

A) SYSTÉMOVÁ ANALÝZA

PSJČ

jahoda, -y f. *plod jahodníku n. rostlina sama*. Rty [dívčiny] byly svěží jak čerstvé jahody. Herrm. Děvče jak jahoda *kulatá a červeňoučká*. Něm. Byla dosud sličná jako z jahody květ. Svět. [...] *Přen. [Zřím] rtů jahodu tak nedotknutou, svěží (o dívčiny rtech)*. Vrch.

jahůdečka, jahodečka, -y f. *zdrob. k jahůdka*. [...] Mladá děvečka jak jahodečka. Erb. Chováme ji jako tu jahodečku. Něm.

jahůdka, -y f. *zdrob. k jahoda*. Ančička byla jako jahůdka, všecka kulatá a červená. Hol.

SJČ

jahoda, -dy, ž. = plod jahodníku [...] děvče jako j. (Němcová); symbol nepatrné věci [...]

SSJČ

jahoda, -y ž.

1. *zdužnatělé květní lůžko jahodníku požívané jako chutné ovoce*: zralé, červené j-y; lesní, zahradní j-y; měsíční j-y; vůně jahod; sbírat j-y; zardít se jako j.; rty jako j.; ♦ děvče jako j. *svěží, zdravé, červené*; spolknout sousto jako j-u *snadno, rychle*; spolknout nepříjemnost, urážku jako j-u *lehce, klidně, bez námitek snést*; ob. expr. to je, jako když dá krávé, volovi j-u (též malinu, višni) *(o malém, nedostatečném množství jídla n. i něčeho jiného)*; na sv. Jana j-y do džbána (pořek.)

jahůdka, -y ž. (2. mn. -dek)

1. *zdrob. k jahoda*: červené j-y; (sladká) j., přen. expr. *mladá, svěží, hezká dívka, žena*

SSČ

jahoda, -y ž

1. *červený dužnatý chutný plod jahodníku (ovoce)*: lesní, zahradní jahody; sbírat jahody

2. jahody pomn. *jahodník*: sázet jahody

♦ děvče (svěží, pěkné) jako jahoda; rty (červené) jako jahoda, jahody; spolknout něco (jídlo, urážku, zprávu) jako jahodu *rychle; snadno*;

jahodový příd.

1. *k jahoda 1*: jahodový květ; jahodový džem z *jahod*; jahodový koláč s *jahodami*

2. *červený jako jahoda*: jahodová barva (látky); jahodové rty;

SNČ

Hesla *jahoda, jahůdka* se nevyskytují.

V SSJČ je lexém *jahůdka* uveden i jako označení pro dívku, resp. pro dívku mladou, svěží, hezkou, zdravou a červenou. V ostatních příručkách mimo SNČ se pak objevuje jahoda jakožto symbol červené barvy v příkladech ve spojeních se rty: *rty jako jahody; jahodové rty*. To může souviset i s dalším významným atributem jahody, a to se sladkostí, resp. se spojeními *sladké rty, sladký polibek* apod., přestože *sladkost* jako typická vlastnost jahody není v definici základního významu uvedená.

B) DATA EMPIRICKÁ – DOTAZNÍK

Pojmenování *JAHŮDKO* patří k hůře hodnoceným pojmenováním. U dívek získalo průměrnou známku 4,02, u chlapců 3,78. Nejhůře hodnotily toto pojmenování středoškolačky, hodnoty získané od ostatních skupin byly hodně podobné.

Tabulka 10 Hodnocení pojmenováním **JAHŮDKO**

	základní škola		střední škola		ZŠ + SŠ
	průměrná známka	Interval	průměrná známka	interval	průměrná známka
dívky	3,75	2,73–5,00	4,29	3,75–4,57	4,02
chlapci	3,73	2,80–4,36	3,83	3,14–4,59	3,78

Z analýzy jsme vyřadili odpovědi nečitelné a obecné výroky typu *podle jahody; při pohledu na ni si představím jahodu* apod.

V případě tohoto oslovení se všechny skupiny respondentů výrazně shodovaly. Nejčastěji uváděli žáci i studenti odpovědi s atributy týkajícími se červené barvy. Podle žáků i studentů je *JAHŮDKA* dívka, která *se červená*; což může být ještě nějak blíže specifikováno: *červená*

se roztomile; hodně; často; a to dokonce až do popisu konkrétní situace spojené se stydlivostí a studem: když chce něco říct, zrudne; velmi zrudne, když mluví, a naskáčou jí pupínky; stydí se; červená se studem. Červenou barvu pak spojovali respondenti i s opálením, taková dívka může být opálená do červena; je spálená od sluníčka; moc se opálila. Mezi individuálními odpověďmi jsme pak zaznamenali červenou barvu spojenou se vzhledem, resp. s vlasy: je zrzavá; má červené vlasy; s oblíbenou barvou: má ráda červenou barvu; jednou v přímé spojitosti s ústy: má červené rty; a na SŠ ještě spojenou s menstruací: podle krámů.

Druhým nejčastějším atributem oslovení JAHŮDKA byla *sladkost*. I zde se žáci a studenti výrazně shodovali. JAHŮDKA je podle nich dívka, která je *sladká; sladká jako jahoda*. Pouze ve dvou případech jsme zaznamenali explicitní vyjádření významové souvislosti jahoda – sladkost – ústa/polibek, a to v odpovědích *sladce líbá a chutná sladce*. V některých případech uváděli respondenti kombinaci obou: *je sladká a červená*. Středoškoláci pak uváděli častěji odpověď *chutná jako jahoda; je k nakousnutí; má lesk na rty s jahodovou příchutí*; což pravděpodobně také ukazuje na významovou souvislost jahoda – sladkost – ústa/polibek. Tento typ odpovědí uváděli výhradně chlapci.

Třetím nejtypičtějším znakem dívky – JAHŮDKY je pak obliba tohoto druhu ovoce. Taková dívka *má ráda jahody; miluje jahody; ráda mlsá; má ráda jahodový džem; jí hodně džemu; případně obecné odpovědi: každý má rád jahody a ráda jí*.

Další vlastnosti, jež jsme v dotaznících zaznamenali, spadají do oblasti odpovědí individuálních. Podle některých respondentů může jít o dívku, která je *milá; krásná; roztomilá; striptérka; má pihy; voní jako jahoda; tlustá; pěkně naličená; má alergii na penicilin, osype se a má tvar hlavy jako jahoda*.

Přímé hodnocení, pokud se v dotazníku objevilo, bylo ryze negativní: *jahody mám ráda, ale nechtěla bych takto být oslovována; divné; Copak jsem červená?; WTF? To je ta holka z animovaného seriálu; nejsem kulatá a červená; nejsem ovoce; není žádná jahoda; nevhodné a fuj, to je creepy, to ne*.

C) DATA EMPIRICKÁ – ROZHOVORY

Postoj k tomuto pojmenování se mezi skupinami dívek výrazně lišil. Zatímco jedna skupina ho hodnotila ryze kladně, druhá negativně. V jedné skupině dívky podstatu negativního postoje identifikovat nedokázaly, ale nakonec došly k závěru, že samotné slovo *jahůdka* není tak špatné, ale oslovovat dívku obecně slovy z oblasti jídla je zvláštní.

Dialog 1

Š: Mně by se třeba osobně nelíbilo, kdyby mi kluk říkal po jídle. ZLATO, MILÁČKU ještě беру, ale kdyby mi začal říkat třeba DELISKO nebo MIŇONKO, tak to bych asi moc nebrala.

L: Prostě je to divný. To nejde popsat, prostě to tak cejtíš.

Ve druhé skupině ho hodnotily negativně vzhledem k jeho zvukové podobě působící příliš sladce:

Dialog 4

5: Takový moc sladký. Asi by se mi nelíbilo, kdyby mi tak říkal.

1: To je asi, kdyby byli třeba mladší. Třeba v nějaký jako v sedmý třídě.

Další skupiny dívek naopak zvuková podoba zaujala, resp. ji označily za roztomilou nebo spojily s atributy červené barvy.

Dialog 2

Kr: Takový roztomilý.

K: Mně přijde taková růžovoučká.

A: Taková čerstvoučká.

K: Jahůdka prostě. To je roztomilý.

Dialog 6

4: Jó, to je hezký. Rztomilý.

1: Mně by to asi nevadilo, ale ne moc často.

D: A podle čeho myslíte, že to vzniklo?

1: Že jahoda je sladká.

(hromadně): Jo.

D: A jakou to má souvislost s tou holkou?

1: Že holka může bejt sladká, že je roztomilá.

4: Vypadá roztomile.

3: Sladce.

D: Takže jako vzhled?

(hromadně): Jó.

V jednom případě jsme se setkali i s tím, že partner pro dívku toto pojmenování používal, přičemž motivace byla spojená s oblibou bonbonů.

Dialog 4

6: Takhle mi říká můj přítel. My jsme to měli spojený s tím, že jsem měla ráda ty bonbony, jahůdky, proto mi tak říkal.

V další skupině pak spojily dívky toto pojmenování s pohádkou, v níž vystupovala dívka pojmenovaná Jahůdka, nicméně na název pohádky si bohužel nevzpomněly. Jedna z účastnic rozhovoru pak uvedla, že *jahůdka* označuje i ženskou pochvu.

Dialog 3

3: To je podle...

4: Podle...

2: Podle pohádky. To byla pohádka. A tam byla holčička...

3: Jo, taková ta holčička...

1: Jojojo. A jmenovala se Jahůdka...

5: No, ale taky... Tak se říká. Nevím, jak to mám říct...

D: Tak to řekni, neboj se.

3: Pochvě.

5: Ne, prostě vagíně.

D: Fakt? Tak se jí říká?

5: No, říká. Vyliž jí jahůdku.

3: Jako já bych to asi nevzala sexuálně.

1: Roztomile.

2: Kdyby to ten kluk myslel jako podle té pohádky, tak bych to klidně vzala. Tu pohádku jsem měla fakt ráda jako malá, takže by mi to nevadilo.

Závěr

V případě oslovení *JAHŮDKO* projevovali žáci a studenti výraznou shodu. Mezi nejčastější atributy spojované s tímto oslovením patří barva (*červená*), vlastnost (*sladkost*) a obliba. Sladkost jako primární vlastnost jahody však není ve slovníkových definicích zachycena. Naši respondenti ani necharakterizovali dívku tak jako kodifikační příručky, tj. mladou, svěží, krásnou a zdravou, ale především jako sladkou, což může být propojeno se spojením *sladký polibek*, *sladce líbat* apod. Chlapci pak mnohem častěji uváděli přímo výroky spojující toto pojmenování s významovou řadou *jahoda – sladká – ústa/polibek*.

Značně rozdílné hodnocení se objevilo i v rozhovorech s dívkami. Mnoho z nich vnímalo toto pojmenování pozitivně na základě jeho zvukové podoby nebo individuálních asociací, zatímco jiným přišlo příliš sladké.

4.8 PUSINKO

Toto pojmenování jsme do našeho výzkumu zařadili z několika důvodů. Především jsme chtěli ověřit, že se jedná nejen o lexikalizované oslovení partnerů, resp. partnerek, ale i dětí, především dívek.

Ústa představují významnou erotogenní zónu a právě jimi „projevujeme svoji náklonnost a lásku k druhé osobě, ať už verbálně, pomocí slov, nebo fyzicky, prostřednictvím např. polibku, který vyjadřuje jedno z nejintimnějších sblížení mezi lidmi“ (Štěpánová, 2010, s. 45). Zajímalo nás, zda budou respondenti tento významový odstín reflektovat, nebo zda budou toto oslovení vnímat spíše jako obecné, významově vyprázdněné.

Dále jsme se také setkali s názory dívek a žen, kterým je toto oslovení právě na základě výše zmíněného metaforického přenosu spojeného s ústy nepříjemné, přestože jej chlapci a muži používají často, mnohdy právě jako obecné oslovení dívky (kamarádky), např. na začátku telefonního rozhovoru či při setkání, aniž by se jednalo o jejich partnerku.

A) DATA SYSTÉMOVÁ

PSJČ

pusa, -y f. *fam.* ústa. [...] *Melior. huba.* [Obžalovaný] si naříká na manželku, že má na něho strašnou pusu *nadává mu.* [...] **D Expr.** *hubička, polibek.* Dal mi pusu a pohládl mne. *Zey.* [...]

pusinka, - y f. *expr. zdob. k pusa; expr. malá ústa* [...] „Jakou máš pusinku! Jako třešničky!“ divil se jejím rtům. *R.Svob. D Expr. polibek.* Dej pusinku tomu hezkému chlapečkovi. *Podl. [...] D Expr. lichotné, něžné oslovení.* „Hned, hned [se budeš houpat], má pusinko,“ chlácholila Babetta. *Kosm. Mlč, pusinko, mlč! A.Mrš. [...]*

SJČ

pusa, ž. = ústa, hubička (lid. a hovor.) [...]

SSJČ

pusa, -y ž. poněk. expr.

1. *ústa*: našpulit pusu; malovat si pusu; nemluvit s plnou pusou; mít knedlík v puse, přen. *vadně mluvit n. zpívat; nesrozumitelně, huhňavě mluvit (při angíně ap.);*
♦ (někdy euf. místo čast. zhrub. *huba*) stát, dívat se, poslouchat s otevřenou pusou *udiveně*; p.

mu jede *mluví rychle a mnoho*; držet pusou *mlčet*, *ovládat se v řeči*; zavřít někomu pusou *umlčet ho*; že tě p. nebolí! *proč zbytečně mluvíš n. že se nestydiš tak mluvit*; dát si pozor na pusou (zvl. před někým) *být opatrný na svá slova*; mlátit pusou *mluvit mnoho a planě*; *odmlouvat*, *hubovat*; mít (na někoho) pusou *drže s ním mluvit*; *hubovat*, *rozkřikovat se na něj*; nevidí si (někdy) do pusy *mluví nesmyslně, nepatřičně, neopatrně, neslušně*; říci něco na plnou pusou *přímo, otevřeně, bez obalu*
2. hubička I 2, polibek: dát pusou; p. na rozloučenou; dát pac a pusou, přen. *rozloučit se*; → zdob. **pusinka, pusička, puska** v. t.

pusinka (*pusička Maj., *puska Nor), -y ž. (2. mn. -nek, -ček, -sek)

1. expr. *zdrob. k pusa*: dětská p.; - dát p-u; posílat p-y
2. expr. *mazlivé oslovení milé osoby*: jak se máš, p-o? (Olb.)

SSČ

pusa, -y ž

2. *hubička 2, polibek*: dát, dostat pusou

♦ (euf. místo čast. zhrub. *huba*) dát si pozor na pusou (před někým) *být opatrný ve vyjadřování (názorů ap.)*; držet pusou *mlčet*; nevidí si do pusy *mluví nepatřičně, neslušně*; pusa jí jede *je (vý)řečná*; stát s otevřenou pusou;

pusinka, -y ž

1. *zdrob. expr. k pusa*: dětská pusinka; — dostat pusinku

SNČ

pusa – *vulg.* oslovení dívky či ženy. *Hele puso, nechceš si jít zatrsat?*

pusinka – ve významu označení osoby se nevyskytuje

Lexém *pusinka* představuje zdobnělý výraz označující nikoli pouze malou pusou, ale i *polibek*. SSJČ ho dále opravdu uvádí jako příklad expresivního, mazlivého označení milé osoby obecně, nikoli tedy pouze dívky. Mezi výčtem frazémů nás zaujal frazém s významem *mluvit rychle a mnoho*; *být výřečný*; u něhož jako typického představitele uvádí SSČ ženu: *pusa jí jede*; zatímco SSJČ muže: *pusa mu jede*. Tento významový odstín se objevil i mezi odpověďmi shromážděnými v dotazníkovém výzkumu. Příbuzné oslovení *PUSO* se objevuje pouze v SNČ jako příklad vulgárního oslovení ženy nebo dívky.

B) DATA EMPIRICKÁ – DOTAZNÍK

Oslovení *PUSINKO* je žáky hodnoceno spíše kladně, průměrná známka u dívek činí 3,06 a u chlapců 2,8.

Tabulka 11 Hodnocení pojmenováním **PUSINKO**

	základní škola		střední škola		ZŠ + SŠ
	průměrná známka	interval	průměrná známka	interval	průměrná známka
dívky	2,88	2,22–3,22	3,23	2,25–3,86	3,06
chlapci	2,70	2,00–3,27	2,89	1,86–3,45	2,80

Mezi odpovědi, jež jsme byli nuceni vyřadit, patří obecné výroky typu *podle pusy; má pusy; vlastnost pusy; prostě je to pusinka; má něco s pusou* apod. Výroky, které by byly úplně nesmyslné, jsme v případě tohoto pojmenování nezaznamenali ani u jedné cílové skupiny.

Pojmenování *PUSINKO* žáci i studenti propojovali nejčastěji s ústy, s nimiž je v partnerském vztahu spojeno především líbání. Právě tuto charakteristickou činnost uváděli respondenti nejčastěji. Pouze dvě odpovědi udávaly obecnou informaci: *podle hubičkování; pusinkují se*; nicméně ostatní odpovědi byly vždy doplněné o nejružnější bližší, jednoznačně pozitivní okolnosti. *PUSINKA* je podle žáků i studentů dívka zkušená v líbání, která tuto činnost velmi dobře ovládá: *líbá dobře; skvěle; umí dávat dobré pusy; má dobré pusy; umí se líbat; ráda se se mnou líbá*; vykonává ji ráda: *ráda se líbá; ráda se pusinkuje*; provádí ji často: *pokaždé mu dává pusy; dává furt pusy; dává hodně pusinek*; případně po ní touží: *chce pusy; chce se pusinkovat; nabádá k políbení; nejraději by jí dal pusy*. Mnohem méně jsme zaznamenali případů, v nichž byla vyjádřena reciprocita: *rádi se líbají; dávají si hodně pus*; případně je dívka v roli „pasivní“: *ráda dostává polibky*. Některé odpovědi pak definovaly i vlastnost samotného polibku: *dává sladké polibky*. Zaznamenali jsme pouze jedno hodnocení pusinkování jako přehnaného: *ráda dává pusinky (až moc)*.

Na základní škole jsme se setkali se třemi odpověďmi, v nichž byl akt líbání vztažen nikoli k ústům, ale k pohlavní činnosti: *s pusou toho hodně umí...; velmi ráda „dick“*. Podobně psali i někteří středoškoláci: *má ráda orální uspokojení (blowjob)*; „pussy“ (anglický výraz označující dívku ve smyslu *kočky, čičy*, ale i *pičky* či *kundičky*).

Dalším častým vysvětlením bylo propojení tohoto pojmenování obecně s ústy, jež mohou být podle respondentů ukazatelem krásného úsměvu či krásných úst dívky – *PUSINKY: má*

krásný úsměv; má pěkné rty; pěkná pusa; má dobrou pusu; má hezkou pusu; případně že se jedná o dívku, která je celkově pěkná; hezká; sexy; přitažlivá; pěkná na první pohled. Tyto odpovědi byly doménou především chlapců. Středoškoláci pak uvedli i několik odpovědí spojených s ústy, ale v negativním smyslu, a to s ústy/rty velkými: má pusku jako po botoxu; botox; má velkou pusku.

Individuální odpovědi se vztahovaly především k vlastnostem a chování: *je milá; hodná; ochotná; sladká; ráda jí a frigidní. Setkali jsme se i s myšlenkou, že je toto oslovení odvozeno od anglického výrazu pussy (viz výše).*

I v případě tohoto pojmenování jsme mezi odpověďmi zaznamenali několik přímých hodnocení, která zároveň představují druhou nejčastější odpověď, podobně jako např. v případě oslovení *KLISNIČKO*. Jednalo se však téměř výhradně o hodnocení pozitivní: *v pohodě; normální a časté; hezky zvláštní; je to sladké; je to sexy; roztomilý; romantický; dokonce jsme registrovali i odpovědi, jejichž pisatelé vnímají pojmenování PUSINKO jako přímý výraz lásky podobně jako v případě pojmenování MILÁČKU či LÁSKO: dokazuje tím, že ji má rád; miluje ji; je to prostě láska. Ve dvou případech jsme pak zaznamenali odstín hravého, intimního až erotického charakteru: chce být lehce popichující; pojď do postele. S tímto pojetím pak může souviset i hodnocení negativní: nesnáším tohle oslovení, je přidržené; je to blbé; případně hodnocení neutrální (nezařaditelné): nic slušného mě nenapadá.*

C) DATA EMPIRICKÁ – ROZHOVORY

Hodnocení tohoto pojmenování bylo mezi dívkami rozporuplné. Zmiňovaly podobnost, resp. evokování oslovení *PUSO*, které vnímají jak negativně, tak pozitivně. Na jedné straně se může jednat o laciné, ledabylé oslovení či pokřik, následkem čehož pak vnímají dívky negativně i oslovení *PUSINKO*, na straně druhé však oslovení *PUSO* není tolik přeslazené, a pokud dochází k asociaci s líbáním, je hodnoceno kladně.

Dialog 1

K: Jo, mě by to vadilo.

A: Mně taky. Ale připomíná mi to jako PUSO.

Š: Mně to přijde takový tvrdý, nevím.

Š: Je to, jako by nějaký gangster říkal holce: PUSO, pojď sem.

(hromadně): Jojojo.

L: Takový ty starý plešatý chlapi.

Dialog 2

A: Jo, to je dobrý.

(hromadně): To je hezký.

D: Nechali byste se takhle oslovovat?

(hromadně): Jojo.

T: My jsme měli kočku Pusinku.

D: Proč se holkám říká PUSINKO?

Kr: Asi dobře libá.

(hromadně): Podle libání.

L: Jakože si dávaj rádi pusy.

Dialog 3

3: Jako PUSO je lepší než PUSINKO.

(hromadně): Jo, rozhodně.

2: To není takový sladký.

4: To je spíš taková balicí hláška.

(hromadně): Jojo.

4: PUSINKA je už taková, jakože je už fakt zamilovanej.

(hromadně): Jojo.

3: PUSO je lepší.

Dialog 4

1: Mně to přijde takový moc laciný.

5: Mně taky.

1: Takový jakože to řekne tak ledabyly: Hej, PUSO, třeba.

5: Je to spíš jako by to pokřikl. Takhle třeba křiknou chlapi na ženský.

6: Mně to třeba připadá, že má rád pusinky.

5: Jako ty bonbony?

6: Že jsem sladká jak pusinka. Že zas je jinej ten význam.

2: Já jenom že to, že jeden chlap, kterýho znám, tak on svojí manželce většinou říká KOTĚ, VOLE nebo PUSO VOLE a já nevím, jakože PUSINKA je dobrý, ale PUSO už se mi nelíbí, protože to PUSO zní tak lacině, ale PUSINKA je docela dobrý. Tak roztomilý. Ale to PUSO, to je hrozný.

Dialog 6

3: *To je zase takový přeslazený.*

2: *Mně se to strašně spojuje s tím anglickým slovem.*

(hromadně): *Jó, mně taky.*

D: *Jako pussy?*

(hromadně): *Jóóó.*

2: *Řek' to Zeman, žejo.*

D: *Takže vám to asociuje tohleto, tudíž byste nechtěly, aby vám to říkal?*

3: *Třeba když někdo říká PUSO, to je takový...*

2: *Jo, PUSO, to zní líp.*

4: *Rozhodně to zní líp než PUSINKO.*

2: *To je takový jako že je to víc, jak to říct, že to není přeslazený. Je to hezký, ale není to přeslazený, je to v pohodě. PUSINKO zní strašně zdrobněle.*

Závěr

Pojmenování *PUSINKO* má podle žáků i studentů jednoznačně pozitivní konotace, které jsou nejčastěji spojené s líbáním a krásou. *PUSINKA* je dívka, která dobře líbá, ráda se líbá apod., je tedy ona tím aktérem, jenž tuto činnost vykonává; dále má pěkná ústa či úsměv nebo je celkově krásná. Jedná se o oslovení, jež je hodnoceno spíše pozitivně.

Nesetkali jsme se s žádnými atributy hanlivějšího charakteru spojenými s mluvením, např. *moc mluví*, jako tomu bylo v případě oslovení *OUŠÍNKO* – *vše slyší, muž před ní nic neutají*. Jediné negativní konotace byly spojené s příliš velkými ústy.

Chlapci mnohem častěji uváděli, že *PUSINKA* je krásná dívka, což koresponduje s naší domněnkou, že toto pojmenování používají častěji jako obecné oslovení (hezké) dívky, nejen partnerky. Právě tento aspekt však může souviset s o něco horším hodnocením tohoto pojmenování dívkami. V rozhovorech uváděly, že v nich asociuje oslovení *PUSO*, které mnohdy vnímají jako tvrdé, laciné, jako pokřik. Možná právě tento významový aspekt může vysvětlovat rozpor mezi ryze pozitivními konotacemi na straně jedné a relativně nižším hodnocením na straně druhé.

4.9 PRDELKO

Toto pojmenování jsme do našeho vzorku zařadili z podobných důvodů jako oslovení *PUSINKO*. Domníváme se, že se jedná o lexikalizované oslovení dětí, především dívek, případně dívek obecně. I toto oslovení můžeme v naší jazykové praxi běžně slyšet, a to jednak u některých rodičů, jednak u chlapců/mužů, když ho používají jako obecné oslovení dívky, jež nemusí být jejich partnerkou. Setkali jsme se s ním i v situacích, kdy se jím navzájem oslovovali dokonce blízcí kamarádi.

A) DATA SYSTÉMOVÁ

PSJČ

V souvislosti s označením osoby se nevyskytuje.

SNČ

Hesla *prdel/prdelka* se nevyskytují.

SSJČ

prdel, -e ž. ob. vulg. *zadnice, zadek, řiť*: no, do p-e vám mluvit nehodu (Olč.);

→ zdrob., též expr. *prdelka*, řidč. *prdýlka* (K. Čap.), -y ž.: plácnout dítě přes p-u;

♦ je to slepičí p. vše vyzradí

SSČ

Heslo *prdelka* se nevyskytuje.

SNČ

prdelka - vulg. **1.** zdrob. *prdel*, někdy jako oslovení (např. dětí). *Strejda se na mě podíval zelenýma očima: Pojd' sem, prdelko.* (O. Pavel²)

Lexém *prdelka* se jako samostatné heslo ve slovnících spisovné češtiny nevyskytuje, je uveden pouze jako příklad expresivní zdrobněliny slova *prdel*. V SSJČ se objevuje spojení *slepičí prdelka* jako výraz pro označení člověka, který vše vyzradí, a až SNČ uvádí, že *prdelka* může být i vulgární oslovení, např. dětí.

B) DATA EMPIRICKÁ – DOTAZNÍK

Pojmenování *PRDELKO* patří v našem výzkumu k oslovením s lepším hodnocením. Jedná se o jedno z mála pojmenování, u nichž se výrazně liší jeho přijetí mezi dívkami a mezi chlapci, a to o téměř celý jeden stupeň. Výsledky jsou podobné u obou sledovaných skupin, tedy u žáků i studentů. V obou případech je lépe hodnoceno chlapci. U nich je průměrná známka 2,22 a jedná se celkově o 2. nejlépe hodnocené pojmenování, zatímco u dívek je průměrná známka 3,27 a jedná se až o 6. nejlépe hodnocené pojmenování.

Tabulka 12 Hodnocení pojmenováním **PRDELKO**

	základní škola		střední škola		ZŠ + SŠ
	průměrná známka	interval	průměrná známka	interval	průměrná známka
dívky	3,29	2,22–3,89	3,24	2,00–3,41	3,27
chlapci	2,14	1,73–2,90	2,30	1,77–3,22	2,22

U hesla *PRDELKA* jsme zaznamenali vůbec největší návratnost, přičemž ještě navíc převažovaly mezi nevyplněnými odpověďmi odpovědi dívek, nikoli chlapců. „Nesmyslné“ odpovědi jsme nezaznamenali žádné a vyřazené výroky byly pouze tři: *podle zadku* a *od tvaru zadku*.

Jednoznačně nejčastěji spojovali žáci i studenti toto oslovení s krásou dívčích hýždí, přičemž tato odpověď představuje v našem dotazníkovém šetření odpověď s vůbec největším počtem shodných výroků. Pro vyjádření krásného pozadí používali dívky i chlapci značně různorodé přívlastky. Takový zadek může být *dobrý; hezký; pěkný; krásný; libový; skvělý; super; boží; přitažlivý* či *sexy*; v jednom případě dokonce doplněno o osm směřících se emotikonů. Obdobně pak i pro označení hýždí používali chlapci i dívky různá pojmenování, jako jsou *hýždě; zadek; zadeček; pozadí; zadnice; zadní část těla; prdel* či *prdelka*.

S výše zmíněnými odpověďmi úzce souvisí i atraktivita ženského pozadí, které je považováno za významný erotický symbol a oblíbené místo, kam směřuje pozornost mužů: *má rád její zadek; má rád zadky; líbí se mu její zadek; rád se kouká na zadek; oblíbená partie mužů na ženském těle*. I díky tomu pak může být žena vnímána jako *atraktivní; přitažlivá; sexy; líbí se mu; hezká holka; 90-60-90; 120-60-90*; čímž samozřejmě vzbuzuje sexuální touhu: *vyvolává v něm chuť na sex; pojd' si hrát ☺; je to mazlíčí typ člověka; dobrá milenka; má ráda anál a má to ráda jinak*. Jak žáci, tak studenti často také přímo uváděli, že se jedná

o pojmenování s erotickým podtextem: *je to sexuální narážka; pro někoho je to sexy; trochu erotické slůvko*. Typ odpovědí s těmito erotickými asociacemi převládal výrazně u dívek.

Další početnou skupinou odpovědí bylo propojení tohoto pojmenování s velikostí pozadí. Dívka – *PRDELKA* má podle žáků i studentů spíše *velký, větší či výrazný zadek; hodně velkou prdel; velké pozadí; nosí legíny, ve kterých je vidět velká prdel*. Pouze výjimečně uvedli respondenti neutrální rozměr, tj. *má velký nebo malý zadek*; nebo uvedli rozměr a vzhled společně: *má velký zadek nebo hezký zadek*; případně je spojili v jednu odpověď, a to nejenže *má hezký malý zadek*, ale i opačně: *má velký a hezký zadek* či *pěkné velké pozadí*.

Individuálních odpovědí jsme zaznamenali velice málo, jedná se pouze o výroky jako *je milá; tlustá a moc dřepuje*.

Hodnocení tohoto pojmenování bylo doménou především dívek. Dívky na základní škole ho hodnotily buď pozitivně, nebo jako mírně „nevhodné“, ale přijatelné: *jemně úchylné; super přezdívka, tak akorát perverzní; roztomilý; v pohodě*; případně uváděly, že se jedná o oslovení známé, používané: *časté oslovení; klasická přezdívka v chození*. Zatímco u dívek ze základních škol jsme zjistili pouze jednu negativní odpověď: *tak říkají sígři, co si chtějí něco dokázat*; dívky na středních školách byly mnohem kritičtější, poukazovaly dokonce na sexismus: *úchylný; je to úchyl; tohle oslovení jsem nikdy nepochopila; sexismus – holka má líbivou prdel; možná má hezké pozadí, ale sexistické*. V jednom případě jsme se setkali i s tím, že kvůli používání tohoto pojmenování babičkou o něj dívka nestojí: *takhle mi říkala babička, nestojím o to, aby mi tak říkal můj kluk*.

C) DATA EMPIRICKÁ – ROZHOVORY

V rozhovorech mezi dívkami jsme zaznamenali rozporuplné vnímání. Kladné nebo neutrální hodnocení bylo podloženo tím, že se jedná o normální oslovení, které dívky znají, případně by ho akceptovaly, pokud by bylo myšleno v legraci. Aspekty určité svůdnosti, erotického kontextu a narážky na pozadí obsažené v tomto pojmenování vnímají dívky na rozdíl od oslovení *KOZIČKO*, které obsahuje prvky stejné, ale spojené s ěadry, spíše kladně.

Dialog 1

Š: *Jako ne, mně to přijde taky takový jako při sexu.*

L: *Jako, to jde. Není to tak hrozný.*

A: *Jako ze srandy od přítele asi jo.*

Dialog 2

Kr: Tak to je takový svůdný.

K: Třeba: PRDELKO, dneska ti to sluší.

(smích)

L: To je takový docela nestoudný.

A: Je to takový v pohodě.

D: Jestli tomu rozumím, tak PRDELKA je v pohodě, protože se mu líbí její zadek?

(hromadně): Jojo.

D: Ale KOZIČKA není v pohodě, protože se mu líbí její prsa.

(hromadně): Ne ne. (Ve smyslu ano, to není v pohodě.)

Kr: Tak PRDELKO je takový víc používaný.

A: Jojo, to je pěkný.

Negativní postoj k tomuto oslovení byl spojen buď s asociacemi se sexem (viz dialog 1), nebo s tím, že toto pojmenování používají rodiče či prarodiče, že se jedná o oslovení pro děti. Zdá se, že dívky toto pojmenování akceptují spíše proto, že si na něj zvykly, než že by se jim líbilo.

Dialog 3

3: Tak to je strašný.

5: Snad nejhorší.

4: To zase když řekneš dítěti, to se říká. Miminku PRDELKO, ale takhle je to fakt takový...

5: Babičky to říkají, mně to říká babička.

2: To nesnáším.

1: Mně ještě teď tak někdy říká babička.

3: Já jsem tohle nesnášela od babičky.

1: Od babičky mi to nevadí, ale od kluka je to takový...

4: Jako dávat přezdívkou podle zadku někomu, je takový... To bych si nenechala prostě říkat.

3: To je právě jako to KOZIČKO. Že když mám hezký zadek, tak ať mi řekne: Máš hezkej zadek, a ne PRDELKO. Mě nebude nějak oslovovat kvůli tomu, že právě naráží na ten můj zadek.

(hromadně): Jo.

4: *Ale nenaráží na mě.*

2: *Na tu osobnost.*

3: *Na celkově mě, ale na ten zadek. A taky je. To taky působí sexuálně.*

Dialog 4

1: *To říkaj asi staří lidé. Asi kluk ne. Spíš jako ta babička.*

2: *Mně tak říkal můj bývalý přítel, občas. Ale moc se mi to nelíbilo.*

3: *Mně to taky připadá takový hloupý. Jako pro děti. Pojd' domů, PRDELKO.*

4: *To říkaj mámy.*

Dialog 5

1: *Tak mi říkala máma.*

2: *Mně tak říká babička a občas táta. Ale on je v pořádku jako.*

(smích)

3: *Já to taky znám z rodiny.*

D: *A je vám to příjemný, když vám takhle říkají?*

1: *Už jsem si zvykla.*

2: *Já taky.*

D: *To znamená, že to na začátku nebylo příjemný?*

1: *Mně to nepřijde, že to někdo říká, já to беру.*

2: *Mně to přijde spíš takový, nepřijde mi to jako by mi tím někdo naznačoval, protože mi to říká babička spíš, hodně, a nepřijde mi to, že by mi tím naznačovala něco jako třeba...něco takovýho... Nevím, jak to popsat. Prostě jakože...*

1: *Že máš hezkej zadek.*

2: *No, třeba něco se zadkem. Tak to mi nepřijde. Mi to přijde spíš takový roztomilý. Takhle to беру.*

Dialog 6

2: *To by mi třeba vadilo, protože tak mi říkal jako malý můj táta. Jako třeba vždycky: PRDELKO, co si dáš k večeři?*

1: *Mně taky táta, to by bylo takový divný.*

2: *Takže mě se to spojuje s tátou, takže kdyby mi tak říkal kluk, tak bych si vybavila svého tátou, a ne jako že bych neměla ráda svého tátou, ale jako chodit se svým tátou by bylo příšerný.*

3: *Mně to evokuje takový, že to je hrozně sexuální nebo prostě takový – PRDELKO, že je to takový zvláštní.*

S jednoznačně negativním odsouzením jsme se setkali u dvou dívek v individuálních rozhovorech. V jednom případě používal toto pojmenování otec, který ještě navíc nazýval své dcery *PIPINY*, ve druhém případě partner. Obě dívky shodně uvedly, že je to pro ně totéž, jako by otci/partnerovi říkaly *PINĎOURKU*.

Dívka 7: *Anebo mi napsal PRDELKO, tak jsem mu napsala (smích), no, (smích) PINĎOURKU, aby mu došlo, že mi to přijde nevhodný se takhle oslovovat. Že to není dobrý.*

Dívka 8: *No prostě naráží to na mě jakoby. Prostě když mi takhle táta řekl, tak jsem mu řekla, ať mi to neříká, že na mě naráží, jak by bylo jemu, kdybych mu takhle říkala, a on řekl, že to bere jinak, že on je kluk a já jsem holka. Tak jsem mu řekla, že takhle to nejde. Že ať mi prostě říká jakkoli, ale hlavně ať ne takhle. Jako já nevím, asi mám něco v sobě, protože mě to fakt jako vadilo. Ale vůbec nevím proč.*

Závěr

U pojmenování *PRDELKO* se ukázalo rozdílné hodnocení mezi chlapci a dívkami, které pokrývalo téměř jeden stupeň. O jeho oblibě mezi chlapci svědčí nejen vysoké hodnocení, ale i nejvyšší návratnost této otázky v dotazníkovém šetření. Oslovení *PRDELKO* se podle žáků i studentů nejvíce hodí pro dívku, která má krásné pozadí nebo je celkově atraktivní. Zároveň má toto pojmenování potenciál vzbudit erotickou touhu, má určitý sexuální podtext.

I v tomto případě, podobně jako u pojmenování *KOZIČKO*, především dívkám vadil výrazný sexuální kontext. Přesto však by byly ochotnější nechat si říkat *PRDELKO* než *KOZIČKO*. Může to být dáno tím, že oslovení *PRDELKO* je mnohem častější v rodině a na rozdíl od pojmenování *OUŠÍNKO* či *KLISNIČKO* je pro žáky významově čitelnější. Jeho používání v rodině (rodiči, hlavně otcem, a prarodiči) z něj však činí pojmenování vhodné spíše pro děti a zdá se, že ani v rodině není tento způsob pojmenování dívkám příjemný, přestože je v tomto kontextu používáno jako významově vyprázdněné a roztomilé. Některé dívky na středních školách pak upozornily na to, že se jedná o sexismus.

4.10 BROSKVIČKO

Oslovení *BROSKVIČKO* patří mezi pojmenování, jež jsme v našem předchozím výzkumu (Štěpánová, 2013, s. 47) zaznamenali jakožto pojmenování vytvořené na základě metaforického přenosu souvisejícího s podobou mezi tvarem, vzhledem a barvou tohoto ovoce a ženského pohlavního ústrojí. Obdobně jako v případě pojmenování *OUŠÍNKO* jsme u žáků základních škol příliš nepředpokládali, že tuto souvislost odhalí, zatímco u středoškoláků jsme se domnívali, že procento „správných“ odpovědí bude vyšší.

A) DATA SYSTÉMOVÁ

PSJČ

brokev, -kve f. *strom z čeledi mandloňovitých (Amygdalus, persica); jeho plod. [...]*

To byla holka jako brokev. Herm.

broskvička, -y f. *zdrob. k brokev. Její tvář vyhlédala jako broskvička z lupení. Nov.*

SNČ

V souvislosti s označením osoby se nevyskytuje.

SSJČ

brokev, -kve ž.

1. *kulovitý, dužnatý, jemně chloupkatý vonný plod (peckovice) broskvoně: česat, nakládat broskve; dívčí tvář svěží jako b.*

2. *broskvoň: kvetoucí b.; vylézt na b.;*

→ zdrob. **broskvička**, -y ž.

SSČ

Heslo *broskvička* se nevyskytuje.

SNČ

Heslo *broskvička* se nevyskytuje.

V žádném slovníku jsme nezaznamenali toto pojmenování jako obecné označení pro dívku nebo partnerku. V SSJČ se však objevuje přirovnání využívající toto ovoce jako označení pro svěžest, resp. pro svěží dívčí tváře.

B) DATA EMPIRICKÁ – DOTAZNÍK

Oslovení *BROSKVIČKO* je žáky hodnoceno spíše negativně, přičemž nejhůře ho hodnotily středoškolačky, u nichž jsme zaznamenali rozdíl téměř jednoho stupně oproti hodnocení středoškoláků. Celkově je lépe hodnoceno chlapci: průměrná známka u chlapců činí 3,52, u dívek 4,17.

Tabulka 13 Hodnocení pojmenováním **BROSKVIČKO**

	základní škola		střední škola		ZŠ + SŠ
	průměrná známka	interval	průměrná známka	interval	průměrná známka
dívky	3,87	3,22–5,00	4,46	4,13–4,71	4,17
chlapci	3,61	3,00–4,22	3,42	3,21–3,89	3,52

Mezi odpovědi, jež jsme vyřadili, patří výroky typu *vypadá jako broskev; je shnilá; červená ňuňuňu; nemám broskve a velké představy*.

V případě oslovení *BROSKVIČKO* jsme zaznamenali mnoho různých odpovědí. Respondenti ze základních škol spojovali toto pojmenování nejčastěji s atributy chuti. Uváděli, že se jedná o dívku, která *je sladká, chutná jako broskve; když myslí na toto šťavnaté ovoce, asi si na ni vzpomene*. U středoškoláků jsme se však s tímto pojetím téměř nesetkali. Je tedy otázkou, nakolik je odpověď *je sladká* skutečně myšlená jako lichotka dívce, např. ve smyslu sladkého polibku, a nakolik se jedná o první vlastnost broskve, která žáky napadla.

Podobně jako v případě oslovení *JAHŮDKO* pak žáci často uváděli i výroky spojené s oblibou buď přímo broskve jako takové, nebo s ovocem obecně: *má ráda broskve; jí broskve; jí moc broskve; má ráda ovoce; asi má ráda broskve, nevím*. Ani tato odpověď nedominovala u středoškoláků tak výrazně.

V případě pojmenování *BROSKVIČKO* pak dále jednoznačně dominuje u žáků vzhled, nicméně nikoli „vnitřní“, podle něhož toto oslovení vzniklo, ale vzhled vnější, viditelný na první pohled. Jedná se o chlupatost a velikost. Dívka pojmenovaná *BROSKVIČKA* je podle žáků dívka *chlupatá; je po celém těle chlupatá; je chlupatá, ale jemu to nevadí; má chmýří*

jako broskev; ochmýřená. Toto chápání významu jednoznačně dominovalo mezi studentkami středních škol, u nichž představovalo nejčastější odpověď.

Druhým významovým odstínem v souvislosti se vzhledem je pak tloušťka, resp. potenciál tohoto pojmenování ukázat, že dívka je poněkud obtloustlá: *je tlustá; je kulatá; je při těle*. Jak žáci, tak studenti se pak mnohdy snažili tento rys vyjádřit nějakými pěknými eufemismy: *dívka s křivkami; zaoblené křivky; podle obrysů těla (oblych linek); hezky uplácaná; kulatoučká; je trochu kulatější, ale říct jí, že je tlustá, se nedělá*. Středoškoláci pak často tyto dva atributy kombinovali, příp. k nim připojili ještě výšku, resp. to, že se jedná i o dívku malou, případně i červenou: *je malá, tlustá, červená; je malá, kulatá a chlupatá; je oplácaná, roztomilá a chlupatá, chlupatá a červená* apod. Vzhled se pak objevil i v několika dalších odpovědích individuální povahy, jež všechny představují pozitivní hodnocení týkající se prsou, hýždí, kůže a tváří, příp. hodnocení obecné: *má hezká prsa; má skvělej zadek; má jemnou kůži jako broskev; má pěkné líce; má růžové tvářičky; je pěkná*.

Atributem, jež jsme zaznamenali už v ryze individuálních odpovědích, pak byla barva, a to žlutá a zrzavá, v jednom případě s lehce negativním odstínem: *hodně make-upu, až do oranžova a má zrzavé vlasy*.

Odpovědi, jež pojmenování *BROSKVIČKO* propojovaly se skutečnou motivací, bylo v případě respondentů ze základních škol opravdu málo a jednalo se především o odpovědi chlapců: *vespod se podobá broskvičce; má dobrou „broskvičku“; má ji dobrou; má super vagínu*; mezi dívčí odpověď patří výrok *ten chlap je jenom nadržený*. Naopak co se týká chlapců ze středních škol, byla to vůbec nejčastější, téměř až jednoznačná odpověď: *má rád její „broskvičku“; má pěknou broskvičku; jako vagína – pohlavní orgán; má p... ve tvaru broskve; líbí se mu její vagína; má šťavnatou vagínku*. I tady se pak objevil atribut chlupatosti: *má chlupatou pipku*. Tuto odpověď doplnili chlapci někdy i obrázkem, případně pouze směřujícím se emotikonem.

U několika dívek jak na základní, tak na střední škole jsme zaznamenali odpovědi spojující toto pojmenování s animovanou pohádkou *Doba ledová*, v níž vystupuje postava mamutice *Broskvičky*, která je symbolem roztomilosti: *podle broskvičky z Doby ledové; odvozeno od Doby ledové (film) – znak roztomilosti; jako mamut z Doby ledové; roztomilá jako Broskvička z Doby ledové*³⁹.

³⁹ Broskvička je jméno postavy mamutice z cyklu filmů *Doba ledová*. Jméno dostala na základě dvojí motivace. Heslo *broskvička* byl domluvený signál, jímž se měl otec Broskvičky, mamut Manny, dozvědět, že se jeho

V případě tohoto pojmenování jsme se přímo mezi odpověďmi nesetkali s tolika hodnoceními, nicméně mezi zaznamenanými odpověďmi převládá hodnocení negativní: *je to divné; nelíbí se mi to*; případně je tematizována výše zmiňovaná velikost a chlupatost: *urážlivý, jako by si myslel, že jsem nějaký tlustý balvan; nejsem ovoce – nejsem kulatá, oranžová a chlupatá*; a v neposlední řadě můžeme možná v některých odpovědích cítit i uvědomění si skutečné motivace, která je vnímána negativně: *nevhodné; nehodí se to; něco úchylného*; případně tematizováno přímo: *připomíná mi to vagínu, takže nevhodné*.

C) DATA EMPIRICKÁ – ROZHOVORY

Všechny významové odstíny zmíněné výše se projevily i v dialozích. Dívky opět poukazovaly na to, že se jedná o ovoce a pozastavovaly se nad tím, proč je pro partnerská pojmenování volena právě tato zdrojová oblast. Podle některých dívek označují tato pojmenování svěžest, jiným se oslovení spojená s ovocem zdají přeslazená či dětinská. Zmínily i pohádku Doba ledová a potvrdily dotazníkové zjištění, že se jedná o postavu roztomilou, kulatou a chlupatou. Jedna skupina pak zcela jasně vymezila toto pojmenování jako nemravné a nevhodné, protože má sexuální podtext daný podobností buď s hýžděmi, nebo s pohlavním ústrojím ženy.

Dialog 2

Kr: Třeba že má boky. Jako velký.

A: Já si myslím, že je spíš taková kulatá. Ale ne tlustá.

L: Mně taky přijde, že jakmile tam je ovoce, tak je to takový svěží.

K: Já říkám BROSKVIČKO svý mámě. My jsme se koukali na Dobu ledovou a tam... (hromadně): Jojo.

K: A tam mají dítě a jmenuje se Broskvička. Jakože jí říkaj, že je kulatá, chlupatá. Nene. Je rozkošná, kulatá a strašně chlupatá. A já jsem si u tadyhleňctoho začala dělat srandu z mámy.

Dialog 4

5: To je stejný jako jahoda, takový přeslazený. Proč ovoce?

6: No, přesně. To mi přijde, jako kdybys někomu řekla prostě JABKO.

1: Jako ve školce mi to přijde. Jako pro malý děti.

manželka chystá rodit. Toto heslo zvolili proto, že broskve jsou Mannyho nejoblíbenějším ovocem. Když se pak Broskvička narodila, byla sladká, kulatá a chlupatá – stejně jako broskve.

2: *Je to takový dětinský.*

Dialog 5

1: *Mně to přijde takový nemravný.*

2: *Mně taky.*

5: *To zavání sexuálním kontextem.*

2: *Protože broskev připomíná pohlavní ústrojí ženy.*

4: *Já třeba znám kluky v mém věku, nebo trochu mladší, co maj obrázky takový ty broskvičky na facebooku. Takový ty narážky.*

5: *Nebo jim to připomíná zadek.*

4: *Jojo, to taky, ty pŕlky.*

2: *Hodně holek třeba když jsou takový trošku neslušný a vyfotěj si třeba tak nějak zadek, tak tam daj broskev.*

Dialog 6

2: *BROSKVIČKA. To mi přijde takový hodně jako taky jako sexuální.*

(hromadně): Jó.

2: *Až úchylný, že je to takový jako dokonce pedofilní, takový náznaky.*

3: *To bych nechtěla.*

D: Proč je to pedofilní?

(smích)

4: *Mně to zase evokuje k tomu jinému slovu.*

1: *K ženským pohlavním znakům. Tak prostě to spojuje s tím.*

D: A to vás napadlo hned, jak jsem to řekla?

3: *Mě třeba hned.*

(hromadně): Mě taky.

D: Takže zase je tam ta spojitost, a proto by se vám to nelíbilo?

(hromadně): Ne, fakt ne.

3: *Ale není to špatný kvůli tomu, že je to spojený hned s tímhle, ale mně to přijde...*

2: *Vyvolává to ve mně takový nechutenství trošku.*

1: *Jojo.*

V některých skupinách (viz dialog 5) pak dívky uváděly, že *broskvička* je i označení pro hýždě, nikoli pouze pro ženské pohlaví.

Dialog 3

5: *To je zadek.*

2: *Jo, to je podobný.*

D: Broskvička je zadek?

(hromadně): Jo.

4: *Ted' se používá prostě smailik broskvičky jako zadek. Takže to tak bere většina.*

D: Cože?

5: *Smailik jako broskvičky jako zadek. Má to takovou tu čárku, jako takhle to má.*

D: [...] A můžete mi říct nějaký kontext?

4: *No prostě oni většinou, píšeš si s někým, posíláš smailíky nebo různě a smailik se bere jako zadek, že většina mladejch to bere jako zadek.*

3: *Když se jako nabalujou přes chat, tak právě pošlou tu broskvičku a je to jako sexuální narážka právě na zadek.*

5: *U teenagerů.*

2: *Pořád je to lepší než PRDELKA. Zní to líp.*

D: Tak to je zajímavý, protože broskvička se bere i jako pojmenování vagíny.

3: *To mě taky napadlo, že se tomu říká, ale...*

5: *Mušličko, to se tak říká, ne?*

3: *Ale ted' se to spíš bere jako zadek.*

Závěr

Na příkladu tohoto pojmenování se ukázalo, že minimálně chlapci – středoškoláci neměli s ostychem při vyplňování dotazníku takový problém. Zaznamenali jsme tu velký rozdíl mezi dívkami a chlapci v hodnocení – dívky toto pojmenování vnímají mnohem negativněji. Pravděpodobně to může být dáno odlišným pojetím – zatímco dívky v tomto oslovení vidí hlavně vlastnosti jako chlupatost a tloušťku, chlapci v něm naopak spatřují více spojitost s pohlavním orgánem. Toto pak dívky jednoznačně odsoudily v rozhovorech. Propojení s erotickou/sexuální složkou se jim zdá nevhodné, urážející, ukazující, že muž myslí pouze na jedno.

I toto pojmenování se ale dívkám může líbit, zejména pokud ho propojí s filmem Doba ledová, kde vystupuje postava roztomilé mamutice Broskvičky.

4.11 PANENKO

Oslovení *PANENKO* jsme do našeho výběru zařadili ze dvou důvodů. Tím prvním je příslušnost tohoto pojmenování mezi obecná označení dívky spíše archaického rázu. Zajímalo nás, zda ho respondenti znají a jak ho vnímají. Tím druhým je pak jeho významový posun v partnerské komunikaci, kde jsme se s ním setkali jako s pojmenováním lehce provokujícím, jež má potenciál ukázat, že dívka je „nevinná, nezkušená“ (ve smyslu, že je *panna*), což může zvýšit partnerovu (sexuální) touhu.

A) DATA SYSTÉMOVÁ

PSJČ

panenka, -y f. *zdrob. k panna; panna, dívka milého, příjemného vzhledu. Anna vyspěla v ladnou panenku. Jir. [...] Panenky jsou tu jako jablíčka. Rais. Panenka jako malinka. Hol. [...] Dostanete jedenáct tisícovek jako panenky čistých, neporušených. Štech. D Zast. oslovení dívek ve společenském styku. Každý na ni ohlídl řka: „Dej Pánbůh dobrý večer, panenko!“ Něm. [...] D figura n. obraz v dívčí podobě, loutka.*

panna, -y f. *dívka neporušeného panenství [...] D dívka vůbec, zvl. milenka. [...] Takto se loučí od své drahé panny mládenec milý. Erb. D stará panna zestárlá svobodná žena D Zast. titul neprovdaných žen. D figurka dívčí podoby (loutka ke hraní, perníková figurka a pod.).*

SJČ

panna, -ny, 2. mn. -nen, ž. = dospělá dívka pohlavně neporušená; symb. urostlosti, stydlivosti; [...] *panenka*, ž. = dívenka; P. Maria; = loutka [...]

SSJČ

panna, -y ž. (2. mn. panen)

1. (za feud.) *neprovdaná příslušnice nejvyšší šlechty, svobodná šlechtična*
2. *dospělá osoba ženského pohlaví, kt. neprožila pohlavní styk: neporušená p.; už není pannou*
3. *poněk. zast. mladá neprovdaná žena; milá, milenka; dívka 1, 2, děvče 1, 3: mládenci a panny; panny jak jarní růže květ (Erb.); pěkná p. (Vrchl.); - běžné v ust. spoj. stará p. starší neprovdaná žena;*

♦ pro jednu pannu — klobouk na stranu (pořek.); poněk. zast. v přirovnání *vyjadřuje pěkný vzhled, urostlost, čilost, čistotu ap.*: chlapec jako p., urostlý a statný (Jir.);(břízy) stály jak útlé panny (Zey.); statky jako panny (Svob.) *upravené, bílé*
 †4. *označení n. oslovení neprovdané ženy*: jestli pak vy, panno Madlenko, budete dobře sedět? (Něm.); p. kuchařka (Maj.)

6. *v lid. názvech báječných bytostí*: divá, lesní, vodní p.; morová

p. (Třeb.) *mor*; mytol. mořská p. z poloviny žena a ryba; (kdysi) *výzdoba kupeckých krámů*

7. *figurka (loutka) (zř. obrázek) představující zprav. děvčátko n. děťátko (dětská hračka)*; *panenka 3*: porcelánová p.; děvčata si hrají s p-mi

panenka, -y ž. (2. mn. -nek) zdrob. k panna

1. expr. a poněk. zast. *dívka, zvl. milého, příjemného vzhledu (často v oslovení)*: modrooká p.; p. jako jablíčko; poslušná p.; kam, p-y, kam jdete? (píseň); spíš, má p-o, nebo bdiš (Erb.) *milá*; vypadá, tváří se stále ještě jak p. *mladě n. nevinně*; je ostýchavý jako p. (Sab.); tisícovky jako p-v (Štech) *čisté, neporušené*

3. *panna 7; (hračka) figurka představující dívčí postavu vůbec*: hadrová p.; omývatelné p-y z plastické hmoty; p. pro štěstí; hrát si s p-mi; je jako cukrová p. *slabý n. rozmazlený*; čajová p.; zast. ob. dáte dvacet p-ek, udělá vám šaty (Herrm.) *bankovek (s obrázky dívčích hlaviček) v ceně jednoho zlatého*

SSČ

panna, -y ž

1. *žena bez zkušeností s pohlavním stykem (× žena 2)*: zůstala pannou
2. zast. *mladá neprovdaná žena, dívka 2, děvče 2*: mládenci a panny
6. *ženská poh. bytost*: lesní panna; mořská panna *napůl žena a ryba*
7. *dět. hračka, figurka představující dívčí postavu, panenka 3*: hrát si s pannou

panenka, -y ž

1. expr. (*milá, příjemná*) *dívka 1*: panenka jako obrázek

SNČ

Ve významu označení osoby se nevyskytuje.

PSJČ uvádí výraz *panna* jako označení pro (milou) dívku, především milenku a zároveň i jako titul neprovdaných žen. Tyto významy se opakují i v ostatních slovnících,

jen jsou hodnoceny jako zastaralé. U hesla *panenka* PSJČ uvádí, že se jedná o dívku milého, příjemného vzhledu, případně o zastaralý způsob oslovení dívky; obdobně i SJČ bere oslovení *panenka* za synonymum k *dívka*. SSJČ a SSČ již hodnotí tento způsob oslovení jako zastaralý a expresivní.

SJČ a SSJČ uvádí na základě příkladů z literatury označení *panna* i jako symbol urostlosti a stydlivosti. Ve všech slovnících se pak objevuje i *panna* nebo *panenka* jako příklad figurky, loutky, hračky apod. představující dívčí postavu. V SSJČ se přirovnání člověka k panence bere jako označení člověka slabého nebo rozmazleného. V SSJČ se také objevuje tematizování nevinnosti: *tváří se jako panenka* = *tváří se nevinně*.

B) DATA EMPIRICKÁ – DOTAZNÍK

Jak dívky, tak chlapci hodnotili toto pojmenování podobně, a to výrazně negativně; nejhůře ho hodnotily opět dívky – středoškolačky. Celková průměrná známka u dívek činí 4,11 a u chlapců 4,06.

Tabulka 14 Hodnocení pojmenováním **PANENKO**

	základní škola		střední škola		ZŠ + SŠ
	průměrná známka	interval	průměrná známka	interval	průměrná známka
dívky	3,98	3,13–4,50	4,23	4,00–4,47	4,11
chlapci	4,11	3,55–4,89	4,00	2,71–4,62	4,06

Mezi odpovědi, které jsme v souvislosti s tímto pojmenováním vyřadili, patřily obecné výroky typu *podle hračky*; *vypadá jako panenka*; *připomíná panenku*; *je jako panenka*; *utekla z továrny*; *tak mi říká maminka* apod.

Jednoznačně nejčastějším atributem, s nímž žáci i studenti spojují pojmenování *PANENKO*, je vzhled, a to především krása. *PANENKA* je podle nich dívka, která *je krásná*; *hezká*; *krásná jako panenka*; *vypadá jako ta nejkrásnější panenka*; *pravděpodobné hodnoty 90-60-90*; *je rozkošná*; případně je naprosto *dokonalá jako panenka*. Často také respondenti spojovali krásu s očima: *má krásné oči*; *má velké oči*; *má modré oči*; *má oči jako panenka*; středoškoláci pak vlastnosti podobně jako u oslovení *BROSKVIČKO* kombinovali: *má krásné velké oči*; *má velké modré oči*.

Mezi individuálními odpověďmi středoškoláků se pak objevilo i tematizování obličeje: *má panenkovský obličej*; *má dlouhé řasy*; a v souvislosti s tím i odpovědi obsahující výroky

týkající se líčení: *je namalovaná; ráda se maluje; je naličená; má make-up*; což však někteří respondenti vnímali i negativně: *má hodně maku-upu; má kýbl make-upu; chodí až moc namalovaná; je zmalovaná jako Barbie*. Tento druh panenky se pak objevoval i mezi odpověďmi hodnotícími celkový vzhled negativně, především uměle, pravděpodobně v souvislosti s nepřirozeným vzhledem této známé hračky: *je umělá (jako panenka); vypadá moc uměle; má plastiku; je to barbie; vypadá jako barbína; je umělá (silikony); je ošklivá; je hnusná jak panenka; panenky jsou umělé a to asi vypovídá i o přezdínce pro slečnu*.

Zaznamenali jsme i několik dalších negativních vlastností dívky – *PANENKY*, na nichž se žáci i studenti shodovali. Především se jedná o poddajnost: *nevadí jí, když si s ní muž dělá, co chce; dělá si z ní otrokyni; jako kdybych byla panenka na hraní; připadala bych si jako loutka; nechá se ovládat; je jako jeho hračka*; dále naivitu a hloupost: *je naivní; je blbá; hloupá (jako figurka)*; a nakonec strnulost: *je prkenná; je jako bez života*. Pozitivní nebo neutrální vlastnosti, které jsme od respondentů získali, jsou výrazně pestřejší a představují ryze individuální odpovědi: *je tichá; křehká; hodná; jemná; milá; roztomilá; malá; drobná a hodně si kupuje oblečení; ráda se obléká*.

V neposlední řadě pak především chlapci spojovali pojmenování *PANENKO* s významem dívky bez zkušenosti s pohlavním stykem, tedy s původním významovým odstínem: *je to panna; ještě nikdy nesouložila; asi je ještě pod zákonem*.

S oblibou dané věci (v tomto případě s panenkou), případně s oblíbenou činností, jež může být s daným pojmenováním spojená a jež zároveň představují významový odstín zastoupený u většiny ostatních pojmenování, jsme se v případě oslovení *PANENKO* setkali jen výjimečně: *má ráda panenky; v dětství si hrála s panenkami*.

Prímých hodnocení jsme nezaznamenali tolik jako u jiných pojmenování a jednalo se opět o hodnocení ambivalentní: *potěší; každá žena chtěla být v dětství panenkou; roztomilý; hezký; ale i blbý; úchylný; hrozný; divný; copak jsem umělá; příliš sarkastické*. Zaznamenali jsme dokonce jednu odpověď, která uváděla, že se jedná o obecné oslovení dívky, tedy částečně odpovídající jedné z definic v kodifikačních příručkách.

C) DATA EMPIRICKÁ – ROZHOVORY

V případě pojmenování *PANENKO* tematizovaly dívky většinu významových odstínů shromážděných z dotazníkového šetření, takže jejich hodnocení tohoto pojmenování bylo značně různorodé. Několik dívek uvedlo, že jim takto říkají babičky nebo prababičky,

takže od partnera by takové oslovení mohlo znít zvláště. Pokud ale dospěly v diskusi k závěru, že panenky jsou krásné, dokonalé, pojmenování by asi akceptovaly. Jiné dívky ho naopak v této souvislosti hodnotily jako dětské a výrazně archaické, nehodící se do dnešní doby. Jedna skupina ho vnímala opět negativně vzhledem k jeho sexuální, resp. pedofilní konotaci dívky mladé, možná sexuálně nezkušené. Zaznamenaly jsme i výroky tematizující umělost, tedy to, že dívka nemá „vlastní hlavu“, vlastní rozum, že si s ní partner může dělat, co chce.

Dialog 2

A: To je jak od babičky.

Š: Spíš jak pro miminko.

D: A to vám říká babička?

K: Jó.

Š: Mně okatá panenka.

B: Mně taky.

D: A proč to říkají?

K: Panenky jsou hezký, tak prostě.

A: Tak to se přirovnává, že jsi hezká jako panenka. Přirovnání to je.

Dialog 4

5: Takový trošku jako kdyby ta holka vypadala hrozně mladě.

6: Jo, teď jsem to chtěla říct. S trošku takovým pedofilním podtextem.

Dialog 5

3: To je takový umělý.

4: Divný.

5: Je to takový umělý. Že si s tou holkou může hrát jako s panenkou. Že to není vztah, ale že to může brát jako na hraní.

6: Mně se to líbí, mě to přijde takový milý.

1: Takový dětský oslovení. Pro dítě.

2: To slovo PANENKO, to používá moje prababička, ale ono je to hodně v těch písničkách, v takovejch těch lidovejch. A právě proto mi to přijde takový trošku jako starý. Jakože se to moc nehodí do dnešní doby.

Dialog 6

4: *To mi přijde takový staročeský.*

3: *Mně to taky říkala mamka třeba, PANENKO.*

1: *Mně babička.*

2: *Jo, mně babička taky.*

1: *Mně to připadá takový opravdu starý.*

2: *Takový třeba jako ve středověku, když jste řekli na venkově takový ty zamilovaný páry, PANENKO, tak to jo, ale v týhle době je to už takový pasé asi.*

D: *A proč to teda kluci používají?*

3: *Že je roztomilá jako panenka?*

1: *Že je upravená hezky?*

(hromadně): Jojo.

D: *A líbilo by se vám to?*

(hromadně): Ne.

D: *Ne proto, že je to starý?*

4: *Jo, je to starý.*

3: *Asi nevadilo by mi to jako třeba tamto, ale rači ne.*

2: *Jako žádný pocity to ve mně neevokuje. Je to tak. PANENKO.*

1: *Možná jestli se zajímá o módu nebo o líčení hodně, tak by se to možná líbilo. Ale když se o to nezajímám, tak...*

Závěr

V případě pojmenování *PANENKO* jednoznačně převládají pozitivní atributy, a to především krása a krásné oči. Navzdory tomu je hodnocení tohoto pojmenování značně nízké. Vedle toho totiž mají žáci i studenti představu dívky jako hračky, tj. bytosti umělé, nesamostatné apod. Pro dívky to rozhodně není představa lákavá, a tak pravděpodobně zatlačuje do pozadí potenciální kladné konotace. Potvrdila se naše domněnka, že se jedná o pojmenování respondentům známé, jež používají spíše babičky, a jež se jim zdá tudíž zastaralé. U někoho může vzbuzovat i erotické představy spojené s dívkou v oblasti sexu nezkušenou.

4.12 KLISNIČKO

Pojmenování *KLISNIČKO* patří v našem výběru mezi oslovení s výrazně erotickým podtextem. V našem předchozím výzkumu (Štěpánová, 2013, s. 50) jsme ho zaznamenali jako označení ženy, která je dobrou milenkou nebo se nebojí během milování pozice nahoře. Podobně jako v případě oslovení *OUŠÍNKO* a *BROSKVIČKO* nás zajímalo, jak moc budou žáci schopni tento metaforický přenos reflektovat. Samozřejmě jsme ho očekávali především u středoškoláků.

A) DATA SYSTÉMOVÁ

PSJČ

klisna, -y f. *samice koně, kobyly, hřebice*. [...] Tělo vypne [dáma] jak had, usmívá se sladce a v bocích se houpá jako mladá klisna. Sum. **D** (*nadávku*) *velká silná žena*. Už bys mohla mít rozum, Frantino, taková klisna. Rais. Je to [ševcova žena], s odpuštěním, klisna líná, která prý ledajakým živobytím nasbírala peníze a teď se jen válí. Rais.

klisnička, -y f. *zdrob. ke klisna*

SNČ

klisna, -ny 2. p. mn. –sen, ž., kobyly; ženská jako k. = silná (vulg.); zdrob. *klisnička*, -ky, ž. = mladá klisna

SSJČ

klisna, -y ž. (2. mn. -sen)

1. *samice koně domácího; kobyly, hřebice*: zapřáhnout pár těžkých klisen; ženská jako k. *silná*

2. *hrubá nadávka ženě* (Rais)

→ zdrob. **klisnička** (*klisinka, Hol., Boj.), -y ž.

SSČ

klisna, -y ž *dospělá samice koně aj., kobyly*: hřelec s klisnou; oslí klisna *oslice*;
klisnička, -y ž zdrob.

SNČ

klisna, klisnička – přitažlivá dívka nebo dívka (příliš) aktivně vyhledávající sex

Lexém *klisnička* se se samostatným významem v kodifikačních příručkách nevyskytuje, uvádí se pouze jako deminutivum k výrazu *klisna*. To je uváděno jako příklad hrubé nadávky pro ženu a jako symbol označující sílu ženy.

B) DATA EMPIRICKÁ – DOTAZNÍK

Pojmenování *KLISNIČKO* je nejhůře hodnoceným dívčím pojmenováním vůbec. U dívek se s průměrnou známkou 4,86 umístilo na předposledním místě a u chlapců s průměrnou známkou 4,59 na místě posledním.

Tabulka 15 Hodnocení pojmenováním **KLISNIČKO**

	základní škola		střední škola		ZŠ + SŠ
	průměrná známka	interval	průměrná známka	Interval	průměrná známka
dívky	4,82	4,56–5,00	4,90	4,86–5,00	4,86
chlapci	4,56	4,00–5,00	4,62	4,28–4,87	4,59

Mezi odpovědi, jež jsme z analýzy vyřadili, patří výroky typu *má kopyta; podle koně; vypadá jako kůň; je to kentaur* apod.

S tímto pojmenováním si obě cílové skupiny příliš nevěděly rady, o čemž svědčí mimo jiné i velice nízká návratnost této otázky. I když odpovědi, které jsme zaznamenali, jsou spíše individuální povahy, lze je roztrždit do čtyř kategorií, a to podle obliby, vzhledu, vlastností (chování) a souvislosti s erotickou oblastí.

Nejčastěji uváděli žáci jako motivaci oblibu koní nebo ježdění na koních: *má ráda koně; jezdí na koni; stará se o koně*. Naopak u studentů SŠ se tato odpověď téměř nevyskytovala. V souvislosti se vzhledem popisovali respondenti především obličej, resp. jeho části, nejčastěji pak velké zuby, případně vlasy: *má zuby jako kůň; koňský úsměv; má předkus; je zubatá; velký zuby; má dlouhé vlasy; má hnědé dlouhé vlasy*; výjimečně jinou část těla: *má velký nos; vysoká a udělaná jako kobyly; má hezké nohy; má pozadí*; přičemž chlapci ze středních škol uváděli spíše velké pozadí: *velké silné pozadí; má prdel jako valach*. Nakonec

jsme zaznamenali i několik výroků týkajících se vzhledu celkového: *je pěkná jako kůň* i *je ošklivá jako kůň*; *je silnější*; *je vysoká*; *je velká*; *pravděpodobné hodnoty 90-60-90*.

Mezi vlastnosti, jež žáci s dívkou – *KLISNIČKOU* spojovali, patří vlastnosti a chování jak negativní: *je hloupá*; *hodně kope*, *když je naštvaná*; tak pozitivní či neutrální: *je mladá*; *nezkrotná*; *rychlá*; *chodí běhat*; *dupe*; *dělá koňský salám*; *má ráda koňské maso*; *silná*; *zdatná*; *čilá*; *hravá*.

Několik žáků odhalilo nebo se nebálo napsat „skutečnou“ motivaci spojenou s aktivitou partnerky během pohlavního styku: *je nadřžená*; *dělají to často na koníka*; *má to ráda na koníčka*; *je dobrá v posteli*; *je vášnivá*; *pořádná rajda*; *kluci ví*; a v jednom případě i *střídá kluky*. Je otázka, nakolik lze tuto motivaci spatřovat i v hodnotících negativních komentářích typu *je to úchylné* apod.

Toto oslovení si vysloužilo mnoho hodnotících komentářů, jež představují jednoznačně nejčastější odpověď jak v případě respondentů základních, tak i středních škol. Odpovědi byly vesměs negativní: *je to divný*; *fuj*; *blbost*; *úchylné*; *hodně trapné*; *hrůza*; *blbost*; *nechápu*; *jsem snad kůň?*; *nejsem koňomrd*; *žena není žádní klisna*; *nevím, ale asi by mě to urazilo*; *přijde mi to nevhodné*. Mnohdy se respondenti podívovali nad tím, že někdo toto pojmenování používá, příp. s ním vyslovili svůj nesouhlas: *to nikdo nepoužívá*; *takhle si snad nikdo neříká*; *tak tohle by mi řekl jednou...*; *kdo tohle používá???*; *OMG*; *Proč?!* *To někdo říká?!*; *to je spíš urážka, ne?*; *BOŽE PROČ?* apod. Pozitivní hodnocení jsme zaznamenali pouze jediné: *nevím, ale je to atraktivní*.

C) DATA EMPIRICKÁ – ROZHOVORY

Ve všech skupinách vyvolalo oslovení *KLISNIČKO* okamžité negativní komentáře. Dívky shodně uváděly, že se jedná o pojmenování hrozné, ošklivé, urážlivé, úchylné, nemravné apod. Pokud jsme se je snažili dovést k upřesnění, co takovýmto hodnocením myslí, dostalo se nám dvou různých typů odpovědí. V jednom případě je nevhodnost spojená právě se sexuální/erotickou oblastí. Jedna skupina dospěla k názoru, že sex sám o sobě není špatný, ale musí se partneři milovat. Pokud se nemilují, sex se stává jakousi pudovou záležitostí a to je něco, co máme spojené se zvířaty – zvířata nemají city a jen se rozmnožují. Takoví lidé se pak v intimní oblasti chovají jako zvířata, potažmo mohou používat i oslovení typu *BROSKVIČKA*, *KLISNIČKA* apod., protože v nich nejsou obsaženy city.

Druhá skupina dívek spatřovala nevhodnost tohoto pojmenování v asociacích s koněm. Jedná se o zvíře, které je velké, má velké zuby a velký zadek. Sice dívky nikdy neopomněly zmínit, že koně mají rády a že jsou to krásná zvířata, nicméně slovo *klisna/klisnička* v nich evokuje velikost, případně poslušnost.

Dialog 1

(hromadně): Nenene.

L: Vůbec.

(smích)

E: To je zase erotický.

A: Zase sex.

(hromadně): Jojo.

Dialog 2

A: To je jako bych mu říkala: Pojd', KONÍKU, pojd'.

Kr: Prostě je to divný.

T: Jakože je to velká ženská.

K: Vypadá jako kůň.

L: Prostě velce.

A: Když řekne KLISNO a když řekne KLISNIČKO, tak to zní, jako by ho měla prostě poslouchat jako nějaký...

K: Zvíře.

(hromadně): Jojo.

Dialog 4

D: Aha, to jste se hezky shodly. Takže kůň je hnusný zvíře?

(hromadně): Nenene, to není.

2: Ale kůň, ten má takový ty velký zuby.

5: A čumák.

6: A je velkej, mohutnej. Prostě kůň.

1: Jako koně mám ráda, jsou fakt krásný. Kůň jako zvíře je krásný, ale přirovnat člověka ke koni. Říct mu tak, to nevím.

Dialog 5

2: *Mně to přijde taky právě takový jako klisny, to jsou...*

(smích)

2: *Roděj ty hříbata.*

D: *A ženy rodí děti.*

2: *Ale jsou takový velký a jsou to zvířata. Je to takový. Ty seš ale KLISNA (pohrdavě). Jako by byla smradlavá.*

5: *A tlustá.*

2: *Je to takový nechutný, jakože ty klisny, jako já nemám nic proti zvířatům, já mám ráda zvířata a koně, ale prostě přirovnávat člověka ke zvířeti, to je takový divný.*

6: *Ani to moc hezky nezní.*

5: *Mně to přijde trochu úchylný.*

D: *A úchylný, nemravný znamená co?*

1: *Že myslí jenom na jedno.*

(hromadně): Jojo, přesně, to je ono.

2: *Jo, mně to tak taky přijde. Protože ty koně taky nemaj ty city a ty koně myslej jen na to, že se chtěj rozmnožit, takže to je prostě...*

(smích)

4: *Já s tím souhlasím. To je něco, jako když tomu chlapovi řeknete ty BEJKU.*

(smích)

4: *Nebo třeba ty seš prase. Prostě přirovnávat člověka ke zvířatům je divný.*

5: *Já v tom třeba vůbec necítím to vyznání lásky. Jako třeba ta KVĚTINKA. Fakt v tom není cejtít ta láska.*

D: *Cítíte v tom tedy sex?*

4: *No, v podstatě jo. Když někdo řekne KLISNIČKO, tak se ti vybaví spíš taková ta sexuální věc než láska.*

(hromadně souhlasně pobrukuji)

D: *Vy jste to odhalily dobře, ta pojmenování vznikla na základě toho, co se děje v té, řekněme intimní oblasti. Akorát jste to vlastně hned zavrhly. Takže sex podle vás, není to taková, že to do vztahu úplně nepatří?*

1: *Ne, to ne, ale je rozdíl mezi sexem a milováním.*

(hromadně): Jojojo.

1: *Že prostě když se dva lidi milujou, tak se milujou, ale když spolu jen spjej, tak maj sex.*

D: Takže počkejte, já se teď ujist'uju, že tomu dobře rozumím. Když tak mě opravte. KLISNIČKO a BROSKVIČKO je třeba, že když by se ti lidi milovali...

1: ...tak by to neřekli.

(hromadně): Jojo.

2: To by nepoužili.

5: To je takový bezcitný. Bez citu oslovení.

Dialog 6

D: A napadlo by vás, proč to mohl říct?

1: Že ji bere jako nižší? Že se cítí nadřazený?

2: Že má rád koně?

1: Že ona je ta pod ním a on ji může ovládat?

2: Jo, to dává smysl.

3: Taky to tak vidím.

D: No, souvisí to s něčím jiným.

2: Mně to asi dochází.

1: Mně možná taky.

Závěr

Oslovení *KLISNIČKO* vzbudilo u respondentů značné emoce a vysloužilo si nejvíce hodnotících výroků, jež byly téměř výhradně negativní. Ostatní odpovědi jsme seřadili podle významových profilů *vzhled, vlastnosti a chování* a *oblíba*, i když v jejich rámci byly odpovědi výrazně individuální. Jediným styčným bodem byla velikost, ať už zubů, pozadí, či celkové postavy. Část žáků i studentů dokázala pravou motivaci odhalit nebo se ji nebála uvést. Domníváme se však, že tuto motivaci mohli mít částečně na mysli i ti respondenti, kteří do odpovědi napsali negativní hodnocení, k němuž museli mít také nějaký důvod.

V rozhovorech, které jsme s žáky vedli, se tato domněnka potvrdila. Negativní hodnocení tohoto pojmenování je dáno dvěma aspekty: jednak obrovskou velikostí koně (a přirovnání ženy ke koni je nevhodné), jednak spojením s erotickou oblastí. Toto pojmenování evokuje fakt, že muž „myslí pouze na jedno“. Dívky z tohoto pojmenování, podobně jako z pojmenování *BROSKVIČKA* či *KOZIČKA*, necítí lásku, proto ho odmítají.

4.13 KVĚTINKO

Toto pojmenování jsme vybrali jako příklad pojmenování ze skupiny romantických oslovení, jež jsme v našem předchozím vzorku (Štěpánová, 2013, s. 56) zaznamenali jako příklad oslovení označujícího krásu partnerky.

A) DATA SYSTÉMOVÁ

PSJČ

květinka, -y f. *zdrob. ke květina*. [...] Ideál dívky jevil se mu jako „skleníková květinka“, již se nesmí dotknouti drsný dech života. Krás. *Přen. o něčem něžném, křehkém*. Bylo Jaromilovi líto té mladé květiny [princezny]. Něm. [...]

květina, -y f. *rostlina pěstovaná pro pěkné květy n. ozdobné listy*. [...] *Přen.* Láska, tato čarodějně rostoucí květina, v jeho srdci kořeny své rozložila. Něm. [...] Byl bych raději slyšel, že sáhl po domácí květině, v níž bije zdravé, teplé, srdce české *po domácí dívce*. Šmil.

květ, -u m. *část rostliny vyznačující se obvykle krásným zbarvením*. [...] Tonča byla jako květ *sličná*. Baar. [...] *Přen.* Květ ženiny krásy marně se pro něj rozvil. Jir.

SNČ

květ, -u m. soubor listů na jedné ose přizpůsobených k rozmnožování rostliny [...] = něco podobného květu: rozpuklý k. úst (básn.); [...]

květina, -ny, ž. = bylina s nápadným květem [...] přenes.: ach radost, ach, radost, hezká to k. (Čelak.) = věc, pocit

kvítek, -tku m., *zdrob. ke květ*; přenes. o krásném dítěti, o krásné dívce; ironic.: k. za raráškovy zahrádky (Němc.)

SSJČ

květ, -u m. (6. j. -u)

1. rozmnožovací orgán rostliny, často krásného tvaru a barvy: velký, malý k.; poupě se rozvíjí v k.; červené, modré květy; bílý k. lilie; vonné květy růží; jabloňový k.; nasazovat na k. *tvořit poupata*; vařit čaj z lipového květu; dívka jako k. *sličná*; hluchý k., přen. *bezceenná věc*; přen. mládí k. nám v lici neuvadne (Čech); květy poezie *básně*; bot. *část těla jevnosnubných rostlin složená z pohlavních orgánů (tyčinek a pestíků) a zprav. z obalů (okvěti ap.)*

kvítek, -tku m. (6. mn. -tcích)

1. *zdrob. ke květ 1*, 2: bílé kvítky chudobek; malované kvítky; - drobnolistý k. (Erb.); v lid. názvech rostlin husí k. *chudobka*; máselný k. *blatouch*; přen. k. štěstí, naděje; kniž. expr. *malá, něžná, krásná bytost (dítě, mladá dívka)*: mít dvacet kvítků ve školce; můj drahý kvítku!

2. řidč. žert. n. iron. *nezvedené dítě n. dospělý člověk provádějící nezbednosti; nezbeda, dareba, kvítko*: jste vy to k. z čertovy zahrádky (Šrám.); čertův k., tenhle Vítek

květina, -y ž. *rostlina s pěknými květy n. ozdobnými listy*: pěstovat k-y na zahradě, za oknem; luční, pokojové, zahradní k-y; čerstvé k-y; umělé k-y; → zdrob. **květinka**, (*květinečka, Kosm.), -y ž.: příd. **květinkový**: k-á ozdoba

SSČ

květ, -u m

1. *část rostliny (často krásné barvy a vůně), z níž vzniká plod se semeny*; neodb. i *květenství mající vzhled jednoho květu* (např. u sedmikrásky): vonné květy růží; jabloňové květy; rozkvetlý, zvadlý květ

♦ dívka (krásná, svěží) jako květ

kvítek, -tku, **kvíteček**, -čku m *zdrob. k 1, 2*

květina, -y ž *rostlina s (pěknými) květy n. listy*: pokojová, zahradní květina; luční květiny;

květinka, -y ž *zdrob.*

SNČ

Ve významu označení osoby se hesla *květ*, *kvítek*, *květina* ani *květinka* nevyskytují.

Ve všech heslech je definování květiny spojeno s krásou, ať už s tvarem, barvou, květy či listy. Lexém *květinka* se v jiném významu než jako zdrobnělina *květiny* vyskytuje pouze v PSJČ, kde se uvádí i jako příklad přeneseného významu ve smyslu označení něčeho něžného, křehkého, přičemž jako příklad je uvedeno alternativní pojmenování princezny. V ostatních příručkách jsme žádnou významovou souvislost s dítětem, ženou či partnerkou nezaznamenali; ta se objevuje až u hesel *květ* a *kvítek*. Všechny slovníky uvádí spojení *dívky* a *květu* v přirovnání, kdy *květ* vyjadřuje dívčinu *krásu*, *sličnost* a *svěžest*. I v případě základní definice *květu* se vždy uvádí, že *květ* má často *krásný tvar* a *krásnou barvu nebo vůni*. V případě hesla *kvítek* uvádí SSJČ jako knižní, expresivní příklad označení malé, něžné,

krásné bytosti, dítěte nebo mladé dívky. U tohoto hesla jsme také objevili i přímo příklad vlastního oslovení: *můj drahý kvítku*.

B) DATA EMPIRICKÁ – DOTAZNÍK

Pojmenování *KVĚTINKO* patří k oslovením s průměrným hodnocením. U dívek získalo známku 3,82, u chlapců 3,61.

Tabulka 16 Hodnocení pojmenováním **KVĚTINKO**

	základní škola		střední škola		ZŠ + SŠ
	průměrná známka	interval	průměrná známka	interval	průměrná známka
Dívky	3,59	2,62–3,89	4,05	3,25–4,57	3,82
Chlapci	3,73	3,13–4,46	3,49	2,43–3,79	3,61

Mezi výroky, které jsme vyřadili, patří klasické odpovědi typu *podle květiny*. Celkem překvapivě jsme u tohoto pojmenování zaznamenali mnoho „nesmyslných“ odpovědí podobně jako v případě pojmenování *KOČÍČKO* či *KOZIČKO*. Jednalo se téměř výhradně o odpovědi chlapců základních škol: *nosí na hlavě květináč; hodně na ni létá hmyz; často uvadá; létají na ni včely; ráno je otevřená a večer zavřená; smrdí po česneku* apod.

Jednoznačně nejčastěji spojovali žáci i studenti toto oslovení s krásou. Květinka je podle nich dívka, která *je krásná; hezká; překrásná; krásná jako květ; krásná jako kvítek* či *roste do krásy; kvete do krásy; vykvetla do krásy jako kvítek*. S růstem, resp. s kvetením spojovali toto oslovení především respondenti základních škol: *kvete; rozkvétá; je rozkvetlá jako květina; je svěží*.

Další atribut, s nímž žáci i studenti toto oslovení spojovali, je vůně, tedy jeden z atributů zmíněných v kodifikačních příručkách. Dívka – *KVĚTINKA* je dívka, která *voní; hezky voní; voní jako květiny; případně se hezky voní; ráda se voní*; a v jednom případně jsme zaznamenali i negativní posun: *moc se voní*.

I v tomto případě uváděli respondenti, a to spíše žáci než studenti, jako motivaci oblibu květin: *má ráda květiny; miluje květiny*. U středoškoláků pak ve větší míře převládalo hledisko povahy. Žáci i studenti se shodovali v tom, že se jedná o dívku, která *je usměvavá; veselá; pohodová; září* či *je šťastná*. U dívek se v menší míře opakovala i odpověď *je křehká*.

Mezi středoškoláky se pak objevilo i posunutí vnímání významu *květin* do pozice *marihuany*: *smažka sjetá na trávě; fetuje kytky; má ráda „bylinky“*.

Mezi individuálními odpověďmi uváděli žáci především výroky týkající se celé osobnosti: *je vegetariánka; pracuje v květinářství; dívka z vesnice; nosí ráda květinové vzory*. V jednom případě jsme se setkali i s odpovědí, že *květina je symbol života*. Oproti žákům uváděli středoškoláci výhradně vlastnosti: *je hodná; milá; energická; drobná; frigidní; má na ně alergie; alergie na pyl; nosí květinu ve vlasech; je to fíflena; moc se maluje*.

Pokud žáci uváděli do odpovědi hodnocení, bylo opět spíše negativní: *fuj tajbl; uhozený; divný; OMG; vypadám jako kytka?; oproti není to špatný, ale nejsem kytka; roztomilý; potěší to*.

C) DATA EMPIRICKÁ – ROZHOVORY

S pojmenováním *KVĚTINKA* si dívky příliš nevěděly rady, obvykle ho ale celkem jednoznačně na začátku odsoudily. Pouze málo dívek uvedlo, že by jim toto oslovení nevadilo, protože květiny jsou krásné.

Dialog 3

5: To je moc sladký.

3: To se mi líbí.

2: To je přecitlivělý hrozně.

4: Mně tak říkaj doma.

2: Jsem to neslyšela. Proč by to někdo řekl?

D: No, proč?

3: Kytka jsou krásný.

4: Voni.

2: Jak jsou rozkvetlý, tak jsou jakoby, že ta holka je krásná.

Dialog 4

(*hromadně, důrazně*): Ne.

6: Kytka nemám ráda.

2: Může to být, jakože má třeba hezký květinový vzorek na oblečení? Všude kytka.

3: Asi má ráda květiny.

5: Mě vůbec nenapadá, proč by jí takhle řekl.

Dialog 5

4: Mně to přijde, jako by jí prostě řekl, že je krásná. Květiny jsou krásný, takže mi to nevadí.

Když jsme se dívek ptali dále, proč toto pojmenování vnímají jako divné, nedokázaly konkrétní odpověď najít nebo uváděly asociace s rodným jménem *Květa*, dokonce i s časopisem *Květy*. V jedné skupince si dívky asociovaly situaci, kdy nemají příliš rády, když jim chlapec něco kupuje, mj. i proto, že neví, jak mu to oplatit.

Dialog 1

Š: Třeba kytky osobně mám hodně ráda, tak jako mně by se líbilo, kdyby mi kluk řekl třeba KVĚTINKO.

E: Já už teda docela blbě snáším, když mi kluk dá kytku. (smích)

B: Nesnášíš?

E: Jakože jako dobrý, ale přijde mi to takový jakože divný, že prostě kytky.

Š: Já třeba nemám ráda, když mi kluk něco kupuje.

(hromadně): Jojo.

K: To taky nesnáším.

Š: To fakt nemám ráda. Mám prostě takovej pud, že si to vezmu sama, já si koupím všechno sama. [...] Prostě já to nemám ráda, já nevím, jak bych to klukovi vrátila. Protože já nevím, co maj rádi.

(hromadně): Jojo, přesně.

L: Sex. (šeptem)

(smích)

V jedné skupince se dívkám zdálo velice zvláštní, že muž, který je silný a velký, by pro dívku použil takto něžné oslovení.

Dialog 5

1: Že prostě když jde chlap jako hora, vedle něho holka a on jí řekne KVĚTINKO (něžně), je to takový...

2: Jo, to je pravda.

3: Je to divný.

Pouze výjimečně uvedly dívky důvod, proč by se jim toto pojmenování nelíbilo. Může totiž působit jednak zastarale a jednak „přeslazeně“ (viz dialog 3).

Dialog 6

2: *Mně to pořád evokuje takovej ten z vesnice nějakej pár jako starej...*

(smích)

2: *Třeba Dnes je pátek, KVĚTINKO.*

1: *Děda babičce říkal KOPRETINKO.*

4: *Jo, je to takový ze starý generace.*

Závěr

Data, která jsme v souvislosti s pojmenováním *KVĚTINKO* shromáždili, jsou výhradně pozitivní. *KVĚTINKA* může být dívka, která je krásná, roste do krásy, zkrásněla, je usměvavá, veselá a hezky voní, ale může být i křehká. Paradoxně je však hodnocení tohoto pojmenování opět relativně nízké, pohybuje se v pásu mírného podprůměru. V rozhovorech ho dívky celkem jednoznačně odmítly, přestože uvedené asociace byly pozitivní, a s uvedením konkrétního důvodu, proč se jim oslovení *KVĚTINKO* nelíbí, měly výrazné problémy. Pokud důvod dokázaly pojmenovat, uváděly, že se jedná o pojmenování příliš sladké nebo zastaralé.

Závěr

V naší práci jsme na příkladu partnerských pojmenování zkoumali projevy metaforičnosti uplatňující se během propriálně-pojmenovacího aktu mezi žáky a studenty. Podrobně jsme charakterizovali jazyk mládeže, pro který jsou hravost, expresivita a používání metafor jedněmi z hlavních konstitutivních rysů.

Naším prvním cílem bylo zhodnotit příslušnost partnerských pojmenování mezi apelativa, nebo propria. Nejprve jsme tedy shrnuli strukturně-funkční a komunikačně-pragmatické vymezení vlastních jmen a současně s tím jsme se věnovali podrobné analýze partnerských pojmenování, na nichž jsme zároveň demonstrovali limity obou výše zmíněných přístupů. V souvislosti s translačním typem pojmenování, jak jej vymezila Svobodová (2015), jsme upozornili především na problematiku vnímání jedinečnosti, která může být chápána buď ve vztahu k významnosti pojmenovávané entity, nebo k její jedinečné existenci. Ukázali jsme, že mnoho našich respondentů používá partnerská pojmenování se zřetelem k oběma významům. Použitím partnerských pojmenování chtějí především vyjádřit, že je pro ně partner jedinečný, že se odlišuje od ostatních lidí. V menší míře jsme se setkali i s tím, že partnerským pojmenováním poukazují na významnost partnera.

V souvislosti s psaním velkého písmene u partnerských pojmenování se tedy nabízí podobné řešení, jaké zvolili autoři publikace *Psaní velkých písmen v češtině* (2012) pro podobné typy vlastních jmen, a to je subjektivní hodnocení uživatele. V případě, že vnímáme partnerské pojmenování jako označení osoby významné a jedinečné ve smyslu její existence, proč nezvolit velké písmeno? Je nám jasné, že tento závěr může být vnímán jako provokující a nesystémový, nicméně na základě předložené analýzy se domníváme, že je plně obhajitelný.

Naším dalším cílem bylo zachytit fungování partnerských pojmenování v komunikaci žáků a studentů. Na základě realizovaných individuálních rozhovorů jsme ukázali, v jakých situacích partneři tento způsob oslovení používají a upozornili jsme na zajímavý konflikt mezi použitím partnerského pojmenování a rodného jména, kdy použití rodného jména může signalizovat nějaký problém, vážnou situaci či spor mezi partnery.

Hlavním cílem naší práce bylo ukázat, jak se během propriálně-pojmenovacího aktu uplatňuje metaforičnost. Na základě shromážděného jazykového materiálu jsme vymezili pět skupin a můžeme zároveň shrnout, jaká pojmenování jsou mezi žáky a studenty nejčastější a nejoblíbenější.

Do první skupiny jsme zařadili jména ryze apelativního charakteru, která jsou používána obecně pro milé osoby, obvykle tedy i pro děti. Patří sem většina příkladů excerpovaných z jazykových příruček a příklady, na nichž se naši respondenti shodovali nejčastěji; především pojmenování *MILÁČKU*, *LÁSKO*, *ZLATO*, *ZLATÍČKO* apod. Tato pojmenování jsou nejfrekventovanější, obvykle je uživatelé jazyka dobře znají, jsou (relativně) obecně sdílená a zapisují se s malým písmenem. Jak u žáků, tak u studentů se jedná jednoznačně o nejoblíbenější skupinu pojmenování. Nevnímají je však jako významově vyprázdněné, ale naopak jako signifikantní nositele významu. Většina z těchto příkladů vychází z přímého popisování emocí a z konceptualizace *PARTNER JE VZÁCNOST*.

Druhou skupinu představují pojmenování odvozená od těchto „typických“ příkladů; od oslovení *LÁSKO* jsou to například pojmenování *LÁSENKO*, *LÁSI*, *LÁSINO*, *LASKOUŠI*, *LASKOUŠKU* apod. Tato pojmenování nejsou již tolik rozšířená a jejich charakter nevylučuje použití i pro děti. S těmito příklady jsme se ani mezi žáky, ani mezi studenty příliš nesetkali.

Třetí skupinou jsou pojmenování tematizující ryzí specifickou partnerského vztahu, a to nejčastěji vzájemnou přitažlivost partnerů a pohlavní akt včetně aktivit s ním spojených. Jedná se např. o jména *MAZLÍKU*, *TYGŘE*, *MYŠKO*, *PRDELKO*, *BROSKVIČKO*, *KUNDIČKO*, *BANÁNKU* apod. Tyto příklady se již příliš neslučují s použitím v komunikaci rodič (dospělý) – dítě, protože mohou být vnímány negativně. Odmítavý postoj je dán spojením s hlavní metaforickou konceptualizací *PARTNER JE OBJEKT SEXUÁLNÍ TOUHY*, jejíž konkrétní podoby jsme podrobně analyzovali. Do této skupiny náleží jednoznačně nejvíce příkladů, z nichž ale všeobecně sdílených je málo, mnoho z nich se vyznačuje spíše idiolektickým charakterem. Také se nejedná o pojmenování, která by naši respondenti používali často a v běžných situacích, ale spíše o pojmenování spojená s intimními chvílemi mezi partnery.

Čtvrtou skupinu pak představují pojmenování s charakterem typických přezdívek. Zaznamenané příklady vychází nejčastěji z fyzických a psychických vlastností partnera a z jeho zálib. Stále se však jedná o pojmenování používaná především partnery mezi sebou, nikoli obecněji sdílená jinými komunikačními aktéry.

Poslední skupinu pak představují pojmenování, pro něž je klíčová hlásková podoba, která „hezky zní“ a u nichž se nám nepodařilo žádné konceptualizace rozeznat.

Na základě našeho šetření můžeme konstatovat, že uvědomění se metaforičnosti těchto pojmenování je mezi žáky i studenty značně rozdílné. V dotazníkovém šetření se často drželi základního významu slov, což koresponduje s jejich vnímáním partnerských pojmenování jako plnovýznamových.

S výjimkou klasického pojmenování *MILÁČKU* hodnotily všechny skupiny respondentů uvedené příklady dívčích pojmenování spíše negativně, přestože mezi uvedenými konotacemi převládaly pozitivní příklady (např. pojmenování *SLUNÍČKO*, *PRINCEZNO*, *JAHŮDKO* apod.). Nejhůře hodnotili respondenti pojmenování vzniklá na základě konceptualizace PARTNER JE OBJEKT SEXUÁLNÍ TOUHY. Výrazné rozdíly v odpovědích mezi respondenty základních a středních škol jsme nezaznamenali. Studenti středních škol, především chlapci, však identifikovali tuto konceptualizaci o něco častěji než dívky. Rozhodně ale ne v takové míře, jak jsme se domnívali. Chlapci pak tato pojmenování celkově hodnotili lepší známkou než dívky.

Ve skupinových rozhovorech jsme se opět přesvědčili o tom, že vnímání metaforičnosti je mezi dívkami značně rozdílné. Některé skupiny dívek konceptualizaci PARTNER JE OBJEKT SEXUÁLNÍ TOUHY neodhalily, držely se konvenčních frazémů (např. koza = hloupá dívka apod.). Když jsme jim konceptualizaci odhalili, některé dívky přiznaly, že si „to“ myslely, ale většinou přiznaly, že je tento význam nenapadl. Pokud dívky tuto konceptualizaci identifikovaly samy (např. u pojmenování *KOZIČKO*, *OUŠÍNKO*, *KLISNIČKO* ad.), shodovaly se v tom, že se jedná o pojmenování vulgární a úchylná, označující, že partner myslí „jen na jedno“. Fakt, že např. pojmenování *KOZIČKO* může označovat pochvalné označení ženských prsou, neakceptují. Je otázkou a výzvou pro další zkoumání, na kolik může v souvislosti se zralejší fází vztahu a získáváním zkušeností v oblasti pohlavního styku dojít k posunu vnímání významu těchto pojmenování. Vlastní fyzické „naplnění“ vztahu totiž chápou dívky jak na základních, tak na středních školách spíše negativně, resp. vnímají rozdíl mezi milováním a sexem. Zatímco milování se odehrává mezi lidmi, kteří se milují a výrazem tohoto vztahu jsou pozitivně hodnocená pojmenování jako *MILÁČKU*, *LÁSKO*, *ZLATO* apod., sex je pudovým aktem s absencí citů a umožňuje tak použití i vulgárních, „úchylných“ pojmenování typu *KOZIČKO*, *KLISNIČKO* apod. Tato pojmenování by pak pro některé dívky byla akceptovatelná pouze v případě, že by je partner myslel jen jako vtip.

Seznam použitých informačních zdrojů

- ARISTOTELÉS. *Poetika: řecko-česky*. Praha: OIKOYMENH, 2008. ISBN 978-80-7298-131-1.
- BÁČA, Milan. K výzkumu studentského slangu. *Naše řeč*. 1985, 68(2), s. 78–87.
- BAREŠOVÁ, Ivona. Japanese given names: a window into contemporary Japanese society. Olomouc: Palacký University Olomouc. ISBN 978-80-244-4976-0.
- BAREŠOVÁ, Ivona a Halina ZAWISZOVÁ. *Současná hovorová řeč mladých Japonců*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3079-9.
- BACHMANNOVÁ, Jarmila. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-X.
- BARTMIŃSKI, Jerzy. *Jazyk v kontextu kultury: dvanáct statí z lublinské kognitivní etnolingvistiky*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2883-7.
- BERGER, Tilman. Specifický poměr zdvořilosti a oslovení v češtině. In: HLADKÁ, Zdeňka a Petr KARLÍK. *Čeština - univerzálie a specifika 4: sborník konference v Brně 15.-17.11.2001*. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 189–197. ISBN 80-7106-611-7.
- BLANÁR, Vincent. *Vlastné meno vo svetle teoretickej onomastiky*. Martin: Matica slovenska, 2009. ISBN 978-80-7090-905-8.
- BRAMWELL, Ellen. Personal Names and Anthropology. In: HOUGH, Carole a Daria IZDEBSKA. *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 263–279. ISBN 978-0-19-965643-1.
- BRYLLA, Eva. Bynames and Nicknames. In: HOUGH, Carole a Daria IZDEBSKA. *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 237–251. ISBN 978-0-19-965643-1.
- BRÉDART, Serge. Names and Cognitive Psychology. In: HOUGH, Carole a Daria IZDEBSKA. *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 476–487. ISBN 978-0-19-965643-1.
- BULAK, Patrik. *Spánek a snění v českém obrazu světa*. Praha, 2016. Diplomová práce. Karlova univerzita, Filosofická fakulta.
- CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1743-5.
- ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN, 2011. ISBN 978-80-7235-413-9.
- ČURDOVÁ, Veronika. Pohyb po nohou jako zdrojová oblast metafor v odborných textech (Představové schéma cesta v češtině). In: VAŇKOVÁ, Irena, Jan WIENDL, Martyna BALACHRUPEK a Grzegorz Paweł BAŁABIAK. *Tělo, smysly, emoce v jazyce a literatuře*. Praha: Filosofická fakulta UK, 2012, s. 88–96. ISBN 978-80-7308-443-1.
- ČURDOVÁ, Veronika. Teorie významových profilů a výzkum somatismů v češtině. *Jazykovědné aktuality*. 2015, 52(1,2), s. 4–13.
- ČURDOVÁ, Veronika. CESTA jako primární představové schéma pro konceptualizaci procesů trvajících v čase (Na příkladu sloves s předponou do- ve sportovní publicistice). In: VESELKA, Martin, Dorota NOWICKA, Nicolai CZEMPLIK, N. a Colett NEUMANN.

Vícejazyčnost. Český, polský a německý jazyk, literatura a kultura v komparaci. Příspěvky z 10. mezinárodní studentské konference inter Faces. Praha: Filosofická fakulta UK, 2016, s. 107–119. ISBN: 978-80-7308-692-3.

DAMME, Elke a Daniel BILTEREYST, D. Let's talk about sex: audience research of Flemish teenage television viewers and their view on sexuality. *Journal of Youth Studies*. 2013, 16(3), s. 287–303. Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=eea64e0e-3326-4cea-92c1-7155b646b13@sessionmgr4002&hid=4105&thePreGuestLoginUrl=/eds/results>

DRŠATOVÁ, Oslovení jako projev socializace dítěte. *Čeština doma a ve světě*. 7(2), 1999, s. 87–89.

FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985.

FIRMIN, Cleo. Love hurts: Cheating and violence in teenage women's talk of boyfriends. *Agenda*. 2013, 27(2), s. 47–55. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/full/10.1080/10130950.2013.820511>

GOOSSENS, Louis. Metaphonymy: The interaction of metaphor and metonymy in expressions for linguistic actions. *Cognitive Linguistics*. 1(3), 1990, s. 323–340.

HÁJKOVÁ, Eva. Pozdravy a oslovení v řeči pražských žáků mladšího školního věku. *Čeština doma a ve světě*. 1999, 7(2), s. 81–87. ISSN 1210-9339.

HÁJKOVÁ, Eva. Vlastní jméno jako prostředek sociální symboliky. Praha: Univerzita Karlova V Praze, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-185-0.

HARVALÍK, Milan. K integračním tendencím v současné onomastické terminologii. In: ČORNEJOVÁ, Michaela a Pavel KOSEK. *Jazyk a jeho proměny: prof. Janě Pleskalové k životnímu jubileu*. Brno: Host, 2008, s. 45–47. ISBN 978-80-7294-301-2.

HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha: SPN, 1980.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

HRDLÍČKA, Milan. K otázce tzv. něžných pojmenování mezi partnery. *Češtinář*. 1995/6, 6(1), s. 9–14.

HRUBÁ, Eliška. Motivace oslovování dětí hypokoristiky. Praha: 2013. Bakalářská práce. Karlova Univerzita, Pedagogická fakulta.

HUBÁČEK, Jaroslav. K dnešnímu stavu studentského slangu. *Naše řeč*. 1965, 48(2), s. 86–90.

HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*. Ostrava: Nakladatelství Profil, 1981.

HUGO, Jan. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 3., rozš. vyd. Praha: Maxdorf, c2009. ISBN 978-80-7345-198-1.

CHOUTKOVÁ, Simona. Vzájemné oslovování v rodině. Praha: 2017. Bakalářská práce. Karlova univerzita, Pedagogická fakulta.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

- JAKLOVÁ, Alena. *Mluva mládeže v jižních Čechách*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1979.
- JAKLOVÁ, Alena. Interdisciplinární výzkum řečové činnosti mládeže. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1986a.
- JAKLOVÁ, Alena. Návrh všestranného rozboru řečové činnosti mládeže. *Naše řeč*. 1986b, 69(5), s. 233–241. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6653>
- JAKLOVÁ, Alena. Existuje mluva mládeže? *Český jazyk a literatura*. 1993, 44 (3/4), s. 54–57. ISSN 0009-0786.
- JANDA, Laura. Kognitivní lingvistika. In: SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Lucie. *Čítanka textů z kognitivní lingvistiky*. Praha: Filozofická fakulta UK, 2004, s. 9–58. ISBN 80-7308-072-9.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.
- JIRSOVÁ, Anna, Hana PROUZOVÁ, Nad'a SVOZILOVÁ. Poznámky k mluvě mládeže. *Naše řeč*. 1964, 47(4), s. 193–199. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5057>
- KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Zdenka RUSÍNOVÁ. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-134-4.
- KARLÍK, Petr, Marek NEKULA, Jana PLESKALOVÁ. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. Dostupné z: <https://www.czechency.org>.
- KNAPPOVÁ, Marie. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. Praha: Academia, 1989. ISBN 80-200-0167-0.
- KNAPPOVÁ, Marie. K funkčnímu pojetí systému vlastních jmen. *Slovo a slovesnost*. 1992, 53(3), s. 211–214.
- KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?: původ, význam, pravopis, výskyt a obliba*. Vyd. 5., přeprac. a dopl. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1888-5.
- KNAPPOVÁ, Marie. Volba, užívání a prožívání osobních jmen. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá, Jana HOFFMANNOVÁ a Eva HAVLOVÁ. *Užívání a prožívání jazyka: k 90. narozeninám Františka Daneše*. Praha: Karolinum, 2010, ISBN 978-80-246-1756-5.
- KNAPPOVÁ, Miloslava. Amálka a Bobeš, nebo Amálie a Josef?: K přehodnocování hypokoristik v základní podobě. *Acta onomastica*. 2012, 53(1), 162–169. ISSN 1211-4413
- KOWALIK-KALETA Zofia. Językoznawstwo kognitywne i nauka o wartościach a nazwy własne. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 1998(34), s. 157–177.
- KOWALIK-KALETA Zofia. Kulturowy aspekt nazw własnych - na przykładzie historii polskich i czeskich nazwisk (Cultural Aspects of Proper Names - Demonstrated on the History of the Polish and Czechs Surnames). In: OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše, Rudolf ŠRÁMEK, Milan HARVALÍK. *Onomastické práce: sborník rozprav*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2000, s. 190–198.
- KÖVECSES, Zolán. *Metaphor and emotion: language, culture, and body in human feeling*. Cambridge: Cambridge University, 2003. ISBN: 0-521-54146-8.
- KRAUS, Jiří a Věra PETRÁČKOVÁ. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0607-9.

- KVÍČALOVÁ, Marta. *Žákovské přezdívky jako součást školské jazykové komunikace*. Praha, 2016. Disertační práce. Karlova Univerzita, Pedagogická fakulta.
- KRAUS, B. Mládež v postmoderní společnosti. In: *Socialia 99. Mládež v postmoderní době. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové 12. a 13. října 1999*. Gaudeamus, Hradec Králové 2000, s. 9-24.
- KROUPOVÁ, Libuše a Josef FILIPEC. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 4. vyd. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1347-4.
- KRŠKO, Jaromír. Využití onomastiky vo vyučování mateřského jazyka. *Didaktické studie*. 2010, 2(1), s. 29–36. ISSN 1804-1221.
- LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002. ISBN 80-7294-071-6.
- LAKOFF, George. *Ženy, oheň a nebezpečné věci: co kategorie vypovídají o naší mysli*. Praha: Triáda, 2006. ISBN 80-86138-78-X.
- LANGENDONCK, Willy van. Neurolinguistic Evidence for the Status of Proper Names in a Radical Construction Grammar. In: OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše, Rudolf ŠRÁMEK, Milan HARVALÍK. *Onomastické práce: sborník rozprav*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2000, s. 263–277.
- MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X.
- MAREK, Jakub. Stereotypy měst: česká toponyma v perspektivě kognitivní etnolingvistiky. In: VAŇKOVÁ, Irena, Veronika VODRÁŽKOVÁ a Radka ZBOŘILOVÁ. *Horizonty kognitivně-kulturní lingvistiky: schémata a stereotypy v mluvených a znakových jazycích*. Praha: Filosofická fakulta UK, 2017, s. 258–268. ISBN 978-80-7308-728-9.
- MØLLER, Janus a Pia QUIST. Research on youth and language in Denmark. *International Journal of the Sociology of Language* [online]. 2003(159), s. 45–55 [cit. 2016-05-24]. ISSN (Online) 1613-3668. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&an=9339102&scope=site>
- MORGAN, David L. *Ohniskové skupiny jako metoda kvalitativního výzkumu*. Tišnov: Sdružení SCAN, 2001. ISBN 80-85834-77-4.
- MORRIS, Desmond. *Lidský živočich: osobní pohled na lidský druh*. Praha: Knižní klub, 1997. ISBN 80-7176-529-5.
- MOUDRÁ, Anna. Schéma CESTA v českém znakovém jazyce. In: VAŇKOVÁ, Irena, Veronika VODRÁŽKOVÁ a Radka ZBOŘILOVÁ. *Horizonty kognitivně-kulturní lingvistiky: schémata a stereotypy v mluvených a znakových jazycích*. Praha: Filosofická fakulta UK, 2017, s. 28–45. ISBN 978-80-7308-728-9.
- MUDALY, Ronicka. The power of love: Young South Africans reconceptualising love and sexual relationships. *Agenda*. 2013, 27(2), s. 38–46. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/full/10.1080/10130950.2013.807086#abstract>
- NEJEDLÝ, Petr. Vulgarismy v lexikálním systému i v komunikaci. *Český jazyk a literatura*. 2016(1), s. 5–13.

- NEWERKLA, Stefan M. Jazyk vybraných domovských stránek českých studentů a mladých absolventů vysokých škol v síti "World Wide Web". *Naše řeč*. 1999, 82(3), s. 127-138. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7516>
- NYSTRÖM, Staffan. Names and meaning. In HOUGH, Carole a Daria IZDEBSKA. *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 39–52. ISBN 978-0-19-965643-1.
- PETR, Jan. *Mluvnice češtiny*. Praha: Academia, 1986.
- PETRUSEK, Miloslav, MAŘÍKOVÁ, Hana a VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. 2 sv. ISBN 80-7184-311-3.
- PLESKALOVÁ, Jana. *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000-2010*. Brno: Host, 2011. ISBN 978-80-7294-834-5.
- Pravidla českého pravopisu* [školní, rozšířené vydání]. Praha: Fortuna, 1999. ISBN: 80-7168-679-4
- PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-567-7.
- Příruční slovník jazyka českého*. Praha: Státní nakladatelství, 1937.
- RYSOVÁ, Květa. Slangové výrazy žáků. *Český jazyk a literatura*. 2003–2004, 54 (1), s. 21–25. ISSN 0009-0786.
- ROUBÍNKOVÁ, Jana, Jiří ZEMAN. Německá práce o mluvě mládeže. *Naše řeč*. 1994, 79(3), s. 144–147.
- SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Lucie, ed. *Čítanka textů z kognitivní lingvistiky I*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2004. ISBN 80-7308-072-9.
- SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Lucie, ed. *Čítanka textů z kognitivní lingvistiky II*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7308-212-3.
- SINGH, Shakila. Women want love, men want wives: The discourse of romantic love in young adults' future marriage goals. *Agenda*. 2013, 27(2), s. 22–29. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/full/10.1080/10130950.2013.808798>
- SVOBODA, Jan. *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964.
- SVOBODOVÁ, Ivana a kol. *Psaní velkých písmen v češtině*. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2513-5.
- Slovník spisovného jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1989.
- ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X.
- ŠTĚPÁNOVÁ, P. *Pojmenování partnerů a jejich oslovení v soukromé komunikaci*. Praha, 2010. Bakalářská práce. Karlova Univerzita, Pedagogická fakulta.
- ŠTĚPÁNOVÁ, Pavla. *Metaforičnost partnerských pojmenování*. Praha, 2013. Diplomová práce. Karlova Univerzita, Pedagogická fakulta.
- ŠTĚPÁNOVÁ, Pavla. Partnerská pojmenování spojená s dětským světem. In: ŠMEJKALOVÁ, Martina, Marta KVÍČALOVÁ a Petr VYBÍRAL. *Žena, růže, píseň, řeč: sborník na počest životního jubilea Radoslavy Kvapilové Brabcové*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2015, 203–208. ISBN 978-80-7290-831-8.

ŠTĚPÁNOVÁ, Pavla. Intimní partnerská pojmenování. *Acta onomastica*. 2016a, **55**(1), 341–349. ISSN 1211-4413.

ŠTĚPÁNOVÁ, Pavla. Konotativnost vybraných skupin partnerských pojmenování. *Bohemistika*. 2016b, **16**(4), 341–359. ISSN 1642-9893.

ŠTĚPÁNOVÁ, Pavla. Lásko, Něžněnko, Lištičko aneb Vlastní jména z kognitivní perspektivy. In *Lexikologický sborník* (v tisku).

ŠTÍCHA, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2205-9.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0919-3.

VAŇKOVÁ, Irena. *Nádoba plná řeči: (člověk, řeč a přirozený svět)*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1122-8.

VAŇKOVÁ, Irena. Tělesnost a studium somatismů v perspektivě antropologické lingvistiky. In: VAŇKOVÁ, Irena, Jan WIENDL, Martyna BALA-CHRUPEK a Grzegorz Paweł BAŁIAK. *Tělo, smysly, emoce v jazyce a literatuře*. Praha: Filosofická fakulta UK, 2012, s. 63–77. ISBN 978-80-7308-443-1.

VÁŠA, Pavel a František TRÁVNÍČEK. *Slovník jazyka českého*. Praha: F. Borový, 1937.

VODRÁŽKOVÁ, Veronika. Schéma CESTA v české somatické frazeologii. In: VAŇKOVÁ, Irena, Veronika VODRÁŽKOVÁ a Radka ZBOŘILOVÁ. *Horizonty kognitivně-kulturní lingvistiky: schémata a stereotypy v mluvených a znakových jazycích*. Praha: Filosofická fakulta, 2017, s. 19–27.

TOKARSKI, Ryszard. Konotace – prototypy – otevřené definice. In SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Lucie. *Čítanka textů z kognitivní lingvistiky II*. Praha: FF UK, 2007, s. 13–27. ISBN 978-80-7308-212-3.

ZEMAN, Jiří. *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-334-5.

Internetové zdroje

Aréna mužů: Je lepší být lovcem, nebo se nechat sbalit?. Tak loví znalci. *prozeny.cz* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: <https://www.prozeny.cz/clanek/arena-muzu-je-lepsi-byt-lovcem-nebo-se-nechat-sbalit-14465>

BARVÍNKOVÁ, Johana. Využijte své zbraně: obdiv, taktiku a pohled laně. [online]. [cit. 2018-06-03] Dostupné z: https://ona.idnes.cz/vyuzijte-sve-zbrane-obdiv-taktiku-a-pohled-lane-f5j-vztahy-sex.aspx?c=A070817_174358_ona_vztahy_jup

Citáty. *Wattpad* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: <https://www.wattpad.com/249868307-cit%C3%A1ty-xxxii>

Čím vším si lidé projdou, než najdou toho pravého partnera pro život. *Novinky.cz* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/323375-cim-vsim-si-lide-projdou-nez-najdou-toho-praveho-partnera-pro-zivot.html>

Chcete ulovit chlapáka? Buďte kořist. *blesk.cz* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: http://prozeny.blesk.cz/clanek/pro-zeny-laska-a-vztahy-laska-a-vztahy/286169/chcete-ulovit-chlapaka-budte-korist.html?utm_source=prozeny.blesk.cz&utm_medium=copy

CHYTRÁ, Kateřina. Ženy, které loví muže. *škola-pro-zeny.cz* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: <http://www.skola-pro-zeny.cz/zeny-ktere-lovi-muze/>

KONOPOVÁ, Libuše. Slečno, jste hezká, ale nejste můj typ. Tak loví znalci. *iDNES.cz* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: https://ona.idnes.cz/seznameni-a-drzost-0aj-/nasi-muzi.aspx?c=A121217_163732_vztahy-sex_job

ŽENY VS. MUŽI = VZTAH. *Moje pravdy* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: <http://www.moje-pravdy.cz/z-jinych-zdroju/zajimave-clanky/neroztrideno/1678-zeny-muzi-vztah>

Seznam příloh

- Příloha 1 – Dotazník zajišťující sběr onymického materiálu (pro dívky)
- Příloha 2 – Dotazník zajišťující sběr onymického materiálu (pro chlapce)
- Příloha 3 – Dotazník zajišťující sběr konotací (pro dívky)
- Příloha 4 – Dotazník zajišťující sběr konotací (pro chlapce)
- Příloha 5 – Pojmenování pro dívky získaná na základě dotazníkových otázek č. 3 a 6
- Příloha 6 – Pojmenování pro chlapce získaná na základě dotazníkových otázek č. 3 a 6
- Příloha 7 – Přehled četnosti jednotlivých pojmenování uvedených v otázce č. 4
- Příloha 8 – Abecední seznam všech získaných partnerských pojmenování
- Příloha 9 – Ukázka přepisu skupinových rozhovorů
- Příloha 10 – Ukázka přepisu individuálních rozhovorů

Příloha 1 – Dotazník zajišťující sběr onymického materiálu (pro dívky)

PARTNERSKÁ JMÉNA – DÍVKA

Partnerská jména označují skupinu jmen, která si mezi sebou dávají lidé ve vztahu, lidé, kteří spolu chodí. Nepoužívají jako oslovení pouze rodná jména (*Petro*) či jejich obměny (*Petruško, Péťo, Peťulko...*), ale i jiné způsoby, např. MILÁČKU. Těmto alternativním jménům se říká **partnerská**.

1. Máš za sebou již nějaký dlouhodobější vztah, příp. s někým právě chodíš? ANO / NE
2. Věk: _____
3. Představ si, že chodíš s „klukem svých snů“. Jakým partnerským jménem bys chtěla, aby ti říkal? Pokus se výběr jména vysvětlit.

4. Existují podle tebe nějaká typická partnerská jména? Která používá hodně lidí? Pokud ano, uveď příklady a rozhodni, zda jsou spíše mužská (M), ženská (Ž) či „obojetná“ (O).

5. Představ si, že ti přišla tato SMS: AHOJ ZLOBÍTKO, JAK SE MÁŠ? TVŮJ KVÍTEČEK. Přepiš ji svým normálním písmem:

6. Kdybys chodila s „klukem svých snů“, jakým partnerským jménem bys mu říkala? Pokus se výběr jména zdůvodnit. (Když nebudeš vědět, nic se neděje.)

7. Škrtni jména, kterými bys v žádném případě NECHTĚLA být oslovená.

MILÁČKU LÁSKO ZLATO BROUČKU ČUMÁČKU DRAHOUŠKU
KOČÍČKO PRDELKO BERUŠKO ZLATÍČKO SLUNÍČKO KOČKO

8. Přečti si seznam jmen. Pokud se mezi nimi nachází nějaké jméno, kterým Ti občas říkají / říkali

DOMA, podtrhni ho. Můžeš doplnit i jiné příklady jmen, které pro Tebe rodiče používají:

MILÁČKU LÁSKO ZLATO BROUČKU BROUKU KOČÍČKO ZLATÍČKO ČUMÁČKU
SLUNÍČKO KOČÍČKO PRDELKO BERUŠKO BOBÁNKU SRDÍČKO MYŠKO

jiné:

9. Přečti si níže uvedený seznam jmen. Pokud se mezi nimi nachází jméno, kterým TĚ / VÁS občas

oslovují / oslovovali UČITELÉ, podtrhni ho. Můžeš doplnit i jiné příklady, které jsi slyšela:

MILÁČKU/-OVÉ ZLATÍČKO/-OVÉ BROUČKU/-OVÉ KOČÍČKO/-Y SLUNÍČKO/-A
KOČÍČKO/-Y BERUŠKO/-Y BOBÁNCI PRINCEZNO/-Y SRDÍČKO/-A MYŠKO/-Y

DRAHOUŠKU/-OVÉ jiné:

10. Podtrhni jména, kterými by se ti LÍBILO být oslovena. (Může se stát, že nezatrheš nic.)

PUSO – PUSINKO – PUSINEČKO – PUSÁČKU – PUSÍTKO

MILI – MILÁČKU – MILÁČÍČKU – MILÁČÍNEČKU

ZLATO – ZLATÍČKO – ZLATÍŠKO – ZLATÍTKO – ŽLATÍČKO – ŽLATÍŠKO – ZLATI

LÁSI – LÁSKO – LÁSENKO – LÁSEČKO – LÁSENEČKO – LASKOUŠI – LASKOUŠKU

ŇUNÍNKU – MUFÍKU – ŇUFÍKU – ŤUTÍNKU – ŤUTU – ŇŮŇO – MUCKU – MUCÍKU

11. Přečti si následující výroky a přiřaď jim známku podle míry Tvého souhlasu:

1 – naprosto souhlasím

3 – nevím

4 – spíše nesouhlasím

2 – spíše souhlasím

5 – naprosto nesouhlasím

a) Nikdy bych partnerovi neřekla PAVOUČKU. Copak je nějaký pavouk? _____

b) Obecně se mi líbí zdrobňování slov. _____

c) Baví mě / bavilo by mě ve vztahu vymýšlet pro partnera nová jména. _____

d) Křestní jména nemají skutečný význam – nevypovídají nic o tom, jací jsme. _____

e) Ráda bych pro partnera vymýšlela nová jména, ale mám pocit, že nejsem kreativní. _____

f) Kdybych řekla partnerovi BROUČKU, nemyslím tím, že je ve skutečnosti brouk. _____

g) U partnerských jmen je zdrobňování roztomilé. _____

h) Zdrobnělá partnerská jména bych ve vztahu používala / používám: _____

12. Proč podle Tebe lidé ve vztazích partnerská jména používají? Co si o těchto jménech myslíš?

13. Bydliště:

a) Praha

b) střední Čechy

c) východní Čechy:

d) jiné:

Příloha 2 – Dotazník zajišťující sběr onymického materiálu (pro chlapce)

PARTNERSKÁ JMÉNA – CHLAPEC

Partnerská jména označují skupinu jmen, která si mezi sebou dávají lidé ve vztahu, lidé, kteří spolu chodí. Nepoužívají jako oslovení pouze rodná jména (*Petro*) či jejich obměny (*Petruško*, *Péťo*, *Peťulko*...), ale i jiné způsoby, např. MILÁČKU. Těmto alternativním jménům se říká **partnerská**.

1. Máš za sebou již nějaký dlouhodobější vztah, příp. s někým právě chodíš? ANO / NE
2. Věk: _____
3. Představ si, že chodíš s „dívkou svých snů“. Jakým partnerským jménem bys chtěl, aby ti říkala? Pokus se výběr jména vysvětlit.

4. Existují podle tebe nějaká typická partnerská jména? Která používá hodně lidí? Pokud ano, uveď příklady a rozhodni, zda jsou spíše mužská (M), ženská (Ž) či „obojetná“ (O).

5. Představ si, že ti přišla tato SMS: AHOJ ZLOBÍTKO, JAK SE MÁŠ? TVŮJ KVÍTEČEK. Přepiš ji svým normálním písmem:

6. Kdybys chodil s „dívkou svých snů“, jakým partnerským jménem bys jí říkal? Pokus se výběr jména zdůvodnit. (Když nebudeš vědět, nic se neděje.)

7. Škrtni jména, kterými bys v žádném případě NECHTĚL být osloven.

MILÁČKU LÁSKO ZLATO BROUČKU ČUMÁČKU DRAHOUŠKU
ZLATI ZLATÍČKO SLUNÍČKO BROUKU KOCOURKU MEDVÍDKU

8. Přečti si seznam jmen. Pokud se mezi nimi nachází nějaké jméno, kterým Ti občas říkají / říkali

DOMA, podtrhni ho. Můžeš doplnit i jiné příklady jmen, které pro tebe rodiče používají:

MILÁČKU LÁSKO ZLATO BROUČKU BROUKU KOČÍČKO ZLATÍČKO ČUMÁČKU
SLUNÍČKO KOČÍČKO PRDELKO BERUŠKO BOBÁNKU SRDÍČKO MYŠKO

jiné:

9. Přečti si níže uvedený seznam jmen. Pokud se mezi nimi nachází jméno, kterým TĚ / VÁS občas

oslovují / oslovovali UČITELÉ, podtrhni ho. Můžeš doplnit i jiné příklady, které jsi slyšel:

MILÁČKU/-OVÉ ZLATÍČKO/-OVÉ BROUČKU/-OVÉ KOČÍČKO/-Y SLUNÍČKO/-A
KOČÍČKO/-Y BERUŠKO/-Y BOBÁNCI PRINCEZNO/-Y SRDÍČKO/-A MYŠKO/-Y

DRAHOUŠKU/-OVÉ jiné:

10. Podtrhni jména, kterými by se ti LÍBILO být osloven. (Může se stát, že nezatrheš nic.)

ČUMÁČKU – ČUMÍSKU – ČUMÁČÍNKU – ČUMÁČÍČKU

MILÁČKU – MILÁČÍČKU – MILÁČÍNEČKU – MILI

ZLATO – ZLATÍČKO – ZLATÍŠKO – ZLATÍTKO – ŽLATÍČKO – ŽLATÍŠKO – ZLATI

LÁSI – LÁSKO – LÁSENKO – LÁSEČKO – LÁSENEČKO – LASKOUŠI – LASKOUŠKU

ŇUNÍNKU – MUFÍKU – ŇUFÍKU – ŤUTÍNKU – ŤUTU – ŇŮŇO – MUCKU – MUCÍKU

11. Přečti si následující výroky a přiřaď jim známku podle míry Tvého souhlasu:

1 – naprosto souhlasím

3 – nevím

4 – spíše nesouhlasím

2 – spíše souhlasím

5 – naprosto nesouhlasím

a) Nikdy bych partnerce neřekl MUŠKO. Copak je nějaká moucha? _____

b) Obecně se mi líbí zdobňování slov. _____

c) Baví mě / bavilo by mě ve vztahu vymýšlet pro partnerku nová jména. _____

d) Křestní jména nemají skutečný význam – nevypovídají nic o tom, jací jsme. _____

e) Rád bych pro partnerku vymýšlel nová jména, ale mám pocit, že nejsem kreativní. _____

f) Pokud bych partnerce řekl BROUČKU, nemyslím tím, že je ve skutečnosti brouk. _____

g) U partnerských jmen je zdobňování roztomilé. _____

h) Zdobnělá partnerská jména bych ve vztahu používal / používám: _____

12. Proč podle Tebe lidé ve vztazích partnerská jména používají? Co si o těchto jménech myslíš?

13. Bydliště:

a) Praha

b) střední Čechy

c) východní Čechy:

d) jiné:

Příloha 3 – Dotazník zajišťující sběr konotací (pro dívky)

Milé studentky,

prosím o vyplnění následující ankety. Předkládám vám několik partnerských jmen. Ke každému prosím připište, **podle čeho podle vás vzniklo** (Kuřátko – že má žluté vlasy) a **proč myslíte, že ho někdo používá. Jakou máte představu o člověku**, kterému se takto říká? **Jaký je? Jak vypadá? Co dělá?** Dále prosím **oznámkujte** každé jméno podle toho, zda byste ho vy samy pro partnera používaly:

1 – určitě bych ho používala **2** – spíše (občas) bych ho používala **3** – nevím **4** – spíše ne
5 – vůbec ne

MEDVÍDKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PÁREČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
ŠMOULÍČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PRINCI	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
KOLÁČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
HŘEBEČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
ČUMÁČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
TYGŘÍKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PEJSKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
MILÁČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.

KOCOURKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PUPÍKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PUSÁČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.

Milé studentky,

nyní následuje stejný úkol, pouze budete pracovat se jmény, která jsou určena Vám. Opět prosím napište, **podle čeho podle Vás jméno vzniklo** a jakou máte **představu o člověku**, kterému se takto říká. **Oznámkujte** prosím jména podle toho, **jak by se Vám líbilo** být takto oslovovány.

1 – rozhodně chci **2** – spíše chci **3** – nevím **4** – spíše nechci **5** – vůbec nechci

KOČÍČKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
KOZIČKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PRDELKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
SLUNÍČKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
OUŠÍNKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
JAHŮDKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PUSINKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
MILÁČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.

BROSKVIČKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PANENKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PRINCEZNO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
KVĚTINKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
KLISNIŠKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.

Příloha 4 – Dotazník zajišťující sběr konotací (pro chlapce)

Milí studenti,

-

prosím o vyplnění následující ankety. Předkládám vám několik partnerských jmen. Ke každému prosím přiřaďte, **podle čeho podle vás vzniklo** (Kuřátko – že má žluté vlasy) a **proč myslíte, že ho někdo používá. Jakou máte představu o člověku**, kterému se takto říká? **Jaký je? Jak vypadá? Co dělá?** Dále prosím **oznámkujte** každé jméno podle toho, zda byste ho vy sami pro partnerku používali:

1 – určitě bych ho používal **2** – spíše (občas) bych ho používal **3** – nevím **4** – spíše ne
5 – vůbec ne

KOČIČKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
KOZIČKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PRDELKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
SLUNÍČKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
OUŠÍNKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
JAHŮDKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PUSINKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
MILÁČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
BROSKVIČKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.

PANENKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PRINCEZNO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
KVĚTINKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
KLISNIŠKO	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.

Milí studenti,

nyní následuje stejný úkol, pouze budete pracovat se jmény, která jsou určena Vám. Opět prosím napište, **podle čeho podle Vás jméno vzniklo** a jakou máte **představu o člověku**, kterému se takto říká. **Oznámkuje** prosím jména podle toho, **jak by se Vám líbilo** být takto oslovení.

1 – rozhodně chci **2** – spíše chci **3** – nevím **4** – spíše nechci **5** – vůbec nechci

MEDVÍDKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PÁREČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
ŠMOULÍČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PRINCI	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
KOLÁČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
HŘEBEČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
ČUMÁČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.

TYGŘÍKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PEJSKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
MILÁČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
KOCOURKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PUPÍKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.
PUSÁČKU	Známka	Předpokládaný důvod vzniku, představa o člověku.

Příloha 5 – Pojmenování pro dívky získaná na základě dotazníkových otázek č. 3 a 6

Bambulko	Krásko	Princezno
Bedvjítku	Kulíšku	Pusinko
Beruško	Kundičko	Puso
Bohyně	Kurvičko	Rini
Brambůrko	Kvítečku	Sépie
Broskvičko	Láseno	Silver
Broučku	Lásko	Sluníčko
Brouku	Má královno	Snová dívka
Buchtičko	Malinká	Srdíčko
Čumáčku	Mazlíku	Sweetie
Himi	Méd'ó	Šmudlinko
Honey	Medvídku	Špečko
Hvězdičko	Měsíčku	Špeku
Jahůdko	Milášku	Štěrbino
Karo	Milášku	Štěstí
Kitty	Myško	Telátko
Koblížku	Nymfo	Trubko
Kočičko	Poklade	Vzteklino
Kočko	Preinko	Zlati
Kóčo	Prde	Zlatíčko
Kotátko	Prdelko	Zlatíčko moje milovaný
Kotě	Princezničko	Zlato

Příloha 6 – Pojmenování pro chlapce získaná na základě dotazníkových otázek 3 a 6

Alfasamče	Klacku	Potapěči
Alfo	Klobásko	Pupíku
Babe	Kobe	Pusinko
Bejčku	Kocoure	Puso
Bejku	Kocourku	Samče
Bobi	Korbo	Session
Bobísku	Kovboji	Sluníčko
Bobku	Králi	Svalovče
Bože	Krasavče	Špekounku
Broučku	Ksichte	Taťko
Brouku	Lásenko	Tygříku
Císaři	Lásko	Tygříku
Čumáčku	Maršálo	Veličenstvo
Divochu	Medvídku	Vévodo
Drahoušku	Miláčku	Vlčáku
Drsňáku	Milášku	Zlati
Fešáku	Mucínku	Zlatí
Frajere	Nabíječi	Zlatíčko
Chlape	Ňůňo	Zlato
Chodící dokonalosti	Ňůňu	Žížalko
Kasanovo	Opičáku	
Kentaure	Otaku	

Příloha 7 – Přehled četnosti jednotlivých pojmenování uvedených v otázce č. 4

	Dívky ZŠ	Dívky SŠ	Chlapci ZŠ	Chlapci SŠ		Celkem dívky	Celkem chlapci		Celkový počet odpovědí
Miláčku	56	64	52	37		120	89		209
Zlato	43	49	36	37		92	73		165
Lásko	49	56	22	26		105	48		153
Broučku	17	22	3	9		39	12		51
Prdelko	10	9	9	6		19	15		34
Zlatíčko	11	13	5	5		24	10		34
Princezno	14	4	4	5		18	9		27
Beruško	11	10	4	1		21	5		26
Brouku	10	8	3	5		18	8		26
Kočíčko	7	11	2	2		18	4		22
Medvídku	2	9	1	1		11	2		13
Puso	5	3	2	3		8	5		13
Čumáčku	4	5	1	2		9	3		12
Kotě	2	4	4	1		6	5		11
Kočko	4	3	1	2		7	3		10
Sluníčko	3	2	3	2		5	5		10
Drahoušku	1	3	3	2		4	5		9
Poklade	3	1	4	0		4	4		8
Pusinko	3	3	2	0		6	2		8
Kocourku	1	1	3	1		2	4		6
Kocoure	0	3	1	1		3	2		5
Broskvičko	0	1	0	2		1	2		3
Lásenko	2	0	0	1		2	1		3
Andílku	0	1	1	0		1	1		2
Bobku	2	0	0	0		2	0		2
Dračice	1	0	1	0		1	1		2
Draku	1	0	1	0		1	1		2
Jahůdko	0	1	0	1		1	1		2
Korbo	0	0	2	0		0	2		2
Krásko	2	0	0	0		2	0		2
Květinko	0	1	0	1		1	1		2
Méd'ο	1	0	1	0		1	1		2
Mladá	0	1	1	0		1	1		2
Ňufíku	0	1	0	1		1	1		2
Ňůňo	0	1	1	0		1	1		2
Princi	1	0	0	1		1	1		2
Srdíčko	0	0	1	1		0	2		2
Baby	0	0	1	0		0	1		1
Banánku	0	0	0	1		0	1		1

Beru	0	0	1	0	0	1	1
Cukroušku	0	1	0	0	1	0	1
Čerte	0	0	1	0	0	1	1
Číčo	0	0	1	0	0	1	1
Divochu	1	0	0	0	1	0	1
Druhu	0	0	1	0	0	1	1
Fešáku	0	1	0	0	1	0	1
Hrdličko	0	1	0	0	1	0	1
Hubičko	0	0	0	1	0	1	1
Kočičáku	1	0	0	0	1	0	1
Kot'átko	0	1	0	0	1	0	1
Krasoň	1	0	0	0	1	0	1
Kurvičko	0	1	0	0	1	0	1
Kytičko	1	0	0	0	1	0	1
Mazlíku	0	1	0	0	1	0	1
Mladej	0	1	0	0	1	0	1
Myšičko	0	0	1	0	0	1	1
Myško	0	1	0	0	1	0	1
Nezbedníku	0	0	1	0	0	1	1
Ňuníku	0	1	0	0	1	0	1
Prasátko	1	0	0	0	1	0	1
Prdýlko	0	0	0	1	0	1	1
Pupí	1	0	0	0	1	0	1
Pupíčku	0	1	0	0	1	0	1
Pusino	1	0	0	0	1	0	1
Roštěnko	0	0	1	0	0	1	1
Siláku	1	0	0	0	1	0	1
Stará	0	1	0	0	1	0	1
Starej	0	1	0	0	1	0	1
Šmudlo	1	0	0	0	1	0	1
Tygře	0	0	1	0	0	1	1
Zlatko	0	0	1	0	0	1	1

Příloha 8 – Abecední seznam všech získaných partnerských pojmenování

Alfasamče	m.	Hrdličko	ž.	Květinko	ž.
Alfo	m.	Hubičko	ž.	Kvítečku	ž.
Andílku	m./ž.	Hvězdičko	ž.	Kytičko	ž.
Babe	ž.	Chlape	m.	Lásenko	m./ž.
Baby	ž.	Chodící dokonalosti	ž.	Lásko	m./ž.
Bambulko	ž.	Jahůdko	ž.	Malinká	ž.
Banánku	ž.	Karo	ž.	Maršále	m.
Beru	ž.	Kasanovo	m.	Mazlíku	m.
Beruško	ž.	Kentauře	m.	Méd'ó	m.
Bobí	m.	Klacku	m.	Medvídku	m.
Bobísku	m.	Klobásko	m.	Měsíčku	ž.
Bobku	m.	Kobe	m.	Miláčku	m./ž.
Bohyně	ž.	Koblížku	ž.	Milášku	ž.
Brambůrko	ž.	Kocoure	m.	Mladá	ž.
Broskvičko	ž.	Kocourku	m.	Mladej	m.
Broučku	m./ž.	Kočičáku	m.	Mucínku	m.
Brouku	m./ž.	Kočičko	ž.	Mysičko	ž.
Buchtičko	ž.	Kočko	ž.	Myško	ž.
Císaři	m.	Kóčo	ž.	Nabíječi	m.
Cukroušku	m./ž.	Korbo	m.	Nezbedníku	m./ž.
Čerte	ž.	Koťátko	ž.	Ňufiku	m./ž.
Číčo	ž.	Kotě	ž.	Ňuníku	m.
Čumáčku	m./ž.	Kovboji	m.	Ňůňo	m./ž.
Divochu	m.	Králi	m.	Ňuňu	m.
Dračice	ž.	Královno	ž.	Nymfo	ž.
Drahoušku	m./ž.	Krasavče	m.	Otaku	m.
Draku	m.	Krásko	ž.	Paličáku	m.
Drsňáku	m.	Krasoň	m.	Poklade	m./ž.
Druhu	m.	Ksichte	m.	Prasátko	m./ž.
Fešáku	m.	Kulíšku	ž.	Prcinko	ž.
Frajere	m.	Kundičko	ž.	Prdelko	m./ž.
Himi	ž.	Kurvičko	ž.	Prdýlko	ž.

Princezničko	ž.	Silver	ž.	Štěstí	ž.
Princezno	ž.	Sluníčko	ž.	Tygře	m.
Princi	m.	Snová dívka	ž.	Tygříku	m.
Pupi	ž.	Srdíčko	m./ž.	Veličenstvo	m.
Pupíčku	m./ž.	Stará	ž.	Vévodo	m.
Pupíku	m.	Starej	m.	Vzteklino	ž.
Pupíku	m.	Svalovče	m.	Zlati	m./ž.
Pusinko	ž.	Sweetie	ž.	Zlatíčko	m./ž.
Pusino	ž.	Šmudlo	m./ž.	Zlatko	m./ž.
Puso	ž.	Špečko	ž.	Zlato	m./ž.
Roštěnko	ž.	Špekounku	m.	Zlato moje milovaný	
Sépie	ž.	Špeku	ž.	(ž.)	
Siláku	m.	Štěrbino	ž.		

Příloha 9 – Ukázka přepisu skupinových rozhovorů

Skupinový rozhovor 3, základní škola

počet dívek: 5

datum: 4. června 2018

[...]

D: Na začátek bych se vás chtěla zeptat, zda jste se někde setkali, v nějaké situaci, třeba od učitele nebo doma, s nějakým takovýmhle oslovením.

(hromadně): Jojo.

2: Bohužel jo.

D: Bohužel?

2: Mně jeden učitel řekl Alenko PUSINKO. To se mi nelíbilo. Přišlo mi to takový úchylný, od něj. Já se ho bojím občas.

D: A jak to vnímala třída? Smáli se ti?

2: On mi to řekl na chodbě.

D: Soukromě?

5: To už je problém.

2: No, docela jo.

[...]

4: Taky když třeba řeknou BROUČKU nebo něco takovýho, tak se mi to zdá fakt divný.

D: Jako vám konkrétně to řeknou?

4: Jo.

2: To je prostě divný.

5: Když je to chlap. Když je to ženská, třeba paní učitelka Nováková, tak je to roztomilý. Ale když vám to řekne chlap, a ještě starší, tak je to trochu...

(2): Jo, o hodně starší.

5: Tak je to takový dost divný.

D: Takže když to shrnu, od ženský je to roztomilý, od chlapa je to úchylný.

(hromadně): Jojo.

D: A říkali jste BROUČKU.

5: Ještě BERUŠKO.

3: Nebo ZLATÍČKO. Ale ne od učitelů. Jako mě učitelé asi, nepamatuju si. Ale jakože je to hezký, mě to potěší, ale jak od koho. Když je to nějaký starší muž, tak je to jako fakt na nás, když jsme holky, kterým je 15 nebo 16, tak už je to takový... zvláštní.

5: Se trochu bojíte o sebe.

3: Jojo. Jestli to není takový, jakoby jak se dívá na nás... nějak sexuálně.

2: Jo, přesně tak.

(hromadně): Jojo.

4: Nechutně.

[...]

D: Tak děkuju. Já tady mám příklady několika oslovení, co si mezi sebou říkají lidi, co spolu choděj. Samozřejmě si je neříkají pořád, to je jasné, a neříkají je většinou ani na veřejnosti, spíš si je říkají v soukromí, když jsou ti dva spolu. A mě by zajímalo, jak se vám tahle jména líbí a co si o nich myslíte. Jestli byste se nechali takhle oslovovat a jestli i dokážete říct, proč jo, proč se mi to jméno líbí, nebo proč ne. Říkám to srozumitelně?

(hromadně): Jojo.

D: Tak začneme klasikou, a to je MILÁČKU.

5: Mně se to nelíbí.

3: Mně se to líbí, já bych si takhle nechala říkat.

2: Já taky klidně. To vyjadřuje to, že mě ten člověk má rád, takže v pohodě.
 3: Že je to takový jako MILÁČKU nějak zkráceně MILÁČKU jako: *Miluju tě*, ale v oslovení.
 1: Ale zase když je toho moc, když to říká pořád, tak to pak leze člověku na nervy. Mně to tak jako leze na nervy, když mi furt někdo říká pořád stejně. Ale pořád.
 2: Ale když je to čas od času, řekne MILÁČKU, tak je to hezký.
 3: Když řekne: *Ty seš můj MILÁČKEK*, tak je to hezký.
 5: Mně se to nelíbí. Je to hrozně neoriginální, protože si tak říkají prostě všichni. A přijde mi to moc sladký. Jako prostě nelíbí se mi to. Ale mně se nelíbí žádný takovýhle oslovení v partnerském vztahu. Jako mám jméno, tak proč by mi měl říkat nějak takhle.

D: Díky. Tohle tu myslím zaznělo, PRINCEZNO.

(*hromadně*): Ne.

2: Rozhodně ne.

3: To už bych si taky nenechala říkat.

1: To je takový spíš do nějakýho...

3: Kdyby to byla maličká holčička nějaká, na dítě, nějaký fakt malinký, který má ještě rádo pohádky nebo něco takovýho, tak toho to asi potěší. PRINCEZNO. Jako asi mě to potěší, ale ne že bych si takhle chtěla, nechávala ráda říkat.

1: Já bych to asi nechala, to PRINCEZNO, tak ze začátku vztahu. Potom už moc ne. Na začátku ten vztah bývá takovej hodně romantickej a sladkej. Tak řeknu. A potom už se to jakoby...

2: Mně by se to nelíbilo vůbec, asi ani ze začátku.

1: ...a potom se to utiší, tyhle věci.

4: Mně kdyby to řek někdo na začátku vztahu, tak bych si řekla, že je to divný.

3: Jojo, že je moc takovej jako moc...

4: ...že moc hází zdrobněliny.

3: Jojo, to je pravda.

2: Že je to moc.

D: A jak je to moc? Že se moc snaží?

3: Že je to takový moc...

5: To už ani nedává smysl. To je moc sladký. PRINCEZNO. Že ho miluješ. Princezna. To nic neznamena.

3: Nebo že tě chce nabalit nějakým takovýmhle...

5: Nějakou hláškou.

(*hromadně*): Jo, to je ono.

3: Tyhle ty hlášky, že to na lidi zabírá.

4: Mně to přijde fakt takový jako hrozně pro malý.

2: Já bych to neřekla ani sěgře.

D: A ty jsi říkala něco, že je to pro malý, ty že máš ještě rádi pohádky. Takže vy už nemáte rády pohádky?

2: Ne jako, máme rádi pohádky, ale zas nežijeme tím. Nepředstavujeme si, že jsme princezny.

3: Nehrajeme si na princezny, z toho jsem vyrostla. Ale ty malý děti furt jako chtějí pořád bejt princezny a šatičky a tak.

5: Třeba táta svý malý dceři by to moh říkat.

(*hromadně*): Jo, to jo, to je hezký. To je roztomilý.

4: Ale svý ženě nebo manželce, tak už to je divný. Když to řekne svý dceři a pak to hned řekne svý ženě.

(*smích*)

(*hromadně souhlasně pobrukuji*)

D: Tak jo. Co KOZIČKO?

(*hromadně*): Ne, vůbec, to je strašný. Divný.

2: To je spíš narážka.

4: To je spíš mezi dvouma, jako kdyby to byl nějaký vtíp.

3: Když ti někdo řekne, že je koza, tak je to i urážka.

5: Jako ze srandy bych to pochopila, ale kdyby to myslel vážně...

3: To už bych ho i... To už by mě tímhle oslovením odradil.

1: Já bych ho asi praštila.

4: Je to nechutný.

(2): Je to úchylný.

(*hromadně*): Jojo, úchylný to je.

D: A co to znamená – úchylný? Dyt' to zní hezky, ne?

(*hromadně*): Nene, nezní.

2: Kdyby mi tak někdo řek...

3: Je to takový jako...

5: Vyvolává to sexuální myšlenky.

(hromadě): Ano, to je ono. Jo.

5: Že on to po mě chce.

2: Jo, že mě chce jenom kvůli tomu jednomu...

3: Že mě chce nějak svést nebo tak.

D: Aha. A v čem to tam je, v tom slově?

5: Ty kozy. Kozy jako ňadra.

D: Takhle jste to vnímaly všechny?

(hromadě): Jo.

D: Máte pravdu, to pojmenování takhle vzniklo, ale vzniklo pochvalně, že se mu líbí její prsa.

1: Oni to tak ti kluci můžou myslet. Ale zase pro nás to může být takový jako nepříjemný.

D: A vnímáte to fakt jako nadávku?

4: Jo. Je to takový, když mi někdo řekne KOZIČKO, tak mě to hned napadne, že je to kvůli prsoum.

3: Já bych si o něm myslela, že je divnej.

2: Jo, že je divnej.

D: Takže když se chlapům líběj prsa, jsou divný?

(hromadě): Ne, to ne.

5: Ale ať to řekne normálně, že máš hezký prsa.

3: Ať neříká KOZIČKO.

2: Ale KOZIČKO, to už je moc jako narážka. Je to nechutný takový.

D: Tohle je trochu zvláštní. OUŠÍNKO.

(hromadě): To jsem nikde neslyšela.

3: Ale zase když mám zase jako ouška nějaký hezký, tak asi...

5: OUŠÍNKO.

3: Pro někoho specifickýho, kdo má jako fakt nějaký zajímavý uši, tak asi jo, ale že by mi někdo řekl jen tak OUŠÍNKO...

1: Pro mě je to až moc zdobnělina.

4: Já bych se ho asi zeptala, kde to vymyslel, proč mi takhle říká, jak na to přišel.

2: Že je to spíš taková přezdívka. Divná přezdívka.

D: No a dokázaly byste na to přijít vy, kde na to přišel?

1: Ve svý nějaký divný hlavě.

3: OUŠÍNKO je třeba...

2: Kamarád mi říkal, když jsem měla velký uši odstátý, tak si ze mě dělal srandu a říkal mi nějak tak jinak, ale to už není hezký oslovení.

4: Na mě to nepůsobí nehezký.

5: Na mě to nepůsobí nehezký, spíš zvláštně.

D: Ty jsi říkala, že MILÁČKU se ti nelíbí, protože je to neoriginální. A tohle je originální.

5: Tohle je originální, ale ne že by se mi to líbilo, OUŠÍNKO.

1: To je divně originální.

D: A věděli byste, podle čeho to vzniklo?

5: Ouško, ne ucho, že je to takový jako...

3: Že umí naslouchat.

5: Ne. Při sexu se dělá něco s ušima. S lalůčkama a tak. Takže jako nějaká sexuální úchylka?

3: Narážka?

(hromadě): Jo, úchylka.

D: To je úchylka, když se při sexu hladí uši?

(hromadě): Jó.

5: Může to bejt.

D: Aha, no ono je to většinou docela hezký, když vám někdo hladí uši.

(smích)

D: Tak. JAHŮDKO.

1: Moc sladký.

3: To je podle...

4: Podle...

2: Podle pohádky. To byla pohádka. A tam byla holčička...

3: Jo, taková ta holčička...

1: Jojojo. A jmenovala se Jahůdka...

5: No, ale taky... Tak se říká. Nevím, jak to mám říct...

D: Tak to řekni, neboj se.

3: Pochvě.

5: Ne, prostě vagíně.

D: Fakt? Tak se jí říká?

5: No, říká. Vyliž jí jahůdku.

3: Jako já bych to asi nevzala sexuálně.

1: Roztomile.

2: Kdyby to ten kluk myslel jako podle té pohádky, tak bych to klidně vzala. Tu pohádku jsem měla fakt ráda jako malá, takže by mi to nevadilo.

4: Mně kdyby někdo řekl JAHŮDKO, tak by se mi to asi nelíbilo, protože jahůdky jsou sladké, a když by mi to někdo řekl s tím pocitem, že jsem sladká, tak...

D: A nebrala bys to jako pochvalu?

4: Brala bych to jako pochvalu, ale moc by se mi to nelíbilo.

3: Mně by se to asi líbilo, já bych si tak asi nechala říkat.

1: Já ne, teda.

3: Nepřijde mi to nějak urážlivý právě. I jako jahody mám ráda a JAHŮDKO, sexuální mi to nepřijde.

D: Co PUSINKO?

1: Ne.

2: Určitě ne.

3: To je taky takový jakože jednou dvakrát jo, ale že bych si takhle...

4: Asi by mě to nezarazilo, nechala bych to být, ale kdyby mi tak říkal fakt pořád...

2: Já bych si vždycky vzpomněla, jak mi to řekl ten učitel, takže ne.

1: Mně se to tak nějak nelíbí.

5: To už takhle můžeš zavolat na svoje zvíře. PUSINKO. Když máš třeba fenu.

3: Jako PUSO je lepší než PUSINKO.

(hromadně): Jo, rozhodně.

2: To není takový sladký.

4: To je spíš taková balicí hláška.

(hromadně): Jojo.

4: PUSINKA je už taková, jakože je už fakt zamilovanej.

(hromadně): Jojo.

3: PUSO je lepší.

D: Co PRDELKO?

3: Tak to je strašný.

5: Snad nejhorší.

4: To zase když řekneš dítěti, to se říká. Miminku PRDELKO, ale takhle je to fakt takový...

5: Babičky to říkají, mně to říká babička.

2: To nesnáším.

1: Mně ještě teď tak někdy říká babička.

3: Já jsem tohle nesnášela od babičky.

1: Od babičky mi to nevadí, ale od kluka je to takový...

4: Jako dávat přezdívku podle zadku někomu je takový... To bych si nenechala prostě říkat.

3: To je právě jako to KOZIČKO. Že když mám hezký zadek, tak ať mi řekne: *Máš hezkej zadek*, a ne PRDELKO. Mě nebude nějak oslovovat kvůli tomu, že právě naráží na ten můj zadek.

(hromadně): Jo.

4: Ale nenaráží na mě.

2: Na tu osobnost.

3: Na celkově mě, ale na ten zadek. To taky působí sexuálně.

D: BROSKVIČKO.

5: To je zadek.

2: Jo, to je podobný.

1: Jo.

D: BROSKVIČKA je zadek?

(hromadně): Jo.

4: Teď se používá prostě smailik broskvičky jako zadek. Takže to tak bere většina.

D: Cože?

5: Smailik jako broskvičky jako zadek. Má to takovou tu čárku, jako takhle to má.

3: Já bych vám to pak klidně ukázala.

D: Jo, určitě, díky. A můžete mi říct nějaký kontext?

4: No prostě oni většinou, píšeš si s někým, posíláš smailíky nebo různě a smailik se bere jako zadek, že většina mladejch to bere jako zadek.

3: Když se jako nabalujou přes chat, tak právě pošlou tu broskvičku a je to jako sexuální narážka právě na zadek.

5: U teenagerů.

2: Pořád je to lepší než PRDELKA. Zní to líp.

1: To jo.

5: Taky to byl ten malej mamut. V Době ledový.

3: Jo, Broskvička.

D: Tak to je zajímavý, protože broskvička se bere i jako pojmenování vagíny.

3: To mě taky napadlo, že se tomu říká, ale...

5: MUŠLIČKO, to se tak říká, ne?

3: Ale teď se to spíš bere jako zadek.

(hromadně souhlasně pobrukuji)

D: Dobře. PANENKO.

3: Tak to je jako ta princezna pro mě.

2: To je divný

(hromadně): Divný.

1: Dětinský.

3: Nebo umělý, že jsem jako umělá.

2: Takový starý, jako starý oslovení.

3: Když by řekl: *Máš oči jako panenka*, tak to už je takový lepší. Když by to dal do porovnání, tak to by se mi asi jako líbilo víc.

D: Takže když to shrnu, tak se vám to nelíbí, protože je to starý nebo to používají staří lidé.

4: Nebo třeba zastaralý, když ti někdo řekne: *Seš hezká jako panenka*, tak by se mi to nelíbilo.

D: Přestože význam se zdá, že je dobrý?

(hromadně souhlasně pobrukuji)

4: Jo, ale ne jako... Nepůsobí to zle...

2: Mně se nelíbí, jak to zní.

1: Mně se to taky moc nelíbí, zní to staře trošku.

3: Od babičky by mi to třeba nevadilo. Ale od mámy už je to divný.

1: Jako potěší to, ale zároveň je to ten pocit takovej trochu divnej.

D: Co KVĚTINKO?

5: To je moc sladký.

3: To se mi líbí.

2: To je precitlivělý hrozně.

4: Mně tak říkaj doma.

2: Jsem to neslyšela. Proč by to někdo řekl?

D: No, proč?

3: Kytkou jsou krásný.

4: Voní.

2: Jak jsou rozkvetlý, tak jsou jakoby, že ta holka je krásná.

D: Vy jste říkaly, že by se vám to nelíbilo, že jsou starý. Můžete mi tedy říct nějaké příklady, který nejsou starý nebo přelázaný?

(hromadně): ZLATÍČKO, ZLATO.

2: MYŠÁČKU.

4: MYŠKO.

5: KOTĚ.

(hromadně): Jo, to je dobrý.

D: Díky. Tak. KOČIČKO.

(hromadně): Jojojo, to je dobrý.

1: To je jako, je to přelázanější.

2: To je láskující hrozně. Ale asi by mi to nevadilo.

3: KOŤÁTKO by se mi...

(hromadně): Jo, to jo.

3: To je roztomilý.

D: A jaká ta holka je, že je KOČIČKA?

2: Hezká.

4: Že je fakt hezká, roztomilá.

3: Prostě když kluk řekne, že *je to kočka*, tak si fakt představím, že je to taková ta dokonalá holka nějaká.

4: Že je to fakt modelka. Že je taková, vypadá, že na ni kluci fakt letějí. Ale KOČIČKA, to je takový, že je spíš roztomilá, taková nevinná.

(smích)

D: Dobrá. Poslední je KLISNIČKO.

(hromadně): Strašný, hrozný.

2: To je fakt špatný.

5: KLISNIČKO.

3: Mně by to i docela urazilo.

(hromadně): Jojojo.

4: Jakože jsem tlustá.

3: Mně spíš jakoby i někdo říká, že mám nohy jako kůň. Mně řekla teta, že mám nohy jako kůň. Myslela to hezky, že mám nohy hezky tvarovaný jako kůň, ale mě to zároveň i urazilo.

D: Proč?

3: Že si nemyslím, že mám ty nohy tak vytvarovaný, protože na ně mám trošku asi nějaký komplex a tak. A nevím, prostě by mě to urazilo, že i koně moc nemám ráda a tak.

4: Mně by to bylo, kdyby mi tak někdo řekl, tak si představím koně a to břicho.

(hromadně): Jojo.

4: Takže bych to hnedka vzala tak, že mám postavu jako kůň. Že jsem tlustá.

1: I zuby prostě.

(hromadně): Jojo.

2: Zuby jako kůň. A protáhlej obličej. Ono to zní i tak trochu úchylně.

4: Bych si to vzala hnedka, bych si to spojila se svým vzhledem.

D: A úchylně to zní?

2: Trošku.

1: Mně ne.

3: Mně taky ne.

4: Taky ne.

D: A napadlo by vás, podle čeho to vniklo?

(přemýšlí): Ne.

D: To nevadí. Ještě mám jednu otázku. Jedna skupina říkala, že by se jim líbilo říkat si anglicky, že se jim líbí anglický jména. Tak jestli to máte podobně, nebo ne.

(hromadně): Jo, určitě.

3: Tak pro nás asi angličtina zní líp, no, nějakým způsobem.

4: I je to rozšířený, že to slyšíme teďka častěji mezi naší generací.

3: Oni i jako ten přízvuk, tak oni to mají takový hezcí, že to tak vyzní. Ale ne jako že by čeština nebyla nějaká, ale nějaký ty...

2: Oni ty oslovení jsou asi lepší v angličtině.

3: Jo, jsou.

2: Zní to líp.

5: Když to slyším ve filmu, tak je to o hodně hezcí.

2: I s tím přízvukem.

5: Stejný slovo, když ho jakoby řeknu...

3: Třeba BEJBY.

(hromadně): Jo, jo.

3: Tak to zní hezky, tak jako...

D: A mohli byste mi uvést nějaký jiný příklady?

5: Ještě HONEY.

D: HONEY se překládá jako MILÁČKU.

5: Jo, DARLING.

3: Jo, no.

4: Nebo SWEETIE.

5: BABYGIRL.

D: A ještě se k tomu vrátím, můžete mi to teda nějak specifikovat? Jste říkali, že se s tím setkáváte častěji. Myslíte, že teď fakt znáte lidi, kteří si takhle říkají?

(hromadně): Jojo.

3: Tak sledujeme filmy a všechny jakoby takovýhle videa, co...

5: ...na sociálních sítích.

4: Teď se třeba neříká, že *seš roztomilá*, ale že *seš cute*.

(hromadně): Jojo.

D: Aha.

2: U některých těch slov ani si neuvědomíte ten význam, ale vnímáte jenom, jak to zní, tak to se vám líbí víc.

D: Ještě jednou, prosím.

2: Že když nevnímáte ten význam toho slova, jak je to v angličtině, i když třeba když víte, co to znamená, ale nevnímáte ho tolik, tak to zní prostě líp. Se mi třeba jako líbí i jak to zní, to slovo, ale ten význam se mi tolik nelíbí, a proto i když vím, co to v té angličtině znamená, tak se mi to líbí víc, protože ten význam nevnímám tolik.

3: Že nejsme rodilí mluvčí, tak k tomu podle mě nemáme takovej cit, že se nás to nějakým způsobem dotkne, ale že si to jen přeložíme.

D: Super, moc zajímavý, moc vám děkuju.

Příloha 10 – Ukázka přepisu individuálních rozhovorů

Individuální rozhovor 5, střední škola

datum: 21. března 2017

[...]

D: Říkali ti doma jinak než rodným jménem?

5: Určitě. Nějaká PRDELKA to určitě byla. Tatka na to byl takovej. Ale. Nevím. Já to vidím na psech, víš, jako má psy pojmenovaný.

D: Co znamená: *Na to byl takovej*?

5: Na přezdívky. On je takovej na to, to vidíš, třeba když si k sobě vezme psa, přitom ho hladí, víš, je to takový, jako Kubovi říká Kacafírku z pohádky Princ a Večernice. Druhému psu, to je Ája, a říká jí KMOCHÁČKU. Je to takhle, nevím, jaký to má význam, ale je to, že se jde mazlit: *Ty můj KMOCHÁČKU (něžně)*.

D: A používáte tyhle oslovení ve vztahu?

5: Jo, určitě, maminka je na takový ty věci jako ČUDLO, ŠMUDLO, takže to asi přenáším. Nevím teda, jestli to Karlovi nevadí. Ale asi ne (*smích*).

D: A jak si říkáte nejčastěji?

5: Nejčastěji ZLATO, pak MILÁČKU a LÁSKO. To si říkáme vzájemně. A já co mu říkám ještě PUSO, to mi nevrací. Poprvé to bylo jako PUSO ze srandy, ale pak to zůstalo. Taky si říkáme PRCINKO. Ale už si nepamatuju, jak to vzniklo. Prostě jsem to nějak tak řekla a pak jsme to začali používat. A co říká mně, to je KOČKO, KOTĚ. To mu taky nevracím (*smích*). Ale to si říkáme, jen když jsme spolu sami dva. Když jsme na veřejnosti, tak já Karlovi neříkám moc nějakou přezdívkou. To mu říkám jménem.

J: Jak jste spolu dlouho?

5: Teď to budou dva roky.

D: V jakých situacích používáte tahleta jména?

5: Když na sebe voláme, tak je to takový: *Hele, ZLATO, pojd' sem*, to mi nikdy neřekl jménem. Snad. Asi. A já jemu taky ne. A pak takový to škádlení: *Á, tyjo, ZLATO*. A když něco provádím Karlovi, tak mi říká SAKRAŽENSKÁ. Takže to jsou takový situace, když jsme spolu, když blbnu, když na sebe voláme. A taky když něco potřebuju: *ZLATO, mohl bys to udělat?*

D: Jak mu řekneš, když jsi na něho naštvaná?

5: Přemejšlím. To mu říkám jménem. Ale furt zdvořile. Jako Karlíku. To mě ještě nenaštval tak, abych mu řekla Karle, asi.

D: Takže až mu řekneš Karle...

5: No, tak to zní tak. To je takový tvrdý.

D: A když po něm něco chceš? Poprosit ho o něco?

5: No, tak to mu říkám ZLATO, ne jménem. To jsme většinou spolu.

D: Jak mu řekneš, když tě potěší?

5: Když mě nějak potěší... Tak to asi nijak neoslovuju. To mu prostě poděkuju: *To seš hodnej; Tos mě potěšil*.

D: Dokážeš odhadnout, zda používáš častěji rodné jméno nebo nějaké jiné pojmenování? Jaký je mezi nimi poměr?

5: To jsem si uvědomila při nějaké příležitosti, protože mi řekl jménem a vlastně to nebylo vůbec častý. Takže si spíš říkáme přezdívkama než jménem. Úplně mě to zarazilo, jak mi řekl jménem, takže ho asi tolik nepoužíváme. Když o sobě mluvíme před někým, tak asi jo. A taky si ty přezdívky říkáme v soukromí. Třeba tady ne, to si říkáme jménem. Ale mezi sebou jsou častější přezdívky.

D: Odlišujete nějak přítomnost jiných lidí?

5: Je to podvědomí, ale jo. Mně je to blbý, aby Karel naříkal, že mu říkám třeba ŠMUDLO před kamarádama. Když nad tím přemýšlím, nemusím se krotit, ale je to podvědomí. Jako takovýto ZLATO, MILÁČKU, to je v pohodě. Ale jo, odlišuju to.

D: A před rodiči to taky používáte?

5: Jo, ZLATO a MILÁČKU jo, to používáme normálně.

D: Je nějaká skupina lidí, před kterou byste se krotili méně?

5: Asi taková ta naše parta, když se sejdeme sami. To je takový, že se tolik nestydíme. Když tam jsou taky děti, tak mu to asi taky nepříjde. Že jsem si všimla, že před dětma mně říká ZLATO. Ale to ŠMUDLO, PUSO, to ne.

D: Tak to je všechno, super, moc děkuju.